

**GRUNDERNA FÖR
LÄROPLANEN FÖR DEN
GRUNDLÄGGANDE
UTBILDNINGEN OCH
GYMNASIEUTBILDNINGEN
FÖR VUXNA 2004**

**Grunderna för läroplanen för andra än
läropliktiga avsedd grundläggande
utbildning och gymnasieutbildning för
vuxna 2004**

© UTBILDNINGSTYRELSEN

ISBN 952-13-1884-8 (häft.)

ISBN 952-13-2151-2 pdf

Edita Prima, Helsingfors 2004

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Anordnarna av grundläggande utbildning
och gymnasieutbildning för vuxna

DNr	4/011/2004
FÖRESKRIFT	Lagstadgad, bör iakttas
DATUM	27.2.2004
Giltighetstid	Fr.o.m. 1.8.2004 tillsvidare
Rätten att utfärda föreskriften följer av	GrL (628/1998) 14 § 2 mom (ändr.genom lagen 477/2003) GyL (629/1998) 10 § 2 mom (ändr.genom lagen 478/2003)
Upphäver föreskrift	FS 45/011/1995 och däri senare gjorda ändringar och tillägg

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING OCH GYMNASIEUTBILDNING FÖR VUXNA 2004

Grunderna för läroplanen för grundläggande utbildning för andra än läropliktiga och för gymnasieutbildning för vuxna

Utbildningsstyrelsens direktion har godkänt Grunderna för läroplanen för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning för vuxna att iakttas fr.o.m. 1.8.2004 tillsvidare. Grunderna har beretts enligt 14 § lagen om grundläggande utbildning och 10 § gymnasielagen.

Utbildningsanordnaren skall göra upp och godkänna en läroplan i enlighet med vad som föreskrivs i dessa grunder. Läroplanen skall precisera och komplettera målen och det centrala innehållet i grunderna.

En läroplan för grundläggande utbildning för vuxna som följer dessa grunder kan tas i bruk tidigast 1.8.2004 och skall tas i bruk senast 1.8.2006. Avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen och betyg över fullgjord lärokurs samt kriterier för avgångsbedömningen i enlighet med dessa grunder skall tas i bruk under vårterminen 2006.

Läroplanen för gymnasieutbildningen för vuxna skall tas i bruk stegvis fr.o.m. 1.8.2005.

Generaldirektör

KIRSI LINDROOS
Kirsi Lindroos

Överdirektör

ASLAK LINDSTRÖM
Aslak Lindström

Hakaniemenkatu 2
PL 380
00531 HELSINKI
Puhelin (09) 774 775

Hagnäsgatan 2
PB 380
00531 HELSINGFORS
Telefon (09) 774 775

FÖR KÄNNEDOM

Undervisningsministeriet
Länsstyrelserna
Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
Studentexamensnämnden

INNEHÅLL

Kapitel 1 LÄROPLANEN	7
1.1 Läroplanens utformning	7
1.2 Läroplanens innehåll	8
Kapitel 2 UTGÅNGSPUNKTER FÖR HUR UNDERVISNINGEN SKALL ANORDNAS	9
2.1 Grundläggande värderingar	9
2.2 Uppgiften	9
2.3 Studiernas uppbyggnad.....	10
Kapitel 3 UTGÅNGSPUNKTER FÖR UNDERVISNINGEN	11
3.1 Inlärningssynen	11
3.2 Studiemiljön och olika studiesätt	11
3.3 Verksamhetskulturen	12
Kapitel 4 STÖD OCH HANDLEDNING FÖR DE STUDERANDE	13
4.1Handledningsverksamheten.....	13
4.2 Studerande som är i behov av särskilt stöd.....	14
4.3 Undervisningen av särskilda språkliga och kulturella grupper	14
Kapitel 5 UNDERVISNINGENS MÅL OCH CENTRALA INNEHÅLL	17
5.1 Allmänna mål för undervisningen	17
5.2 Integrering och temaområden	17
5.3 Modersmål och litteratur	21
5.3.1 Modersmål och litteratur, svenska som modersmål	21
5.3.2 Modersmål och litteratur, finska som modersmål	31
5.3.3 Modersmål och litteratur, svenska som andraspråk	41
5.3.4 Modersmål och litteratur, finska som andraspråk	50
5.3.5 Modersmål och litteratur, lärokurs i annat språk	58
5.4 Det andra inhemska språket	59
5.4.1 Finska	59
5.4.2 Svenska (Ruotsi).....	73
5.5 Främmande språk.....	86
5.6 Matematik.....	97
5.7 Biologi	112
5.8 Geografi	118
5.9 Fysik	124
5.10 Kemi	133
5.11 Religion	138
5.11.1 Evangelisk-luthersk religion	139
5.11.2 Ortodox religion	144
5.11.3 Övriga religioner	148
5.12 Livsåskådningskunskap	149
5.13 Filosofi	155
5.14 Historia	158
5.15 Samhällslära	168
5.16 Psykologi	174
5.17 Musik	178
5.18 Bildkonst	180
5.19 Gymnastik.....	183

5.20	Hälsokunskap	185
5.21	Övriga läroämnen	188
Kapitel 6 BEDÖMNINGEN AV STUDIERNAS		
6.1	Bedömningen i den grundläggande utbildningen för vuxna	189
6.1.1	Bedömningens uppgift och bedömningsprinciperna	189
6.1.2	Studiegången och tillgodoräknande	189
6.1.3	Kursbedömningen	190
6.1.4	Bedömningen av en ämneslärokurs	190
6.1.5	Fullgörande av hela den grundläggande utbildningens lärokurs	191
6.1.6	Betygen och uppgifterna i dem	191
6.2	Bedömningen i gymnasieutbildningen för vuxna	192
6.2.1	Bedömningsutgångspunkter och syfte	192
6.2.2	Kursbedömningen.....	193
6.2.3	Bedömningen av en ämneslärokurs	195
6.2.4	Fullgörande av hela gymnasiets lärokurs	196
6.2.5	Betygen och uppgifterna i dem	197
BILAGA 1	Nivåskala för språkkunskaper	200
BILAGA 2	Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelningen i den grundläggande utbildningen (1435/2001)	218
BILAGA 3	Statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen (955/2002)	224
BILAGA 4	Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare i den grundläggande utbildningen för vuxna	229
BILAGA 5	Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare i gymnasieutbildningen	232

1 Läroplanen

1.1 LÄROPLANENS UTFORMNING

Läroplanssystemet för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna omfattar:

- lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och förordningen (852/1998) samt gymnasielagen (629/1998 och –förordningen (810/1998)
- statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (1435/2001) samt statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen (955/2002)
- denna föreskrift av Utbildningsstyrelsen om grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna
- en av utbildningsanordnaren godkänd läroplan för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna
- en årsplan i enlighet med § 9 i förordningen om grundläggande utbildning och § 3 i gymnasieförordningen.

Utbildningsanordnaren skall enligt nedanstående läroplansgrunder utarbeta en läroplan för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna. På basis av läroplanen gör läroanstalten upp en plan för hur undervisningen praktiskt skall läggas upp under ett läsår. Utifrån läroplanen och årsplanen skall de enskilda studerandena sedan utarbeta en individuell plan för sina studier.

När läroplanen utarbetas skall man beakta läroanstaltens verksamhetsbetingelser, lokala värderingar och kompetensområden samt specialresurser. Naturen och miljön på den ort eller i den region där läroanstalten är belägen samt dess språkförhållanden, historia, näringsliv och kulturliv bör sätta en lokal prägel på läroplanen. Praktiskt samarbete med olika sektorer kan fördjupa studierna och göra dem mera livsnära. I samband med att läroplanen görs upp uppdateras också det lärostoff som föreskrivs i grunderna för läroplanen.

Utbildningsanordnaren skall, innan läroplanen tas i bruk, godkänna den separat för undervisningen på svenska och finska samt vid behov för undervisning på något annat språk. Den kan innehålla regionala delar, delar som gäller hela kommunen och delar som gäller bara en enskild läroanstalt.

De studerandes möjligheter att på tre år slutföra de studier som ingår i gymnasiets läroplan bör tryggas genom flexibla studier och nödvändiga stödåtgärder. Läroplanen skall göras upp så att de har möjlighet att träffa individuella val och också utnyttja sådan undervisning som andra utbildningsanordnare arrangerar.

Det är utbildningsanordnaren som bestämmer på vilket sätt läroplanen skall utarbetas utifrån grunderna. Den bör göras upp i samarbete med olika intressentgrupper. På så sätt kan man garantera att utbildningen blir högklassig, samhälleligt betydelsefull och att hela gemenskapen förbinder sig att följa de gemensamt uppställda målen och verksamhetssätten. Läroplanen skall stödja en kontinuerlig utveckling av verksamhetskulturen, så att skolan blir en lärande organisation där resurserna utnyttjas flexibelt och effektivt och det uppstår en allsidig växelverkan. I läroplansarbetet bör man också samarbeta med övriga utbildningsanordnare i regionen.

Alla medlemmar i skolsamfundet skall ges möjlighet att påverka läroplanens utformning och att sätta sig in i den när den är godkänd.

1.2 LÄROPLANENS INNEHÅLL

Läroplanen skall innehålla följande delar:

- en verksamhetsidé och viktiga värderingar
- verksamhetskulturen i huvuddrag, studiemiljö och arbetssätt
- en plan för handledningen
- integration och temaområden
- timfördelning
- språkprogrammet
- mål och innehåll för undervisningen per läroämne och per kurs
- principer för självständiga studier
- en informationsteknisk strategi
- verksamhets sätt i distansundervisning och distansstudier
- samarbete med yrkesläroanstalter och övriga gymnasier
- samarbete med andra läroinrättningar och instanser
- olika stödformer
- bedömningen av studierna
- kontinuerlig utveckling och utvärdering av verksamheten.

Läroplanen skall innehålla beskrivningar av åtminstone de kurser som ingår i de lärokurser för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning som besluten om timfördelningen förutsätter. Därvid avgörs samtidigt hur det sammanlagda antal obligatoriska och valfria kurser som är reserverat i det andra inhemska språket och i främmande språk för andra än läropliktiga i timfördelningen för vuxna skall fördelas. Också de läroanstaltsspecifika kurserna skall fastslås. Såvida man anordnar undervisning *på* främmande språk, undervisning i straffanstalter eller undervisning för speciella grupper eller om man erbjuder möjligheter att avlägga gymnasiediplom skall också det specificeras.

2 Utgångspunkter för hur undervisningen skall anordnas

2.1 GRUNDLÄGGANDE VÄRDERINGAR

De grundläggande värderingarna i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna bygger på en strävan efter sanning, mänsklighet och rättvisa. Utbildningen skall främja jämlikhet och välfärd, upprätthålla och förstärka en aktiv demokrati samt engagera de studerande för livsmiljön och naturens mångfald.

Värderingarna i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna vilar på den finländska bildningstraditionen som utgör en del av det nordiska och det europeiska kulturarvet. De studerande skall vinnläggas om att slå vakt om, bedöma och förnya kulturarvet. Samtidigt skall de spurras till tolerans och till mångkulturellt och internationellt samarbete.

Undervisningen skall öppna ögonen för motsättningar mellan uttalade värderingar och verkligheten och för möjligheter och missförhållanden i det finländska samhället och i den internationella utvecklingen. De studerande skall lära sig se vad medborgarnas grundläggande rättigheter i Finland, i Norden och i Europeiska unionen innebär i praktiken och förstå hur rättigheterna upprätthålls och utvecklas.

De grundläggande värderingar som här anges fördjupas genom temaområdena i kapitel 5.2. Temaområdena innehåller ställningstaganden och omdömen i aktuella frågor som utgör utmaningar för utbildningen.

Frågor som är väsentliga för läroanstalten skall konkretiseras i den lokala läroplanen. De grundläggande värderingarna skall synas i verksamhetskulturen, i målen och i innehållet i alla läroämnen och i skolarbetets organisation.

2.2 UPPGIFTEN

Den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna har som uppgift

- att ge de studerande möjlighet att i olika avseenden komplettera sin allmänbildning
- att förbättra studietekniken och möjligheterna till fortsatta studier
- att främja de studerandes allmänna förutsättningar för framgång i arbetslivet
- att stärka det demokratiska samhällets funktionsduglighet och förebygga utslagning
- att skapa förutsättningar för studieupplevelser som stärker självkänslan, självkänndomen och den personliga tillväxten.

En läroanstalt som arrangerar grundläggande utbildning och gymnasieutbildning för vuxna kan erbjuda möjlighet

- att avlägga hela den grundläggande utbildningens lärokurs
- att avlägga vissa läroämnen eller avsnitt av den i kursform
- att höja vitsorden på avgångsbetyget från den grundläggande utbildningen
- att avlägga hela gymnasiet lärokurs
- att avlägga studentexamen eller en del av den
- att avlägga enskilda gymnasiekurser
- att höja vitsorden på avgångsbetyget från gymnasiet
- att studera andra allmänbildande läroämnen och ämnesblock som hör till gymnasiet lärokurs.

2.3 STUDIERNAS UPPBYGGNAD

Den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna skall utvecklas som en del av ett öppet vuxenutbildningssystem. Utbildningsutbudet skall beakta livserfarenhet, deras tidigare inlärd kunskaper och färdigheter samt eventuella parallella studier. Det bör erbjuda flexibla och alternativa studier i olika livssituationer.

Studieprogrammet skall byggas upp smidigt och individuellt på basis av den studerandes tidigare utbildning, eventuell arbetserfarenhet som kan kompensera studierna samt de mål som uppställts för studierna. Var och en skall ha en personlig studieplan. Det bör gå att göra studieprogrammet mångsidigare och komplettera det med utbildning som erbjuds av andra huvudmän. Också distansstudier kan utnyttjas.

Enligt statsrådets förordning (1435/2001) skall grundstudierna för vuxna bestå av obligatoriska och valfria kurser i olika läroämnen och ämnesgrupper. I förordningen fastslås per läroämne och ämnesgrupp minimiantalet obligatoriska kurser, minimiantalet riksomfattande valfria kurser och det minimiantal kurser som totalt sett skall ingå i studierna. Hela den grundläggande utbildningen skall omfatta minst 44 kurser. Målen och det centrala innehållet i de obligatoriska och de riksomfattande valfria kurserna anges i kapitel 5. Enligt 11 § 3 mom. i förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) kan i läroplanen bestämmas att den studerande kan gå vidare i studierna i de olika läroämnena enligt ett individuellt studieprogram i stället för enligt en årskursindelad läroplan.

Enligt statsrådets förordning (955/2002) skall gymnasiestudierna för vuxna bestå av obligatoriska och fördjupade kurser samt av andra ämnen och ämnesgrupper som hör till vuxengymnasiets uppgift. Gymnasieutbildningen för vuxna skall omfatta minst 44 kurser. Vuxenstuderande som tänker genomföra hela gymnasiet skall fullgöra alla obligatoriska kurser och valfria studier. De fördjupade kurserna är valfria riksgiltiga kurser som ansluter sig till de obligatoriska kurserna i ett läroämne. De som har inlett sina gymnasiestudier före 18 års ålder skall också studera gymnastik, hälsokunskap och konstämnen. Målen för och det centrala innehållet i de obligatoriska kurserna och de riksomfattande fördjupade kurserna är fastslagna i kapitel 5.

I läroplanen skall anges eventuella restriktioner för kursföljden.

Om läroanstalten anordnar kurser för gymnasiediplom skall dessa definieras i läroplanen. Gymnasiediplomen avläggs enligt Utbildningsstyrelsens anvisningar.

3 Utgångspunkter för undervisningen

3.1 INLÄRNINGSSYNNEN

Dessa läroplansgrunder bygger på en konstruktivistisk och hermeneutisk inlärningsyn. Enligt den uppstår lärandet i en aktiv och målinriktad verksamhet där de studerande utgående från sina tidigare kunskapsstrukturer behandlar och tolkar information i växelverkan med de andra studerandena, med lärarna och med omvärlden.

Fastän de allmänna förutsättningarna för att lära sig nya saker är universella, beror det på individens tidigare kunskaper och strategier vad han eller hon lär sig. Lärandet är knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. Färdigheter eller fakta som inlärts i en situation är inte automatiskt användbara i en annan.

3.2 STUDIEMILJÖN OCH OLIKA STUDIESÄTT

I den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna skall de studerandes olika utgångspunkter beaktas. Eftersom de är olika som individer skall också undervisnings-, handlednings- och studieformerna vara mångsidiga. Samarbete, problembaserade undervisningsmetoder, växelverkan, självstyrning samt arbete i informationsnät och andra nätverk bör betonas. Undervisningen skall ge en väl strukturerad bild av sammanhangen och knyta an till de studerandes erfarenhetsvärld. De vuxnas erfarenheter och förmåga att analysera sitt tänkande och lärande utgör här en speciell resurs.

I vuxenläroanstalter skall skapas sådana miljöer där de studerande kan ställa upp egna mål och lära sig att arbeta självständigt och tillsammans i grupper. De skall ges möjlighet att pröva på och finna arbetssätt som passar deras inlärningsstil. De skall lära sig att bli medvetna om, bedöma och vid behov justera sina arbetssätt. Förmågan att arbeta självständigt varierar; därför behövs läraren som handledare i olika avseenden.

De studerande skall ges verktyg med vilka de kan inhämta och skapa kunskap samt bedöma tillförlitligheten av fakta. De skall vägledas att skaffa och bygga upp kunskaper och färdigheter på ett sätt som är karakteristiskt på respektive kunskaps- och färdighetsområde. De skall också handledas i informations- och kommunikationsteknik och lära sig att utnyttja bibliotekstjänster.

Undervisningen skall skapa kopplingar över läroämnes- och vetenskapsgränserna. Övningsuppgifterna bör uppta exempel från det verkliga livet och vägleda de studerande att undersöka förhållandena. Lärsituationerna skall planeras så att de studerande kan tillämpa det inlärdas också utanför skolan. De söker efter meningsfullhet och är skapande aktörer med ständigt nya möjligheter att uppfatta kulturens innebörd. De skall uppmuntras att se sina resurser och att engagera sig i samhället.

Studierna eller en del av studierna kan ordnas som distansstudier eller som självständiga studier. Bruket av informations- och kommunikationsteknik skall beskrivas i den lokala läroplanen. Om studierna eller en del av dem genomförs som studier på främmande språk skall också detta fastslås.

3.3 VERKSAMHETSKULTUREN

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad vuxenläroanstaltens uppgift att undervisa och fostra innebär i praktiken. Den omfattar alla officiella och inofficiella handlingssätt och beteendemönster samt de värderingar, principer och kriterier på vilka skolarbetet vilar. Den syns på individ- och gruppnivå och i skolgemenskapen.

De läroanstalter som anordnar grundläggande utbildning och gymnasieutbildning för vuxna skall fungera som lärande organisationer. De studerande skall, antingen genom elevkårsverksamhet eller på annat sätt, ges möjlighet att vara med om att utveckla läroanstaltens utbildningsutbud. Lärarna, de studerande och läroanstaltens övriga personal skall uppmuntras till interaktion och gemenskap samt vara öppna för samarbete utåt.

Läroanstaltens alla kutymer skall byggas upp systematiskt så att de stöder de mål som ställts upp. Också temaområdena skall synas i verksamhetskulturen. En kritisk analys av i vilken mån den faktiska verksamhetskulturen motsvarar den eftersträfvade är en grundförutsättning för att man skall kunna vidareutveckla läroanstalten. Huvuddragen i den verksamhetskultur som eftersträvas skall beskrivas i läroplanen.

4 Stöd och handledning för de studerande

4.1 HANDLEDNINGSVERKSAMHETEN

Handledningen i den grundläggande utbildningen och i gymnasieutbildningen för vuxna skall stödja de studerande i olika skeden av deras studier. De skall handledas i att göra upp en personlig studieplan och lära sig att iaktta hur väl de kan följa den. De skall lära sig att planera innehållet i och uppbyggnaden av sina studier och fatta ändamålsenliga beslut utifrån sina premisser och de uppställda målen. Studiehandledningen skall också stödja de studerande i avgöranden som gäller deras fortsatta utbildning. Syftet med handledningen är dessutom att öka likställtheten mellan könen, jämlikheten i utbildningen mellan olika språkgrupper samt att främja de studerandes hälsa och förebygga utslagning.

Handledningens mål

Syftet med studiehandledningen är att fostra till självständighet och ansvarsfullhet så att de studerande kan göra upp en personlig studieplan som också kan innehålla studier vid andra läroanstalter och studier på distans. Det är viktigt att kunna tidslägga studierna rätt. De studerande skall lära sig upptäcka problem i studierna och att begära hjälp. Målet är att de skall kunna studera fullödigt, utveckla sina lärfärdigheter och komma underfund med sitt personliga sätt att lära sig och med sina starka sidor.

Ett annat syfte med studiehandledningen är att informera om viktiga ansökningsguider och andra faktakällor om fortbildning och yrke samt om tillgängliga upplysningar på nätet för fortsatta studier. De studerande skall upplysas om de handlednings-, rådgivnings- och informationstjänster som samhället erbjuder.

Studiehandledningens mål är att de studerande skall få de centrala kunskaper och färdigheter de behöver för att kunna inleda och genomföra studierna samt för att kunna avlägga studentexamen och söka in till fortsatta studier. De skall informeras om olika studiemöjligheter så att de, vid behov med hjälp, kan fatta beslut om hur de skall fortsätta. Deras förmåga att planera och besluta om sin livsbana och livskompetens skall utvecklas. De skall också lära sig att bedöma sina förutsättningar och möjligheter i studiernas olika skeden realistiskt då de väljer yrkesinriktning och att handla ändamålsenligt utgående från dem.

Handledningens genomförande

Hela lärarpersonalen i skolan skall delta i handledningen. I val- eller andra problemsituationer skall de studerande ges personlig handledning i kursform eller i smågrupper. Därvid skall de studerande ha möjlighet att diskutera frågor kring sina studier, sitt utbildnings- och yrkesval, sin framtid och sin livssituation. De skall lära sig att lägga upp en personlig studieplan, att följa upp den och att uppdatera den så att det är möjligt att se ändringarna. Då planen görs upp skall tidigare motsvarande studier beaktas och räknas tillgodo.

Studiehandledningens uppgift är att stödja och hjälpa studerande som är i behov av särskilt stöd också i rent praktiska frågor. Särskilt studerande från språk- och kulturminoriteter och studerande med invandrarbakgrund bör hjälpas att planera och klara av studierna. Vid behov skall de dessutom handledas visavi de fortsatta studierna, levnaden och karriären.

I läroplanen skall ingå en beskrivning av uppgifterna för de personer som deltar i handledningen och av arbetsfördelning mellan dem. Uppgiftsbeskrivningen utgör ett verktyg vid utvecklingen av hela läroanstaltens undervisningsarbete. De studerande bör upplysas om hur de kan få stöd och om vilka uppgifter olika personer har. Av läroplanen skall också framgå hur handledningen har ordnats i samråd med andra läroanstalter och vilka riktlinjer för samarbetet med instanser och sakkunniga utanför skolan som finns. Därtill skall det finnas en beskrivning av hur man tänker iaktta de studerandes framsteg i studierna.

4.2 STUDERANDE SOM ÄR I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Syftet med det särskilda stödet är att hjälpa vuxenstudierande i grundläggande utbildning eller gymnasieutbildning så att de har jämbördiga möjligheter att slutföra sina studier. Särskilt stöd behövs för studerande som tillfälligt har blivit efter i studierna eller vilkas studieförmåga har försvagats på grund av handikapp, sjukdom eller funktionshinder. Till samma målgrupp hör också studerande som behöver psykiskt eller socialt stöd. En studerande kan på grund av social missanpassning eller problem i den aktuella livssituationen ha problem med den mentala hälsan.

Studerande som är i behov av särskilt stöd kan ges särskilda undervisningsarrangemang i kraft av bestämmelserna i § 18 i lagen om grundläggande utbildning och § 13 i gymnasielagen.

I sådan utbildning som anordnas i en straffanstalt följs samma lärokurser som i annan undervisning avsedd för vuxna. I detta fall kan man dock avvika från timfördelningen visavi valfria ämnen enligt vad som bestäms i läroplanen. Enligt det första momentet i § 8 i förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) skall lärokursen dock omfatta minst 30 kurser om den sker i ett fängelse.

En studerande som befrias från studierna i ett läroämne skall i stället välja andra studier så att det fastställda minimiantalet kurser uppfylls.

De inlärningsstillfällena och de prov som avses i § 18 i lagen om grundläggande utbildning och § 13 i gymnasielagen skall ordnas utifrån de studerandes individuella behov.

Då en störning i språkutvecklingen hos en studerande upptäcks bör stödåtgärder omedelbart planeras och sättas in.

För studerande som är i behov av särskilt stöd skall man i läroplanen slå fast hur undervisningen och de stödåtgärder som krävs skall ordnas så att de studerande kan tillgodogöra sig undervisningen.

4.3 UNDERVISNINGEN AV SÄRSKILDA SPRÅKLIGA OCH KULTURELLA GRUPPER

Allmänt

Med olika språkliga och kulturella grupper avses här studerande vilkas modersmål är samiska, romani, teckenspråk eller ett främmande språk. I läroplanen skall för dessa bestämmas om undervisningsspråket och om undervisningen i modersmål och litteratur enligt kapitel 5.3 nedan.

Enligt 10 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning och 6 § 1 mom. i gymnasielagen kan undervisningsspråket i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna förutom finska eller svenska vara samiska, romani eller teckenspråk. Om denna möjlighet utnyttjas skall man anteckna i läroplanen i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilket sätt ovan nämnda språk används i undervisningen eller i studierna. Samiskspråkiga studerande kan undervisas på samiska i något ämne eller i någon kurs, läromedlen kan vara samiska eller samiska kan användas muntligt om läromedlen är finska. Teckenspråk kan användas både som hjälpspråk och som egentligt undervisningsspråk. Om man i enlighet med ovan nämnda stadganden önskar ge en del av undervisningen på ett annat språk än den studerandes skolspråk, till exempel på det andra inhemska språket eller på ett främmande språk, skall också detta definieras i läroplanen. Samtidigt skall man försäkra sig om att den partiella undervisningen på ett annat språk inte äventyrar lärandet.

Undervisningen i modersmålet meddelas enligt § 12 i lagen om grundläggande utbildning och § 8 i gymnasielagen utgående från den studerandes undervisningsspråk, som kan vara finska, svenska eller samiska. Om undervisningen i huvudsak ges på samiska skall alltså också undervisningen i läroämnet modersmål och litteratur ske på samiska. Samiska och litteratur

kan undervisas som läroämnet modersmål och litteratur fastän undervisning inte ges på samiska. I sådana fall kan finska undervisas antingen enligt en särskild lärokurs för samiskspråkiga (se kap. 5.3 i läroplansgrunderna för unga) eller enligt lärokursen i modersmål och litteratur för finskspråkiga. I läroplansgrunderna för unga ingår en egen lärokurs i finska också för teckenspråkiga. Som modersmål kan enligt 12 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning och 8 § 2 mom. i gymnasielagen enligt studerandens val också undervisas i teckenspråk, romani eller ett annat språk som är den studerandes modersmål.

Invandrare eller andra studerande med ett främmande språk som modersmål skall studera läroämnet modersmål och litteratur antingen enligt lärokursen i svenska/finska som andraspråk eller enligt lärokursen i svenska respektive finska som modersmål.

Utbildningsanordnaren skall inom ramen för dessa stadganden besluta i vilken omfattning det skall ordnas undervisning *på* det egna språket, undervisning *i* det egna modersmålet och undervisning i svenska/finska som andraspråk. Huvudmannen skall också bestämma hur undervisningen skall organiseras och när det är ändamålsenligt att arrangera den i samarbete mellan flera läroanstalter.

De språkliga och kulturella minoriteternas särdrag

SAMER

I undervisningen av samiska studerande skall man beakta att samerna är ett ursprungsfolk som har ett eget språk och en egen kultur. I den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna bör fästas särskild vikt vid de studerandes varierande språkkunskap. För de studerande som i den grundläggande utbildningen fått undervisning på samiska skall denna fortsätta i gymnasiet i sådan omfattning och i sådana ämnen som det är möjligt.

Undervisningen skall stödja samernas identitet och ge dem möjligheter att stärka sitt språk och att utveckla sin allmänna språkförmåga. Den skall främja kännedomen om deras kultur, historia och samiska samhällen i de nordiska länderna samt insikten om samerna som folkgrupp och som ett av världens ursprungsfolk. Syftet är att samiska studerande skall bli allt mera medvetna om sina rötter och sitt kulturarv samt om de olika samiska språken, om deras kulturområden och om olika samiska grupper. Undervisningen skall ge samiska studerande förutsättningar att utveckla en sund självkänsla så att de kan bevara sin samiska identitet.

Undervisning kan ges både i och på nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Huvudsyftet är att stödja en aktiv tvåspråkighet och mångkulturalism. Om undervisning ges på samiska skall utvecklingen av de studerandes färdigheter i modersmålet stödjas i alla läroämnen.

Undervisningen och studierna skall hjälpa de studerande att identifiera sig med sitt etniska kulturarv och samtidigt stödja samhörigheten med samer i andra länder. De nationella målen och det riksgiltiga läroinnehållet följas – men så att särdragen i den samiska kulturen och språksituationen beaktas. Samernas historia, de samiska samhällena i dag, samernas traditionella näringar samt musik-, berättar- och hantverkstraditionerna skall betonas.

Närmiljön, släktgemenskapen, de samiskspråkiga medierna och kontakterna med andra sameområden kan nyttjas som resurser i undervisningen och studierna.

ROMER

I undervisningen av studerande med romskt ursprung skall de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Undervisningen i romani i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för vuxna skall stärka identiteten hos romska studerande och ge dem möjlighet att använda sitt språk och uttrycka sig på det. Därvid bör de fär-

digheter och kunskaper som de fått i hemmet, i sin gemenskap och i sina tidigare studier beaktas. Undervisningen i romani skall i mån av möjlighet ordnas i samarbete med andra läroanstalter och den skall främja studerandenas kännedom om sin historia och sitt språk samt den allmänna medvetenheten om romerna i Finland och i andra länder. I studierna nyttjas närmiljön, släktgemenskapen och medieprogram eller tidningar på romani.

TECKENSPRÅKIGA STUDERANDE

Teckenspråkiga studerande är sådana som är dövfödda, har nedsatt hörsel eller hör och vars modersmål är svenskt eller finskt teckenspråk. De har lärt sig teckenspråket som sitt första språk och det är det språk som de behärskar bäst eller det språk som de använder mest i sitt dagliga liv.

I studierna och undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål följs de allmänna målen för undervisningen så att dessa tillämpas på den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket är i så fall svenskt eller finskt teckenspråk. Parallellt med teckenspråket används svenska respektive finska vid läsning och skrivning.

Undervisningens mål är att de studerandes teckenspråkiga identitet skall stärkas och att de skall lära sig att uppskatta sitt språk och sin kultur jämbördigt vid sidan av majoritetsspråket och majoritetskulturen. De skall bli medvetna om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer samt kunna utnyttja tolk- och samhällstjänster på teckenspråk.

Ett annat mål är att de studerande skall bli medvetna om den akustiska världen, som skiljer sig från teckenspråkets värld, och lära sig de hörandes kultur och handlingsmönster så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer.

Eftersom både det svenska och det finska teckenspråket är minoritetsspråk skall man i undervisningen försöka skapa en så mångsidig teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt använt skrivsystem; därför blir den studerandes personliga språkliga umgänge viktigt. Även informations- och kommunikationstekniken bör utnyttjas i umgänge och informationssökning på teckenspråk.

INVANDRARE OCH ANDRA STUDERANDE SOM TALAR ETT FRÄMMANDE SPRÅK

I undervisning av invandrare och andra studerande med främmande språk som modersmål skall de nationella läroplansgrunderna följas. Samtidigt bör man beakta de studerandes bakgrund och deras utgångsläge, modersmål och kultur, den tid som de kommer att stanna i landet samt deras tidigare skolgång och kunskaper i svenska eller finska. Undervisningen och studierna skall stödja deras utveckling till aktiva och balanserade medlemmar i den finländska lika väl som i den egna språk- och kulturgemenskapen.

Invandrare och andra studerande med främmande språk som modersmål kan ges undervisning i svenska eller finska som andraspråk i stället för undervisning i modersmålet och litteratur enligt skolspråket om deras kunskaper i svenska respektive finska inte kan anses vara lika goda som i modersmålet på språkfärdighetens alla delområden. För invandrare och andra studerande som talar ett främmande språk kan man i mån av möjlighet ordna undervisning i deras modersmål eller tidigare skolspråk i samarbete med andra läroanstalter i enlighet med bilaga 4 respektive bilaga 5.

Vid sidan av undervisningen i svenska eller finska och i modersmål skall invandrare och andra studerande som talar ett främmande språk även stödjas i andra läroämnen och i läroanstaltens övriga verksamhet så att de kan genomföra sina studier med hela sin kapacitet. De skall redan i början av studierna informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder samt om sina rättigheter i studentexamen.

5 Undervisningens mål och centrala innehåll

5.1 ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

De studerande skall ges möjlighet att skaffa sig en bred allmänbildning. För att forma sin världsbild bör de få sådan väsentlig kunskap om naturen, människan, samhället och olika kulturer som vilar på vetenskaplig grund eller ansluter sig till konst.

De studerandes behov av och intresse för livslångt lärande bör uppmuntras. Deras förmåga att studera, söka efter information, hantera den, lösa problem och ta initiativ skall utvecklas. Det innebär att de måste lära sig att använda informations- och kommunikationsteknik mångsidigt. Förmågan att fungera tillsammans och att samarbeta i olika grupper och nätverk blir allt viktigare. För att kunna samarbeta bör man därtill ha en god uttrycksförmåga, inte bara på modersmålet utan också på det andra inhemska språket och på främmande språk. Man bör ta hänsyn till andra och vid behov var beredd att justera sin egen uppfattning och sitt handlande.

Undervisningen skall befästa de studerandes självkänsla och hjälpa dem att bli medvetna om sin personliga egenart. De skall uppmuntras att försöka uttrycka sina iakttagelser, sina tolkningar och sin estetiska uppfattning på olika sätt. Målet är att de skall klara sig i olika livssituationer, kunna genomföra sina studier, skapa sig en karriär och förverkliga även övriga framtidsplaner.

Allmänbildning ger en god beredskap för yrkeslivet. Studier, arbete och välfärd har anknytning till varandra. Undervisningen skall sporra de studerande att uppfatta studier som arbete och kunnande som en grund för välfärd.

De studerande skall bli bättre medvetna om sambandet mellan människans handlande och världens tillstånd. Undervisningen skall utveckla deras förmåga att se och reflektera över etiska frågor dels på individplanet, dels på ett samhälleligt plan. De skall ges tillfälle att överväga olika alternativ, träffa val och inse direkta och indirekta följder av sina beslut. Läroanstalten bör stärka de studerandes vilja och förmåga att handla ansvarsfullt i ett demokratiskt samhälle. Studierna skall hjälpa de studerande att kreativt och flexibelt möta utmaningarna i en föränderlig värld.

5.2 INTEGRERING OCH TEMAOMRÅDEN

De temaområden som fastställts på riksnivå är samhälleligt betydelsefulla utmaningar som utbildningen står inför. Samtidigt utgör de aktuella etiska ställningstaganden. I praktiken blir de ett slags verksamhetsprinciper som skall genomsyra verksamheten i läroanstalten, gå över ämnesgränserna och integrera undervisningen.

Gemensamma mål för alla temaområden är att de studerande skall kunna

- iaktta och analysera moderna företeelser och miljöer
- framföra motiverade uppfattningar om vilket slags framtid som bör eftersträvas
- bedöma den egna livsstilen och rådande trender ur ett framtidsperspektiv
- fatta beslut och arbeta för en framtid som de anser värda att sträva efter.

Gemensamma temaområden för alla läroanstalter som ger grundläggande utbildning och gymnasieutbildning för vuxna är:

- aktivt medborgarskap och entreprenörskap
- hållbar utveckling och välbefinnande
- kulturell identitet och kulturkännedom
- teknologi och samhälle
- informations- och mediekunskap.

Utöver dessa kan det i läroplanen också finnas andra temaområden.

Temaområdena skall beaktas i undervisningen i alla läroämnen på ett naturligt sätt och genomsyra läroanstaltens verksamhetskultur. Vissa huvudpunkter ingår redan i ämnesdelarna i läroplanens grunder. Temaområdena skall kompletteras, aktualiseras och konkretiseras i den lokala läroplanen.

Aktivt medborgarskap och entreprenörskap

Syftet med temaområdet är att sporra de studerande till aktiva, ansvarsställande och kritiska medborgare. Detta innebär engagemang och vilja att vara med och påverka den politiska, ekonomiska och sociala verksamheten på olika samhällsområden och i kulturlivet. Engagemanget kan vara lokalt, nationellt, europeiskt och globalt.

Målet är att de studerande skall

- fördjupa sin förståelse för det demokratiska samhällets funktionsprinciper och sin kännedom om de mänskliga rättigheterna
- kunna bilda sig en egen uppfattning om, motivera och diskutera den så att också samtalspartnerns åsikter respekteras
- kunna delta i beslutsfattandet så att dynamiken i samhället växer
- tillägna sig initiativkraft och entreprenörskap som handlingsmönster
- få en uppfattning om olika former av företagsamhet, dess möjligheter och verksamhetsprinciper
- känna till de viktigaste demokratiska systemen och kunna agera inom dem.

Temaområdet skall sporra de studerande att uttrycka sina åsikter, att delta och att påverka. Förutom genom läroanstaltens insats och elevkårsverksamheten kan en sådan studiemiljö skapas i samarbete med andra samhällsorganisationer, olika institutioner och företag.

Hållbar utveckling och välbefinnande

Syftet med temaområdet är att få de studerande att gå in för att främja en hållbar utveckling och att arbeta för välbefinnande i familjen, i närmiljön och i samhället.

Målet är att de studerande skall

- få kunskaper om utvecklingens ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensioner och inse att den blir bärkraftig endast om alla dessa tillgodoses samtidigt
- kunna mäta, bedöma och analysera förändringar i den sociala och byggda miljön och i naturen på olika sätt
- förstå hurdan en sådan organisation och ett sådant samhälle är som förstärker sitt sociala kapital, vad ett hållbart levnadssätt och ekologiskt bärkraftig produktion innebär samt hurdan kulturen skall vara för att skydda naturen för kommande generationers behov
- i sitt dagliga liv som studerande, konsument och medborgare vilja och kunna verka för hållbar utveckling och välbefinnande.

För att aktivt våga främja en hållbar utveckling och välbefinnande behöver de studerande kunskap och upplevelser som visar att deras etiska, praktiska, ekonomiska, samhällsrelaterade och yrkesmässiga beslut har betydelse. Vid sidan av undervisningen gäller det att eventuellt genom ett eget miljöprogram eller ett program för en bärkraftig utveckling och genom en miljömedveten verksamhetskultur sporra de unga till ett hållbart levnadssätt.

Kulturell identitet och kulturkännedom

En läroanstalt som anordnar grundläggande undervisning och gymnasieutbildning för vuxna skall erbjuda de studerande möjligheter att bygga upp sin kulturidentitet och lära sig hur man beter sig i en mångkulturell arbetsgemenskap. Grundligare kännedom om olika kulturer skapar förmåga till interkulturell verksamhet och möjliggör framgångsrikt internationellt samarbete.

Målet är att de studerande skall

- bli medvetna om sin kulturella identitet och veta till vilken kulturgrupp de vill höra
- kunna förmedla kulturarvet och fungera som tolk för sin kultur
- värdesätta kulturell mångfald som en källa till berikande upplevelser och skaparkraft
- kunna och vilja samtala om sin kulturbakgrund med olika människor i konstruktiv anda
- sträva efter att bygga upp ett mångkulturellt samhälle baserat på ömsesidig respekt.

De studerande uppmuntras att fördjupa och berika sin kulturidentitet samt att på ett kreativt sätt delta i mångkulturell interaktion och internationellt samarbete. Invandrarestuderande och andra studerande som till sin kulturbakgrund avviker från majoriteten skall stödjas och stärkas i sin egen och i den finländska kulturidentiteten.

Teknologi och samhälle

Utgångspunkten för den tekniska utvecklingen är människans behov av att förbättra sin livskvalitet och underlätta sitt liv i arbetet och på fritiden. Kännedom om lagbundenheterna i naturen utgör grunden för teknologin. Sambandet mellan tekniken och samhällsutvecklingen bör framhållas i undervisningen.

Målet är att de studerande skall

- kunna utnyttja naturvetenskaplig kunskap och kunskap från andra vetenskapsgrenar då de reflekterar över tekniska utvecklingsmöjligheter
- kunna utnyttja teknik förnuftigt
- kunna bedöma de etiska och ekonomiska synpunkter, välfärdsfrågor och jämlikhetsaspekter som styr den tekniska utvecklingen samt inta en motiverad ståndpunkt till olika alternativ
- förstå växelverkan mellan teknik och ekonomi och kunna bedöma hur olika alternativ inverkar på arbetets innehåll, på sysselsättningen, levnadssättet, samhället och miljöns tillstånd.

Temaområdet skall vägleda de studerande så att de börjar reflektera över den tekniska utvecklingen och förändringarna i samhället ur historisk, nutida och framtida synvinkel. De skall uppmuntras att som individer och samhällsmedlemmar ta ställning till den tekniska utvecklingen och engagera sig i beslut angående den.

Problemen på området kan konkretiseras så att man bekantar sig med tekniken på olika områden, såsom information och kommunikation, hälsa och välfärd, formgivning, musik, miljöskydd, energiproduktion, trafik samt lant- och skogsbruk.

Informations- och mediekunskap

Undervisningen skall erbjuda de studerande fakta och verksamhetsformer som hjälper dem till en djupare insikt om mediernas centrala roll och betydelse i vår kultur. Den skall också aktivera de studerande gentemot till medierna och uppmuntra dem till växelverkan och samarbete med lokala eller regionala medier. De skall lära sig att se mediernas inflytande samt deras roll som underhållare, informationsförmedlare och som beteendeskapande förebilder. Medierna skapar samhörighet, de formar världsbilden och identiteten. Det gäller att kunna skydda privatlivet och vara mån om säkerhet och datasekretess när man rör sig i medievärlden.

Målet är att de studerande skall

- få grundkunskaper i informationsteknik
- lära sig att behandla estetiska och etiska frågor: att ta ansvar för produktion och användning av medieinnehåll samt för sitt mediebetende
- förbättra sin förmåga att samverka, kommunicera och påverka
- vänja sig vid att använda medierna som studieredskap och studiemiljö
- erhålla kunskap om kommunikationsbranschen, medieproduktion och upphovsrätter.

Mediekunnande innebär både färdigheter och kunskaper. Studierna går ut på att utveckla den verbala, visuella, auditiva, tekniska och sociala förmågan samt studietekniken. Mediekunskap förutsätter samarbete mellan olika läroämnen och samarbete med olika medier samt träning i autentisk miljö. Medierna kan utgöra såväl studieobjekt som studieredskap. Undervisningen skall omfatta såväl traditionella som databaserade, nya interaktiva medier. Samverkan mellan olika medier samt visuella aspekter bör betonas.

5.3 MODERSMÅL OCH LITTERATUR

5.3.1 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, SVENSKA SOM MODERSMÅL

Modersmålet är av grundläggande betydelse för lärandet och genom det gestaltar människan sin verklighet och kommunicerar med andra. Modersmålet stärker den personliga och kulturella identiteten samt utvecklar tänkande, kreativitet och en estetisk medvetenhet.

Modersmål och litteratur är som läroämne ett livskunskapsämne och ett centralt färdighets-, kunskaps- och kulturämne. Läroämnet får sitt innehåll närmast från språk-, litteratur och kommunikationsvetenskaperna samt från kulturforskningen. Genom läsande, skrivande och muntlig kommunikation tillägnar sig de vuxenstuderande nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, reflektera, kritiskt granska, tolka och värdera. Genom litteratur och bildmedier får de studerande kunskap och möter förutom den västerländska kulturtraditionen även andra kulturer. Litteraturen bidrar också till personlighetsutvecklingen. En bred kommunikativ kompetens är grunden för lärande och för all samhällelig interaktion. Inom undervisningen i modersmål och litteratur och även vid samarbete med andra ämnen strävar man efter en integration av flera olika färdigheter i ett funktionellt sammanhang.

Läroämnet baserar sig på ett vidgat textbegrepp som innebär att texterna kan vara fiktiva eller faktabaserade, handskrivna, tryckta, grafiska eller elektroniska. I detta vidgade textbegrepp ingår alltså förutom skrivna och talade texter även medietexter, ljud och bilder samt kombinationer av dessa.

Att i tal och skrift kunna använda modersmålet är en förutsättning för studier och för att aktivt kunna delta i samhällslivet. Därför är det viktigt att skolan skapar goda möjligheter för språkutveckling, både inom ämnet modersmål och litteratur och inom andra ämnen.

Den grundläggande utbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i modersmål och litteratur är att den vuxenstuderande

- fördjupar sina kunskaper i språk, litteratur och kommunikation samt lär sig använda begrepp som hänför sig till dessa delområden
- utvecklar sina kommunikations- och interaktionsfärdigheter
- utvecklar sin muntliga och sin skriftliga uttrycksförmåga
- kan identifiera, analysera, tolka, producera och bruka olika slag av texter
- lär sig grundläggande kunskaper om svenska språket, dess struktur och grammatik, varieteter och utveckling
- kan använda sig av olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet
- vidgar sin litteraturkännedom och genom den sitt tänkande, sin fantasi och sin världsbild
- bekantar sig med kulturell mångfald genom litteratur, teater och andra medier
- utvecklar tolerans gentemot olika språkbrukare

OBLIGATORISKA KURSER

1. Grunderna i modersmål och litteratur (mo 1)

MÅL

Kursens mål är att den studerande skall

- utvecklas till att lita på sig själv som kommunikatör och talare
- ära känna skillnaden mellan skriftspråk och talspråk
- bli van vid att granska sin språkanvändning
- skapa ett personligt förhållande till litteraturen.

CENTRALT INNEHÅLL

- grupp- och pararbete
- att utforma ett inlägg vid gruppdiskussion
- skillnaderna i uttryckssätt mellan talspråk och skriftspråk
- att skapa en egen text: inledning, avslutning, styckeindelning
- att undersöka principerna för satsbyggnad i svenska språket
- att använda stor eller liten begynnelsebokstav, skriva sammansatta ord
- korta skönlitterära texter ur egna läsoplevelsers synvinkel

2. Textstrukturer och -innehåll (mo 2)

MÅL

Kursens mål är att den studerande skall

- lära sig att uttrycka och motivera sin åsikt muntligt och skriftligt
- utvecklas som textförfattare
- fördjupa sin förmåga att läsa olika slag av texter
- fördjupa sin kännedom om språkets struktur och form.

CENTRALT INNEHÅLL

- att öva sig i att diskutera och föra diskussionen mot ett bestämt mål
- att analysera olika slag av texter, även medietexter som nyheter, insändare, ledare, artiklar
- att utarbeta, processera och finslipa faktatexter och debattartiklar
- att känna igen olika genrer inom skönlitteraturen: till exempel lyrik, romaner, noveller och berättelser

3. Analys och tolkning av texter (mo 3)

MÅL

Kursens mål är att den studerande skall

- utveckla sina interaktionsfärdigheter i diskussioner och då han eller hon uttrycker sina egna synpunkter
- upptäcka det centrala innehållet i olika texter
- bli van att bearbeta sina egna texter
- undersöka satser och meningar som delar i ett funktionellt sammanhang
- lära känna olika genrer.

CENTRALT INNEHÅLL

- diskussioner utgående TV-serier, teater och film
- referat och sammandrag av faktatexter,
- recensioner
- satsdelar, huvud- och bisatser
- litteraturanalysens grundbegrepp: tema, intrig, person, tid och plats
- en kort analys av en skönlitterär text
- olika litterära genrer, till exempel detektivromaner, science fiction, biografier, romaner som behandlar mänskliga relationer

4. Svenska språket och litteratur (mo 4)

MÅL

Kursens mål är att den studerande skall

- fördjupa sina kunskaper i kommunikation
- lära sig om svenska språkets särdrag, varieteter och utveckling
- bli motiverad att granska sina egna texter
- lär sig att söka kunskap i olika källor
- bekantar sig med litteratur från Finland, Norden och andra länder.

CENTRALT INNEHÅLL

- något om svenska språket, dess förhållande till de övriga nordiska språken och andra språk
- genomgång av centrala skönlitterära verk från Finland, Norden och andra länder
- diskussion och skrivövningar utgående från valbara romaner
- bearbetning av egna texter med tanke på textens syfte
- en omfattande skriftlig framställning baserad på olika kunskapskällor

VALBAR KURS

5. Muntlig kommunikation (mo 5)

MÅL

Den studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om interaktion och muntlig kommunikation
- utveckla sin säkerhet att uttrycka sig samt utveckla sin förmåga att uppträda, lyssna och samtala
- känna till och kunna analysera faktorer som påverkar såväl talarens som budskapets trovärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- typiska drag i olika interaktionssituationer
- verbal och nonverbal kommunikation
- olika sätt att uppträda vid förhandlingar, på möten och i olika slags diskussioner
- hur man undviker talängslan

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

KOMMUNIKATION

Den studerande

- har lust och vilja att uttrycka sig muntligt och skriftligt både individuellt och i grupp och strävar efter att få kontakt med sin publik
- kan lyssna koncentrerat och tar till orda i en problemorienterad diskussion och visar förmåga till en aktiv och analytisk dialog
- visar respekt för andra talare, accepterar olika åsikter och kan delta i en diskussion på ett konstruktivt sätt, t.ex. genom att ställa frågor och komma med förslag och motiveringar
- känner till de viktigaste skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk, är medveten om privatspråkets möjligheter och begränsningar och kan förändra sitt språkbruk beroende på situationen och mediet
- tar emot och utnyttjar respons på egna texter för att utveckla sina egna färdigheter och kan också ge andra konstruktiv respons och arbeta både enskilt och i grupp.

ATT TOLKA OCH BRUKA OLIKA SLAGS TEXTER

Den studerande

- kan föra en dialog med såväl fiktiva texter som saktexter: ställa frågor till texten, kommentera, argumentera, tolka och analysera texter
- kan uttrycka sin egen läsartext vid läsning av fiktiva texter: fundera över textens tema, intrig och personporträtt och över textens innehåll och relation till egna tankar och erfarenheter
- kan använda sig av några centrala språk-, litteratur- och textanalytiska begrepp
- kan läsa lyrik och uttrycka tankar och känslor som dikten väcker
- kan orientera sig i olika textmiljöer och känner till olika textgenrer och deras funktion
- förstår att en text har ett syfte och en avsändare som är avgörande för textens språkliga uttryck, form och innehåll
- läser och förstår olika slags texter – även medietexter – och använder väl fungerande lässtrategier
- kan reflektera över visuella och auditiva uttryck i texter
- känner igen vanliga fiktiva textgenrer och även fakta- och medietexter inom olika genrer, speciellt nyheter, reklam och artiklar av olika slag, samt kan förhålla sig analytiskt och kritiskt till dessa
- kan ta fram det väsentliga i en text, tolka texter, känna igen värdepåståenden, komprimera textinnehåll och jämföra olika texter
- kan använda bibliotek, uppslagsverk och databaser samt fiktiva texter, saktexter och muntligt förmedlad information som informationskällor
- kan ta fram väsentlig information ur olika källor och reflektera över deras tillförlitlighet.

ATT PRODUCERA OCH BRUKA OLIKA SLAGS TEXTER

Den studerande

- känner till olika arbetsfaser i uppläggningsen av muntliga och skriftliga texter och kan tillämpa sina språkkunskaper vid textproduktion
- kan samla tillräckligt med material för sin presentation samt strukturera och analysera detta
- kan strukturera sitt muntliga framförande så att det centrala innehållet förmedlas till åhörarna och så att tankegången i texten är lätt att följa

- kan producera många olika slags fiktiva texter och saktexter, till exempel beskrivningar, berättelser, definitioner, sammandrag, referat, brev, ansökningar, insändare och andra
- argumenterande texter
- kan producera sin text både för hand och med ordbehandlingsprogram och även i övrigt utnyttja informationsteknik och medier
- kan skriva något så när felfritt, förstår innebörden av en språklig norm och kan tillämpa den så att språkstrukturer, interpunktion och ortografi i huvuddrag är korrekta
- har ett tillräckligt stort, fungerande ordförråd, men talspråkliga, dialektala eller finsk-påverkade uttryck kan förekomma
- kan göra iakttagelser och reflektera över sig själv som läsare, talare och skribent
- kan i sina texter tillämpa sina kunskaper om språket och skillnaden mellan talat och skrivet språk och därmed välja ord, stil och strukturer på ett ändamålsenligt sätt.

SPRÅK, LITTERATUR OCH KULTUR

Den studerande

- har uppnått en sådan läsfärdighet att han eller hon kan läsa hela verk
- finner intressant läsning och kunskap bland fakta- och/eller skönlitteratur och i olika medier
- känner till det svenska språkets viktigaste särdrag och kan i någon mån jämföra svenska språket med andra språk, speciellt finska språket, nordiska språk och de främmande språk som eleven får undervisning i
- känner till ordklassindelning, böjningssystem och satsanalys inklusive ordföljdsprinciper och kan laborera med språket
- kan beskriva sig själv som läsare, och motivera sina egna litteraturval, och har läst åtminstone det antal hela verk som klassen har valt att läsa gemensamt
- har läst både finländsk, svensk, nordisk och annan utländsk skönlitteratur i form av dikter, sagor, berättelser, noveller, serier, utdrag ur dramer, nordiska myter och sagor och centrala verk inom finlandssvensk litteratur
- känner till de skönlitterära huvudgenrerna, några centrala stilriktningar och en del klassiska verk samt några centrala verk inom finländsk och nordisk litteratur och inom världslitteraturen
- kan reflektera över litteratur, teater och film och dela sina upplevelser med andra
- kan tolka och granska budskap i olika medier
- har någon kännedom om svenska språkets variation och utveckling och vet att språket är ett kulturfenomen som utvecklas och förändras, beroende på språkbrukarna och på geografiska, sociala, politiska och historiska faktorer
- kan utgående från sina kunskaper förstå och reflektera över modersmålets roll i förhållande till andra språk i en mångkulturell språkgemenskap
- kan reflektera över svenskan i Finland som en del av den nordiska språkgemenskapen och i ett mera globalt perspektiv samt förstår språkets och modersmålets betydelse för människan.

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i modersmål och litteratur är att den studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om språk, litteratur och kommunikation
- få en insikt om sambandet mellan språk, litteratur och lärande och kan utnyttja relevanta begrepp då hon eller han läser, skriver, talar och lyssnar
- stimuleras till att söka sig till litteratur och bildmedier som en källa till glädje, kunskap och reflektion
- utveckla sin fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer
- fördjupa sina kunskaper utgående från det vidgade textbegreppet och kan analysera och tolka olika slags texter
- med hjälp av sin kunskap om litteratur och kommunikation se samband mellan texter och deras sammanhang och blir genom olika texter och medier förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera mot
- fördjupa sina muntliga och skriftliga kommunikationsfärdigheter
- fördjupa och preciserar sitt språkbruk, vilket gör att språket blir mångsidigare och att den studerande kan nå sina syften med sin kommunikation
- kunna anpassa sitt språk efter olika situationer, både privat och offentligt
- bli allt säkrare då det gäller att behärska normer för och det talade och skrivna språket och förstår avsikten med språkvården både ur ett samhälleligt perspektiv och för sitt eget språkbruk
- bli medveten om texters formspråk och retoriska medel och kan analysera och värdera argumenterande text och själv utnyttja språket som påverkningsmedel
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik på ett funktionellt sätt i sina studier och i olika källor söka information samt bearbeta, reflektera över och värdera denna information
- känna sig delaktig i olika kultursammanhang och har förmåga att njuta av, använda och skapa kultur samt har fördjupat sin förståelse för olika kulturer och för människor med andra levnadsförhållanden.

Bedömning

Bedömningen av kurserna i modersmål och litteratur skall beakta läroämnets alla delområden. I kursvitsordet bör ingå bedömning av såväl muntlig och skriftlig produktion som graden av deltagande. För att den studerandes muntliga färdigheter och skrivfärdigheter skall utvecklas är det viktigt att utvärderingen sker i form av en process där den studerande får respons både av läraren och av hela gruppen. Den studerande skall även ges möjlighet till självvärdering, som kan bli ett stöd för en positiv och samtidigt realistisk bild av honom eller henne som talare, läsare eller skribent. Grunden för självvärderingen är att den studerande känner till kursernas mål och innehåll och på detta sätt kan följa med sin egen utveckling.

OBLIGATORISKA KURSER

Kurserna är uppbyggda så att de integrerar de olika modersmålsfärdigheterna och bildar funktionella helheter. På alla kurser fördjupar den studerande sina kunskaper om språk och litteratur, utvecklar färdigheterna i muntlig och skriftlig kommunikation och läser rikligt med litteratur. Då den studerande har läst alla de obligatoriska lärokurserna har han eller hon fått en större kunskap om och erfarenhet av vårt litterära arv och de litterära genrerna i funktionella sammanhang samt kännedom om olika textgenrer och deras funktion.

1. En värld av texter (MO 1)

Kursen introducerar modersmål och litteratur som ett ämne där språk, litteratur och kommunikation bildar en helhet som placeras in i ett teoretiskt sammanhang.

MÅL

Den studerande skall

- förstå vad det vidgade textbegreppet innebär
- fördjupa sin medvetenhet om olika textgenrer
- känna till olika sätt att läsa, analysera och tolka texter
- kunna välja stilnivå i sitt språk enligt situation
- kunna tolka episka texter
- kunna grundprinciperna för hur man skriftligt relaterar till annan skriven text
- delta konstruktivt i gruppdiskussioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- skillnader mellan tal- och skriftspråk och olika stilnivåer
- olika textgenrer och deras funktion i samhället
- reflektion kring det egna läsandet
- introduktion till de skönlitterära genrernas historia med fokus på novellen och andra typer av kortprosa
- olika sätt att analysera skönlitterära texter
- grundprinciperna för materialbaserat skrivande
- grundprinciperna för gruppkommunikation

2. Epik och medietexter (MO 2)

Kursen fokuserar på hur man bygger upp texter av olika slag för att nå sina syften.

MÅL

Den studerande skall

- kunna använda retorikens grundprinciper
- producera olika typer av medietexter
- kunna bearbeta och analysera längre episka texter
- planera, framföra och utvärdera ett muntligt anförande.

CENTRALT INNEHÅLL

- retorikens grundprinciper som stöd för att disponera muntliga och skriftliga texter
- tidningstexter och andra medietexter
- källkritik
- analys av språkets strukturer
- romanen som litterär genre
- fokus ligger på romanen, dess uppkomst och relation till sin samtid
- gränser mellan fakta och fiktion med dokumentärromanen och populärkulturen som utgångspunkt
- recensioner

3. Texter, kultur och identitet (MO 3)

Kursen tar upp frågor kring språklig och kulturell identitet ur ett finlandssvenskt perspektiv. Den egna litteraturen och dess förhållande till omvärlden diskuteras.

MÅL

Den studerande skall

- kunna uttrycka sina tankar, känslor och åsikter kring den egna identiteten i både tal och skrift
- förstå begreppet kulturell pluralism
- kunna diskutera frågor kring det finlandssvenska med utgångspunkt i tryckta och digitala källor av olika slag
- kunna diskutera och analysera texter av finlandssvenska författare från olika tidsperioder
- känna till de drag som kännetecknar det finlandssvenska språkbruket
- kunna utveckla sina texter och analysera språkets form utgående från den språkvårdsteori som behandlas.

CENTRALT INNEHÅLL

- det svenska språkets ursprung och nuläge i Finland
- tvåspråkighet, dialekter, slang och andra språksociologiska fenomen
- begreppet språkvård både ur ett samhälleligt perspektiv och med utgångspunkt i de studerandes egna texter
- analys av text-, sats- och ordstrukturer
- den finlandssvenska litteraturen och dess historia
- förberedda diskussioner, t.ex. paneldebatter med anknytning till kursinnehållet

4. Moderna texter (MO 4)

Kursen innehåller litteraturanalyser och tar upp grundläggande textanalytiska termer

MÅL

Den studerande skall

- känna till olika stilmedel och kunna kommentera bildspråket i en text, speciellt i lyriska texter
- kunna tolka, analysera och gestalta texter och relatera dem till den kulturella kontexten
- förstå hur man sett på litteraturen och dess uppgift under olika tidsperioder och strömningar under den moderna litteraturens historia.

CENTRALT INNEHÅLL

- lyrikanalys: stil, struktur, reception
- produktion av reflekterande och analyserande texter
- 1900- och 2000-talets litteratur och litterära ismer
- litterära diskussioner inför publik

5. Textens makt (MO 5)

Kursen handlar om det maktbruk som kan ske genom språket.

MÅL

Den studerande skall

- kunna analysera argumentationen i en text både skriftligt och muntligt och kritiskt kunna värdera medietexter
- producera både skriftliga och muntliga texter som innehåller en effektiv argumentation
- utveckla sin förmåga att analysera en skönlitterär text utgående från ett läsarorienterat perspektiv
- kunna diskutera hur författare använder språk, stil och innehåll som maktmedel
- kunna och våga uttrycka och motivera sina åsikter i en debatt
- utöka sin medvetenhet om hur bild- och textflödet påverkar samhället och den enskilda individen.

CENTRALT INNEHÅLL

- argumentationsanalys
- analys av medietexter och olika trender i texternas innehåll, språk, stil och utformning
- reklamanalys
- källkritik
- skillnader mellan kvinnligt och manligt språk
- äldre och nyare tendenslitteratur
- teori och praktik kring hur man för en muntlig debatt

FÖRDJUPADE KURSER

6. Texter i Norden (MO 6)

Kursen behandlar de nordiska språkens och den nordiska litteraturens historia, nordiska texter och nordisk kultur. Inom litteraturundervisningen fokuseras dramatiken.

MÅL

Den studerande skall

- känna igen de olika nordiska språken i både talad och skriven form
- besitta grundläggande strategier för att kunna göra sig förstådd i Norden
- behärska den grundläggande terminologin inom dramatiken
- kunna diskutera dramatiska texter både utgående från skriven text och dramatiska framföranden
- känna till principerna för välläsning.

CENTRALT INNEHÅLL

- de nordiska språkens gemensamma bakgrund
- skillnader och likheter mellan de nordiska språken
- samtalsstrategier som underlättar umgänget i Norden
- produktion av texter i anslutning till teman i de nordiska texter som behandlas
- skönlitterära författarskap och texter i den nordiska litteraturen
- dramatanalys och teaterbesök
- läsning, dramatisering och gestaltning av texter

7. Muntlig kommunikation (MO 7)

Kursen ger den studerande möjlighet att fördjupa sina kunskaper och färdigheter inom muntlig kommunikation samt insikt i den muntliga kommunikationens betydelse i alla sociala sammanhang.

MÅL

Den studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om interaktion och muntlig kommunikation
- utveckla sin säkerhet att uttrycka sig samt utveckla sin förmåga att uppträda, lyssna och samtala
- känna till och kunna analysera faktorer som påverkar såväl talarens som budskapets trovärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- typiska drag i olika interaktionssituationer
- verbal och nonverbal kommunikation
- olika sätt att uppträda vid förhandlingar, på möten och i olika slags diskussioner
- kulturbundna, speciellt finlandssvenska, särdrag vid muntlig kommunikation

8. Fördjupad skriv- och textkompetens (MO 8)

Kursen handlar om att fördjupa och utveckla färdigheterna i att analysera, tolka, reflektera över samt producera texter.

MÅL

Den studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa olika texter analytiskt och kritiskt
- bygga upp en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text.

CENTRALT INNEHÅLL

Följande teman repeteras och fördjupas:

- textgenrer
- textanalys och textanalytiska begrepp
- textkomposition: att producera idéer, planera, välja synvinkel, disponera, bearbeta, rubricera och redigera texten i en slutlig form
- språkstruktur och språkriktighet

9. Litteratur som glädje och kunskap (MO 9)

Kursen ger den studerande möjlighet att utveckla sin kunskap, fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i olika former.

MÅL

Den studerande skall

- hitta nya vägar för sitt kreativa tänkande genom läsning
- göra jämförelser mellan olika tiders sätt att behandla teman och motiv i skilda kulturer och relatera dem till sin egen tid och sin egen livssituation
- förstå att litteraturen belyser människans eviga frågeställningar
- fördjupa sin förmåga att använda sig av olika litteraturvetenskapliga perspektiv vid studiet av texter.

CENTRALT INNEHÅLL

- tematisk läsning av litteratur från olika tider och/eller kulturer
- intertextualitet
- att skriva analytiskt om litteratur
- att gestalta och bearbeta litteratur genom dramatisering och kreativt skrivande

5.3.2 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, FINSKA SOM MODERSMÅL

Undervisningen i finska som modersmål inom läroämnet modersmål och litteratur dikteras av uppfattningen att modersmålet är ett begreppssystem med vilket människan strukturerar världen och bygger upp en social verklighet. Med modersmålet tillägnar människan sig kulturen i samhället och bygger upp sin identitet. Detta möjliggör social växelverkan samt en kontinuitet i kulturen och en utveckling av den.

Som läroämne är modersmål och litteratur i gymnasiet ett centralt färdighets-, kunskaps-, kultur- och konstämne som ger stoff för språklig och kulturell allmänbildning. Det får sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna samt från kulturforskningen. Kunskaper i språk, litteratur och kommunikation samt färdigheter i läsning, skrivning och muntlig kommunikation inlärs i olika kommunikations- och interaktionssituationer.

Undervisningen i modersmål och litteratur skall lära de studerande att uppskatta den egna kulturen och det egna språket. Läroämnet skall också leda dem till att förstå mångkulturalism och flerspråkighet och skapa språklig och kulturell tolerans.

Syftet med undervisningen i litteratur i gymnasiet är att de studerande skall begripa skönlitteratur och kunna analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Skönlitteraturen ger stoff för andlig tillväxt, för en utmejslad kulturidentitet och för en mångsidigare uttrycksförmåga.

Undervisningen i modersmål och litteratur syftar till sådana kommunikations- och interaktionsfärdigheter som skapar tillräckliga förutsättningar för fortsatta studier, för delaktighet i arbetslivet och för ett aktivt medborgarskap. Grunden för socialt umgänge och för lärande är en bred kommunikativ kompetens och en säker läs- och skrivförmåga samt förmåga att använda språket såsom situationen kräver. I läroämnet modersmål och litteratur vägleds de studerande till att aktivt inhämta kunskaper samt att till kritiskt behandla och tolka information.

I undervisningen eftersträvas en inre integration inom läroämnet eftersom de olika kunskaps- och färdighetsområdena har funktionella samband med varandra. En förenande faktor är språket och uppfattningen att människan är en kommunikativ individ som handlar målriktat, uttrycker sig, tolkar och producerar betydelser.

Den grundläggande utbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i modersmål och litteratur är att en vuxenstuderande skall

- fördjupa sina grundkunskaper i språk, litteratur och kommunikation samt lära sig att använda anslutande begrepp
- utveckla sina färdigheter i kommunikation och interaktion
- utveckla både sin muntliga och sin skriftliga framställningsförmåga
- kunna analysera, tolka, recensera, tillgodogöra sig och författa olika texter
- lära sig skriftspråkets normer och förstå skriftspråkets nödvändighet
- kunna utnyttja olika informationskällor och bedöma informationens tillförlitlighet
- vidga sin litteraturkännedom och därigenom sitt tänkande, sin fantasi och sin världsbild
- kunna njuta av kulturens och konstens mångfald
- växa till tolerans gentemot dem som talar ett annat språk.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Modersmål och grunderna i litteratur (äi 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- utveckla ett självförtroende som debattör och talare
- lära sig skillnaderna mellan skrivet och talat språk
- lära sig ordgruppering utgående från betydelse och böjning
- vänja sig vid att granska sitt eget språkbruk
- skapa ett eget förhållande till litteraturen.

CENTRALT INNEHÅLL

- arbete i grupp och i par
- inlägg i interaktionssituationer
- skillnader i praxis i skrivet och talat språk
- skapande av text: inledning, avslutning, styckeindelning
- ordklasser, viktiga kasusformer
- liten och stor begynnelsebokstav, sammansatta ord samt övrig språkvård visavi ordförrådet
- korta skönlitterära texter med sikte på läsoplevelser

2. Texternas strukturer och betydelser (äi 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att framföra och motivera sin åsikt muntligt och skriftligt
- utvecklas som talare och skribent
- fördjupa sin förmåga att läsa olika slag av texter
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur.

CENTRALT INNEHÅLL

- motiverade inlägg, i mån av möjlighet debatter och förhandlingar
- olika medietexter: nyheter, insändare, ledare, artiklar
- planerad, bearbetad och genomarbetad sakprosa samt opinionstexter
- verbens tempus och modus
- identifiering av skönlitterära genrer: dikt, berättelse, novell, roman

3. Analys och tolkning av texter (äi 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- utveckla sin förmåga att diskutera och framföra åsikter
- finna det centrala innehållet i olika texter
- vänja sig vid att bearbeta sin text
- lära sig iakttä satsers strukturella enheter i ett sammanhang
- bekanta sig med olika genrer.

CENTRALT INNEHÅLL

- diskussion kring tv-serier, teater och film
- refererat av sakprosa, sammandrag av intriger
- författande av recensioner
- satsdelar, huvud- och bisatser
- grundläggande litterär analys: tema, intrig, personer, tid och plats
- analys av en kortare skönlitterär text
- olika litteraturgenrer: t.ex. deckare, sci-fi, skräck, fantasi, biografier, den psykologiska romanen

4. Finskans och den finska litteraturens särdrag (äi 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sin förmåga att uttrycka sig
- inhämta basfakta om finskan, dess variation och förändring
- bli måna om att vårda språket i texter som de skriver
- lära sig att skaffa fram uppgifter ur olika källor
- bekanta sig med olika skeden i den finländska litteraturen.

CENTRALT INNEHÅLL

- finska språkets skeden och dess ställning bland andra språk
- centrala verk i den finländska litteraturen
- diskussion om och referat av valfria romaner
- bearbetning av egna texter så att de motsvarar ändamålet
- en längre essä utifrån olika källor

VALFRI KURS

5. Muntlig kommunikation (äi 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sin kunskap om interaktion och dess särdrag samt om talkultur
- utvecklas till en frimodigare talare, bli säkrare på att uttrycka sig och förbättra sin förmåga att uppträda och diskutera i grupp
- känna igen och kunna analysera faktorer som inverkar på både talarens och budskapets tillförlitlighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- faktorer och särdrag i interaktionssituationer
- språklig och nonverbal kommunikation
- särdrag och förfaringssätt vid uppträdande, förhandlingar, möten och olika slags diskussioner
- olika sätt att lindra rampfeber
- övningar i uppträdande och gruppsamtal i olika situationer

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

INTERAKTIONSFÖRMÅGA

Den studerande

- har lust och mod att uttrycka sig skriftligt och muntligt både ensam och i grupp
- visar förmåga att lyssna kritiskt och dra slutsatser
- kan ta till orda i kreativa samtal och i andra gruppdiskussioner, exempelvis genom att kasta fram åsikter eller förslag, ställa frågor, bidra med fakta eller motiveringar
- hjälper gruppen att nå sina syften och kan handla konstruktivt även då åsikterna går isär
- känner till de viktigaste skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk och beaktar situation, mottagare och medel vid val av språkform mm.; har förmåga att vid behov byta från sitt talspråk till standardspråk
- kan iakttä och bedöma sina färdigheter i modersmålet och tar emot och utnyttjar respons från andra för att utveckla dem; han eller hon kan också ge uppbyggande kritik och arbeta målmedvetet både ensam och i grupp.

FÖRMÅGAN ATT TOLKA OCH UTNYTTJA TEXTER

Den studerande

- kan föra en dialog med olika slags texter: fråga, komprimera, kommentera, komma med invändningar, lägga fram tolkningar och bedöma och begrunda textens samband med egna erfarenheter och tankar
- känner till olika texters användningsmöjligheter och kan orientera sig i många slags textmiljöer
- läser olika slags texter, också medietexter och texter på nätet samt använder en ändamålsenlig lässtrategi
- känner igen vanliga texttyper i olika textsammanhang
- känner igen allmänna genrer i skönlitteraturen, i medierna och olika all dagliga texter
- kan jämföra texter, finna de bärande tankarna i en text samt skribentens åsikt och motiv
- kan komprimera intrigen i en fiktiv text, porträttera personerna och följa hur personerna och deras förhållanden utvecklas
- kan beskriva en dikt och uttrycka tankar om den
- förstår att en text alltid har en avsändare och ett syfte som inverkar på dess innehåll, form och uttryckssätt
- kan göra iakttagelser och dra slutsatser om texters visuella och auditiva uttryck
- kan göra iakttagelser om språkliga metoder och lägger till exempel märke till ordval, bildspråk, satsmönster och uttryck med olika stilvärde och deras samband med avsikten och karaktären i en text
- kan använda sig av olika lingvistiska och textanalytiska begrepp och vid läsning av en fiktiv text utnyttja sin kännedom om litteratur.

FÖRMÅGA ATT PRODUCERA TEXT OCH BEHÄRSKA INFORMATION

Den studerande

- kan använda bibliotek, datanät, fack- och skönlitterära verk och muntlig information för att få fram uppgifter samt välja och ange källor
- vet hur man skall gå tillväga för att bygga upp ett tal eller författa en uppsats och kan utnyttja kunskapen för att skapa egna texter

- samlar ett tillräckligt material för sin framställning, ordnar materialet och presenterar det som är väsentligt; tankegången i texten är lätt att följa
- kan författa muntliga och skriftliga texter för olika ändamål, bl.a. beskrivningar, berättelser, definitioner, sammandrag, referat, brev, ansökningar, insändare och andra polemiserande och reflekterande texter
- kan skriva sin text både för hand och med ordbehandlingsprogram och även i övrigt utnyttja informationsteknik och medier i sitt arbete
- kan utnyttja sin språkkännedom i textproduktionen och välja stil, ord och strukturer på ett ändamålsenligt sätt; förmår variera meningarnas uppbyggnad och längd och vid behov komprimera texten
- tillämpar sin kunskap om skillnaderna mellan talat och skrivet språk, om olika artighetsstrategier och om rättskrivningspraxis.

FÖRHÅLLET TILL SPRÅK, LITTERATUR OCH KULTUR

Den studerande

- har nått en läskunnighet som är tillräcklig även för att läsa hela böcker
- finner intressant fack- och skönlitteratur och andra texter och kan motivera sina val
- har läst både inhemsk och utländsk skönlitteratur i form av dikter, sagor, berättelser, noveller, skådespel och serier och känner förutom dikterna i Kalevala även till annan folkdiktning; har läst åtminstone ett överenskommet antal hela verk
- känner till litteraturens huvudgenrer, olika stilriktningar i huvuddrag och några klassiker från olika tidsepoker
- kan dela med sig av sina läsoplevelser och visuella upplevelser
- kan tala om fonologi, morfologi, syntax och ordförråd i språket; har kunskap om ordklasser och de viktigaste satsdelarna, känner till finskans viktigaste särdrag och kan jämföra finskan med andra språk som han eller hon har studerat. Han eller hon har en uppfattning om språklig släktskap och om de med finskan besläktade språken
- vet att finskan varierar beroende på situation, användare och område
- inser att språk förändras, har kunskap om det egna modersmålets ställning i förhållande till andra språk och i ett pluralistiskt samhälle. Han eller hon känner till språksituationen i Finland och har grundläggande kunskaper om de språk som talas i landet.

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i modersmål och litteratur (i finska skolor) är att en vuxenstuderande skall

- fördjupa sina kunskaper om språk, litteratur och kommunikation och kunna utnyttja relevanta begrepp
- fördjupa sina kommunikations- och interaktionsfärdigheter och göra dem mångsidigare, så att de är kapabla till en målinriktad och ändamålsenlig interaktion
- lära sig att använda språket mera ändamålsenligt än tidigare både i tal och skrift
- lära sig att förstå och analysera förhållandet mellan text och kontext
- fördjupa sin textuella kompetens så att de kan analysera, tolka, bedöma, utnyttja och producera olika slag av texter med en allt större medvetenhet om textens syfte och sammanhang
- lära sig att bedöma textuttrycket, till exempel retoriska medel och argumentation, samt att tillämpa sina kunskaper då de lyssnar, läser, talar och skriver

- fördjupa sina kunskaper om litteratur och på så sätt utveckla sitt tänkande, vidga sin litterära allmänbildning, sin fantasi och sin inlevelseförmåga och bygga upp sin världsbild
- behärska normerna för det skrivna språket och förstå vikten av ett gemensamt skriftspråk
- kunna välja och kritiskt bedöma olika källor, informationens tillförlitlighet, dess användbarhet och syften, kunna utnyttja informations- och kommunikationsteknik i studierna i ämnet.
- kunna njuta av kultur och värdesätta dess olika sidor.

Bedömning

Bedömningen av kurserna i modersmål och litteratur skall allsidigt beakta läroämnets olika delområden. I kursvitsordet ingår bedömning av såväl muntlig och skriftlig produktion som av den studerandes engagemang. För att studerandens muntliga kommunikationsförmåga och skriftliga färdigheter skall utvecklas är det viktigt att han eller hon har en personlig målsättning och får respons både av de andra studerandena och av läraren. Den studerandes förmåga att bedöma sig själv bör utvecklas, så att han eller hon kan bygga uppå en positiv och samtidigt realistisk bild av sig som talare, läsare och skribent.

OBLIGATORISKA KURSER

I kurserna skapas en inre integration inom ämnet: läsning, skrivning, muntlig kommunikation, språk, litteratur och medier bör ansluta sig till målen och innehållet för varje kurs så att kunskaps- och färdighetsmoment ständigt samverkar. I alla kurser fördjupas behärsknigen av skriftspråket och utvecklas färdigheterna i läsning och i skriftlig och muntlig kommunikation. De studerande skall läsa mycket skönlitterära och andra texter ur den synvinkel som varje kurs erbjuder.

1. Textstrukturer och textbetydelser (ÄI 1)

De studerande övar sig i att analysera språket, strukturerna och betydelsena i texter samt lär sig att se textens beroende av kontexten och av sambandet med andra texter. De fördjupar sin kännedom om olika textgenrer och utvecklas som skribenter, så att de kan åstadkomma olika slag av texter.

MÅL

De studerande skall

- kunna bedöma innehåll, infallsvinklar, stil och form samt lära sig att analysera texter som helheter bestående av temporala, kausala, kontrastiva och andra betydelseförhållanden, lära sig begrepp som behövs vid analys av texter och kunna tillämpa dem också då de själva skriver
- bli vana att bearbeta sina texter enligt sin egen och andras bedömning
- lära sig att planera och utarbeta talade och skrivna saktexter samt kunna förmedla sitt budskap till åhörare och läsare på eftersträvat sätt
- lära sig strategier för att hämta information, använda tryckta och elektroniska källor samt finna ändamålsenliga och tillförlitliga uppgifter som grund för en artikel eller ett muntligt framförande.

CENTRALT INNEHÅLL

- textuella medel, till exempel satstyper och satsstrukturer, ordval, språkbilder; indelning, referens, anknytningar; fokusering, avgränsning av ämnet och val av synvinkel
- att bygga upp ett ämne, inrikta och presentera det åskådligt och bedöma det
- skrivandet som process: att söka fram ändamålsenligt material, att göra ett kritiskt urval av fakta och synpunkter, att hänvisa till materialet och utnyttja det i sin text samt att finslipa både texten och språkdräkten, särskilt textens struktur och enhetlighet

2. Litterära medel och litterär tolkning (ÄI 2)

De studerandes uppfattning om skönlitteraturen, språkets konstnärliga uppgift och dess kulturella betydelse fördjupas.

MÅL

De studerande skall

- lära sig att förstå bildspråk, symbolik och flertydighet
- fördjupa sina kunskaper om litterära genrer och deras särdrag
- utvecklas i att analysera fiktiva texter med hjälp av olika läsar- och tolkningsaspekter samt nödvändiga litteraturvetenskapliga begrepp och kan tolka texter både muntligt och skriftligt
- lära sig att motivera sin tolkning av texterna såväl muntligt som skriftligt
- öva sig i att i sitt eget språk ändamålsenligt utnyttja olika språkliga medel som studerats under kursen.

CENTRALT INNEHÅLL

- litterär analys genom att utnyttja begrepp och angreppssätt som är motiverade för tolkningen
- prosan som litterär genre; anföringstekniska medel, till exempel berättare, synvinkel, ämne, person, tid, miljö, tema, motiv
- lyriken som litterär genre; begrepp som diktarjag, vers, strof, meter, upprepning, metaforer
- dramat som litterär genre
- novell-, dikt- och dramaanalys
- användning av litterära medel i egna texter

3. Texter och påverkan (ÄI 3)

De studerande lär sig att granska texter och språket i dem speciellt ur inflytelsesynvinkel. De sätter sig in i argumentation och fördjupar kunskaperna om den. De lär sig att analysera och skriva argumenterande texter.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin medieläskunskap, varvid de skall kunna analysera och tolka olika medie texter, deras bakgrund och syften samt kritiskt bedöma den information som massmedierna förmedlar och deras inverkan på individerna och samhället
- som skribent såväl som talare kunna motivera sina synpunkter ur olika synvinklar samt bedöma andras strävan efter inflytande och textens trovärdighet
- kunna granska litteraturens samhälleliga inflytande
- lära sig att analysera och bedöma texter och de värderingar som de förmedlar också ur etisk synvinkel.

CENTRALT INNEHÅLL

- direkt och indirekt påverkan: till exempel övertalning, styrning, manipulation; reklam, propaganda; ironi, satir, parodi
- textgenrer som strävar efter att påverka läsaren, grafiska och elektroniska texter: åsikt, kolumn, kåseri, recension, ledare, kommentar, reklam
- argumenterande och retoriska sätt att påverka
- ställningstagande inlägg, diskussioner och debatter
- litteratur som medvetet försöker påverka samhället och andra ställningstagande texter
- det ideologiska i texterna, källkritik och mediekritik
- språkbrukarens ansvar; val av medier samt nätetik

4. Text, stil och kontext (ÄI 4)

De studerande lär sig att analysera olika texter och stilen i dem så att de kan beakta kontextens innebörd när det gäller att tolka och författa texter.

MÅL

De studerande skall

- lära sig att sätta in både fiktion och sakprosa i sitt kulturella sammanhang och bedöma dem i förhållande till andra texter
- lära sig att analysera stilfigurer och deras betydelse för texthelheten
- klara av en självständig skrivprocess från att välja ämne och perspektiv, samla in och utnyttja material till att bearbeta texten och finslipa stilen så att resultatet är resonerande texter
- utveckla sitt uttryckssätt och sin litterära stil.

CENTRALT INNEHÅLL

- skönlitterära och andra texter som representerar olika tidsperioder och stilar, speciellt utgående från den kulturella kontexten
- analys av texter som speglingar av människosyn, världsbild, värderingar och ideologier såväl ur samtida som nutida perspektiv
- hur stilmått, såsom ordval, nyans, språkbilder, rytm och satsstruktur inverkar på texten
- en resonerande text enligt eget val om något ämne som anknyter till kursens innehåll
- finslipning och vård av den egna stilen

5. Språk, litteratur och identitet (ÄI 5)

De studerande får en överblick över det finska språkets samt den finska litteraturens och kulturens betydelse för individen och samhället.

MÅL

De studerande skall

- lära känna finskans utvecklingsskeden och förstå vilken inverkan européernas språkliga och kulturella kontakter har haft på den finska kulturens utformning och ständiga förändring
- sätta värde på mångkulturalismen och flerspråkigheten i dagens Finland och inse modersmålets betydelse för varje människa
- känna till centrala verk och teman i den finska litteraturen. De skall kunna bedöma deras betydelse ur ett eget kulturellt perspektiv samt deras betydelse för uppkomsten av en kulturell och individuell finsk identitet.

CENTRALT INNEHÅLL

- texter i muntlig och skriftlig tradition: från folkdiktning till litteratur, från en skriftspråkskultur till modern kommunikation
- finskans utformning och utveckling under internationellt inflytande; principerna för språkvård med tanke på de studerande som språkbrukare
- språkets och litteraturens betydelse för uppbyggandet av en nationell identitet
- finsk skönlitteratur i sin tids- och kulturkontext, centrala verk och teman
- uppsatser och anföranden om ämnen som anknyter till kursens teman

FÖRDJUPADE KURSER

6. Fördjupad textkompetens (ÄI 6)

De studerande fördjupar allsidigt sin förmåga att analysera och producera texter.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa olika slags texter analytiskt och kritiskt
- befästa sin förmåga att författa en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text.

CENTRALT INNEHÅLL

Följande teman repeteras och fördjupas:

- texttyper och textgenrer
- textanalys och textanalytiska begrepp
- textkomposition: att kasta fram idéer, planera, välja synvinkel, disponera, bearbeta, finlipa stilen, rubricera och redigera texten i en slutlig form
- språkvård

7. Fördjupad muntlig kommunikationsförmåga (ÄI 7)

De studerande fördjupar och breddar sina kunskaper och färdigheter i muntlig kommunikation och lär sig att bedöma talets betydelse i mänskliga relationer, studier och arbetsliv.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om interaktion och muntlig kommunikation
- bli modig när det gäller att tala och säker i att uttrycka sig samt utvecklar sin förmåga att uppträda och samtala i grupp
- känna igen och kunna analysera faktorer som påverkar såväl talarens som budskapets trovärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- delfaktorer och typiska drag i olika interaktionssituationer
- verbal och nonverbal kommunikation
- olika särdrag och beteenden vid uppträdanden, förhandlingar, möten och diskussioner
- olika sätt att lindra rampfeber
- övning i att uppträda och samtala i grupp i olika interaktionssituationer
- kulturella särdrag i muntlig kommunikation och finskt tal

8. Språk, texter och interaktion (ÄI 8)

De studerandes uppfattning om språket, texterna och tolkningen av dem fördjupas och förmågan att läsa texter utvecklas. De skall kunna analysera sin kommunikationsmiljö samt se sin förmåga som talare, lyssnare, skribenter och medieanvändare så att bilden av dem som kommunicerande individer preciseras.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin textuppfattning
- lära sig att analysera olika slag av texter med allt större insikter i de faktorer som påverkar tolkningen
- lära sig att uppfatta texten som en semantisk helhet och kunna analysera dess särdrag utgående från syfte, kommunikationssituation och kommunikationsverktyg
- lära sig att medvetet iaktta sitt språkbruk, sina läsvanor och sitt umgänge
- bli vana vid att granska språkdräkten i texter som de åstadkommit
- fördjupa sina kunskaper om gruppkommunikation; utveckla och lära sig att iaktta sitt sätt att delta, samverka och bidra till atmosfären inom gruppen samt bedöma hur resultatrikt grupparbetet eller diskussionen har varit.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundläggande faktorer som styr tolkningen och författandet av texten, såsom textens syfte, mottagare, genre och typ
- kommunikationssituationens och kommunikationsmedlets inverkan på texten
- ett vidgat textbegrepp, till exempel talade och skrivna texter, medietexter, elektroniska och grafiska texter, sakprosa och skönlitteratur, offentliga och privata texter
- att ge akt på och öva språket och innehållet i olika texter: klarhet, åskådlighet och harmoni
- refererat och kommentarer
- självvärdering av kunskaperna om, färdigheterna i, attityderna till och motivationen för kommunikation ur gymnasiets synvinkel
- interaktionsfärdigheter i grupp

9. Skrivande och modern kultur (ÄI 9)

De studerande sätter sig in i den kulturella och samhällseliga debatten, i aktuella frågor i massmedierna och i den moderna litteraturen. Deras kritiska och kulturella läsförmåga fördjupas, tankeförmågan utvecklas och den skriftliga framställningsförmågan mognar så att den motsvarar fordringarna på gymnasiets avgångsnivå.

MÅL

De studerande skall

- kunna behandla aktuella teman inom språk, litteratur och kommunikation i tal och skrift
- lära sig att bedöma och klassificera aktuella texter på etiska och estetiska grunder och se deras betydelse som en del av den samhällseliga debatten
- hitta texter i modern litteratur som intresserar dem och delta i den debatt som förs kring dem
- visa mogenhet vid valet av synvinkel för sin text och vid behandlingen av ämnet, självständighet i tankearbetet och förmåga att uttrycka sin åsikt.

CENTRALT INNEHÅLL

- den moderna litteraturen och olika företeelser i den
- muntliga och skriftliga anföranden om språkliga och kulturella ämnen
- aktuella ämnen i medietexter, texternas uttrycksformer och inverkan på läsaren
- insyn i läsar- och författarkretsar

5.3.3 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

En studerande som inte har svenska, finska eller samiska som modersmål kan i svenskspråkiga vuxengymnasier i Finland studera läroämnet modersmål och litteratur enligt nedanstående lärokurs i svenska som andraspråk. Denna läroplan utgår från invandrarnas situation: de har inte svenska som sitt eget modersmål men de lär sig språket både i omgivningen och genom undervisningen i olika läroämnen i skolan. På så sätt blir svenskan för dem ett andra instrumental- och bildningsspråk vid sidan om deras egentliga modersmål.

Den grundläggande utbildningen

Den grundläggande undervisningen i svenska som andraspråk utgår från att en invandrare eller en annan studerande med främmande språk som modersmål som valt denna lärokurs redan i integrationsutbildningen eller annars har studerat eller lärt sig grunderna i svenska så väl att hans eller hennes färdighet nöjaktigt motsvarar de mål som uppställts i integrationsprogrammen. Dessa motsvarar ungefär de fyra första kurserna i svenska som främmande språk i läroplansgrunderna för vuxengymnasier 1994 eller grundnivån (nivå 1–2) i allmän språkexamen.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i svenska som andraspråk är att vuxna studerande med främmande språk som modersmål skall

- bli medvetna om de färdigheter i svenska de redan har, fördjupa dem och göra dem mångsidigare
- tillägna sig sådana kunskaper och färdigheter att de reder sig på svenska i alldagliga språksituationer i det finländska samhället, på arbetsplatser och i fortsatta studier
- få språkligt och begreppsligt stöd för studierna i andra läroämnen
- lära sig känna den finlandssvenska och i någon mån också den övriga nordiska kulturen i jämförelse med sin egen och med den finska kulturen samt bekanta sig med skönlitteratur på svenska
- kunna bedöma sin språkliga nivå och bli medvetna om olika möjligheter att studera svenska och om läromedel och hjälpmedel i språket
- tillägna sig lärstrategier för fortsatta studier.

1. Säkrare grunder i svenska (s2 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli medvetna om sin språkliga nivå och vara villiga att utveckla sin språkfärdighet
- sätta sig in i finländsk livsstil och finländska sedvänjor
- lägga märke till regionala och sociala särdrag i språket men kunna koncentrera sig på standardspråket
- repetera svenskans grundstrukturer och basordförråd och med hjälp av modeller
- bli säkrare i behärsksningen av dem
- lära sig att iaktta ordförrådets uppbyggnad både semantiskt (tematiskt) och morfologiskt: egna ord och lånord, sammansättning och avledning
- träna sig i studieteknik och användningen av hjälpmedel samt öva sådana läs- och insiktsstrategier som främjar förståelsen i andra läroämnen
- bekanta sig med några lätta litterära genrer, såsom historier, talesätt, sångtexter och korta berättelser
- själv kunna skriva ner och framföra korta berättelser, reflektioner och meddelanden.

CENTRALT INNEHÅLL

- korta berättelser och dialoger i all dagliga situationer, t.ex. om boende, klädsel, matkultur och trafik
- repetition av verb- och nomenböjnings grunder: svenskan nominalfraser, viktiga verb- och prepositionsstrukturer, övningar i att fråga och svara, avrundningar i talspråk
- textfragment och budskap i det dagliga livet, t.ex. skylt- och reklamtexter, tidtabeller, tids- och prisuttryck
- social växelverkan i personligt umgänge och när det gäller att uträtta ärenden
- olika slags meddelanden, såsom e-post, kort och brev
- telefonkultur och textmeddelanden i Finland
- anvisningar och kutymer i andra läroämnen
- talesätt, ordstäv, historier och dikter eller sångtexter med lämplig anknytning till föregående situationer och ämnen

2. Natur och fritid, teknik och miljö (s2 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande

- lär sig känna och diskutera eller berätta om naturen och naturfenomen som intresserar dem och är viktiga för utkomsten, för rekreation eller ur miljöns vinkel
- bekantar sig med hemortens eller någon annan ords sevärdheter och historia samt med huvuddragen av Finlands och Skandinaviens geografi, närmast med tanke på resor och allmän ortskunskap
- kan samtala om väder, fritidsintressen och -planer samt att lyssna på och läsa om andras upplevelser och tankar
- bekantar sig med vardagsteknik och de begrepp och anvisningar om den kräver
- kan samtala om vanliga förnödenheter och konsumtion och reflektera över dem i skriftliga ställningstaganden eller korta redogörelser.

CENTRALT INNEHÅLL

- för uppehållet viktiga naturord och situationer, såsom anskaffning av kött, fisk, rotfrukter och grönsaker, mattillredning och förvaring
- sevärdheter på hemorten och i det övriga Finland, i någon utsträckning även i Sverige, guidning och upplevelser
- väder, näringsfång och fritid
- utdrag ur reseguider eller reseberättelser eller övriga naturskildringar, eventuellt poesi
- anvisningar och centralt ordförråd gällande teknik i hemmet och dagligt bruk
- konsumtion, avfallshantering och naturskydd
- fördjupning av svenskans nomen- och prepositionsfraser: deklinationer och pluralformer, pronomina och räkneord, komparation av adjektiv och vanliga adverb

3. Praxis i finländskt arbetsliv och offentliga tjänster (s2 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- klara sig i rutinärenden på svenska i det offentliga livet och i arbetet
- lära sig att lyssna på, läsa och förstå direktiv och råd i trafiken, i ämbetsverk och på arbetsplatsen
- bekanta sig med reklam på svenska i trafiken, i medierna och på arbetsplatsen, med anvisningar och meddelanden i anslutning till boendet, regler i husbolaget och tekniska anvisningar i hushållet så att de kan dra nytta av dem
- kunna ta del av information angående arbete och offentliga tjänster samt känna till rätten att få betjäning på svenska i domstolar, i statsförvaltningen och i kommunalförvaltningen på tvåspråkiga orter
- med hjälpmedel kunna läsa lätta skönlitterära avsnitt eller berättelser, följa med nyheter och filmer på svenska samt både i tal och skrift och kunna berätta om dem och diskutera dem med hänvisning till sina egna erfarenheter.

CENTRALT INNEHÅLL

- offentliga servicesituationer, t.ex. på postkontor, på FPA:s kontor och i skolor; rutinärenden och händelser i dem enligt de studerandes behov och önskemål
- olika slags texter och tabeller i trafik- och tjänsteguider, svenska broschyrer, anvisningar och hemsidor hos myndigheter
- korta tidningsnotiser och annonser
- lättare skönlitterära berättelser, utdrag eller kåserier som handlar om arbete och umgänge, programutbudet på radio och teve; video- och filmsnuttar
- utvidgning av svenskans verb böjning: olika tempus, uppmaningar och modala konstruktioner, svenskans passiv, infinitivfraser och particip

4. Ett tvåspråkigt samhälle; finlandssvensk och nordisk kultur (s2 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig ord som speglar årets gång i Norden och sätta sig in i finländska trosföreställningar och högtidstraditioner
- bekanta sig med någon central författare i världslitteraturen och i nordisk litteratur och åtminstone på någon nivå lära sig referera och analysera textens innehåll
- göra sig förtrogen med det finländska samhället och politiken så pass mycket att de kan följa med aktuella händelser på svenska och vid behov yttra sig i samhälleliga frågor

- enligt eget val bekanta sig med finländsk bildkonst, musik, formgivning eller idrott och kunna diskutera exempel och företeelser på sitt intresseområde i grupp eller med en guide
- lära sig att disponera, skriva och framföra enkel sakprosa, om de så önskar även fiktiv text såsom korta berättelser, dikter eller kåserier.

CENTRALT INNEHÅLL

- framträdande och umgänge på fester och tillställningar
- det svenskspråkiga programutbudet i radio och television
- några tidningsartiklar eller programsnittar om aktuella frågor
- svårare svenska satsstrukturer av den art som förekommer i sakprosa: infinitivfraser och längre prepositionsbindningar, ordföljden i satser av olika typer
- grunderna i skönlitterär analys
- disposition och bearbetning av egna texter
- orientering i bibliotek, litteratur och kultur
- svenskt och tvåspråkigt föreningsliv i Finland

VALFRI KURS

5. Språkkännedom och språkets konst (s2 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förbättra sina grundkunskaper om litteratur och litterära genrer
- djupare än tidigare förmå analysera olika slags texter och utnyttja dem
- bättre kunna uttrycka sig och, yttra sig och framträda på svenska
- kunna nyttiggöra kulturutbudet i medierna och närmiljön samt diskutera det och berätta om det
- bli medvetna om särdragen i svenskans struktur och ordförråd och viktiga betydelskillnader i jämförelse med sitt eget språk och andra språk
- lära sig att korrigera och förbättra sin text med hjälp av språkguider, ordböcker, rådgivning och datorprogram.

CENTRALT INNEHÅLL

- viktiga namn, gestalter och verk i världslitteraturen, i den nordiska och i den finländska litteraturen; smakprov enligt de studerandes önskemål
- grunderna i skönlitterär analys
- framträdande och växelverkan
- särdrag i svenskans ordförråd, struktur och variation
- språkvård och språkriktighet, hjälpmedel för språkbrukare

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

I slutbedömningen i svenska som andraspråk bör, när det gäller studerande med främmande språk som modersmål, såväl deras första språk och kultur som deras tidigare skolgång beaktas. För att få ett gott vitsord (8) skall de nå nivåerna B1.1–B1.2 på språkskalan i bilaga 1, men deras färdighet får variera för de olika delområdena.

Förutom språkfärdigheten skall vuxenstuderande med främmande språk som modersmål

- i tolkning av tal och texter visa att de känner till grunddragen i det finländska samhället och i den finlandssvenska kulturen, observera skillnader i förhållande till sin kultur och ställa finlandssvenska värderingar i relation till den
- i tal och skrift visa att de kan reda sig väl i dagligt liv och umgänge och kan beakta finlandssvenskarnas sätt att uttrycka sig och handla
- visa att de förmår använda källor i språkstudier och språkvård och kan utnyttja svenska biblioteks- och nättjänster på nätet för att utveckla sin allmänbildning och främja sin utkomst.

Den nivå som skall eftersträvas (se den angivna skalan) motsvarar sålunda ungefär den mellersta nivån (nivåerna 3–4) i de allmänna språkexamina för vuxna

(www.oph.fi/svenska/examenstjanster).

Gymnasieutbildningen

Syftet med undervisningen i svenska som andraspråk för vuxna är att ge studerande med främmande språk som modersmål en möjlighet att lära sig svenska bättre och utveckla sin språkfärdighet så att de klarar sig i även i svenska miljöer och i studier och arbetsliv på svenska i Finland. Detta förutsätter samarbete mellan läroämnena angående fakta, samarbete med studierna i finska och finsk litteratur samt hänsyn till de studerandes språk- och kulturbakgrund. I samarbete med undervisningen i de studerandes eget modersmål skall man sträva efter att stärka de studerandes identitet och lägga en grund för en fungerande flerspråkighet.

Studerande med ett främmande språk som modersmål kan ha varierande kunskaper i svenska beroende på deras härstamning, ålder, tidigare skolgång och vistelsetid i Finland. För vuxna studerande kan livs- och arbetserfarenheten påverka studiemotivationen och studiens sätten mera än för unga. För att få en uppfattning om deras utgångsläge bör läraren därför omsorgsfullt sätta sig in i deras språkbakgrund och tidigare studier i svenska.

Undervisningens mål

En vuxenstuderande med ett främmande språk som modersmål skall genom gymnasiestudierna i svenska som andraspråk

- förbättra och fördjupa sina kunskaper och färdigheter i svenska så att han eller hon kan studera, utnyttja litteratur och massmedier samt knyta och upprätthålla sociala kontakter på svenska
- kunna uttrycka sig, våga samtala och argumentera på svenska både i skolan och senare i sina studier och sitt arbete
- bli medveten om de viktigaste skillnaderna mellan alldagligt, ibland även dialektalt eller dialektalt färgat finlandssvenskt talspråk och standardspråk och lära sig förstå även tydlig rikssvenska i teve och radio
- behärska svenskans ljud-, form-, sats- och meningsbyggnad och kunna analysera språket så bra att han eller hon åtminstone med hjälp av ordböcker, grammatikor och språkriktighetsguider eller personlig handledning förmår förbättra och utveckla sitt språk

- lära sig att läsa och utnyttja texter av olika slag både i studierna i olika läroämnen och vid uppsatsskrivning och diskussioner
- kunna läsa lättare skönlitteratur på svenska och ta del teater, film och andra medier på svenska
- bli förtrogen med det finländska samhället, särskilt med den svenska och tvåspråkiga kulturen i Finland
- kunna iaktta och bedöma sina framsteg i svenska och tillägna sig en positiv attityd till språk och språkinläring
- bli allt mera medveten om sin och sin familjs två- eller flerspråkighet och om språkets betydelse för kulturen och identiteten.

Bedömning

En studerande med ett främmande språk som modersmål skall för profilen goda kunskaper uppnå åtminstone nivån B2.2 (fungerande självständig språkfärdighet) på nivåskalan för språkkunskaper när det gäller att förstå svenska i tal och skrift, och åtminstone nivån B2.1 (självständig språkfärdighet, grundnivå) när det gäller att tala och skriva svenska. Den muntliga förmågan kan dock tillåtas variera, beroende på den studerandes kontakter med talad svenska utanför skolan.

De studerande skall bedömas enligt lärokursen i svenska som andraspråk om de har valt denna lärokurs, oberoende av om de fått särskild undervisning enligt den eller inte. Kurser i svenska som modersmål ersätter kurser i svenska som andraspråk fullt ut, medan kurser i svenska som andraspråk ersätter kurser i svenska som modersmål bara i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. I det senare fallet förutsätts som regel tilläggsstudier och vitsordet omprövas i samband med dessa.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Grunderna stabiliseras (S2 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att tillfredsställande använda standardsvenska i tal och skrift i första hand för studiernas behov
- få en säkrare kunskap om och en känsla för svenskans grundläggande särdrag i jämförelse med sitt eget modersmål och eventuella tidigare skolspråk utomlands
- våga delta både i undervisnings- och gruppsamtal i klassen
- kunna skriva och berätta om sina iakttagelser och upplevelser.

CENTRALT INNEHÅLL

- kartläggning av enskilda studerandes språkfärdighet
- de studerandes bakgrund och erfarenheter
- att leva i olika kulturer
- studiesätten i gymnasiet, textläsnings- och studieteknik
- intervjuer och anföranden om all dagliga ting och situationer
- svenskans viktigaste särdrag i ljud- och frasbyggnaden utifrån studerandenas tal och skriftliga prestationer
- diskussioner om sociala och kulturella olikheter

2. Text och dialog (S2 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- börja läsa mera skönlitterär text på svenska
- förstå åtminstone tydlig rikssvenska i massmedier
- kan följa med samtal och debatter även i snabbt tempo
- känner till olika genrer
- kunna utnyttja bibliotek och Internet
- i någon mån uppfatta olika stilarter och dialekter.

CENTRALT INNEHÅLL

- exempel på skönlitterär text ur olika genrer, även dikt, drama och film
- några av de mest kända författarna i världslitteraturen, gärna med hänsyn till elevens språk- och kulturbakgrund
- dialoger och annat situationsbundet tal
- uppläsning och välläsning
- teater

3. Språkbruket omkring oss (S2 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- i språkbruket kunna ta hänsyn även till situationens krav och bli medvetna om sina möjligheter till språklig växelverkan
- bli kapabla att skilja mellan olika register och grader av formalitet i tal och skrift
- behärska även längre meningar och märka hur ordförrådet kan nyanseras och utvidgas.

CENTRALT INNEHÅLL

- olika typer av språksituationer
- saktexter i jämförelse med skönlitterära texter
- språket i olika servicesituationer
- skönlitterära vardagsskildringar, gärna finlandssvenska
- skriftlig och muntlig rapportering
- tempus och modus i svenskan, svårare verb- och prepositionsfraser
- adjektiv och adverb

4. Finlandssvensk, finländsk och nordisk kultur och identitet (S2 4)

Kursen fokuserar, med hänsyn till elevens tidigare skolgång och erfarenheter och med beaktande av innehållet i andra läroämnen på svenska, finska och tvåspråkiga kulturella drag i Finland ur invandrarsynvinkel. Med hjälp av lämpliga program och artiklar i massmedier berörs även kulturer och flerspråkighet i det övriga Norden.

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- fördjupa sin kännedom om lokalsamhället, dess historia och kultur med hjälp av läsning och intervjuer

- via aktualiteter, massmedier, kartor, guider och uppslagsverk få en allmän uppfattning om Finland och Finlands svenskbygder samt även om minoriteter och migration i det övriga Norden
- lära sig att ta reda på fakta och reflektera över språkets betydelse för identiteten och bli kapabla att delta i samhälls- och föreningsliv.

CENTRALT INNEHÅLL

- artiklar, webbsidor, broschyrer och litteratur om lokalsamhället
- artiklar, program och fakta om Finland, om det finländska samhället samt om det övriga Norden
- reportage från olika delar av landet
- några finlandssvenska författare och smakprov på deras författarskap; gärna texter som belyser liv och intressanta personer i olika miljöer i Finland under olika tider
- ett skönlitterärt arbete med någon form av redovisning

5. Språk och påverkan (S2 5)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- lära sig att läsa och följa med artiklar och debatter, särskilt i massmedier, uppfatta textens huvudinnehåll och se skillnader mellan fakta och åsikter
- förstå mediernas inflytande i samhället, kunna ta ställning till innehållet i dem och våga uttala egna åsikter
- uppfatta huvudpersonernas värld, tankar och åsikter i skönlitterära texter
- behärska även längre meningar och stycken på svenska, också mera abstrakt och kunskapskrävande text.

CENTRALT INNEHÅLL

- aktualitetsprogram och deras tillkomst
- analys av några saktexter och skönlitterära utdrag
- reklam och annonser
- att kritiskt välja, ta del av och bedöma program- och textutbud
- åsikter och aktualiteter i par och grupp kring opinionstexter
- svårare sats- och meningsbyggnad; olika slag av bisatser
- numeralia, pronomina, förkortningar och främmande ord i svenskan

FÖRDJUPADE KURSER

6. Att tolka och skriva texter (S2 6)

MÅL

Målet för kursen är att de studerande skall

- kunna analysera texter av olika slag samt kommentera och tolka innehållet i dem
- kunna ta reda på och bedöma fakta och bemöta åsikter
- kunna disponera och kritiskt granska egna texter
- fästa uppmärksamhet vid språkriktighet, referenser, bilder och bildmaterial
- i någon mån kunna bedöma och analysera konst, dikter och prosatexter som underlag för uppsatser och recensioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- egenheter och språkriktighetsfrågor i svenskan utgående från de studerandes egna alster
- tillvägagångssätt vid textanalys och argumentation
- bildkonst, dikter och skönlitterära utdrag som grund för uppsatsskrivning
- citat och referenser till texter, källor och yttranden
- form och redigering; tryckalster och litteratursökning

7. Fördjupad textkompetens (S2 7)

Kursen syfte är dels att förbättra de studerandes språkriktighet i skrift, dels att stärka deras förmåga att läsa, tolka, analysera och utnyttja olika slags material vid uppsatsskrivning.

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa olika texter analytiskt och kritiskt
- lära sig att variera och utveckla uttrycket
- kunna strukturera, korrigera och redigera sina texter
- reflektera över sina erfarenheter och åsikter i förhållande till textens budskap och kunna uttrycka dem tydligt.

CENTRALT INNEHÅLL

- olika slag av texter från flera områden än i kurs 6
- innehållsfrågor och sammandrag i anslutning till texterna
- språkriktighetsövningar, till exempel förvandlings-, parafraiserings- och kompletteringsuppgifter
- stil- och variationsövningar
- skriftliga mognadsprov och tester på olika nivåer

8. Muntlig kommunikation (S2 8)

Kursens huvudsyfte är att göra studerande med främmande språk som modersmål skickliga och frimodiga i att tala svenska i olika sammanhang.

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- kunna ta del av föredrag, föreläsningar och diskussioner på svenska även när de hålls under akustiskt krävande förhållanden och när talet går i snabbt tempo eller behandlar svåra samhällsreliga och kulturella ämnen
- våga delta i samtal och debatter på svenska och redogöra för sina synpunkter
- kunna förbereda och hålla små föredrag på svenska
- våga föra sin språkgrupps talan och försvara sitt språk och sin kultur i formella och informella sammanhang
- känna till tolktjänster, veta när och hur man kan få tolkar och translatorer till hjälp.

CENTRALT INNEHÅLL

- föredrag och diskussioner i klass, via medierna, konferenssystem eller under studiebesök
- antecknings- och mötesteknik
- mötes-, tal- och samtalsstilar på svenska och finska i jämförelse med andra länder och kulturer
- olika slag av tekniska hjälpmedel
- kravnivå och innehåll i officiella språkprov och diplom

9. Litteratur som glädje och kunskap (S2 9)

Kursen har samma huvudsyfte som kurs 9 i lärokursen i svenska som modersmål, men den skall anpassas till de studerandes språkkunskap, läserfarenheter och till litteraturen i den kulturkrets därifrån de kommer. Kursen kan vara tematisk, det vill säga det gäller att söka och läsa litteratur som behandlar ett visst ämne och representerar en viss genre. Den kan också gå ut på att dramatisera litteratur eller studera angränsande konstarter, såsom bildkonst, musik eller arkitektur.

5.3.4 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, FINSKA SOM ANDRASPRÅK

De studerande i finska skolor vars modersmål inte är finska, svenska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i finska som andraspråk. Utgångspunkten för lärokursen är inlärningssituationen för dem som lär sig skolspråket som andraspråk; de tillägnar sig finska i en finskspråkig miljö och kunskaperna i finska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av det egna modersmålet. Målen för och innehållet i lärokursen finska som andraspråk skall dock bygga på de grunder som de har inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll.

Den grundläggande utbildningen

Den grundläggande utbildningen i finska som andraspråk utgår från att en invandrare eller annan studerande med främmande språk som modersmål som valt denna lärokurs redan i integrationsutbildningen eller annars har studerat eller lärt sig grunderna i finska så väl att hans eller hennes färdighet nöjaktigt motsvarar de mål som uppställts i integrationsprogrammen. Förkunskaperna anses innehållsligt motsvara ungefär de fyra första kurserna i finska som främmande språk i läroplansgrunderna 1994 eller grundnivån (nivå 1–2) i allmän språkexamen.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i finska som andraspråk är att en vuxenstuderande med främmande språk som modersmål skall

- bli medvetna om de färdigheter i finska han eller hon redan har, fördjupa och nyansera dem
- tillägna sig sådana kunskaper och färdigheter att han eller hon reder sig på finska i alldagliga språksituationer i det finländska samhället, på arbetsplatser och i fortsatta studier
- få språkligt och begreppsligt stöd för studierna i andra läroämnen
- lära sig känna den finländska kulturen i jämförelse med sin egen kultur samt bekanta sig med litet skönlitteratur på finska
- kunna bedöma sin språkliga nivå och vara medveten om olika möjligheter att studera svenska och om olika läromedel och hjälpmedel i språket
- tillägna sig lärstrategier för fortsatta studier.

1. Säkrare grunder i finska (f2 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli medveten om sin språkliga nivå och vara villiga att utveckla sin språkfärdighet
- sätta sig in i finländsk livsstil och finländska sedvänjor
- lägga märke till regionala och sociala särdrag i språket men kunna koncentrera sig på standardspråket
- repetera finskans grundstrukturer och basordförråd samt bli säkrare i behärskningen av dem med hjälp av modeller
- lära sig att iaktta ordförrådets uppbyggnad både semantiskt (tematiskt) och morfologiskt: ursprungliga ord och lånord, sammansättning och avledning
- träna sig i studieteknik och i användningen av hjälpmedel samt öva sådana läs- och förståelsestrategier som främjar studierna i andra läroämnen
- bekanta sig med några lättare litterära genrer, såsom historier, talesätt, sångtexter och korta berättelser
- själv kunna skriva ner och framföra korta berättelser, reflektioner och meddelanden.

CENTRALT INNEHÅLL

- korta berättelser och dialoger i all dagliga situationer, t.ex. om boende, klädsel, matkultur och trafik
- repetition av verb- och nomenböjnings grunder: finskans kasusböjning och personböjning, övningar i att fråga och svara, objektets böjning, slutbortfall i talspråk
- textfragment och budskap i det dagliga livet, t.ex. skylt- och reklamtexter, tidtabeller, tids- och prisuttryck
- social växelverkan i personligt umgänge och när det gäller att uträtta ärenden
- olika slags meddelanden, såsom e-post, kort och brev
- telefonkultur i Finland
- anvisningar och kutymmer i andra läroämnen
- talesätt, ordstäv, historier och dikter eller sångtexter med lämplig anknytning till föregående situationer och ämnen

2. Natur och fritid, teknik och miljö (f2 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig känna och diskutera eller berätta om naturen och naturfenomen som intresserar dem och är viktiga för utkomsten, för rekreation eller ur miljöns vinkel
- bekanta sig med hemortens eller någon annan ords sevärdheter och historia samt med huvuddragen av Finlands geografi, närmast med tanke på resor och allmän ortskunskap
- kunna samtala om väder, fritidsintressen och -planer samt att lyssna på och läsa om andras upplevelser och tankar
- bekanta sig med vardagsteknik och de begrepp och anvisningar om den kräver
- kunna samtala om vanliga förnödenheter och konsumtion och reflektera över dem i skriftliga ställningstaganden eller korta redogörelser.

CENTRALT INNEHÅLL

- för uppehållet viktiga naturord och situationer, såsom anskaffning av kött, fisk, rotfrukter och grönsaker, matföretag och förvaring
- sevärdheter på hemorten och i det övriga Finland, guidning och upplevelser
- väder, näringsfång och fritid
- utdrag ur reseguider eller reseberättelser eller övriga naturskildringar, eventuellt poesi
- anvisningar och centralt ordförråd gällande teknik i hemmet och dagligt bruk
- konsumtion, avfallshantering och naturskydd
- fördjupning av finskans nomenböjning: pluralformer, pronomen och räkneord, komparation av adjektiv och vanliga adverb

3. Praxis i finländskt arbetsliv och offentliga tjänster (f2 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- klara sig i rutinärenden på finska i det offentliga livet och i arbetet
- lära sig att lyssna på, läsa och uppfatta direktiv och råd i trafiken, i ämbetsverk och på arbetsplatsen
- bekanta sig med reklam i trafiken, i medierna och på arbetsplatsen, med anvisningar och meddelanden i anslutning till boende, regler i husbolaget och tekniska anvisningar i hushållet så att de kan dra nytta av dem
- kunna ta del av information angående arbete och offentliga tjänster
- med hjälpmedel kunna läsa lättare skönlitterära avsnitt eller berättelser, följa med nyheter och filmer på finska samt både i tal och skrift kunna berätta om dem och diskutera dem i relation till sina egna erfarenheter.

CENTRALT INNEHÅLL

- offentliga servicesituationer, t.ex. på postkontor, FPA och i skolor; rutinärenden och händelser i dem enligt de studerandes behov och önskemål
- olika slags texter och tabeller i trafik- och tjänsteguider, broschyrer, anvisningar och hemsidor hos myndigheter
- korta tidningsnotiser och annonser
- lättare skönlitterära berättelser, utdrag eller kåserier som handlar om arbete och umgänge, programutbudet på radio och teve; video- och filmsnuttar
- utvidgning av verbböjningen: olika tempus, imperativ och modala konstruktioner, passiva verbformer och deras användning i finskan, infinitivfraser och particip

4. Finsk kultur och finländskt samhällsliv (f2 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig ord som speglar årets gång och sätta sig in i finländska trosföreställningar och högtidstraditioner
- bekanta sig med någon central författare i världslitteraturen och i finsk litteratur och åtminstone på någon nivå kunna referera och analysera textens innehåll
- göra sig förtrogen med det finländska samhället och politiken så pass mycket att de kan följa med aktuella händelser och vid behov yttra sig i samhällsfrågor
- enligt eget val bekanta sig med finländsk bildkonst, musik, formgivning eller idrott och kunna diskutera exempel och företeelser på sitt intresseområde i en grupp eller med en guide
- lära sig att disponera, skriva och framföra enkel sakprosa, om de så önskar även fiktiv text såsom korta berättelser, dikter eller kåserier.

CENTRALT INNEHÅLL

- framträdande och umgänge på fester och tillställningar
- det finska programutbudet i radio och television
- några tidningsartiklar eller programsnuttar om aktuella frågor
- svårare finska satsstrukturer av den art som förekommer i sakprosa: infinitiver, particip och vanliga satsmotsvarigheter
- grunderna i skönlitterär analys
- disposition och bearbetning av egna texter
- orientering i bibliotek, litteratur och kultur
- idrott och annan föreningsverksamhet i Finland

VALFRI KURS

5. Språkkännedom och språkets konst (f2 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förbättra sina grundkunskaper om litteratur och litterära genrer
- djupare än tidigare förmå analysera olika slags texter och utnyttja dem
- bättre kunna uttrycka sig och yttra sig och framträda på finska
- kunna nyttiggöra kulturutbudet i medierna och närmiljön samt diskutera det och berätta om det
- bli mera medvetna om särdragen i finskans struktur och ordförråd och viktiga betydelse-skillnader i jämförelse med sitt eget språk och andra språk
- lära sig att korrigera och förbättra sin text med hjälp av språkguider, ordböcker, rådgivning och datorprogram.

CENTRALT INNEHÅLL

- viktiga namn, gestalter och verk i världslitteraturen och i den finländska litteraturen; smakprov enligt de studerandes önskemål
- grunderna i skönlitterär analys
- framträdande och växelverkan
- särdrag i finskans ordförråd, struktur och variation
- språkvård och språkriktighet, hjälpmedel för språkbrukare

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

I slutbedömningen i finska som andraspråk bör, när det gäller studerande med främmande språk som modersmål, såväl deras första språk och kultur som deras tidigare skolgång beaktas. För att få ett gott vitsord (8) skall de nå nivåerna B1–B1.2 på språkskalan i bilaga 1, men deras färdighet får variera för de olika delområdena. Denna nivå (se den angivna skalan) motsvarar sålunda ungefär den mellersta nivån (nivåerna 3–4) i de allmänna språkexamina för vuxna (www.oph.fi/finska/examenstjanster).

Förutom språkfärdigheten skall en vuxenstuderande med främmande språk som modersmål

- i tal och skrift visa att de kan reda sig väl i dagligt liv och umgänge och kan beakta finländarnas sätt att uttrycka sig och handla
- värdesätta två- och flerspråkighet kunna ställa värderingar i samhället i relation till sin egen kultur
- visa att de kan skaffa information och utnyttja effektiva inlärningsstrategier.

Gymnasieutbildningen

Syftet med undervisningen i finska som andraspråk i den finska gymnasieutbildningen för vuxna är att ge studerande med främmande språk som modersmål en möjlighet att lära sig finska bättre och utveckla sin språkfärdighet så att de klarar sig i även i studier och arbetsliv på finska i Finland. I samarbete med undervisningen i det egna modersmålet skall man sträva efter att stärka de studerandes identitet och lägga en grund för en fungerande flerspråkighet.

Studerande med ett främmande språk som modersmål kan ha varierande kunskaper i finska beroende på deras härstamning, ålder, tidigare skolgång och vistelsetiden i Finland. En del kan ha tillägnat rätt goda kunskaper i finska tack vare omgivningen och grundstudierna, andra kan ha påbörjat gymnasiestudierna bara efter någon kort grund- eller introduktionskurs. Alla studerar inte heller flera läroämnen på finska. För att få en uppfattning om deras utgångsläge bör läraren därför omsorgsfullt sätta sig in i deras språkbakgrund och tidigare studier.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i finska som andra språk är att de studerande skall

- kunna och våga uttrycka sig begripligt i olika kommunikationssituationer i vardagslivet och i studierna
- behärska finskans grundstrukturer på språkets olika nivåer och bli mera medvetna om finskans särdrag i förhållande till sitt eget språk eller till andra språk
- kunna utnyttja olika slags texter och lära sig en sådan kritisk tolknings- och bedömningsförmåga som behövs i ett informationssamhälle
- förbättra sin förmåga att söka, välja, bearbeta och förmedla fakta ur olika källor
- vänja sig vid att i sitt arbete använda ordböcker och språkguider
- göra sig förtrogna med det finländska samhället, medierna, kulturen och litteraturen i samarbete med den övriga ämnesundervisningen
- lära sig iaktta hur språket varierar beroende på talare, situation och region och utvidga sin kunskap om grundläggande skillnader och funktioner hos talspråket och skriftspråket
- lära sig att förstå inlärningsprocessen för ett andraspråk, kunna ge akt på sina egna språkkunskaper och reflektera över sin två- eller flerspråkighet
- lära sig att bedöma sina framsteg och vara villiga att utveckla sina språkkunskaper både på egen hand och tillsammans med andra

Bedömning

Nivån B2.2 (fungerande självständig språkfärdighet) på den europeiska nivåskalan för språkkunskaper beskriver i huvuddrag goda kunskaper hos en studerande i gymnasiets slutskede som läser finska som andraspråk. De starkaste områdena i den studerandes språkfärdighetsprofil är hörförståelse och läsförståelse: där skall en studerande med goda kunskaper nå upp till nivån B2.2. I skrift bör han eller hon uppnå nivån B2.1 (självständig språkfärdighet, grundnivå).

Den studerande skall bedömas enligt lärokursen i finska som andraspråk om han eller hon har valt denna lärokurs, oberoende av om han eller hon fått särskild undervisning i finska som andraspråk eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av kurserna i finska som andraspråk. Kurser som fullgjorts enligt lärokursen i finska som modersmål ersätter kurser i finska som andraspråk fullt ut, och vitsordet från dessa kurser överförs till finska som andraspråk. Kurser i finska som andraspråk ersätter kurser i finska som modersmål endast i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och innehåll. I det senare fallet förutsätts som regel kompletteringar för de obligatoriska kursernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Säkrare grunder (F2 1)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- inöva finskt standardspråk för gymnasiestudiernas behov både i tal och skrift
- bli medvetna om finskans grundstrukturer och säkrare att använda dem
- kunna ställa upp mål för studierna i finska och våga använda språket.

CENTRALT INNEHÅLL

- kartläggning av de studerandes språkfärdighet
- de studerandes bakgrund och erfarenheter
- att leva i två kulturer och språk
- studiekulturen i gymnasiet, studietekniken i finska
- intervjuer i par, små anföranden om alldagliga ting och sociala situationer
- finskans viktigaste särdrag i ljud- och formbyggnaden
- materialbaserad uppsatsskrivning

2. Språket i bruk (F2 2)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- träna sig i att kommunicera enligt de krav situationen ställer och bli medvetna om sina möjligheter att agera i olika interaktionssituationer
- lära sig att särskilja olika genrer och nyanser i skrivet och talat språk
- lära sig att analysera och behärska språkets viktigaste satsstrukturer och att förstå olika sätt att bilda ord.

CENTRALT INNEHÅLL

- varierande språk- och talsituationer
- olika skönlitterära texter och saktexter
- olika servicesituationer
- muntlig och skriftlig rapportering av fakta som införskaffats
- grundläggande satsstrukturer och säregna konstruktioner i finskan såsom nekande satser och unipersonella uttryck
- viktiga särdrag hos ordförrådet i finskan

3. Påverkan genom språket (F2 3)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- förstå olika typer av muntlig och skriftlig sakprosa, i synnerhet opinionstexter, samt lära sig att hitta tankarna i en text och att ta ställning till dem
- fatta mod att bilda egna åsikter, uttrycka dem och motivera dem
- lära sig att iaktta hur de blir påverkade
- inse att skönlitteraturen kan påverka och forma vår världsbild
- förbättra sin behärskning av språkets grundstrukturer, särskilt kasusformernas betydelsebärande uppgifter och deras bindning till verbets rektion.

CENTRALT INNEHÅLL

- debattartiklar och aktuella program
- övningar i att analysera och tolka saktexter
- argumentationsövningar både i tal och skrift
- skönlitteraturen och medierna som opinionsbildare
- analys av nominalformer och satsmotsvarigheter
- komparation och rektionsfrågor

4. Säkrare textkompetens (F2 4)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- uppöva en analytisk läs- och skrivförmåga och våga börja uttrycka sig personligt
- träna sig i att upptäcka grundtankarna i olika texter, att tolka det huvudsakliga innehållet i en text och vänja sig vid materialbaserat skrivande.

CENTRALT INNEHÅLL

- olika slag av medietexter; att tolka och utnyttja dem
- att producera texter utifrån olika slags material
- kreativt skrivande
- referat

5. Förtrogenhet med den finska kulturen (F2 5)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- bekanta sig med den finländska kulturen, särskilt med litteratur, konst och mediekultur och kan jämföra den med andra bekanta kulturer
- utnyttja medierna som kulturförmedlare och få konstupplevelser och stoff för att bygga upp sin identitet.

CENTRALT INNEHÅLL

- de viktigaste litterära genrerna
- läsning av finsk litteratur såsom noveller, kortprosa, dikter, romanavsnitt och åtminstone ett verk i sin helhet
- ett studiebesök, till exempel på en konstutställning eller på teatern
- presentation av en författare och hans verk
- en muntlig eller skriftlig skildring av en egen konstupplevelse

6. Djupare textförståelse (F2 6)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- kunna söka reda på, kombinera och tolka fakta och betydelser i olika slags texter och illustrationer samt svara på frågor om textens innehåll
- kunna referera texten innehåll och ta ställning till det
- fördjupa sina kunskaper om de grundläggande normerna för skriftspråket och tillämpa dem
- fördjupa sin syn på den finska identiteten, till exempel med hjälp av finsk skönlitteratur.

CENTRALT INNEHÅLL

- repetition av svårare strukturer i språket
- fördjupning av ordförrådet på olika ämnesområden
- strukturövningar, läsförståelse, texttolkning, uppsatser av den typ som förekommer i studentexamen
- ett finskt skönlitterärt verk

7. Talspråket i fokus (F2 7)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- sätta sig in i det finska talspråkets särdrag
- lära sig att se inflytelser från talspråket och kunna jämföra talspråk och standardspråk med varandra.

CENTRALT INNEHÅLL

- grammatiken i finskt talspråk
- särdragen i finskt talspråk
- standardiserat talspråk, dialekt, slang
- vokabulären i talspråket

8. Att skriva olika texter (F2 8)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- fördjupa sitt skriftliga uttryck och göra det mångsidigare
- bli säkra i att behärska språkets strukturer och vana vid skrivprocessen.

CENTRALT INNEHÅLL

- skriftliga övningar för olika ändamål enligt de studerandes behov: sakprosa och formulär, till exempel en ansökan, ett besvär eller en utredning
- materialbaserat skrivande, till exempel en kommentar, en analys eller en recension
- iakttagelser om textgenren och om språket i utgångstexten
- kreativt skrivande enligt de studerandes behov och intresse
- skrivandet som process, processens olika skeden
- granskning och finslipning av textens disposition, utformning och språkdräkt
- repetition av språkstrukturer och språkvård enligt de studerandes behov

9. Litteraturen som källa till kunskap och glädje (F2 9)

I denna kurs skall invandrare och andra studerande med främmande språk som modersmål ges möjlighet att fördjupa sig i några klassiker i världslitteraturen och i den finska litteraturen, gärna så att läsningen hjälper dem att se sina utgångspunkter och sin mångkulturella situation. Samtidigt uppövas tematiskt förmågan att analysera lämpliga skönlitterära utdrag och dikter som bas för materialbaserad uppsatsskrivning. Författarna, deras verk och teman kan illustreras med exempel ur andra konstarter, såsom bildkonst, musik, teater eller film. Man kan också läsa och dramatisera något miniatyrskådespel eller en berömd scen ur ett skådespel.

5.3.5 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, ÖVRIGA LÄROKURSER

I grundstudierna och gymnasieutbildningen för vuxna uppgörs läroplaner i samiska, romani och teckenspråk vid behov enligt läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen och för gymnasiet (Utbildningsstyrelsens föreskrifter 1/001/2004 respektive 33/011/2003) och anpassas för de vuxnas behov. Detsamma gäller finska för samer och finska respektive svenska för teckenspråkiga.

5.4 DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET

I läroplanen skall fastslås hur de obligatoriska och valfria kurserna i det andra inhemska språket och i främmande språk i timfördelningen i den grundläggande utbildningen för andra än läropliktiga skall fördelas.

5.4.1 FINSKA

Finska utgör för svenskspråkiga vuxna personer i Finland i dag ett oundgängligt fakta- och kommunikationsredskap både i arbetslivet och i samhället i övrigt. För många är finskan dessutom ett viktigt språk i det personliga umgänget och på fritiden. Goda kunskaper i finska för med sig en djupare förståelse för det finländska samhället och möjliggör insyn i landets finska traditioner och finsk litteratur.

Den grundläggande utbildningen

Den grundläggande utbildningen i finska i svenska vuxengymnasier i Finland skall ge sådana studerande som inte haft möjlighet att lära sig finska tidigare ett tillfälle att inhämta språkets grunder och reda sig i tal och skrift i alldagliga språksituationer med någon anknytning även till arbetslivet. De som redan har lärt sig finska praktiskt skall liksom de tvåspråkiga eleverna i utbildningen för läropliktiga bli mera medvetna om sitt språk och ges möjlighet fördjupa sina kunskaper enligt en särskilt modersmålsinriktad lärokurs (se nedan). Lärokursen i finska kan således avläggas på tre nivåer: A-nivå, B-nivå och en modersmålsinriktad nivå. För samtliga nivåer finns det en fortsättning i gymnasiestudierna.

Undervisningens mål

Målen för **A-lärokursen** i finska i den grundläggande utbildningen för vuxna är att de studerande skall

- tillägna sig finskans centrala ordförråd, basstrukturer och viktiga uttryckssätt så bra att de förstår talat standardspråket i normalt tempo och reder sig i personligt umgänge och i vanliga servicesituationer
- förstå huvudinnehållet i nyheter, reklam och annonser i tidningar, radio och television och med hjälpmedel kan läsa artiklar, intervjuer och tidskriftsnoveller
- kan skriva korta meddelanden och refererat eller skildringar om bekanta ämnen
- utnyttja finska anvisningar, råd och guidningar i arbetslivet och på resor och utifrån dem ställa erforderliga frågor, fälla kommentarer och göra en sammanfattning på finska eller svenska
- i ovan nämnda situationer visa att de har grundläggande kännedom om det finländska samhället och finsk kultur samt för finska gäster och bekanta berätta något också om sina egna förhållanden, intressen och traditioner.

Målen för **B-lärokursen** är att de studerande skall

- lära sig begripa frågor, svar och enkelt samtal på finska i alldagliga situationer och kunna reagera, svara och ställa frågor om situationen eller ämnet
- med hjälpmedel förstå kortare autentiska texter och textfragment såsom väderrapporter, nyhetsrubriker, ingresser, små berättelser och dialoger så väl att de kan svara på frågor om dem eller referera dem åtminstone på svenska
- kunna berätta om sig själv, sina intressen, sin närmiljö och sitt arbete
- i ovan nämnda sammanhang kunna visa att de någon grundläggande kännedom om Finlands geografi, om finska sedvänjor, traditioner och kulturella särdrag.

Målen för den modersmålsinriktade lärokursen i finska i den grundläggande undervisningen för vuxna i en svensk läroanstalt är att tvåspråkiga studerande skall

- fördjupa sin språkliga medvetenhet och sin språkkänedom så att de förmår iaktta, förbättra och utveckla sitt språkbruk i tal och skrift
- kunna samtala naturligt och nyanserat på vårdad standardfinska även om annat än om all dagliga ting och hålla små föredrag eller referera händelser och berättelser
- förmå läsa sakprosa och skönlitteratur också på finska, kunna reflektera över och analysera deras innehåll samt vid behov kunna kontrollera och förklara innebörden av ord och uttryck
- bli kapabla att disponera och skriva kortare berättelser, redogörelser och sammandrag och med handledning eller hjälpmedel kunna korrigera och förbättra sitt språk
- kunna följa med samhälls- och kulturella händelser både på finska och svenska, berätta och samtala om dem samt vara beredda ta ställning till åsikter och påståenden
- ha läst några böcker på finska eller fördjupat sig på något konstnärligt eller kulturellt område så att de kan berätta om dem eller det och i någon utsträckning även analysera stilar och produkter på området i fråga.

Bedömning

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen i den grundläggande utbildningen

Språkkunskapsnivå enligt nivåskalan i bilaga 1:

Lärokurs	Hörförståelse	Tal	Läsförståelse	Skrift
A-lärokursen	B1.1	A2.2	B1.1	A2.2
B1-lärokursen	A2.2	A2.1	A2.2	A2.1
M-lärokursen	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1

Utöver det som anges i respektive punkter på nivåskalan skall den studerande:

- visa att han eller hon är insatt i finsk kultur, i det finländska samhället och i finsk litteratur på det sätt som anges i målen för lärokursen
- uppvisa vilja och förmåga att bedöma sin språkfärdighet, använda hjälpmedel i språkstudierna och studera vidare, också på egen hand.

A-lärokurs

OBLIGATORISKA OCH FÖRDJUPADE KURSER

1. Familj och miljö (fin a1)

Kursen kan vid behov börja med en liten kartläggning eller intervju av de studerandes språkbakgrund, av deras kontakter med finskan i närmiljön och arbetslivet. Kursens syfte är att den studerande skall lära sig att presentera sig, berätta litet om sig själv och sin familj, sitt boende, sitt arbete och sina intressen. Särskilt uppövas förmågan att svara och lämna upplysningar i telefon eller per e-post. I anslutning till situationerna studeras och inlärs korta bas- och dialoger om dessa ämnen. Materialet utvidgas småningom till litet längre beskrivningar av boende, inredning och olika platser i närmiljön. Samtidigt introduceras eller repeteras den finska grammatikens grunder: böjningstyper, lokalkasus i singularis och andra uttryck för plats och tid, verbets personböjning, vanliga pronomina, enkla frågor och svar.

2. Ärenden och tjänster (fin a2)

Kursen kan utgå antingen från korta presentationer av butiker och köpsituationer och dialoger i dem eller från reklam och annonser. De studerande skall lära sig att utträta ärenden på finska i post, bank, ämbetsverk, också via telefon och Internet, samt att söka fram information i broschyrer, kataloger och på nätet. Den språkliga handlingsförmågan uppövas genom situationsövningar och rollspel. Grammatiken fokuseras på finskans räkneord och partitiv, på objektets böjning samt på olika sätt att fråga och svara.

3. Arbete och fritid (fin a3)

I denna kurs skall de studerande lära sig att presentera sitt arbete och sina intressen litet utförligare för varandra och för finska gäster och bekanta. Utöver enkla texter om vanliga arbeten, arbetssituationer och redskap skall de bekanta sig med någon arbetsplats genom dess broschyrer, hemsidor eller studiebesök. I kursen skall ingå några korta berättelser om upplevelser och händelser i förfluten tid, så att de studerande utifrån dem kan lära sig finskans verbböjning i imperfekt och perfekt och själva berätta om tidigare händelser och tilldragelser.

4. Natur och miljö (fin a4)

Naturen och miljön behandlas i den grundläggande utbildningen närmast med sikte på det språk som behövs i rekreations- och servicesituationer. De studerande skall lära sig att göra uppköp på finska på torget och i saluhallen, samt i någon mån kunna skildra naturmiljön runt hemmet eller fritidsbostaden, t.ex. nämna de vanligaste djuren, växterna, fåglarna och insekterna och vid behov litet beskriva dem. De kan bekanta sig närmare med naturföremålen till exempel i handböcker och via naturprogram på teve. Det gäller också att kunna ta del av väderrapporter och diskutera vädret. I grammatiken skall de lära sig behärska finskans pluralböjning, särskilt finskans partitiv plural och användningen av den formen.

5. Resor och upplevelser (fin a5)

I kursen genomgås olika situationer på resor. De studerande skall öva sig i att läsa broschyrer, planera sin resa, beställa biljetter, fråga sig fram och åtminstone kursoriskt kunna tillgoda göra sig guidning och delta i intressanta evenemang. Via turistbroschyrer, bildverk, videofilmer och eventuella fördjupas kunskaperna både om hemorten och någon annan känd ort eller miljö i Finland efter eget val. De studerande skall berätta och samtala om upplevelser på resor och öva sig i att skriva kort, brev och små rese- eller semesterskildringar. I grammatiken repeteras och utvidgas finskans verbböjning till konditional, imperativ och användningen av infinitiv III.

6. Hushåll, teknik och trafik (fin a6)

I denna kurs fördjupas de studerandes ordförråd och förmåga att läsa reklam, broschyrer och instruktioner som förekommer i ett modernt hushåll, samt diskutera och berätta litet om sin utrustning och sitt förhållande till apparater och teknik, hushållsgöromål, barnskötsel och inredning.

Trafiken, trafikregler och trafikbeteende studeras och diskuteras utifrån egna erfarenheter, trafikmärken, fordon eller nyhetsnotiser. I grammatiken inlärs passiva verbformer och studeras användningen av finskans particip.

7. Hälsa och välbefinnande (fin a7)

Kursen fokuseras på människan och hennes hälsa samt på hälsovård, vanliga sjukdomar och sjukvård utifrån de tjänster som står till buds och de studerandes egna behov och intressen. Situationer på hälsostationer, rådgivning, apotek, socialskydd och pensioner genomgås och övas. Därtill studeras några artiklar, teveprogram eller hemsidor om Finlands näringsliv och olika utkomstmöjligheter, gärna via exempelyrken, personer eller produkter. I anslutning till dem iakttas finskans fackordförråd och bruket av vanliga infinitivfraser.

8. Samhälle och massmedia (fin a8)

I kursen skall ingå en kort presentation på finska av de viktigaste samhällsinstitutionerna på riksplanet och det lokala planet samt av deras uppgifter, gärna med hjälp av ett studiebesök eller institutionens hemsidor. I anslutning därtill läses lämpliga nyheter ur dagspressen och studeras en finsk tidnings innehåll i stora drag. De studerande skall under kursens gång följa med någon eller några radio- eller teveprogram och referera eller diskutera dem på svenska eller finska. I tal och texter studeras den rikliga förekomsten av nominalformer, bisatser och satsmotsvarigheter i finskan, så att de studerande lär sig förstå deras innebörd.

9. Repetition och fördjupning av baskunskaper och färdigheter (fin a9)

I kursen repeteras, tränas och fördjupas enligt de studerandes behov finskans viktigaste basstrukturer och basordförråd. Situationsövningar och rollspel. Berättelser och redogörelser i tal och skrift.

10. Hör- och referatövningar (fin a10)

De studerande förmåga att förstå finska i tal olika situationer och massmedia uppövas med hjälp inspelningar samt genom frågor och kommentarer i anslutning till dem. De skall också lära sig att göra anteckningar och sammandrag på finska eller svenska från möten, informationstillfällen och föredrag.

11. Finsk kultur och litteratur (fin a11)

Den studerande skall välja ett kulturellt eller konstnärligt område och fördjupa sig i det via lämpliga alster, utställningar eller konstnärer. Det kan också handla om film, hembygdskultur (museer) eller något evenemang, t.o.m. om finsk idrottshistoria. Om de område som den studerande har valt skall han eller hon som underlag för diskussion hålla ett anförande för de andra eller skriva en redogörelse.

12. Utbildning och yrke (fin a12)

Under kursen skall de studerande via broschyrer, guider eller hemsidor på nätet bekanta sig med olika utbildnings- och yrkesområden. Varje studerande skall välja ett område som han eller hon fördjupar sig noggrannare i och skriva en rapport eller hålla ett föredrag om för de andra. I kursen kan ingå ett guidat studiebesök i en finsk eller tvåspråkig läroinrättning eller på arbetsplats, som refereras och diskuteras på finska eller svenska. I text och tal fästs uppmärksamhet vid fackord och uttryck i respektive bransch.

B1-lärokurs

OBLIGATORISKA OCH VALFRIA KURSER

1. Familjen och närmiljön (fin b1)

Kursens mål är att den studerande skall lära sig att presentera sig, berätta litet om sig själv och sin familj, sitt boende, sitt arbete och sina intressen. Särskilt uppövas förmågan att fråga, svara och lämna upplysningar i telefon eller per e-post. I anslutning därtill läsas korta bas-texter och dialoger om dessa ämnen. Samtidigt introduceras eller repeteras den finska grammatikens grunder: böjningstyper, lokalkasus i singularis och andra uttryck för plats och tid, verbets personböjning, vanliga pronomina, enkla frågor och svar.

2. Att uträtta ärenden och utnyttja tjänster (fin b2)

Kursen kan utgå antingen från korta beskrivningar av butiker och köpsituationer och dialoger i dem eller från reklam och annonser. Den studerande skall lära sig att också på finska uträtta ärenden i post, bank, ämbetsverk, också via telefon och Internet, samt att söka fram information i broschyrer, i kataloger och på nätet. Den språkliga handlings- och umgängesförmågan uppövas genom mönster och situationsövningar. Grammatiken fokuseras på finskans räkneord och partitiv, objektets böjning samt på de vanligaste sätten att fråga och svara.

3. Arbete och fritid (fin b3)

I denna kurs skall de studerande lära sig att presentera sitt arbete och sina intressen för de andra eller för finska gäster och bekanta mera ingående än i kurs 1. De skall bekanta sig med ett arbete eller med en arbetsplats på finska med hjälp av lämpliga broschyrer, hemsidor eller ett studiebesök. De skall därtill kunna berätta litet om sin fritid och sina hobbyer samt i lämpliga källor studera området och dess vokabulär litet noggrannare. Under kursen läses några berättelser om händelser och upplevelser. Utifrån dem eller muntliga berättelser behandlas och övas finskans tempus i förfluten tid.

4. Natur och miljö (fin b4)

Naturen studeras här närmast ur rekreations- och nyttosynvinkel. De studerande skall lära sig att göra uppköp på finska på torg och i saluhallar, samt i någon mån beskriva eller berätta om naturen omkring hemmet eller fritidsbostaden. Några djur och växter eller någon miljö kan studeras litet noggrannare med hjälp av någon naturguide och bilder. De studerande skall själva i enkla ord kunna berätta om en händelse eller upplevelse i naturen. I grammatiken introduceras finskans pluralböjning, särskilt partitiv plural och dess användning.

5. Trafik och turism (fin b5)

I kursen genomgås olika situationer på resor. De studerande ska lära sig att utnyttja finska broschyrer, planera sin resa, beställa biljetter, fråga sig fram och åtminstone med hjälp tillgodogöra sig guidning på finska. Via turistbroschyrer eller videofilmer fördjupas kunskaperna både om hemorten och någon annan känd ort eller miljö i Finland efter eget val. De studerande skall både i tal och skrift på finska kunna berätta litet om sina upplevelser och erfarenheter på en resa eller en semestervistelse. I grammatiken repeteras och utvidgas finskans verbböjning till konditional, imperativ och infinitiv III.

6. Hemmet, arbete och utbildning (fin b6)

I denna kurs behandlas noggrannare än i kurs 1 situationer, instruktioner och växelverkan hemma och i arbetslivet, hemmets inredning, vardagsteknik och sysslor. Olika yrken och utbildningsvägar studeras via artiklar, broschyrer och hemsidor. I grammatiken behandlas användningen av finskan passiva verbformer i tal och skrift, modala uttryckssätt och unipersonella uttryck.

7. Finsk kultur (fin b7)

Den studerande skall välja ett område som han eller hon är intresserad av, t.ex. musik, bildkonst, föremål, design eller idrott, och fördjupa sig i det. Därefter skall han eller hon skriva en kort resumé eller hålla ett litet föredrag om området eller ämnet ifråga för de andra studerandena eller för en tänkt publik. Under kursens gång skall de studerande också med ledning av anvisningar eller exempel bekanta sig med ett finskt skönlitterärt verk, en finsk författare eller en genre. Alternativt kan de lyssna på ett föredrag eller en föreläsning om någon finsk litterär klassiker, titta på en finsk film eller något annat program om skönlitteratur.

8. Det händer mycket i världen (fin b8)

De studerande skall i klassen, i ett bibliotek eller via Internet stifta bekantskap med den finska tidnings- och tidningspressen. Var och en väljer en tidning och studerar närmare dess innehåll och dess sätt att presentera lokala nyheter, aktuella händelser eller fenomen i världen. Med hjälp av ordbok skall han eller hon sedan läsa en artikel eller några notiser litet noggrannare och referera och diskutera dem. Alternativt kan den studerande åtminstone i en veckas tid följa med finska nyheter och aktuelltprogram på radio eller teve och skriva en kommenterande nyhetresumé på finska eller svenska.

Modersmålsinriktad lärokurs

Kurserna i modersmålsinriktad finska skall planeras och genomföras enligt de studerandes tvåspråkighetsgrad och behov. De är uppgjorda som ett slags fördjupning av A-lärokursen så att de tvåspråkiga studerandena vid behov skall kunna dra nytta av undervisningen i den, samtidigt som de självständigt eller under handledning tränar och fördjupar sig på respektive ämnesområden, i språkvård och i svårare grammatiska strukturer. På lämpliga punkter kan de växelverka med de andra studerandena, t.ex. i situations- och referatövningar.

OBLIGATORISKA OCH VALFRIA KURSER

1. Familjen och närmiljön (fim 1)

Tvåspråkiga studerande kan i denna kurs till en början utgöra intervjuobjekt för de andra. Därefter skall de fördjupa sina egna kunskaper och färdigheter genom att läsa till exempel tidskrifter om heminredning och referera de lästa artiklarna muntligt eller skriftligt. De skall också lära sig att vårda sitt språk i telefonen och i elektronisk kommunikation, att undvika onödigt eller omedvetet bruk av slang och dialekter samt att undvika interferens från andra språk (anglikanismer och svedisismer). I grammatiken ges akt på rättskrivningen och på svårare böjningstyper och -former.

2. Olika servicesituationer och -former (fim 2)

Tvåspråkiga studerande skall fördjupa sina kunskaper om affärslivet och offentliga tjänster t.ex. ur facktidskrifter och Internet på något område. Såsom i den första kursen kan de tjäna som motpart till de enspråkiga studerande, t.ex. som försäljare eller tjänstemän i olika situationer. De bör bekanta sig noggrannare med något område och utarbeta en muntlig eller skriftlig rapport om det eller författa meddelanden eller reklam. I grammatiken studeras särskilt sifferuttryck och -konstruktioner på finska som uttryck för tid, pris och mängd.

3. Arbete och fritid (fim 3)

Tvåspråkiga studerande skall kunna berätta mera ingående och utförligare på finska om sitt arbete och arbetslivet på något område än en enspråkig. Han kan t.ex. diskutera arbetets karaktär, rytmen mellan arbete och fritid, trivsel och hälsa. Han bör utförligare kunna planera och presentera fritiden och rekreationsprogram, t.ex. för en grupp eller en förening. I kursen fördjupas och förbättras behärsningen av verbböjningen, till exempel av bruket av kongruens, tempus, modus och passiva verbformer i standardspråket och olika sätt att variera det. I skönlitteraturen skall de studerande bekanta sig med någon proletärförfattares produktion.

4. Natur och miljö (fim 4)

Tvåspråkiga studerande skall noggrannare än enspråkiga studera detaljer i naturen och olika landskap, också själva försöka skriva och illustrera naturskildringar. Man kan också diskutera aktuella frågor i miljön och miljöskydd utifrån någon lämplig artikel. I affärssituationer kan de fungera som försäljare eller agent. I grammatiken iakttas särskilt bruket av pluralformer och plurala idiom, i texter och egna skriftliga alster utförligheten och nyanseringen av uttrycket.

5. Resor och upplevelser (fim 5)

Tvåspråkiga studerande skall läsa turistguider och reseskildringar samt fördjupa sig i historien och sevärdheterna på sin hemort eller någon annan ort. I turistsituationer kan de öva sig att fungera som guide eller skriva presentationer av resmålet. Bibliotekens material, reseskildringar och televisionens turistserier om olika länder utnyttjas. I texter och egna alster iakttas användningen av tempus, infinitiver och satsmotsvarigheter.

6. Trafik och teknik (fim 6)

Tidningsnyheter och reklam, samt tekniska tidskrifter erbjuder rikhaltigt material för fördjupning av och samtal kring tekniska frågor. Läsningen och diskussionerna kan gälla trafiksituationer, fordonsutrustning, fordonsvård och service, finländsk och internationell trafik-kultur, även till sjöss och i flyg. I grammatiken inriktas uppmärksamheten på verb, particip och satsmotsvarigheter, i vokabulären på genuin och inlånad terminologi.

7. Hälsa och välbefinnande (fim 7)

I denna kurs skall tvåspråkiga studerande bekanta sig närmare med populärvetenskaplig text om hälsa och medicin eller ta del t.ex. av medicinska rådgivningsprogram i radion. I tjänstesituationer i social- och hälsobranschen kan de simulera guider eller mottagare av enspråkiga. I språkbruket iakttas bruket av förkortningar och facktermer.

8. Samhälle och medier (fim 8)

Under kursen bör de studerande systematiskt följa med programutbudet i något medium samt bekanta sig mera ingående med hur en tidning olika textgenrer tillkommer. En tvåspråkig studerande bör själv öva sig i att på basis av ett lämpligt material, intervjuer eller andra källor sammanställa i och redigera artiklar och program. Dator möjligheter och användningen av Internet studeras ingående. Intervju- och referatteknik övas. Via dagspressen och aktuella händelser skall de studerande sätta sig in i politiken och demokratin på hemorten.

9. Förmågan och konsten att tala och argumentera (fim 9)

Genom anföranden och föredrag om givna ämnen eller utifrån ett material övas förmåga att framträda muntligt. Mötesteknik och gruppdiskussioner tas upp i mån av möjlighet. Under kursen görs ett teaterbesök och diskuteras någon miniatyrpjäs eller scener ur ett känt eller aktuellt skådespel. Man kan också komma in på ämnet genom någon berömd film, genom något känt musikstycke, t.ex. en opera eller sångtexter eller genom en skönlitterär klassiker. Dikter och uppläsning.

Kurserna 10, 11 och 12 (fim 10, fim 11 och fim 12)

Kurserna byggs upp kring samma teman som i A-lärokursen med beaktande av de tvåspråkigas bättre språkfärdighet, kunskaper och erfarenheter av finskt arbetsliv och finsk kultur. I kurs 11 skall varje studerande dessutom läsa åtminstone ett skönlitterärt verk, referera det och via lämpliga källor bekanta sig med verkets författare.

Gymnasieutbildningen

Syftet med undervisningen i finska i gymnasieutbildning på svenska i Finland är att ge de studerande en så god grund som möjligt för högskole- och yrkesstudier, där det också kan ingå kurslitteratur och undervisning på finska. Samtidigt fördjupas de studerandes kunskaper och färdigheter från den grundläggande utbildningen, så att de reder sig även i samhällliga och mera formella språksituationer. Finskundervisningen bidrar sålunda till att öka kännedomen om det finländska samhället och den nationella kulturen samt medvetenheten om språkets betydelse och funktioner. Tvåspråkiga studerande skall ges möjlighet att fördjupa sina kunskaper i finska språket och litteraturen enligt den modersmålsinriktade lärokursen.

Svenska och tvåspråkiga vuxna gymnasieutbildade har i jämförelse med unga såväl i det dagliga livet som i arbetet ofta mera kontakt med finskan både i tal och skrift. De har också större livserfarenhet och allmänna kunskaper mot vilka de kan spegla innehållet i tal och texter. Undervisningen av vuxna kräver därför ett mera analytiskt grepp på språket, på språksituationerna och på det samhällliga och kulturella innehållet i texter och övningar. Större medvetenhet om språkets byggnad och bättre behärskning av innehållet i språksituationerna kräver emellertid samtidigt mera övning i att reagera på finska och i att verkligen använda språket i tal och skrift. De som har föga kontakter med finskan i det dagliga livet bör uppmuntras att självständigt utnyttja massmedierna och att knyta kontakter på finska. De måste också bli frimodigare att uttrycka sig på det andra inhemska språket och ta olika tillfällen i akt att tala det och skriva på det.

A-lärokurs (Kurs som påbörjats i årskurserna 1–6)

Undervisningens mål

Målen för gymnasieundervisningen i finska enligt A-lärokursen är att vuxna studerande skall

- lära sig förstå och bli kapabla att delta i alldagliga samtal, också när samtalet förs i relativt snabbt tempo och delvis behandlar ämnen utöver de alldagliga
- vänja sig vid att ta del av text och program på finska i massmedierna samt kunna följa allmänt hållna anföranden, föredrag och föreläsningar på finska, så att de kan redogöra för innehållet i dem, svara på frågor och diskutera dem på svenska eller finska
- lära sig att skriva sammandrag, redogörelser, uppsatser och korta anföranden samt vid behov med hjälpmedel översätta enkel text från och till finska
- i ovannämnda sammanhang och vid behov i internationellt umgänge kunna uppvisa grundläggande kännedom om det finländska samhället, den finländska kulturen och den finska litteraturen.

Dessa mål motsvarar i huvuddrag kriterierna på nivå B2.1 (självständig språkfärdighet, grundnivå) för språkförståelse samt på nivå B1.2 (flytande grundläggande språkfärdighet) för språkanvändning i tal och skrift på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

Bedömning

Vid bedömningen av A-lärokursen i finska i gymnasiet skall både den muntliga och skriftliga språkfärdigheten på lärokursens ämnesområden beaktas. För enspråkigt svenska studerande fästs uppmärksamhet vid text- och hörförståelse samt vid behärskningen av språkets grundstrukturer och basordförråd, för tvåspråkiga studerande särskilt vid språklig medvetenhet och skriftlig förmåga. Både i kursbetygen och i avgångsbetyget antecknas vilken lärokurs de studerande huvudsakligen följt.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Människans vardag och fritid (FIN A1)

I kursen repeteras och fördjupas alldagliga umgänges- och servicesituationer med tonvikt på muntlig språkfärdighet. Under kursen bekantar sig de studerande främst med olika verksamheter, situationer och tjänster i närsamhället och läser någon vardagsskildring ur skönlitteraturen. Vid kursens slut skall de studerande även i tal kunna uttrycka sina behov, önskemål och åsikter samt berätta om sin skol- och arbetsdag, sina matvanor, sitt liv, sin hälsa, sin omgivning, sina fritidsintressen och intressanta händelser. För detta ändamål repeteras och fördjupas grammatiken, särskilt finskans verbböjning och grundläggande objektsregler.

2. Natur och miljö (FIN A2)

Under kursen behandlas naturen och olika miljöer i Finland ur närings-, turist- och rekreationssynvinkel. De studerande skall läsa några saktexter om natur och miljö samt iakttä och diskutera företeelser och frågor i anslutning till dem. Som komplement läses och refereras utdrag ur någon litterär rese- eller naturskildring. I grammatiken repeteras och fördjupas finskans nomenböjning, subjekt och unipersonella uttryck. Vid kursens slut skall de studerande på finska kunna presentera sevärdheter på sin hemort, berätta om en resa eller upplevelse i naturen samt kunna ta del av diskussioner om miljöfrågor.

3. Handel, teknik och kommunikation (FIN A3)

I denna kurs skall de studerande via artiklar, beskrivningar eller bruksanvisningar på finska bekanta sig med handel, teknik och tekniska uppfinningar i människans tjänst, särskilt med fordon och trafikregler, och något om datateknik. I anslutning till texterna behandlas finskans particip och participuttryck samt åtminstone receptivt de satsmotsvarigheter som bygger på dem. Vid kursens slut skall de studerande kunna redogöra för olika konsumtionsvanor samt diskutera vardagsteknik och kommunikationsmedel.

4. Samhället och massmedia (FIN A4)

Kursen behandlar grundläggande begrepp och drag i politik och samhälle med hjälp av en text om Finlands samhällsskick och om närsamhället. I finska tidningar läses nyhetsreportage eller ledare med hänsyn till deras huvudinnehåll och aktuella debattämnen. De studerande uppmanas under kursens gång att följa med lämpliga nyhets- och aktualitetssändningar i teve eller radio så att de kan redogöra för eller diskutera innehållet i dem. I grammatiken behandlas finskans infinitiver och de satsmotsvarigheter som bygger på dessa. Vid kursens slut skall de studerande visa att de kan ta del av huvudinnehållet i en finsk dagstidning, redogöra för en aktuell fråga, föra anteckningar och skriva en kort redogörelse för dem även på finska.

5. Utbildning, yrkes- och näringsliv (FIN A5)

I denna kurs diskuteras på finska olika utbildningsvägar och yrkesval samt näringsliv och tjänster i Finland på olika nivåer. De studerande skall ta del av utbildningen och studierna på ett särskilt område och läsa texter, annonser eller broschyrer om något eller några yrken enligt eget val. Finlands näringsliv, handel och produktion behandlas utförligare än i kurs 2. I grammatiken fördjupas insikterna i och behärsknigen av finskans objekt och de viktigaste adverbialen. Vid kursens slut skall de studerande både i tal och i skrift kunna redogöra för sina studie- och yrkesplaner, per telefon och e-post begära upplysningar på finska samt svara på frågor om sig själv och sina önskemål, till exempel i en antagnings- eller platsintervju.

6. Finsk kultur och litteratur (FIN A6)

Under kursen genomgås utifrån texter, konstnärliga produkter eller studiebesök viktiga kulturområden och konstarter i Finland samt behandlas några internationellt kända finska konstnärer och författare. De studerande skall under kursens gång läsa åtminstone ett finskt verk enligt eget val och muntligt eller skriftligt kunna redogöra för och diskutera innehållet i det. Vid kursens slut skall studerandena kunna ange några kända finska konstnärer, kompositörer och författare, berätta litet om dem och nämna något av deras huvudverk. I grammatiken behandlas olika slags attribut samt stil- och variationsfrågor i anslutning till texterna.

FÖRDJUPADE KURSER

7. Skriv och tala finska bättre! (FIN A7)

Under kursen skall de studerande på basis av innehållet och prestationerna i de tidigare avlagda kurserna öva upp sin förmåga att skriva och tala finska om olika ämnen. I anslutning till skrivövningar repeteras och fördjupas efter behov finskans grammatik samt vokabulären och idiomatiska uttryckssätt på olika områden. Den muntliga språkfärdigheten uppövas till exempel med sikte på en lämplig nivå i det nationella muntliga språkprovet.

8. Världen och vi (FIN A8)

I denna kurs läses och fördjupas innehållet och ordförrådet i populärvetenskapliga texter om aktuella ämnen på olika områden, särskilt på de allmänna temaområden som nämns i punkt 5.2. Kursen fokuserar även mera djupgående än i kurs 6 skönlitterära textutdrag med hänsyn till författarnas intentioner och texternas samhälleliga och kulturella bakgrund. De studerande övar sig att sammanfatta, kommentera och diskutera innehållet i texterna. Betydelse- och stilfrågor diskuteras.

B1-lärokurs (Kurs som påbörjats i årskurserna 7–9)

Undervisningens mål

Målen för gymnasieundervisningen i finska av vuxna enligt B-lärokursen är att de studerande skall

- förstå och kunna delta i ett vardagligt samtal när talet är tydligt, förs i normalt tempo och det sagda vid behov kan upprepas
- kunna ta del av radio- och teveprogram som behandlar allmänna frågor samt läsa allmänt hållen finsk sakttext och lättare fiktiv text, så att de kan föra anteckningar, svara på frågor om innehållet och sammanfatta det, åtminstone på svenska
- kunna skriva enkla men i någon mån detaljerade brev, redogörelser och berättelser om alldagliga ämnen och teman som behandlats i kurserna, med nöjaktig behärskning av det centrala ordförrådet och finskans basstrukturer
- i ovanstående sammanhang uppvisa grundläggande kännedom om det finländska samhället och finsk kultur samt kunna nämna åtminstone några kända finska författare och ha bekantat sig med något smakprov ur deras produktion.

Målen motsvarar nivå B1.2 (flytande grundläggande språkfärdighet) för språkförståelse och nivå B1.1 (fungerande grundläggande språkfärdighet) för språkanvändning i tal och skrift på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

OBLIGATORISKA KURSER

1. Vardagsfinska (FIN B1)

I den första kursen skall de studerande lära sig förstå och använda finska i tal och skrift i alldagliga servicesituationer, t.ex. i butiker, telefon, banker, på posten och på resor, samt litet utförligare än i den grundläggande utbildningen berätta om sig själva och sin närmiljö samt skriva personliga meddelanden och små berättelser om den. I grammatiken repeteras och utvidgas finskans verblära i aktiv och passiv och i anslutning därtill de viktigaste objektsreglerna, pronomina och unipersonella uttrycken.

2. Människor, natur och sevärdheter i Finland (FIN B2)

I denna kurs läser de studerande texter och lämpliga broschyrer om platser, sevärdheter och naturen på olika orter i Finland samt även utdrag ur någon lättare skönlitterär skildring om människorna och livet där. De skall lära sig att kort presentera sin hemort och berätta om iakttagelser och upplevelser på resor samt, till exempel med hjälp av annonser, guider och webbsidor på Internet, söka reda på fakta, tidtabeller, evenemang med mera. I grammatiken repeteras kasus- och pluralböjningen med särskild uppmärksamhet på finskans konsonant- och vokalväxlingar.

3. Utbildning, intressen och fritid (FIN B3)

I kurs 3 skall de studerande öva sig att samtala och berätta om sin skolgång, sin fritid och sina framtidsplaner. Via tryckta guider, webbsidor eller artiklar skall de bekanta sig närmare med någon utbildning och läsa, titta eller lyssna på reportage om fritidssysslor som intresserar dem. Under kursen skall de studerande göra en liten utredning eller presentation på finska om ett utbildningsområde eller en hobby. I grammatiken behandlas satsers huvuddelar (subjekt, objekt, predikat och predikativ) samt infinitiv I och III.

4. Affärs- och yrkesliv (FIN B4)

I denna kurs skall de studerande öva sig att läsa och ta reda på fakta ur reklam och broschyrer samt läsa någon artikel om yrkesliv och lämpliga eller intressanta yrken. Konsumtionsvanor och arbetsvanor diskuteras med hänsyn även till människans hälsa och omgivningens förväntningar. Studerandena skall kunna svara på frågor om texternas innehåll och i enkla ord redogöra för det även på finska. I grammatiken behandlas finskans räkneord och användningen av dem i pris- och tidsuttryck, samt adjektiv och adverb.

5. Trafik, teknik och miljö (FIN B5)

I den sista obligatoriska kursen skall de studerande läsa några lättare texter om trafik och fortskaffningsmedel, vanliga tekniska hjälpmedel samt exempel på bruksanvisningar. Deras förtjänster och nackdelar diskuteras både ur användnings- och miljösynvinkel. I texterna studeras även användningen av finskans particip och viktigaste nominaluttryck samt typexempel på hur finskans ordförråd är uppbyggt genom sammansättningar och avledningar. Vid kursens slut skall de studerande på finska kunna beskriva något färdmedel eller annat tekniskt hjälpmedel och sina erfarenheter av det.

FÖRDJUPADE KURSER

6. Att förstå, tala och skriva finska bättre (FIN B6)

I denna kurs skall de studerande öva upp förmågan att förstå talad finska i olika sammanhang, till exempel under guidningar, föredrag och program i massmedierna, och kunna svara på frågor, sammanfatta innehållet och skriva korta uppsatser i anslutning till dem. Samtidigt repeteras finskans basordförråd och basstrukturer i olika sammanhang och uppövas förmågan att tala och reagera på finska i situationer och uppgifter av den typ som också förekommer i muntliga test.

7. Finland i dag (FIN B7)

I denna kurs skall de studerande via massmedier och lämpliga faktatexter bekanta sig med det finländska samhälls- och kulturlivet i dag. De studerande skall genom artiklar, teve eller radioprogram fördjupa sig på något område eller i någon genre och bekanta sig med en berömd finländsk person eller kända inhemska alster på området. I texterna iakttas vid sidan av innehållet även förekomsten av idiomatik, nominalformer och satsmotsvarigheter. De studerande skall åtminstone med hjälp av lexikon kunna tillgodogöra sig huvudinnehållet även i något svårare sakprosa, såsom i nyhetsartiklar och ledare, och stimuleras att på egen hand ta del av skönlitteratur eller någon annan konstform på finska.

Modersmålsinriktad lärokurs

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga studerande i svenska gymnasier en möjlighet att förbättra och fördjupa sina kunskaper och färdigheter i finska och göra dem mera medvetna om sin tvåspråkighet och sitt dubbla kulturarv. Kurserna är disponerade kring samma teman som A-lärokursen för att studierna skall kunna ordnas både som individuell fördjupning och som särskilda kurser. I den modersmålsinriktade lärokursen betonas särskilt språkmedvetenhet, språkkännedom, språkriktighet och litteratur.

Undervisningens mål

Målen för den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att tvåspråkiga studerande skall

- bli mera medvetna om finskans byggnad och användning i jämförelse med svenskan, så att de kan nyansera och förbättra sitt språk samt undvika interferens mellan språken
- fördjupa och nyansera sitt ordförråd så att de kan läsa, tolka och utnyttja texter och källor på sådana ämnesområden som kan anses höra till allmänbildningen eller tangerar studierna
- förbättra sin förmåga att samtala, berätta och argumentera på finska i enlighet med situationens krav på språkvarietet och utförlighet
- förbättra sin förmåga att skriva en god standardfinska för olika ändamål, så att de kan avfatta redogörelser, sammandrag, essäer och berättelser av olika typer samt vid behov även översätta från och till finska
- i ovannämnda sammanhang uppvisa grundläggande kännedom om finsk kultur och litteratur samt ha läst och kunna kommentera några lämpliga finska skönlitterära verk och texter.

Målen motsvarar åtminstone nivån B2.2 (fungerande självständig språkfärdighet) för alla delområden på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

Bedömning

Studerande som avlägger gymnasiets studier i finska helt eller delvis enligt den modersmålsinriktade lärokursen skall ges en särskild anteckning om det på avgångsbetyget. Eleven anses ha följt den lärokurs enligt vilken flertalet kurser har avlagts. För de enskilda kurserna antecknas likaså vilkendera lärokursen som följts och avlagts av respektive studerande. I den modersmålsinriktade lärokursen tränas och bedöms en del av de färdigheter som krävs i det fall att en studerande i stället för provet i finska som det andra inhemska språket i studentexamen vill avlägga provet i finska som modersmål.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Människans vardag och fritid (FIM 1)

I den första kursen nyanseras och fördjupas förmågan att uttrycka sig nyanserat och korrekt i olika sammanhang. De studerande görs uppmärksamma på skillnaderna mellan spontant tal-språk, slang, dialekter och standardfinska genom studier av språket i närmiljön eller lämplig litteratur. Grammatiska grundbegrepp repeteras och befästs i denna kurs, med särskild uppmärksamhet på sådana drag i finskans verblära och grundläggande syntax där tal- och skriftspråket skiljer sig från varandra.

2. Natur och miljö (FIM 2)

Kursens syfte är att bredda och fördjupa de studerandes ordförråd visavi naturen samt diskutera och göra dem uppmärksamma på natur- och miljöskyddsfrågor. Under kursen läses texter av olika slag om Finlands natur och miljö. De studerande bör ges möjlighet att diskutera textinnehållet och sina iakttagelser både i tal och i skrift. Texturvalet breddas med några skönlitterärt hållna texter, till exempel rese- och naturskildringar, och de studerande skall även själva lära sig att skildra naturen och sina upplevelser i den. I grammatiken studeras idiomatiska drag i nomenböjningen och detaljer i ordförrådet på kursens ämnesområden, som är viktiga för att språket skall bli rikare, mera levande och så exakt som möjligt.

3. Handel, teknik och kommunikation (FIM 3)

I kursen fördjupas och diskuteras ämnen som berör konsumtion, teknik och informationsteknik. Som underlag för detta läses lämpliga artiklar och bruksanvisningar på dessa områden samt även reklam och annonser. Eleverna skall till exempel på finska kunna redogöra för något varuslag, någon uppfinning eller olika kommunikationsmedel. Som komplement läses lämpliga fiktiva texter, till exempel ur detektivromaner. I grammatiken fördjupas elevernas insikter i den finska satsbyggnadens särdrag.

4. Samhället och massmedia (FIM 4)

I denna kurs studeras det finländska samhället genom massmedierna samt mediernas roll att förmedla, granska och diskutera aktuella händelser, företeelser och åsikter. De studerande skall läsa och analysera någon tidning, tidningsavdelning eller något program i radio och teve. De skall även ges möjlighet att själva, på basis av händelser eller intervjuer, utarbeta ett reportage eller en artikel på finska samt lära sig att avfatta annonser och annons svar. I grammatiken behandlas olika texters stil och byggnad. Disposition och styckeindelning, särskilt finskans interpunktion, behandlas utifrån elevernas alster och vad som kommit upp i modersmål och litteratur. Olika sätt att skapa sammanhang och variation diskuteras.

5. Utbildning, yrkes- och näringsliv (FIM 5)

I denna kurs skall de studerande bekanta sig med utbildningsterminologi och olika utbildningsvägar i Finland. Som underlag studeras, liksom i A-lärokursen, olika slag av dokument som behövs i utbildning och yrkesliv. Olika studievägar och studiesätt, inträdeskrav och selsättningsmöjligheter diskuteras. Genom artiklar eller intervjuer på finska kan eleverna fördjupa sig i något yrkesområde och öva sig att genomföra små undersökningar. Anställnings- eller arbetsintervjuer tränas. I anslutning till texterna iaktas särskilt attribut och adverbial, rektionsfrågor och finskans motsvarigheter till svenskans prepositionsattribut. Dessa belyses och övas även genom översättning från och till finska.

6. Finsk kultur och litteratur (FIM 6)

I den sista obligatoriska kursen skall de studerande bekanta sig närmare med några av den finska litteraturens klassiker, dikter, folkdiktning och skådespel samt andra konstformer med hänsyn till sina intressen och undervisningen i respektive konstämnen. Varje studerande skall läsa åtminstone ett skönlitterärt verk och recensera eller analysera det i form av en hem- eller klassuppsats. Under kursen behandlas gemensamt några kända finska författare. Skönlitteraturen anknyts vid tillfälle till bildkonst, film och musik. I kursen kan även ingå ett teater- eller annat studiebesök.

7. Muntlig uttrycksförmåga (FIM 7)

Kursen går ut på att studera språklig växelverkan samt olika regler och sätt för formell och informell kommunikation. De studerande skall förkovra sig i att tala och uppträda på finska. De skall lära sig att kritiskt iaktta sin framställning och sitt språk samt vänja sig vid att både ge och ta kritik. Kursen kan utmynna i ett muntligt föredrag, en uppläsning eller ett drama.

8. Skrivandets konst (FIM 8)

I denna kurs skall de studerande analysera olika slag av texter på finska och lära sig att skriva redogörelser, protokoll, utredningar, kommentarer, analyser, essäer med mera utifrån ett bestämt material. Skrivprocessen från planering till redigering och korrekturläsning genomgås med hjälp av tillgänglig datateknik och program. Syftet är att lära sig att kritiskt granska och bearbeta en text både innehållsligt och språkligt samt därvid kunna använda ordböcker, språkriktighetsguider och andra källor. Bilder, bildtexter och diagram beaktas. Vid behov ges övning och handledning även i att skriva fiktiv text.

5.4.2 SVENSKA

Undervisningen i svenska skall utveckla de studerandes kunskaper i interkulturell kommunikation. Den skall ge dem kunskap och färdighet i svenska språket och i dess användning samt ge dem fördjupad kunskap om, förståelse för och uppskattning av nordiska samhällen och nordisk kultur. De skall också lära sig mera om det tvåspråkiga Finland. Undervisningen skall göra dem kapabla att studera svenska på egen hand och få dem att inse att kommunikationsfärdighet förutsätter långsiktig och allsidig övning. Som läroämne är svenskan ett färdighets-, kunskaps- och kulturämne.

Den grundläggande utbildningen

Undervisningens mål

Målen för A-lärokursen är att en vuxen studerande skall

- förstå tydligt talat och skrivet standardspråk som innehåller både resonemang och fakta och som har anknytning till deras liv
- klara sig i enkelt umgänge och vanliga servicesituationer och kunna beskriva sin närmaste krets
- kunna skriva korta meddelanden och enkla skildringar om välbekanta ämnen
- bli medveten om viktiga skillnader mellan talad svenska i Finland och Sverige
- lära känna finlandssvensk, svensk och annan nordisk kultur
- kunna fungera acceptabelt på svenska i alldagliga situationer på
- lära sig att använda arbetsmetoder och strategier som är typiska för språkstudier, kunna bedöma sitt arbete och sina språkkunskaper i förhållande till de uppställda målen och vara beredd att ändra sitt arbetssätt.

Målen för **B-lärokursen** är att vuxenstuderanden skall

- kunna berätta det viktigaste om sig själv och sin närmaste krets och samtala i all dagliga situationer, vid behov med motpartens hjälp
- med hjälp av sammanhanget förstå text och tal om händelser i det dagliga livet
- kunna skriva korta meddelanden i all dagliga och förutsägbara situationer om sina behov och erfarenheter
- förstå finlandssvensk, svensk och annan nordisk livsstil
- kunna samtala ledigt och naturligt med representanter för den svenskspråkiga kulturen i all dagliga situationer
- kunna använda olika arbetssätt och strategier som är typiska för språkstudier samt kunna bedöma sitt arbete och sina språkkunskaper i förhållande till målen och vid behov ändra sitt arbetssätt.

Målen för **den modersmålsinriktade lärokursen** är att en tvåspråkig vuxen studerande skall

- bli mera medveten om svenskans byggnad och bruk och fördjupa sin språkkänedom så att han eller hon kan analysera, förbättra, utveckla och använda språket nyanserat både i tal och i skrift
- lära sig att diskutera naturligt på nyansrik svenska också om annat än all dagliga ämnen, kunna hålla korta föredrag, referera händelser och återge berättelser
- lära sig läsa också längre och svårare sakprosa och skönlitteratur, reflektera över texters innehåll och förklara vad idiomatiska ord och uttryck betyder
- på god svenska kunna skriva berättelser och referat samt korrigera och förbättra texten enligt anvisningar
- bli intresserad av att följa med händelser och aktuella frågor både på svenska och finska i massmedierna, kunna redogöra för det som han eller hon läst eller hört samt framföra sin åsikt om det
- ha läst och bli intresserad av att fortsätta att läsa svenskspråkig litteratur samt kunna berätta något om vad som är typiskt för det finlandssvenska och nordiska kulturarvet inom litteratur, bildkonst och musik
- lära sig något också om de andra nordiska språken och om förhållandena i de nordiska länderna med hjälp av lättare utdrag och artiklar på språken ifråga.

Bedömning

Vid bedömningen skall alla delfärdigheter beaktas enligt tyngdpunkterna i kursbeskrivningarna.

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen i den grundläggande utbildningen

Färdighetsnivån i språket på klass 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga 1):

Lärokurs	Hörförståelse	Tal	Läsförståelse	Skrift
A-lärokursen	A 2.2	A 2.1	A 2.2	A 2.1
B1-lärokursen	A 2.1	A 1.3	A 2.1	A 1.3
ÄO-lärokursen	B 2.1	B 2.1	B 1.2	B 1.2

Därutöver skall den studerande

- känna till samband, skillnader och likheter mellan finsk och svensk kultur samt kulturernas historiska rötter
- regelbundet ty sig till sådana arbetsätt som är effektiva vid språkstudier och -inläring.

Om en studerande har avlagt vissa av kurserna enligt den modersmålsinriktade lärokursen och andra enligt A-lärokursen skall han eller hon bedömas enligt den lärokurs som flertalet av kurserna följer.

Kurserna

Kursernas tema skall behandlas såväl ur finsk som ur finlandssvensk och nordisk synvinkel så att studerandena kan göra jämförelser. Dessutom beaktas de allmänna temaområdena i kapitel 5.2 ovan. I varje kurs kan man också ta upp också andra ämnen, så att de vuxna studerandenas livserfarenhet, arbetsliv och intressen samt aktualiteter beaktas.

De studerande skall i varje kurs ges möjlighet att lyssna, läsa, tala och skriva för olika syften, även om tyngdpunkterna varierar.

Strukturer som ingår i A-lärokursen är den centrala verbläran, bruket av substantiv, adjektiv och vanliga pronomina och prepositioner samt den centrala satsläran jämte bindeord och ordföljd. Till B-lärokursen hör den mest centrala verbläran, böjning av substantiv och adjektiv samt det viktigaste ur satsläran inklusive sammanbindningen av satser. I den modersmålsinriktade lärokursen bör man ta hänsyn till de studerandes praktiska språkkunskaper.

Skillnaderna mellan uttryckssätten på finska och svenska bör beaktas, likaså kulturella faktorer som förklarar skillnaderna. I syfte att utveckla kulturkänslan skall studerandena lära sig att se kulturbundenheten i sina egna handlingar och värderingar. Studieförmågan skall beaktas i varje kurs med hänsyn till de särdrag som gäller för vuxnas lärande. De studerande bör vägledas i sådana strategier som är ändamålsenliga för deras utveckling och för ifrågasvarande studie- och kommunikationsuppgift.

Kurserna 9–12 i A-lärokursen syftar till att befästa grundstrukturerna. Ämnesområdena och situationerna skall ansluta sig mångsidigt till vardagslivet; det kan gälla att utträta ärenden eller att studera och söka efter arbete i Finland och i andra nordiska länder.

Syftet med kurserna 7–8 i B-lärokursen är att befästa grundstrukturerna och ge de studerande möjlighet att träna både muntlig och skriftlig kommunikation.

A-lärokurs

OBLIGATORISKA OCH VALFRJA KURSER

1. Familjen och närmiljön (ru a1)

Med denna kurs inleds studierna i svenska. Ljud, intonation, ordförråd och satsens grundstruktur utgör tyngdpunktsområden. Det gäller att lära sig att lämna personuppgifter och att berätta det viktigaste om sig själv. Språket bör vara familjärt och informellt. Strukturövningarna börjar. I kursen övas hörförståelse och samtal men också i viss utsträckning läsförståelse och skrift.

2. Sociala nätverk (ru a2)

Kursen byggs upp kring sociala situationer i familjen, tillsammans med släkt och vänner. Det gäller att öva in enkelt språk som behövs i informellt umgänge, såsom hälsningar, inledning av samtal, frågor och svar. Tyngdpunkten ligger på att förstå svenska tal och på att kunna uttrycka sig muntligt. Strukturövningarna skall lära studerandena förstå hur svenska satser i grunden är uppbyggda.

3. Att uträtta ärenden och utnyttja tjänster (ru a3)

I kursen skall ingå situationer i vilka man utnyttjar och erbjuder tjänster. Till exempel telefonärenden, rådgivning, förfrågningar och uppköp övas. Därtill tränas hörförståelse och samtal. Samtidigt införs mera läsförståelse och skriftliga övningar. Satstyperna blir fler och mångsidigare.

4. Olika livsmiljöer (ru a4)

I kursen behandlas boende i olika miljöer samt natur och naturskydd. Studerandena skall öva in sådant språk som de behöver för att kunna förstå tal och uttrycka sig muntligt samt i viss mån också träna sig i att förstå och skriva redogörelser. Strukturförrådet utökas.

5. Fritid och fritidsintressen (ru a5)

Till kursen hör fritidsintressen, motion, tidsfördriv och fester samt tjänster i anslutning till dem. Jämsides med förmåga att tala, lyssna på och läsa svenska betonas också skriftlig framställning, till exempel när det gäller att återge tidigare händelser.

6. Arbete och studier (ru a6)

På kursen går man igenom vanligt språkbruk som ansluter sig till arbete och arbetssituationer. Det kan omfatta till exempel arbetsförmedling, intervjuer, språkbruket på något yrkesområde eller på en arbetsplats. Andra lämpliga teman är utbildning, studier och yrkesutbildning. Vid valet av texter och övningar beaktas också ordförråd och strukturer som behövs i mera formella sammanhang. I språksituationerna skall det förekomma både muntlig och skriftlig kommunikation.

7. Hälsa och välmående (ru a7)

Människan, kroppen, sjukdomar, hälsa och hälsovård samt tjänster i anslutning till dessa utgör centrala frågor i denna kurs. Vid valet av språkstoff skall både muntlig och skriftlig kommunikation beaktas.

8. Kultur och internationalism (ru a8)

I kurs 8 tas den finlandssvenska kulturen och de andra nordiska ländernas kultur, levnadssätt och människor upp. Kontakter och samarbete mellan dessa länder behandlas på individuell och på samhälls nivå. De studerandes insikter om satsens grundstruktur fördjupas och uttrycket nyanseras både i tal och i skrift.

9. Att lyssna på, förstå och kunna tala svenska (ru a9)

Kursen omfattar huvudsakligen övningar i muntlig kommunikation.

10. Att läsa och förstå skrivet språk (ru a10)

Kursen skall innehålla rikligt med övningar i läsförståelse.

11. Att utnyttja sina språkkunskaper (ru a11)

I kursen uppövas förmågan att använda svenska i muntliga och skriftliga kommunikations-situationer.

12. Språkstrukturerna som grunden för all kommunikation (ru a12)

Kursen koncentreras på träning av strukturer och ordförråd.

B1-lärokurs

OBLIGATORISKA OCH VALFRIA KURSER

1. Familj och närkrets (ru b1)

Med denna kurs inleds studierna i svenska. Ljud, intonation, ordförråd och satsens grundstruktur utgör tyngdpunktsområden. Det gäller att lära sig att lämna personuppgifter och att kunna berätta det viktigaste om sig själv. Språket bör vara familjärt och informellt. Strukturövningarna börjar. I kursen övas hörförståelse och samtal inledningsvis också läsförståelse och skrift.

2. Sociala nätverk (ru b2)

Kursen byggs upp kring sociala situationer i familjen, tillsammans med släkt och vänner. Det gäller att öva in enkelt språk som behövs i informellt umgänge, såsom i hälsningar, i öppning av samtal, i frågor och svar. Tyngdpunkten ligger på att förstå svenska i tal och på att kunna uttrycka sig muntligt. Strukturövningarna skall lära studerandena förstå hur svenskans satser i grunden är uppbyggda.

3. Att uträtta ärenden och utnyttja tjänster (ru b3)

I kursen genomgås och övas situationer i vilka man utnyttjar och erbjuder tjänster, till exempel telefonärenden, rådgivning, förfrågningar och uppköp. Därtill tränas hörförståelse och muntlig kommunikation. Samtidigt införs mera textläsning och skriftliga övningar. Satstyperna blir fler och mångsidigare.

4. Olika livsmiljöer (ru b4)

I kursen behandlas boende i olika miljöer samt natur och naturskydd. Studerandena skall öva in sådant språk som de behöver för att kunna förstå tal och uttrycka sig muntligt samt i någon mån också lära sig förstå och skriva enkel sakprosa. Strukturörrådet utökas.

5. Fritid och fritidsintressen (ru b5)

Kursens ämnesområden är fritidsintressen, motion, tidsfördriv och fester samt tjänster i anslutning till dem. Jämsides med förmåga att tala, lyssna på och läsa svenska uppövas också skriftlig framställning, till exempel när det gäller att återge tidigare händelser.

6. Arbete och studier (ru b6)

På kursen går man igenom vanligt språkbruk som ansluter sig till arbete och arbetssituationer. Det kan gälla till exempel sökande efter arbete, intervjuer, något yrkesområde och arbetsgemenskap. Andra lämpliga teman är studier och yrkesutbildning. Vid valet av texter och övningar beaktas också ord och strukturer som behövs i mera formella sammanhang. I språksituationerna skall det förekomma både muntlig och skriftlig kommunikation.

7. Hälsa och välmående (ru b7)

Människan, kroppen, sjukdomar, hälsa och hälsovård samt tjänster i anslutning till dessa utgör centrala teman i denna kurs. Vid valet av språkstoff skall både muntlig och skriftlig kommunikation beaktas.

8. Kultur och internationalism (ru b8)

I kurs 8 tas den finlandssvenska kulturen och de andra nordiska ländernas kultur, levnadssätt och människor upp. Kontakter och samarbete mellan dessa länder behandlas på individuell och på samhällslevelle nivå. Insikter i satsens grundstruktur fördjupas och uttrycket nyanseras både i tal och i skrift.

Modersmålsinriktad lärokurs

Kurserna skall planeras och genomförs utgående från de studerandes tvåspråkighetsnivå och behov med A-lärokursen som grund, så att man vid behov kan utnyttja också undervisningen och stoffet i den. I kurserna 9–12 övas avancerad muntlig och skriftlig kommunikation. De studerande skall till exempel lyssna på föredrag, själv hålla sådana och läsa skönlitteratur. Ämnesområdena och situationerna ska anknyta mångsidigt till vardagslivet och olika ärenden, till studier, anställning, arbetsliv och kultur i Finland och i de andra nordiska länderna.

OBLIGATORISKA OCH VALFRJA KURSER

1. Familjen och den närmaste kretsen (ru äo1)

I kursen fördjupas förmågan att uttrycka sig på de ämnesområden som ingår i den. Språkstoffet är till en början familjärt och informellt. Det handlar mest om samtal men också läsning och skrivning om kursens teman ingår.

2. Sociala nätverk (ru äo2)

Kursens ämnesområden utgörs av olika sociala situationer med familj, släkt och vänner samt också bredare social växelverkan. Studerandena lär sig fästa uppmärksamhet vid språkbruket hos olika åldersgrupper, vid byte av språkregister i olika situationer och vid kutymer i olika nordiska länder. Tyngdpunkten skall fortfarande ligga på muntlig interaktion.

3. Att uträtta ärenden och utnyttja tjänster (ru äo3)

I denna kurs analyseras det språk med vilket man utnyttjar och erbjuder tjänster. Därvid övas även mera krävande situationer till exempel i telefon, vid rådgivning, förfrågningar och uppköp. Dessutom skall de studerande träna sig i att förstå olika talare i dylika situationer. Läs-förståelseövningarna och de skriftliga övningarna utvidgas.

4. Olika livsmiljöer (ru äo4)

I kursen behandlas boende i olika miljöer samt natur och naturskydd. Dessa teman granskas mångsidigt och så språkets olika delområden blir beaktade.

5. Fritid och fritidsintressen (ru äo5)

Under kursen genomgås fritidsintressen, motion, tidsfördriv och fester samt tjänster i anslutning till dem. Dessa teman erbjuder rikligt med möjligheter att lära känna seder och bruk i de olika nordiska länderna.

6. Arbete och studier (ruä o6)

Kursen skall handla om arbete och arbetssituationer. Lämpliga teman är sökande efter arbete, intervjuer, ett yrkesområde eller en arbetsgemenskap. Angränsande ämnesområden är utbildning, studier och yrkesförberedelse. Vid valet av språkstoff iakttas särskilt sådant ord-förråd och sådana strukturer som används i mera formella sammanhang. Situationerna övas både muntligt och skriftligt.

7. Hälsa och välmående (ru äo7)

Människan, kroppen, sjukdomar, hälsa och hälsovård samt utnyttjande av anslutande tjänster utgör centrala ämnesområden i denna kurs. Vid valet av språkstoff beaktas både muntlig och skriftlig kommunikation.

8. Kultur och internationalism (ru äo8)

I kursen behandlas finlandssvensk kultur och annan nordisk kultur, levnadssätt och människor samt kontakter och samarbete mellan länderna på individuell och samhällelig nivå.

9. Att lyssna på förstå talat språk (ru äo9)

Kursen går ut på övningar i muntlig kommunikation. Studerandena ser svenskspråkiga filmer och skådespel samt utarbetar sammandrag av svenskspråkiga radio- och tv-nyheter.

10. Att läsa och förstå skrivet språk (ru äo10)

Kursen koncentreras på textförståelse. De studerande skall läsa svenska tidningar och ett helt skönlitterärt verk.

11. Att använda sina språkkunskaper (ru äo11)

Studeraöendena övar sig att använda svenska nyanserat både i muntliga och skriftliga kommunikationssituationer. De skall bekanta sig med svenska filmer, besöka konstutställningar och museer och utarbeta muntliga och skriftliga redogörelser och sammandrag över studiebesöken.

12. Finland, Europa och världen (ru äo12)

Temaområdena utgör det finländska samhället, europeisk integration och globalisering. De studerande skall träna sig i att förstå även krävande texter och i att utarbeta muntliga och skriftliga referat av dem. Därvid skall de även kunna ta ställning till innehållet.

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

De studerande skall i de olika långa lärokurserna nå följande nivåer på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

Lärokurs	Hörförståelse	Tal	Läsförståelse	Skrift
A-lärokurs	B2.1 ^{xx)}	B1.2	B2.1	B1.2
B1-lärokurs	B1.2	B1.1	B1.2	B1.1

Därtill skall de studerande

- kunna kommunicera på ett sätt som är karakteristiskt för svenska och svensk kultur
- kunna bedöma sin språkfärdighet i relation till målen
- känna till sina starka sidor som språkbrukare och språkstuderaöend och veta var de bör förkovra sig
- kunna utveckla sin språkfärdighet genom ändamålsenliga strategier så att de kan gå framåt i studierna och bättre utbyta tankar och åsikter.

Bedömning

Vid bedömningen av läroämnet skall alla områden inom språkfärdigheten beaktas enligt prioriteringarna i kursbeskrivningarna.

KURSER

Kursens teman skall behandlas ur finländsk, finlandssvensk och nordisk synvinkel så att de studerande ges möjligheter till jämförelser. Dessutom skall de perspektiv som nämns i de allmänna temaområdena i kapitel 5.2. beaktas. I varje kurs kan också andra ämnen tas upp med hänsyn till de studerandes intressen och till aktuella frågor.

De studerande skall i varje kurs ges tillfälle att lyssna, läsa, tala och skriva för olika ändamål fastän prioriteringarna varierar kursvis. I alla kurser fästs vikt vid att kännedomen om strukturerna och ordförrådet utvidgas och att användningen blir mångsidig och exakt i enlighet med målen för varje lärokurs. Man bör framhålla skillnaderna i kommunikation på finska och på svenska samt kulturella faktorer som förklarar skillnaderna. Skönlitteratur och annat autentiskt material ger möjligheter till detta. För att de studerandes kulturkänsla skall

utvecklas bör de göras medvetna om kulturbundenheten i sitt handlande och sina värderingar.

I varje kurs fästes vikt vid de studerandes studieförmåga. De skall handledas att se sina starka sidor och sina utvecklingsbehov som språkbrukare och språkstuderande. De bör uppmuntras att använda sig av strategier som är ändamålsenliga för deras utvecklingsbehov och för respektive studie- och kommunikationsuppgift.

Lärokurs som påbörjats i den grundläggande utbildningen (A)

OBLIGATORISKA KURSER

1. Vardagsliv i de nordiska länderna (RU A1)

Kursen länkar samman språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena och situationerna skall ansluta sig till det dagliga livet och till personligt umgänge, och språket bör vara familjärt och informellt. I kursen betonas diskussion, förmågan att uttrycka åsikter samt viktiga strategier vid muntlig kommunikation.

2. Människor omkring oss (RU A2)

I kursen uppövas förmågan att tala svenska allsidigt samtidigt som strukturerna befästs och utvidgas. Ämnesområde är mänskliga relationer och olikheter och frågor i anslutning till människans välfärd. Livet förr och nu jämförs. Temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll. Den skriftliga färdigheten uppövas med kommunikativa uppgifter. Behärskningsen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.

3. Finland – en del av Norden och Europa (RU A3)

I denna kurs presenteras Finland, den finlandssvenska delen av befolkningen och dess kultur ur olika synvinklar, och våra förhållanden jämförs med förhållandena i de övriga nordiska länderna och i Europa. Finland behandlas som ett mångkulturellt land och tvåspråkigheten i landet lyfts fram. Av de allmänna temaområdena i kapitel 5 betonas speciellt ”kulturell identitet och kulturkännedom”. De studerande tränar sig i skriftlig framställning genom att skriva texter för olika ändamål.

4. Vår livsmiljö (RU A4)

I kursen läggs tonvikten på god förmåga att förstå svenska genom ett urval av mera krävande texter. Ämnesområdena är natur, miljö, teknik och kommunikation. De allmänna temaområdena ”hållbar utveckling”, ”informations- och mediekunskap” och ”teknologi och samhälle” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen övas olika strategier för insiktsfullt läsande.

5. Studier och arbete (RU A5)

Ämnesområden är arbete, näringar, studier samt servicesituationer i samhället. I kursen övas muntlig och skriftlig kommunikation som är typiska för dem. I kursen ingår också övningar i att förstå och använda språket i formella situationer. Också i det allmänna temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” finns det uppslag till kursinnehåll.

6. Kultur och kulturutövare (RU A6)

Under kursen behandlas kulturen i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. De studerande skall genomföra ett projekt om ett ämne som de själva valt och presentera det.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna skall språkfärdigheten utvecklas allsidigt.

7. Globalisering och internationalisering (RU A7)

Ämnesområdena skall beröra samhälle, politik och ett aktivt medborgarskap samt globala trender, aktuella händelser och olika världsbilder.

8. Vetenskap, ekonomi och teknik (RU A8)

I kursen läggs tonvikten på bättre språkförståelse med hjälp av krävande språkligt stoff från olika vetenskapsgrenar, från tekniska rön och företagsvärlden. De allmänna temaområdena i kapitel 5.2 ger uppslag till kursinnehåll.

Lärokurs som påbörjats i den grundläggande utbildningen (B1)

OBLIGATORISKA KURSER

1. Skola och fritid (RU B1)

Kursen länkar samman språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena är studier och de ungas intressen, och språket skall vara familjärt och informellt. I kursen betonas diskussion, förmåga att uttrycka sin åsikt samt centrala strategier i muntlig kommunikation.

2. Vardagsliv i de nordiska länderna (RU B2)

I kursen fortsätter de studerande att vidga ordförrådet och befästa strukturerna. Tonvikten ligger på muntlig kommunikation samt på korta kommunikativa uppgifter i skrift. De ungas liv, studier, arbete, intressen, tjänster och fritid behandlas också här. Temaområdena ”hälsa och trygghet” samt ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. Behärskningen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.

3. Finland, Norden och Europa (RU B3)

Kursen behandlar hemlandet, finlandssvenskarna och de andra nordiska länderna i jämförelse med dem samt Finland som en nordisk stat i Europa. Temaområdet ”kulturell identitet och kulturkännedom” ger flera uppslag till kursinnehåll. Skrivfärdigheten övas upp genom att de studerande skriver lämpliga texter för olika ändamål. I kursen övas olika strategier för insiktsfullt läsande.

4. Att leva ensam och tillsammans med andra (RU B4)

Ämnesområdena är livsvärden, mänskliga relationer, möten mellan olika kön och åldersgrupper i studierna och i arbetet samt aktuella samhällsliga fenomen. Temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll.

5. Vår livsmiljö (RU B5)

Denna kurs behandlar naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön samt massmedierna. Temaområdena ”hållbar utveckling”, ”teknologi och samhälle” samt ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen övas olika strategier för insiktsfull läsning och den skriftliga framställningen slipas upp genom att de studerande skriver texter för olika ändamål.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna läggs tyngdpunkten på en allsidig utveckling av språkfärdigheten.

6. Kultur i ord och handling (RU B6)

Kulturen behandlas i denna kurs i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. De studerande skall utföra ett projekt om ett självvalt ämne och presentera det.

7. Globalisering och internationalisering (RU B7)

Ämnesområdena utgörs av världsomspännande företeelser och internationell påverkan. I kursen behandlas samhällsliga frågor, delaktighet i beslutsfattande samt internationell påverkan och internationellt ansvar. I kursen förkovras de studerandes förmåga att förstå svenska med hjälp av mera krävande språkligt stoff.

Modersmålsinriktad lärokurs

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i svenska är att ge tvåspråkiga studerande i finska gymnasier en möjlighet att förbättra och fördjupa sina kunskaper och färdigheter i svenska och göra dem medvetna om sin tvåspråkighet och sitt dubbla kulturarv. Den modersmålsinriktade lärokursen övar upp färdigheter som den studerande behöver för att kunna påvisa mer avancerade färdigheter än de som A-lärokursen i det andra inhemska språket förutsätter. Kurserna är disponerade kring samma teman som A-lärokursen så att studierna skall kunna ordnas både som särskilda kurser och som individuella studier. I den modersmålsinriktade lärokursen betonas särskilt språkbruk, språkkännedom, språkriktighet och litteratur.

Undervisningens mål

Målen är att de studerande som studerar enligt denna lärokurs skall

- bli mera medvetna om det svenska språkets struktur och användning i jämförelse med finskan, så att de kan nyansera och förbättra sitt språk samt undvika interferens mellan språken
- fördjupa och nyansera sitt ordförråd och utveckla sin förmåga att läsa, tolka och utnyttja texter som, förutom all dagliga ämnesområden, handlar om sådant som kan anses höra till allmänbildningen eller tangerar studierna
- förbättra sin förmåga att samtala, berätta och argumentera på finska i enlighet med situationens krav
- förbättra sin förmåga att skriva en god svenska så att de för olika ändamål kan avfatta redogörelser, sammandrag, essäer och berättelser av olika typ samt vid behov även översätta från och till svenska
- uppvisa god kännedom om svenskspråkig kultur och litteratur i ovannämnda sammanhang
- ha läst och kommenterat några lämpliga svenskspråkiga skönlitterära verk och texter.

Målen motsvarar nivån B2.2 för alla delområden på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

Bedömning

Studerande som avlägger gymnasiet studier i svenska helt eller delvis enligt den modersmålsinriktade lärokursen skall ges en särskild anteckning om det på avgångsbetyget. Eleven anses ha följt den lärokurs enligt vilken flertalet kurser avlagts. För de enskilda kurserna antecknas likaså vilken lärokurs som följts och avlagts av respektive studerande.

OBLIGATORISKA OCH FÖRDJUPADE KURSER

1. Vardagsliv i de nordiska länderna (RU ÄO1)

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att i olika situationer uttrycka sig på svenska om ämnesområden som ansluter sig till det dagliga livet. Den studerande bekantar sig förutom med det all dagliga språket även med språkets olika register, såsom talspråk, slang och dialekter, genom att iaktta språket i sin omgivning och genom att läsa avsnitt ur ungdomslitteraturen. I kursen fördjupas de studerandes ordförråd och grammatikens grundstrukturer. I kursen betonas dessutom övning i muntlig kommunikation och dagligt språkbruk via radio och teve. Kursens ämnesområde ger även möjlighet att bekanta sig med livet i de övriga nordiska länderna och med språkbrukssituationer genom autentiskt material.

2. Människor omkring oss (RU ÄO2)

I kursen uppövas förmågan att tala svenska allsidigt, och strukturerna och ordförrådet befästs och utvidgas. Ämnesområdena är mänskliga relationer, olikheter samt frågor i anslutning till människans välfärd. Livet förr och nu i Finland och i de nordiska länderna jämförs. Temaområdet "hälsa och trygghet" ger uppslag till kursinnehåll. Skrivkunskheten tränas med hjälp av kommunikativa uppgifter. Behärsksningen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.

3. Finland – en del av Norden och Europa (RU ÄO3)

Ämnesområden är hemlandet, vårt språk och vår kultur, speciellt det svenska språkets ställning och den finlandssvenska delen av befolkningen, och våra förhållanden jämförs med förhållandena i de övriga nordiska länderna och i Europa. Finland behandlas som ett tvåspråkigt och mångkulturellt land. Speciellt betonas det allmänna temaområdet ”kulturell identitet och kulturkännedom”. Av kursens ämnesområde följer att textförståelsen poängteras. De studerande skall avfatta redogörelser och rapporter om kursens teman.

4. Vår livsmiljö (RU ÄO4)

I denna kurs läggs tonvikten på bättre förmåga att förstå svenska genom ett rätt krävande språkligt stoff. Ämnesområdena är natur, miljö, teknik och kommunikation. I kursen utnyttjas såväl skönlitterära texter som rese- och naturskildringar. De studerande skall skriva om sin syn på och sina erfarenheter av naturen. De allmänna temaområdena ”hållbar utveckling”, ”informations- och mediekunskap” samt ”teknologi och samhälle” ger flera uppslag till kursinnehåll.

5. Studier och arbete (RU ÄO5)

Ämnesområdena är studier, arbete, näringar och servicesituationer i vårt samhälle. Med hjälp av artiklar och intervjuer skall de studerande bekanta sig med olika slags studiemöjligheter och med vissa yrkesområden. Olika för arbetslivet typiska språkbrukssituationer och funktioner övas muntligt och skriftligt. Översättning ingår också i kursen.

6. Kultur och kulturutövare (RU ÄO6)

I den sista obligatoriska kursen skall de studerande bekanta sig med någon finlandssvensk eller rikssvensk författare eller diktare eller med folkdiktning och konst. Varje studerande skall läsa åtminstone ett skönlitterärt verk och bedöma det skriftligt. Skönlitteraturen kan också förknippas med bildkonst, film och musik, men dessa studeras också separat via någon finlandssvensk, svensk eller nordisk konstnärs produktion. Lärostoff och arbetssätt väljs i enlighet med de studerandes intresse och smak. I kursen ingår också ett teater- eller studiebesök.

7. Globalisering och internationalisering (RU ÄO7)

Ämnesområdena skall beröra samhälle, politik och ett aktivt medborgarskap samt globala trender, aktuella händelser och olika världsbilder. De studerande skall ta reda på fakta genom att läsa svenskspråkiga tidningsartiklar, genom att lyssna på radioprogram eller titta på tv-program och analysera det de läst och hört. De studerande skall på svenska både skriftligt och muntligt redogöra för sina egna åsikter om något av kursens ämnesområden.

8. Vetenskap, ekonomi och teknik (RU ÄO8)

I kursen läggs tonvikten på bättre språkförståelse med hjälp av ett krävande språkligt stoff med utgångspunkt i olika vetenskapsgrenar, tekniska rön och företagsvärlden. De studerande skall bekanta sig med populärvetenskapliga artiklar om ämnena, utarbeta sammandrag utifrån artiklarna och muntligt och skriftligt presentera sina åsikter om ämnena.

5.5 FRÄMMANDE SPRÅK

Undervisningen i främmande språk skall utveckla vuxenstuderandenas färdigheter i interkulturell kommunikation: den skall ge dem kunskaper och färdigheter i språk och språkbruk och erbjuda dem fördjupade insikter i, förståelse för och uppskattning av kulturen på språkområdet eller samhället i fråga. I synnerhet den europeiska identiteten, flerspråkigheten och den kulturella mångfalden bör beaktas. De studerande skall också ges färdighet i att studera språk på egen hand och inse att verklig kommunikationsförmåga förutsätter långsiktig och mångsidig träning. Främmande språk som läroämnen är färdighets-, kunskaps- och kulturämnen.

Den grundläggande utbildningen

Timfördelningen i grundläggande utbildning för andra än läropliktiga ger läroanstalterna rätt att i läroplanen bestämma hur antalet obligatoriska och valfria kurserna i det andra inhemska språket och i främmande språk skall fördelas.

Undervisningens mål

Målen för A-lärokursen är att en vuxenstuderande skall

i alla språk

- kunna skriva kortfattade meddelanden och enkla redogörelser om välbekanta ämnen
- känna till den främmande kulturen och kunna ställa den i relation till sin egen kulturbakgrund
- kunna kommunicera och fungera i vanliga vardagsituationer på ett godtagbart sätt
- vara medveten om att värderingar är kulturbundna
- vara kapabel att använda arbetsmetoder och strategier som är typiska för språkstudier och kunna bedöma sitt arbete och sina språkkunskaper i förhållande till målen samt vid behov ändra sina arbetssätt.

i engelska

- förstå grundtankarna och de centrala detaljerna i en talad eller skriven, tydligt disponerad text som kan ha ett t.o.m. rätt omfattande allmänt innehåll
- klara sig också i mera krävande informella diskussioner samt kunna berätta muntligt och skriftligt om alldagliga förhållanden, inklusive några detaljer
- bli medveten om vissa centrala skillnader mellan olika varianter av språket.

i andra språk än engelska

- förstå talat och skrivet tydligt standardspråk som innehåller både allmänt resonemang och fakta som angår honom eller henne
- klara sig i enkelt umgänge och vanliga servicesituationer och kunna beskriva sin närmaste krets.

Målen för B-lärokursen är att en vuxenstuderande skall kunna

- berätta det viktigaste om sig själv och sin närmaste krets och samtala i alldagliga situationer, vid behov med samtalspartnern hjälp
- av sammanhanget förstå text och tal som behandlar händelser i det dagliga livet
- skriva korta meddelanden i alldagliga och förutsägbara situationer som omfattar vardagsbehov och erfarenheter
- förstå levnadsskick i den främmande kulturen
- kommunicera naturligt med representanter för målspråkets kultur i alldagliga situationer
- använda olika arbetssätt och strategier som är typiska för språkstudier samt bedöma sitt arbete och sina språkkunskaper i förhållande till målen och vid behov ändra på arbetssättet.

Bedömning

Vid bedömningen i läroämnet skall man ta hänsyn till språkkunskapens alla delområden enligt tyngdpunktsområdena i kursbeskrivningarna.

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen i den grundläggande utbildningen

Färdighetsnivån i språket enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga 1):

Språk och lärokurs	Hörförståelse	Tal	Läsförståelse	Skrift
Engelska A	B1.1	A2.2	B1.1	A2.2
Andra A-språk	A2.2	A2.1	A2.2	A2.1
Engelska B1	A2.1	A1.3	A2.1	A1.3

Dessutom skall den studerande

- känna till språkområdets levnadssätt och historiska förhållanden
- regelbundet använda arbetssätt som är effektiva vid språkstudier och inläring.

KURSERNA

Ämnena skall med hänsyn till språk, språkområdets kultur och hemlandet behandlas också bredare så att studerandena erbjuds möjlighet till jämförelser och kan utnyttja sina erfarenheter som vuxen i studierna. Vid behandlingen av olika ämnen bör också de allmänna temområdena i kapitel 5.2 beaktas. I varje kurs är det möjligt att ta upp också andra teman så att vuxenstuderandenas livserfarenhet, arbetsliv, intressen och också aktualiteter blir beaktade.

De studerande skall i varje kurs ges möjlighet att lyssna, läsa, tala och skriva för olika syften, även om tyngdpunktsområdena varierar kursvis. I den grundläggande utbildningen skall studerandena lära sig det centrala ordförrådet samt satsbildning och sådan basgrammatik som är viktig i samtal. Uppmärksamhet fästs vid hur språkbruket på modersmålet och på det främmande språket skiljer sig från varandra och vid kulturella faktorer som förklarar skillnaderna. För att kunna utveckla ett gott språköra måste de studerande bli medvetna om kulturbundenheten i sina handlingar och värderingar.

Studerandenas studieförmåga skall beaktas i varje kurs. De skall lära sig att se sina starka sidor och vilka utvecklingsbehov de har som språkbrukare och språkstudierande. De bör handledas i strategier som är ändamålsenliga för deras behov och för i ifrågavarande studie- och kommunikationsuppgift.

Kurserna 9–12 i A-lärokursen går ut på att förstärka behärsningen av grundstrukturerna. Ämnesområdena och situationerna i dem skall behandla vardagslivet, tjänster, studier, anställning och arbete i landets kultur mångsidigt.

Följande koder används för främmande språk:

en	engelska
la	latin
fra	franska
ty	tyska
ry	ryska
it	italienska
spa	spanska
po	portugisiska
sx	annat språk

De fullständiga kurskoderna för främmande språk kommer sålunda att bestå av språkets språkbeteckning, lärokursens nivåbeteckning och kursnummer. Till exempel a3 betyder kurs nummer tre i engelska som a-språk i den grundläggande utbildningen.

A-lärokurs

OBLIGATORISKA OCH VALFRJA KURSER

1. Familjen och närkretsen

I denna kurs introduceras det främmande språket. Ljud, intonation, ordförråd och satsens grundstruktur utgör tyngdpunktsområden. Kursens syfte är att de studerande skall lära sig att ge enkla personuppgifter och att berätta något om sig själv. Det språk som inövas skall vara familjärt och informellt. Strukturövningarna inleds. Kursen fokuseras främst på hörförståelse och samtal men också träningen i läsförståelse och skriftlig framställning påbörjas.

2. Sociala nätverk

I kursen behandlas olika sociala situationer tillsammans med familjen, släkt och vänner. Den skall uppta enkelt språk som behövs i informella sociala situationer, såsom hälsningar, inledning av diskussion, frågor och svar. Tyngdpunkten bör ligga på att förstå talat språk och på förmågan att uttrycka sig muntligt. Strukturövningarna skall lära de studerande att förstå hur språkets satser i princip är uppbyggda.

3. Att uträtta ärenden och utnyttja tjänster

Denna kurs upptar situationer i vilka man utnyttjar och erbjuder tjänster. Det kan gälla till exempel telefonärenden, rådgivning, förfrågningar och uppköp. Samtidigt tränas hörförståelse, läsförståelse och skrivning. Urvalet av satstyper breddas och blir mångsidigare.

4. Olika livsmiljöer

Kursen behandlar boende i olika miljöer samt natur och naturskydd. De studeranden skall öva in sådant språk som de behöver för att kunna förstå tal och uttrycka sig muntligt och samt också lära sig att förstå och skriva löpande text. Strukturörrådet breddas.

5. Fritid och fritidsintressen

Kursen handlar om fritidsintressen, motion, tidsfördriv och fester samt tjänster i anslutning till dem. Jämsides med dagligt tal, hörförståelse och textförståelse inlärs också språk som kan användas i berättelser, till exempel för att återge tidigare händelser.

6. Arbete och studier

På kursen går man igenom det viktigaste av sådant språkbruk som ansluter sig till arbete och arbetssituationer. De kan gälla till exempel anställning, intervjuer, något yrkesområde eller en arbetsplats. Därifrån kommer man in på utbildning, studier och yrkesutbildning. Vid valet av språkstoff beaktas också ordförråd och strukturer som krävs i mera formella sammanhang. Språksituationerna övas både muntligt och skriftligt.

7. Hälsa och välmående

Människan, kroppen, sjukdomar, hälsa och hälsovård samt utnyttjande av därtill hörande tjänster utgör centrala ämnesområden i denna kurs. Vid valet av språkstoff skall både muntlig och skriftlig kommunikation beaktas.

8. Kultur och internationalism

I denna kurs behandlas språkområdets kultur, levnadssätt och människor samt kontakter och samarbete mellan olika länder på individuell och samhällelig nivå. De studerandes kunskap om satsens basstrukturer fördjupas både i tal och i skrift.

9. Att lyssna på och förstå talat språk

Kursen går ut på övning av muntlig kommunikation.

10. Att läsa och förstå skrivet språk

Kursen går ut på övning av läsförståelse.

11. Att använda sina språkkunskaper

Språket uppövas både i muntliga och i skriftliga situationer.

12. Språkets strukturer som grund för kommunikation

I kursen befästs och automatiseras språkets strukturer och ordförråd.

B1-lärokurs

OBLIGATORISKA OCH VALFRIA KURSER

1. Familjen och närkretsen

I denna kurs introduceras det främmande språket. Ljud, intonation, ordförråd och satsens grundstruktur utgör tyngdpunktsområden. I kursens syften ingår att kunna ge enkla personuppgifter och att berätta något om sig själv. Det språk som inövas skall vara familjärt och informellt. Strukturövningarna inleds. I kursen tränas främst hörförståelse och muntlig kommunikation men också litet läsförståelse och skriftlig framställning.

2. Sociala nätverk

I kursen behandlas olika sociala situationer tillsammans med familjen, släkt och vänner. Den skall uppta enkelt språk som behövs i informella sociala situationer, såsom hälsningar, inledning av diskussion, frågor och svar. Tyngdpunkten bör ligga på att förstå talat språk och på förmågan att uttrycka sig muntligt. Strukturövningarna skall lära de studerande att förstå hur språkets satser i princip är uppbyggda.

3. Att uträtta ärenden och utnyttja tjänster

Denna kurs upptar situationer i vilka man utnyttjar och erbjuder tjänster. Det kan gälla till exempel telefonärenden, rådgivning, förfrågningar och uppköp. Samtidigt tränas hörförståelse, läsförståelse och skrivning. Urvalet av satstyper breddas och blir mångsidigare.

4. Olika livsmiljöer

Kursen behandlar boende i olika miljöer samt natur och naturskydd. De studeranden skall lära sig sådant språk som de behöver för att kunna förstå tal och uttrycka sig muntligt och samt också lära sig att förstå och skriva löpande text. Strukturförrådet breddas.

5. Fritid och fritidsintressen

Kursen handlar om fritidsintressen, motion, tidsfördriv och fester samt tjänster i anslutning till dem. Jämsides med dagligt tal, hörförståelse och textförståelse inlärs också språk som kan användas i berättelser, till exempel för att återge tidigare händelser.

6. Arbete och studier

På kursen går man igenom det viktigaste av sådant språkbruk som ansluter sig till arbete och arbetssituationer. De kan gälla till exempel anställning, intervjuer, något yrkesområde eller en arbetsplats. Därifrån kommer man in på utbildning, studier och yrkesutbildning. Vid valet av språkstoff beaktas också ordförråd och strukturer som krävs i mera formella sammanhang. Språksituationerna övas både muntligt och skriftligt.

7. Hälsa och välmående

Människan, kroppen, sjukdomar, hälsa och hälsovård samt utnyttjande av därtill hörande tjänster utgör centrala ämnesområden i denna kurs. Vid valet av språkstoff skall både muntlig och skriftlig kommunikation beaktas.

8. Kultur och internationalism

I denna kurs behandlas språkområdets kultur, levnadssätt och människor samt kontakter och samarbete mellan olika länder på individuell och samhällelig nivå.

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

I de skilda lärokurserna skall de studerande nå följande nivåer enligt nivåskalan x) för språkkunskaper (Bilaga):

Språk och lärokurs	Hörförståelse	Tal	Läsförståelse	Skrift
Engelska A	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1
Övriga språk A	B1.1–B1.2	B1.1	B1.2	B1.1–B1.2
Engelska B1	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Engelska B2	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk B2	A2.2	A2.1–A2.2	A2.2–B1.1	A2.1–A2.2
Engelska B3	B1.1	A2.2	B1.1	B1.1
Övriga språk B3	A2.1–A2.2	A2.1	A2.1–A2.2	A1.3–A2.1

Därtill skall de studerande

- lära sig kommunicera på ett sätt som är karakteristiskt för språket och dess kultur
- kunna bedöma sin språkfärdighet i relation till målen
- känna till sina starka sidor som språkbrukare och språkstudering och veta var de bör förkovra sig
- kunna utveckla sin språkfärdighet genom strategier som är ändamålsenliga för respektive studie- och kommunikationssyften.

Bedömning

Vid bedömningen av läroämnet skall alla områden inom språkfärdigheten beaktas enligt prioriteringarna i kursbeskrivningarna.

KURSER

Ämnena behandlas med hänsyn till Finland, till målspråket och till kulturområdet för respektive främmande språk också ur ett vidare perspektiv så att de studerande ges en möjlighet till jämförelser. Dessutom beaktas de frågor som tas upp i de allmänna temaområdena i kapitel 5.2. I varje kurs kan också andra ämnen tas upp med hänsyn till de studerandes intressen och till vad som är aktuellt.

De studerande skall i varje kurs ges tillfälle att lyssna, läsa, tala och skriva för olika ändamål fastän prioriteringarna varierar kursvis. Kännedomen om strukturer och ordförråd utökas och språkbruket görs allt exaktare och mångsidigare i alla kurser enligt målen för respektive lärokurs. I lärokurser där studierna inletts i grundskolan övas mera krävande former av kommunikation. De studerandes uppmärksamhet fästs vid skillnaderna i språkbruket på modersmålet och på det främmande språket samt vid kulturella faktorer som förklarar skillnaderna. Skönlitteratur och annat autentiskt material ger möjligheter till detta. För att de skall få en känsla för kulturen i fråga bör de studerande ledas till insikt om kulturbundenheten i sitt handlande och sina värderingar.

I varje kurs fästes vikt vid de studerandes studieförmåga. De handleds att känna igen sina starka sidor och utvecklingsbehov som språkbrukare och språkstudering. De skall uppmuntras att använda sig av strategier som är ändamålsenliga för deras utvecklingsbehov och för respektive studie- och kommunikationsuppgift.

Följande koder används för de främmande språken:

EN	engelska
LA	latin
FR	franska
SA	samiska
TY	tyska
RY	ryska
IA	italienska
SP	spanska
PO	portugisiska
SX	annat språk

De fullständiga kurskoderna för de främmande språken kommer sålunda att bestå av språk-ens bokstavsbezeichnungar, nivåbezeichnungarna för lärokurserna och kursnumren. Exempelvis FR B32 betyder kurs nummer 2 i lärokurs B3 i franska.

Lärokurs som påbörjats i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen A)

OBLIGATORISKA KURSER

1. De unga och deras värld

Kursen sammanlänkar språkundervisningen i den grundläggande utbildningen med språkundervisningen i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena och situationerna skall ansluta sig till det dagliga livet och till personligt umgänge och människorelationer och språket bör vara familjärt och informellt. Temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen betonas diskussion, förmåga att uttrycka åsikter och viktiga strategier vid muntlig kommunikation.

2. Kommunikation och fritid

I kursen övas den muntliga förmågan mångsidigt och strukturerna befästs och utvidgas. Ämnesområdena och situationerna skall beröra fritid och intressen samt tjänster i samband med dem. De allmänna temaområdena ”hälsa och trygghet” samt ”informations- och mediekunskap” bör betonas när kursstoffet behandlas. Den skriftliga färdigheten övas med hjälp av kommunikativa uppgifter. Behärskningen av strategier vid muntlig kommunikation befästs och kursen fäster vikt vid de studerandes säkerhet att uttrycka sig.

3. Studier och arbete

Kursens ämnesområden och situationer skall anknyta till studier och arbetsliv och i kursen övas muntlig och skriftlig kommunikation som är typiska för dem. I kursen skall också ingå övningar i att förstå och använda språket i formella situationer. Det allmänna temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” ger uppslag till kursinnehåll.

4. Samhället och omvärlden

I kursen betonas muntlig språkfärdighet och textförståelse på en mera krävande nivå. Övningarna utgår från texter om samhället i Finland och i respektive främmande länder. Det allmänna temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen övas olika strategier för läsförståelse. De studerande övar sin skriftliga färdighet genom att skriva texter för olika ändamål.

5. Kultur

I kursen behandlas kultur i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. De studerande skall genomföra ett relativt omfattande projekt om ett självvalt ämne och presentera det.

6. Vetenskap, ekonomi och teknik

I kursen betonas de studerandes förmåga att förstå också krävande språkligt stoff. Ämnen hämtas från olika vetenskapsgrenar, tekniska rön, olika former av kommunikation och näringslivet. Temaområdet ”teknologi och samhälle” ger uppslag till kursinnehåll. Övningarna i lässtrategier fortsätter och de studerande skall öva upp sin skriftliga uttrycksförmåga genom att skriva texter för olika ändamål.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna skall de studerande vinnlägga sig om att utveckla språkfärdigheten allsidigt.

7. Naturen och en hållbar utveckling

Kursen skall ge den studerande färdigheter att förstå och använda språket på ämnesområden som anknyter till naturen, naturvetenskaperna och en hållbar utveckling.

8. Globalisering och internationalisering

Ämnesområdena skall beröra globala utvecklingslinjer, aktuella händelser och olika världsbilder.

Obligatorisk lärokurs som påbörjats i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen (B1)

OBLIGATORISKA KURSER

1. De unga och deras värld

Kursen sammanlänkar språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och språkundervisningen i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena och situationerna skall anknyta till det dagliga livet och till personligt umgänge och människorelationer och språket skall vara familjärt och informellt. Det allmänna temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen betonas diskussion, förmåga att uttrycka åsikter och centrala strategier i muntlig kommunikation.

2. Kommunikation och fritid

I kursen uppövas den muntliga språkfärdigheten mångsidigt och strukturerna befästs och vidgas. Ämnesområdena och situationerna skall anknyta till fritid och intressen och till tjänster i anslutning till dem. Temaområdena ”hälsa och trygghet” samt ”informations- och mediekunskap” ger olika uppslag till kursinnehåll. Den skriftliga färdigheten tränas med hjälp av kommunikativa uppgifter. Behärsknigen av strategier för muntlig kommunikation befästs och kursen fäster vikt vid de studerandes säkerhet i att uttrycka sig.

3. Studier, arbete och samhälle

Kursens ämnesområden och situationer skall anknyta till studier och arbetsliv och i kursen tränas muntlig och skriftlig kommunikation som är typiska för dylika situationer. Därtill skall de studerande öva sig i att förstå och använda språket i formella situationer. I kursen övas olika strategier för läsförståelse. Temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” ger uppslag till kursinnehåll.

4. Kultur

I denna kurs behandlas kulturen i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” betonas när kursinnehållet behandlas. De studerande skall utföra ett relativt omfattande projekt om ett ämne som de själva valt och presentera det.

5. Vetenskap, ekonomi och teknik

I kursen betonas förmågan att förstå mera krävande språkligt stoff. Texter, övningar och samtalsämnen väljs från olika vetenskapliga områden, om tekniska rön, om olika former av kommunikation och om näringslivet. Temaområdet ”teknologi och samhälle” ger uppslag till kursinnehåll. Övningarna i lässtrategier fortsätter och de studerande slipar sin skriftliga uttrycksförmåga genom att skriva texter för olika ändamål.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna skall de studerande vinnlägga sig om att utveckla språkfärdigheten allsidigt.

6. Naturen och en hållbar utveckling

Kursen skall ge den studerande färdigheter att förstå och använda språket om ämnen som anknyter till naturen, naturvetenskaperna och en hållbar utveckling.

7. Globalisering och internationalisering

I denna kurs behandlas globala utvecklingslinjer, aktuella händelser och ämnen som anknyter till olika världsbilder.

Valfria lärokurser som påbörjats i den grundläggande utbildningen (B2) eller börjar i gymnasiet (B3)

De som påbörjat sina studier i den grundläggande utbildningen (B2) kan fortsätta dem i gymnasiet fr.o.m. kurs 3.

FÖRDJUPADE KURSER

1. God dag, trevligt att träffas

Språket i kursen skall gälla grundläggande funktioner, såsom att hälsa, att ta avsked och att presentera sig. De studerande skall öva sig i att berätta om sig själv och genom frågor locka sin/sina samtalspartner till detsamma. Ämnesområdena skall också täcka familjen och mänskliga relationer och de studerande skall lära sig att klara sig i enkla alldagliga språksituationer. Kursens tonvikt ligger på muntlig kommunikation.

2. Så ska saker och ting skötas

Kursen skall handla om släkt, vänner och andra mänskliga relationer och om dagliga rutiner. De studerande skall öva sig i att klara sig i olika alldagliga situationer, som att göra uppköp och uträtta ärenden i bank, post och hos läkare samt att utnyttja trafikmedel, inkvarterings- och förplägnadstjänster. I kursen betonas talförståelse och muntlig framställning.

3. Fritid och intressen

Ämnesområden och situationer i denna kurs tas ur de ungas dagliga liv och handlar om fritidsverksamhet och hobbyer samt tjänster i anslutning till dem. I kursen betonas talförståelse och förmågan att tala det främmande språket, bland annat hur man uttrycker åsikter på det. Kännedomen om språkets grundstrukturer utvidgas.

4. Världen och vi

Kursen skall handla om människor, geografi, historia, sevärdheter och rekreativsmöjligheter i eget land och i främmande länder. I kursen betonas talförståelse och muntlig kommunikation och grundstrukturerna befästs. Den skriftliga förmågan övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

5. Förr och nu

I kursen behandlas livet förr och nu såväl ur individens som ur samhällets synvinkel. Teman är till exempel hälsa och välfärd. I kursen betonas talförståelse och muntlig kommunikation och grundstrukturerna befästs. Den skriftliga förmågan övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

6. Studier och framtidsplaner

Kursen skall handla om skola, studier och arbetsliv samt om de ungas framtid. De studerande skall öva sig i att tala och skriva kring dessa teman samt lära sig att lägga fram önskemål och planer för framtiden.

7. Kultur

Kursen kan handla till exempel om bildkonst, musik, film, teater eller idrott i respektive främmande kulturer. Alla områden inom språkfärdigheten övas.

8. Vår gemensamma jord

Kursstoffet skall bygga på lättfattliga texter – också medietexter – som anknyter till samhällsaktivitet i Finland och i ifrågasättande främmande länder och handla om jordens tillstånd och om framtiden. I kursen betonas textförståelse, beskrivningar och enkla redogörelser i tal och skrift.

9. Vetenskap och teknik

Kursinnehållet skall bygga på allmänt hållna texter från olika vetenskapsområden, om teknik och om olika former av kommunikation. Tonvikten i kursen läggs vid textförståelse och skriftliga övningar.

10. Naturen och en hållbar utveckling

Kursen skall handla om naturen och naturfenomen samt om människans förhållande till naturen i den egna kulturen och i de länder och kulturer där språket i fråga talas. Kursens tonvikt ligger på textförståelse och skriftliga uppgifter.

5.6 MATEMATIK

Genom undervisningen i matematik vuxenstuderandenas förmåga att se och förstå matematikens betydelse i världen, att dra motiverade slutsatser och handskas med matematik i enlighet med sina aktuella och kommande behov i olika situationer som en konstruktivt lagd och engagerad medborgare.

Den grundläggande utbildningen

Syftet med den grundläggande undervisningen i matematik är att ge vuxna studerandena möjligheter att lära sig matematiska begrepp och ett matematiskt tänkesätt samt de mest använda metoderna för att lösa matematiska problem. Undervisningens syfte är att utveckla kreativt och exakt tänkande och handleda de studerande i att förstå företeelser och samsammanhang och att söka efter lösningar på problem. Dessutom skall de lära sig målinriktad verksamhet och social samverkan.

I matematiken bör man gå systematiskt tillväga för att skapa en fast grund för matematiska begrepp och struktur. Konkretionen är viktig därför att den förenar en vuxen studerandes erfarenheter och tänkesätt med ett abstrakt matematiskt system. Alldagliga problem, som det går att lösa matematiskt, bör flitigt utnyttjas. Data- och kommunikationsteknik skall brukas som stöd för den vuxnas lärprocesser.

Undervisningens mål

Målen för den grundläggande undervisningen i matematik för vuxenstuderande, är att dessa lär sig

- att förstå betydelsen av matematiska begrepp och system och att inse sambanden mellan matematiken och
- räknefärdigheter och matematisk problemlösning
- ett logiskt och konstruktivt tänkesätt
- att tillämpa olika tankeprocesser och metoder för att skaffa sig kunskaper
- att uttrycka sina tankar entydigt och att motivera sitt handlande och sina slutsatser
- att ställa frågor och dra slutsatser på basis av observationer
- att se regelbundenheter
- krävande verksamhetsformer som kräver logiskt tänkande, såsom jämförelse, ordningsföljd, mätning, konstruktion, uppställande av formler, sökande efter regler och beroende och framställning av dessa
- klassificering och ordning som arbetsredskap samt skisser och föremål som stöd för tankeverksamheter
- att lösa kombinatoriska problem med olika metoder
- något om matematikens historia
- koncentration och arbete på lång sikt självständigt och i grupp.

Kurser

I alla kurser uppövas följande tankefärdigheter och metoder

- verksamhet som kräver logiskt tänkande, såsom jämförelse, ordnande, mätning, konstruktion, uppställande av modeller, sökande efter regler och samband samt framläggning av sådana
- tolkning och bruk av begrepp för jämförelser och samband
- tolkning och produktion av matematisk text

- bevisföringens grunder: motiverade gissningar och försök, systematiska försök och misstag, påvisning av fel, direkt bevisförslag
- klassificering och ordning som arbetsredskap
- lösning av kombinatoriska problem med olika metoder
- ritningar och redskap som stöd för tänkandet
- matematikens historia.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Tal och räkneoperationer I (ma 1)

CENTRALT INNEHÅLL

- naturliga tal, hela tal, rationella tal, reella tal
- motsatta tal, absoluta belopp, inverta tal
- fördjupad förståelse av de grundläggande räknesätten
- tidsberäkning, tidsintervall
- primtal, faktorisering, talens delbarhetsregler
- förkortning och förlängning av bråk och omvandling av decimaltal till bråk
- multiplikation och division med decimaltal och bråk

2. Tal och räkneoperationer II (ma 2)

CENTRALT INNEHÅLL

- hyfsning av uttryck
- procenträkning
- avrundning och överslagsräkning samt användning av miniräknare
- potenser med heltalsexponenter
- begreppet rot och räkneoperationer med kvadratroten

3. Uttryck och ekvationer (ma 3)

CENTRALT INNEHÅLL

- begreppet polynom, addition, subtraktion och multiplikation med polynom
- potensuttryck och hyfsning av potensuttryck
- begreppet variabel, beräkning av värdet av ett uttryck
- ekvationer, olikheter, definitionsmängd, lösningsmängd
- förstgradsekvationer

4. Ekvationer och talföljder (ma 4)

CENTRALT INNEHÅLL

- förhållande och proportionalitet
- proportionalitet
- ekvationssystem samt algebraiska lösningar av dem
- ofullständiga andragradsekvationer
- undersökning och uppställning av talföljder

5. Funktioner (ma 5)

CENTRALT INNEHÅLL

- beroenden och variabeluttryck för dem
- begreppet funktion
- talpar i koordinatsystemet
- tolkning av enkla funktioner och avbildningar av dem i ett koordinatsystem
- grafer för funktioner: funktionens nollställe, största och minsta värde, växande och avtagande funktion
- linjära funktioner
- direkt och indirekt proportionalitet
- grafisk lösning av ekvationssystem

6. Geometri (ma 6)

CENTRALT INNEHÅLL

- att namnge och klassificera plana figurer
- begrepp i anslutning till trianglar och fyrhörningar
- regelbundna polygoner
- cirkeln, begrepp i anslutning till cirkeln
- beräkning av omkretsen och arean för plana figurer
- måttenheter och omvandling av dem
- symmetri mellan/hos räta linjer och punkter
- kongruensavbildning: spegling, rotation och förskjutning i planet
- samband mellan triangeln och cirkeln

7. Geometri och trigonometri (ma 7)

CENTRALT INNEHÅLL

- geometrisk konstruktion
- samband mellan vinklar
- likformighet och kongruens
- Pythagoras sats
- trigonometri och rätvinkliga trianglar
- benämning och klassificering av kroppar
- beräkning av volymen och arean för kroppar

8. Sannolikhet och statistik (ma 8)

CENTRALT INNEHÅLL

- begreppet sannolikhet
- frekvens och relativ frekvens
- definition av medelvärde, typvärde och median
- begreppet avvikelser
- tolkning av diagram
- insamling och bearbetning av information samt presentation av dem i användbar form

9. Uttryck och ekvationer II (ma 9)

CENTRALT INNEHÅLL

- repetition av addition och subtraktion med polynom
- repetition av multiplikation med polynom
- binomformler
- division med polynom
- uppdelning av polynom i faktorer
- hyfsning av rationella uttryck
- ekvationer

Kriterier för vitsordet 8 i slutbedömningen

TANKE- OCH ARBETSFÖRMÅGA

Den studerande

- lägger märke till likheter och regelbundenheter mellan olika fall
- kan i sin argumentering använda logiska element såsom och, eller, om så, inte, det finns, det finns inte
- kan sluta sig till sanningsvärdet hos enkla påståendesatser
- kan omvandla ett enkelt problem i textform i matematisk form och göra upp en plan för att lösa problemet, lösa det och kontrollera svarets riktighet
- kan också använda klassificering vid lösningen av matematiska problem
- kan systematiskt lägga fram olika svarsalternativ i form av tabeller, träd-, kurv- eller andra diagram.

TAL OCH RÄKNEOPERATIONER

Den studerande kan

- uppskatta ett tänkbart resultat och göra upp en plan för hur talet skall utföras samt har en säker grundläggande räkneförmåga
- höja upp ett tal i potens med ett naturligt tal som exponent och faktorisera ett tal
- lösa uppgifter som kräver kvadratrot
- kan använda procenträkning och andra räkneoperationer som behövs för att lösa all dagliga problem.

ALGEBRA

Den studerande kan

- lösa ekvationer av första graden
- hyfsa algebraiska uttryck och multiplicera polynom med en konstant
- utföra räkneoperationer med potensering
- ställa upp en ekvation utgående från ett all dagligt problem och lösa det algebraiskt eller genom slutsatser
- använda ekvationspar för att lösa enkla problem
- avgöra om resultatet är vettigt och kontrollera olika räknesteg.

FUNKTIONER

Den studerande

- kan bestämma koordinaterna för en punkt i koordinatsystemet
- kan göra upp en tabell av parvisa tal enligt en given regel
- kan bestämma nollstället för en linjär funktion
- kan fortsätta en talräcka enligt en given regel kan i ord ange en allmän regel för en given talräcka uppstår
- känner till betydelsen av vinkelkoefficienten och en konstant för en sträckas ekvation och kan bestämma skärningspunkten för två sträckor genom att rita upp den.

GEOMETRI

Den studerande kan

- känna igen geometriska former och ange deras egenskaper
- tillämpa inlärd sätt att räkna ut omkrets, yta och volym
- använda passare och linjal för att utföra enkla geometriska konstruktioner
- hitta likformiga och kongruenta samt symmetriska figurer och tillämpa denna förmåga när det gäller att undersöka triangelns och fyrhörningars egenskaper
- tillämpa samband mellan två vinklar i enkla situationer
- använda Pythagoras sats och trigonometri för att bestämma delar av en rätvinklig triangel
- utföra mätningar och därtill hörande beräkningar i vardagslivet samt förvandla de vanligaste sorterna.

STATISTIK OCH SANNOLIKHET

Den studerande kan

- läsa olika tabeller och diagram samt bestämma frekvenser, medelvärde, median och typvärde för ett givet material
- bestämma antalet möjliga fall och utföra en enkel empirisk sannolikhetsundersökning samt se betydelsen av sannolikhet och slumpmässighet i situationer i vardagslivet.

Gymnasieutbildningen

Syftet med undervisningen i matematik är att introducera matematikens grundidéer och strukturer samt modeller för matematiskt tänkande för de vuxenstuderandena. De skall lära sig använda matematikens språk i tal och skrift samt utveckla förmågan att kalkylera och lösa matematiska problem.

Undervisningssituationerna i matematik skall arrangeras så att de inspirerar de studerande att ställa frågor utifrån sina iakttagelser, att komma med antaganden och dra slutsatser samt att motivera dessa. De skall särskilt vägledas i att gestalta de matematiska begreppens innebörd och i att se hur dessa begrepp ansluter sig till större helheter. De studerande skall spöras att komma med kreativa lösningar på matematiska problem. Sambanden mellan matematiken och vardagslivet undersöks. Förmågan att förvärva kunskap bör medvetet utvecklas.

Bedömning

I matematikundervisningen skall bedömningen utveckla förmågan att lägga fram lösningar, stödja vuxenstuderandena när det gäller att bilda matematiska begrepp och analysera skriftlig framställning samt lära dem att bedöma sitt arbete.

Vid bedömningen av kunnandet fästs uppmärksamheten vid räknefärdigheten, vid valet av metoder samt vid hur exakt och konsekvent slutsatserna är motiverade.

Byte av lärokurs

Vid byte av den långa lärokursen till den korta rekommenderas följande kursmotsvarigheter: MAA1 → MAB1, MAA3 → MAB2, MAA6 → MAB5, MAA7 → MAB4 och MAA8 → MAB3. I läroplanen kan också föreskrivas tilläggsprestationer, särskilt om kursvitsordet måste omprövas.

Den långa lärokursen

Syftet med den långa lärokursen i matematik är att ge de studerande matematiska färdigheter som behövs i yrkesstudier och högskolestudier särskilt på matematiskt naturkunskapliga och tekniska områden. De som studerar lång matematik ges tillfälle att tillägna sig matematiska begrepp och metoder samt att lära sig förstå den matematiska kunskapens natur. Undervisningen syftar till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse i samhällsutvecklingen och av dess tillämpningsmöjligheter i vardagsliv, vetenskap och teknik.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i den långa lärokursen i matematik är att vuxenstuderandena skall

- vänja sig vid långsiktigt arbete och därigenom lära sig att lita på sin matematiska förmåga, sina färdigheter och sin tankeförmåga
- uppmuntras till experimentell och undersökande verksamhet samt till att hitta och kritiskt bedöma lösningar
- förstå och kunna använda matematikens språk, det vill säga kunna följa en matematisk framställning, läsa matematisk text och samtala om matematik samt lära sig att sätta värde på en exakt framställning och klara motiveringar
- lära sig att se matematisk kunskap som en logisk struktur
- utveckla sin förmåga att bearbeta uttryck, dra slutsatser och lösa problem
- bli kapabla att behandla information på ett för matematiken karakteristiskt sätt, vänja sig vid att göra antaganden, att undersöka antagandenas riktighet och motivera dem samt vid att bedöma motiveringarnas giltighet och resultatens generaliserbarhet
- bli vana att ställa upp matematiska modeller i praktiska problemsituationer och att utnyttja olika strategier för att lösa dem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och olika informationskällor.

1. Funktioner och ekvationer (MA A1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förkovra sig i att lösa ekvationer och utföra procenträkningar
- fördjupa sin förståelse för begreppen proportionalitet, kvadratroten och potens
- vänja sig vid reglerna för kvadratrots- och potensberäkningar
- fördjupa sina insikter i funktionsbegreppet genom att undersöka potens- och exponentialfunktioner
- lära sig att lösa potensekvationer.

CENTRALT INNEHÅLL

- potensfunktioner
- potensekvationer
- rotuttryck och potenser med rationell exponent
- exponentialfunktioner

2. Polynomfunktioner (MA A2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få rutin i att använda polynomfunktioner
- ära sig att lösa polynomekvationer av andra graden och undersöka antalet lösningar
- lära sig att lösa polynomekvationer av högre grad som kan lösas utan att dividera polynomen
- lära sig lösa enkla polynomlikheter.

CENTRALT INNEHÅLL

- produkten av polynom och kvadrerings- och konjugatreglerna
- polynomfunktioner
- polynomekvationer av andra graden och av högre grader
- undersökning av antalet rötter till andragradsekvationer
- faktorisering av polynom av andra graden
- lösning av polynomlikheter

3. Geometri (MA A3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- träna sig i att gestalta och presentera fakta om rum och former både i två och tre dimensioner
- öva sig att formulera, motivera och använda geometriska satser
- kunna lösa geometriska problem genom att utnyttja figurers och kroppars egenskaper, likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar.

CENTRALT INNEHÅLL

- likformighet hos figurer och kroppar
- sinus- och cosinussatserna
- geometrin för cirkeln, dess delar och räta linjer i anslutning till den
- beräkning av längder, vinklar, areor samt volymer i anslutning till figurer och kroppar

4. Analytisk geometri (MA A4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå hur den analytiska geometrin binder ihop geometriska och algebraiska begrepp
- förstå begreppet punktmängdens ekvation och lära sig undersöka punkter, räta linjer, cirkel och parabler med hjälp av deras ekvationer
- fördjupa förståelsen av begreppet absolutbelopp och lära sig att lösa ekvationer med absoluta värden och motsvarande olikheter av typen $|f(x)| = a$ eller $|f(x)| = |g(x)|$
- förbättra sin förmåga att lösa ekvationssystem.

CENTRALT INNEHÅLL

- punktmängdens ekvation
- den räta linjens, cirkelns och parabelns ekvationer
- ekvationer och olikheter med absoluta belopp
- lösning av ekvationssystem
- en punkts avstånd från en linje

5. Vektorer (MA A5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå vektorbegreppet och bli insatta i grunderna för vektorkalkyl
- lära sig undersöka figurers egenskaper med hjälp av vektorer
- kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i två- och tredimensionella koordinatsystem med hjälp av vektorer.

CENTRALT INNEHÅLL

- vektorernas primära egenskaper
- addition och subtraktion med vektorer samt produkten av en skalär och en vektor
- skalärprodukten av vektorer i koordinatsystemet
- räta linjer och plan i rymden

6. Sannolikhet och statistik (MAA 6)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att åskådliggöra diskreta och kontinuerliga statistiska fördelningar samt att bestämma och tolka fördelningarnas karakteristika
- bli insatta i kombinatorikens metoder
- bli förtrodda med sannolikhetsbegreppet och reglerna för sannolikhetsberäkningar

- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och kunna bestämma och tillämpa fördelningens väntevärde
- bli insatta i begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och lära sig tillämpa normalfördelningen.

CENTRALT INNEHÅLL

- diskret och kontinuerlig statistisk fördelning
- fördelningens karakteristika
- klassisk och statistisk sannolikhet
- kombinatorik
- reglerna för beräkning av sannolikheter
- diskret och kontinuerlig sannolikhetsfördelning
- väntevärde för diskret fördelning
- normalfördelning

7. Derivatn (MA A7)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna bestämma nollställena för rationella funktioner och lösa enkla rationella olikheter
- få en åskådlig uppfattning av funktionens gränsvärden, kontinuitet och derivata
- kunna bestämma derivatan för primitiva funktioner
- kunna undersöka polynomfunktioners förlopp med hjälp av derivatan och bestämma deras gränsvärden
- kunna bestämma det största och minsta värdet för en rationell funktion i tillämpningar.

CENTRALT INNEHÅLL

- rationella ekvationer och olikheter
- gränsvärden, kontinuitet och derivata
- derivering av polynomfunktioner och av produkter och kvoter av funktioner
- undersökning av polynomfunktioners förlopp och bestämning av funktionens gränsvärden

8. Rot- och logaritmfunktioner (MA A8)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till egenskaperna hos rot-, exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anslutning till dem
- kunna undersöka rot-, exponential- och logaritmfunktioner med hjälp av derivatan
- lära sig derivera sammansatta funktioner
- kunna undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- rotfunktioner och rotekvationer
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer
- derivatan av sammansatta funktioner
- inversa funktioner
- derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner

9. Trigonometriska funktioner och talföljder (MA A9)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- lära sig att lösa trigonometriska funktioner av typen $\sin f(x) = a$ eller $\sin f(x) = \sin g(x)$
- behärska de trigonometriska sambanden $\sin 2x + \cos 2x = 1$ och $\tan x = \sin x / \cos x$
- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av derivatan
- förstå begreppet talföljd
- lära sig att definiera talföljder med hjälp av rekursionsformler
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och deras summor.

CENTRALT INNEHÅLL

- riktade vinklar och radianer
- trigonometriska funktioner och deras symmetriska och periodiska egenskaper
- trigonometriska ekvationer
- derivatorna av trigonometriska funktioner
- talföljder
- rekursiva talföljder
- aritmetiska talföljder och summor
- geometriska talföljder och summor

10. Integralkalkyl (MA A10)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå begreppet primitiv funktion och lära sig att bestämma primitiva funktioner till elementära funktioner
- förstå begreppet integral och dess samband med arean
- lära sig att bestämma areor och volymer med hjälp av integraler
- göra sig förtrogna med tillämpningar av integralkalkyl.

CENTRALT INNEHÅLL

- primitiva funktioner
- primitiva funktioner till elementära funktioner
- integral
- beräkning av areor och volymer

11. Talteori och logik (MA A11)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att formalisera påståendesatser och undersöka deras sanningsvärden med hjälp av sanningstabeller
- förstå begreppet öppen sats och lära sig att använda kvantorer
- lära sig bevisföringsprinciper och öva sig i bevisföring
- lära sig talteorins grundbegrepp och göra sig förtrogna med primtalens egenskaper
- lära sig att undersöka hela tals delbarhet med hjälp av delbarhetsekvationer och kongruens mellan hela tal
- kunna bestämma den största gemensamma faktorn hos hela tal med Euklides algoritm.

CENTRALT INNEHÅLL

- formalisering av satser
- sanningsvärden hos satser
- öppna satser
- kvantorer
- direkta bevis, kontrapositionsbevis och indirekta bevis
- hela tals delbarhet och delbarhetsekvationer
- Euklides algoritm
- primtal
- aritmetikens grundsats
- kongruens hos hela tal

12. Numeriska och algebraiska metoder (MA A12)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå begreppen absolut fel och relativt fel och med hjälp av dem förstå reglerna för exakthet hos närmevärden vid grundläggande räknesätt
- förstå begreppet iteration och lära sig att lösa ekvationer numeriskt
- lära sig att undersöka delbarheten hos polynom och att bestämma faktorerna till ett polynom
- lära sig ett algoritmiskt tänkesätt
- bli vana vid att använda moderna matematiska redskap
- lära sig att bestämma förändringshastigheter och areor numeriskt.

CENTRALT INNEHÅLL

- absoluta och relativa fel
- Newtons metod och iterering
- delbarhetsalgoritmer för polynom
- delbarhetsekvationer för polynom
- förändringshastigheter och ytor

13. Föreläsning i differential- och integralkalkyl (MA A13)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sin kännedom om de teoretiska grunderna för differential- och integralkalkyl
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl och kunna tillämpa dem bland annat för att undersöka kontinuerliga sannolikhetsfördelningar
- kunna undersöka gränsvärden för talföljder, serier och deras summor.

CENTRALT INNEHÅLL

- funktioners kontinuitet och deriverbarhet
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- gränsvärden för funktioner och talföljder när variabelns värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler

Den korta lärokursen

Syftet med den korta lärokursen i matematik är att ge de studerande förmåga att skaffa, behandla och förstå matematisk information samt att utnyttja matematiken i olika livssituationer och i fortsatta studier.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i den korta lärokursen i matematik är att vuxenstuderandena skall

- kunna utnyttja matematiken som hjälpmedel i det dagliga livet och i samhällelig verksamhet
- få positiva inlärningserfarenheter när de sysslar med matematik och lära sig att lita på sin kapacitet, sina färdigheter och sin förmåga att tänka, uppmuntras att lära sig nytt genom experiment, undersökningar och upptäckter
- skaffa sig sådana kunskaper och färdigheter som behövs för fortsatta studier
- anamma matematiken som ett redskap med vars hjälp man kan beskriva, förklara och bygga upp modeller av fenomen samt dra slutsatser
- få en uppfattning om den matematiska kunskapens natur och dess logiska struktur
- tränas i att ta emot och analysera den information som massmedierna ger i matematisk form och förmå bedöma uppgifternas tillförlitlighet
- bli införstådd med matematikens betydelse för den kulturella utvecklingen
- lära sig att använda figurer, scheman och modeller som tankeredskap.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Uttryck och ekvationer (MA B1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli vana att använda matematik när det gäller att lösa vardagliga problem och lära sig att lita på sin matematiska förmåga
- förstå begreppen lineärt samband, proportionalitet och polynomfunktioner av andra graden
- befästa sin förmåga att lösa ekvationer och lära sig att lösa ekvationer av andra graden.

CENTRALT INNEHÅLL

- lineära samband och proportionalitet mellan storheter
- uppställning av ekvationer
- grafisk och algebraisk lösning av ekvationer utifrån problem
- tolkning och prövning av lösningar
- polynomfunktioner av andra graden samt andragradsekvationer

2. Geometri (MA B2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- träna sig i att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- bli skickligare i att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri.

CENTRALT INNEHÅLL

- figurers likformighet
- en rätvinklig triangels trigonometri
- Pythagoras sats
- area och volym hos figurer och kroppar
- bruk av geometriska metoder i koordinatsystemet

3. Matematiska modeller I (MA B3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- se regelbundenheter hos och samband mellan fenomen i den reella världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- vänja sig vid att bedöma olika modellers lämplighet och användbarhet.

CENTRALT INNEHÅLL

- tillämpning av lineära och exponentiella modeller
- potensekvationer
- lösning av exponentialekvationer med hjälp av logaritmer

4. Matematisk analys (MA B4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna undersöka förändringshastighet hos funktioner med hjälp av grafiska och numeriska metoder
- förstå begreppet derivata som ett mått på förändringshastigheten
- kunna undersöka polynomfunktioners förlopp med hjälp av derivatan
- lära sig fastställa det största och minsta värdet för en polynomfunktion i tillämpningsuppgifter.

CENTRALT INNEHÅLL

- derivatan för en polynomfunktion
- analys av polynomfunktioners tecken och förlopp
- det största och minsta värdet för en polynomfunktion
- grafiska och numeriska metoder

5. Statistik och sannolikhet (MA B5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli vana att handskas med och tolka statistiskt material
- bekanta sig med hur fickräknare och datorer används i statistiska uppgifter
- bli insatta i sannolikhetslärans grunder.

CENTRALT INNEHÅLL

- karakteristika för kontinuerliga och diskreta statistiska fördelningar
- normalfördelningen och normeringen av den
- kombinatorik
- sannolikhetsbegreppet
- formler för sannolikhet och användning av modeller som åskådliggör dem

6. Matematiska modeller II (MA B6)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få en säkrare och allsidigare förmåga att lösa ekvationer
- kunna lösa lineära optimeringsproblem i praktiska situationer
- förstå begreppet talföljd
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och summor.

CENTRALT INNEHÅLL

- lineära ekvationer med två variabler
- lineära ekvationspar
- grafisk lösning av olikheter med två variabler
- lineär optimering
- talföljder
- aritmetiska och geometriska talföljder och summor

7. Ekonomisk matematik (MA B7)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att förstå begrepp som används i det ekonomiska livet
- tillägna sig matematiska färdigheter för att kunna planera sin egen ekonomi
- få matematiska grunder för studier i företagsekonomi
- kunna tillämpa statistiska metoder.

CENTRALT INNEHÅLL

- index-, kostnads-, transaktions-, kredit- och skattekalculer och andra liknande beräkningar
- matematiska modeller i ekonomiska sammanhang med hjälp av talföljder och summor

8. Matematiska modeller III (MA B8)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sina insikter i den matematik som behövs i ett alltmer tekniskt samhälle
- få hjälpmedel för att bearbeta periodiska fenomen matematiskt.

CENTRALT INNEHÅLL

- trigonometriska funktioner med hjälp av enhetscirkeln
- radianbegreppet
- trigonometriska ekvationer av typen $f(x) = a$
- grafiskt framställda funktioner av formen $f(x) = A \sin(bx)$ som modell för periodiska fenomen
- vektorbegreppet och principerna för grundläggande beräkningar med vektorer
- framställning i komponentform och skalär produkt av vektorer i koordinatsystemet
- undersökning av punkter och vinklar i två- och tredimensionella koordinatsystem med hjälp av vektorer

5.7 BIOLOGI

I biologin undersöks livet, dess yttringar och förutsättningar. Undervisningen skall fördjupa de vuxna studerandenas naturkännedom och lära dem att förstå de grundläggande fenomenen i naturen. Det gäller att utveckla ett naturvetenskapligt tänkesätt hos de studerande, väcka deras intresse för biovetenskaperna samt främja sådant beteende som går ut på att bevara naturens mångfald och ta ansvar för miljön.

Den grundläggande utbildningen

De studerande skall bekanta sig med evolutionen, med grunderna i ekologi samt med människans byggnad och livsfunktioner. De skall handledas i att iaktta växelverkan mellan människan och naturen och människans ansvar då det gäller att vårda naturens mångfald.

Undervisningens mål

Målen för biologiundervisningen är att en vuxenstuderande skall lära sig

- att beskriva livets grundfenomen
- att begripa ekosystemens struktur och funktion
- att utreda människans byggnad och centrala livsfunktioner samt att förstå sexualitetens biologiska grund
- att förstå centrala genetiska begrepp
- att lägga märke till miljöförändringar, fundera på deras orsaker och komma med tänkbara lösningar på problemen
- att förstå miljövårdens centrala mål och principerna för hållbart bruk av resurser samt att uppskatta mångfalden i naturen.

VALFRIA KURSER

1. Livet och evolutionen (bi 1)

CENTRALT INNEHÅLL

- cellens struktur och funktion
- livets grundläggande företeelser och förutsättningarna för liv
- uppkomsten och utvecklingen av levande organismer samt systemen i biosfären
- bioteknikens möjligheter och etiska frågor i anslutning till dem

2. Ekosystem och miljöskydd (bi 2)

CENTRALT INNEHÅLL

- ekosystemen, deras struktur och funktion
- skogens eller vattnets ekosystem, deras näringsväv och de viktigaste arterna
- bärkraftig skogs- och vattenhushållning
- miljövårdens innehåll och mål
- allemansrätten

3. Människan (bi 3)

CENTRALT INNEHÅLL

- människans byggnad och centrala livsfunktioner
- arvsmassans och miljöns betydelse för utvecklingen av människans egenskaper
- hälsosamma och nerbrytande levnadssätt samt hälsorisker i miljön

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

LIVET OCH EVOLUTIONEN

Den studerande kan

- beskriva växt- och djurcellens struktur i huvuddrag
- redogöra för fotosyntesen och beskriva dess betydelse för den levande naturen
- beskriva växternas, djurens, svamparnas och mikrobernas fortplantning
- redogöra för evolutionens grundläggande drag och stadierna i människans utveckling
- strukturera den levande naturen i huvudgrupper och motivera grupperingen.

EKOSYSTEMEN OCH MILJÖSKYDD

Den studerande kan

- redogöra för ekosystemets grundläggande struktur och funktion
- beskriva olika skogs- och sjötyper och identifiera de viktigaste arterna i dem
- beskriva naturens mångfald med hjälp av exempel och motivera dess betydelse för den ekologiska hållbarheten och känner till principerna för hur skogarna kan utnyttjas på ett bärkraftigt sätt.
- redogöra för miljöskyddets mål och betydelse
- ge exempel på hur naturmiljön förändras och hur han eller hon själv kan handla enligt målen för en hållbar utveckling.

MÄNNISKAN

Den studerande kan

- beskriva hur människans viktigaste vävnader, organ och organsystem är uppbyggda och hur de i huvuddrag fungerar
- kan i huvuddrag redogöra för könscellernas uppkomst, samlaget, befruktningen, förloppet i en graviditet och förlossningen
- kan använda centrala begrepp med anknytning till ärftlighet
- kan redogöra för sexualitetens olika uttrycksformer.

Gymnasieutbildning

Syftet med undervisningen i biologi är att den studerande skall förstå den organiska världens byggnad och utveckling, kunna se människan som en del av den och inse hur människan genom sin verksamhet påverkar miljön. I undervisningen undersöks den levande naturens byggnad, dess verksamhet och olika former av växelverkan från molekyl- och cellnivå till biosfären. Gymnasiets biologi skall även skapa en grund för förståelse av de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder när det gäller att utveckla mänsklighetens, den övriga biosfärens och omgivningens välbefinnande.

Undervisningens mål

Biologiundervisningens mål är att en vuxenstuderande skall

- behärska de centrala begreppen inom biologin
- kunna identifiera kännetecken på liv och strukturera livets fenomen och de olika systemen från molekylnivå till biosfären
- lära sig att sätta värde på mångfalden av organismer och förstå hur dessa anpassat sig i olika miljöer
- förstå arvs- och evolutionens betydelse för organismernas utveckling
- bli förtrogen med olika metoder för att få fram biologisk kunskap och bedriva biologisk forskning samt kritiskt kunna bedöma biologisk information från olika källor
- känna till biovetenskapernas, till exempel bioteknikens och läkarvetenskapens tillämpningar
- känna till grunddragen i människans anatomi
- förstå arvs- och miljöfaktorernas betydelse för hälsan både ur individens och ur mänsklighetens synvinkel
- bli medvetna om nödvändigheten av en hållbar utveckling och inse att de har ett eget ansvar för ekosystemens framtid.

Bedömning

I biologin bedöms de studerandes förmåga att behärska och använda centrala begrepp inom biologin samt att tillämpa biologisk kunskap. Vid bedömningen skall läraren fästa uppmärksamhet vid de studerandes förmåga att förstå naturvetenskapliga lagbundenheter, orsak och verkan samt vid deras insikt om växelverkans betydelse samt helhetsuppfattningen. Därtill betonas de studerandes naturvetenskapliga skicklighet, deras förmåga att arbeta i grupp och deras förmåga att utnyttja olika källor och kritiskt bedöma fakta.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Organismernas värld (BI 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till karakteristika och grundförutsättningar för liv samt veta hur man undersöker livsfunktionerna
- förstå vad diversitet innebär inom biosystem på olika nivåer
- förstå evolutionens kontinuitet, mekanismer och betydelse
- känna till vad variation, anpassning och relationerna mellan arterna betyder för livets utveckling
- kunna gestalta strukturen hos biosfären i dag och tyda dess utveckling
- känna till de centrala principerna för ekosystemens funktion.

CENTRALT INNEHÅLL

- livets väsen
- biologin som vetenskap
- hur biodiversiteten kommer till synes
- evolutionen – livets utveckling
- biosfären i dag och dess huvudgrupper
- hur naturen fungerar

2. Cellen och ärftligheten (BI 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå cellens betydelse som livets grundenhet, känna igen olika celler och deras strukturer
- förstå hur cellstrukturerna har utvecklats och deras betydelse samt evolutionsprocessen som en helhet
- kunna redogöra för cellens kemiska byggnad och funktion samt koppla dessa till hur individen fungerar
- behärska processerna i cellens energihushållning och inse dessa processers betydelse
- känna till den genetiska informationsstrukturen och informationsöverföringen från cell till cell och generation till generation
- veta hur generna styr cellens funktioner
- kunna grundprinciperna för ärftlighetens lagbundenheter
- veta hur man undersöker celler och behärska experimentella arbetssätt.

CENTRALT INNEHÅLL

- cellens struktur och funktion
- cellens energihushållning
- regelringen av cellfunktionerna
- cellförökningen
- ärftlighetens grunder
- populationsgenetik och den syntetiska evolutionsteorin

FÖRDJUPADE KURSER

3. Miljöekologi (BI 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna ekologins grunder och förstå hur den mänskliga verksamheten inverkar på den levande naturen
- förstå biodiversitetens betydelse för mänsklighetens framtid
- gestalta orsaker till miljöproblemen och se deras följder i ekosystemen
- stifta bekantskap med de finländska ekosystemen och deras särdrag samt vara insatta även i de ekosystem som människan bearbetat
- känna till och kunna bedöma metoder med vilka man kan analysera miljöns tillstånd och lösa de problem som uppkommit
- utveckla sin förmåga att avläsa miljön, inse sitt ansvar för miljöns tillstånd och kunna handla enligt principerna för en hållbar utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

- ekologisk forskning och de ekologiska grundbegreppen
- biodiversiteten som en naturresurs
- ekologiska miljöproblem, orsaker och tänkbara lösningar
- den finländska naturens ömtålighet
- en hållbar framtid

4. Människans biologi (BI 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna redogöra för huvuddragen i människocellens differentieringsprocess samt för vävnadernas och organens byggnad och för hur de fungerar
- förstå regleringsmekanismerna i den kemiska jämvikten och hur de påverkas av yttre och inre faktorer
- inse betydelsen av nervsystemets verksamhet och hormonsignaler som reglerare av individens funktioner
- förstå de fysiologiska förändringar som sammanhänger med förökningen och människans livscykel samt det sociala umgängets betydelse för människans hälsa
- kunna förklara organismens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot och känna till hur de viktigaste sjukdomarna uppstår
- förstå människans utveckling som art och inse hur arvsmassan och miljön tillsammans bidrar till hälsan
- kunna åskådliggöra vad de lärt sig med exempel ur vardagslivet, bekanta sig med nyheter på området och bedöma dem kritiskt.

CENTRALT INNEHÅLL

- särdragen hos människans celler och vävnader
- organismens byggnad, funktion och betydelse
- regleringen av livsfunktionerna
- människans förökning
- människans livscykel och sociala natur
- genotypens betydelse
- organismens anpassningsförmåga och försvarsmekanismer

5. Bioteknologi (BI 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få djupare insikter i cellens finstruktur och i hur de olika celldelarna fungerar
- förstå hur de molekyler som är viktiga för liv är uppbyggda och hur de inverkar på cellfunktionerna
- behärska strukturen hos de viktigaste mikrogruperna, som hos bakterier och virus, samt principerna för deras funktion och förökning
- känna till hur generna fungerar och hur deras funktioner regleras
- känna till metoder för att söka upp och identifiera gener, kunna redogöra i huvuddrag för tekniken inom genöverföring och behärska de viktigaste begreppen inom gen- och bioteknik
- vara införstådda med de tillämpningsmöjligheter som biotekniken erbjuder i olika biovetenskaper och i industrin
- kunna bedöma de möjligheter, risker och etiska problem som den biotekniska utvecklingen för med sig och utifrån dem kunna träffa motiverade val i vardagslivet.

CENTRALT INNEHÅLL

- cellens finstruktur och kommunikationen mellan cellerna
- cellerna som proteintillverkare
- genfunktionerna
- genteknologin och dess möjligheter
- mikroberna och deras betydelse
- biotekniken i industrin
- växt- och djurförädling
- etik och lagstiftning inom gentekniken

5.8 GEOGRAFI

Undervisningen i geografi skall vidga de studerandes geografiska världsbild och handleda dem i att strukturera omvärlden. Det gäller att utveckla de studerandes förmåga att iaktta naturmiljön, den byggda miljön och den sociala miljön. De skall bli medvetna om växelverkan mellan natur och mänsklig verksamhet samt lära sig iaktta världen som en föränderlig och kulturellt varierande livsmiljö. Undervisningen skall utveckla de studerandes förmåga att fungera som en aktiv medborgare som går in för en hållbar utveckling.

Den grundläggande utbildningen

I geografin undersöks jordklotet och dess olika områden samt regionala fenomen. Syftet är att utvidga de studerandes kännedom om olika kulturer och utveckla deras förmåga att förstå olikheterna i människors liv och livsmiljöer på jordklotet. De skall lära sig att följa med aktuella händelser i världen och att bedöma hur dessa påverkar naturen och mänsklig verksamhet.

Undervisningens mål

Målen för geografiundervisningen är att en vuxenstuderande skall

- lära sig att använda och tolka kartor, diagram, statistik och andra geografiska informationskällor och också själv kunna presentera och åskådliggöra geografisk information
- lära sig förstå växelverkan mellan natur och mänsklig verksamhet i Finland, i Europa och på andra håll i världen samt lära känna de faktorer som dirigerar mänsklig verksamhet till vissa områden
- förstå och uppskatta kulturella olikheter i Finland och på andra håll i världen
- känna till regionplaneringens metoder och veta hur han eller hon själv kan inverka på sin närmiljö
- lära sig att förstå och kritiskt bedöma fakta i nyheter om globala miljö- och utvecklingsfrågor samt lära sig att handla miljövänligt.

VALFRIA KURSER

1. Jorden vår hemplanet (ge 1)

CENTRALT INNEHÅLL

- jordklotets natur- och kulturgeografiska karta
- jordklotets endogena och exogena företeelser samt den mänskliga verksamhetens regionala karaktär
- indelningen av världen i regioner och geografiska zoner i två eller flera världsdelar; världsdelarnas naturförhållanden och mänskliga verksamhet samt olika kulturområden på jordklotet
- globala miljö- och utvecklingsfrågor samt möjligheterna att lösa problemen

2. Europa (ge 2)

CENTRALT INNEHÅLL

- Europas karta, grunddragen i naturförhållandena, landskap och mänsklig verksamhet samt växelverkan mellan dem i olika regioner av Europa
- miljö- och utvecklingsfrågor i Europa
- Europa som en del av världen

3. Finland i världen (ge 3)

CENTRALT INNEHÅLL

- Finlands karta och naturlandskap
- växelverkan mellan natur och mänsklig verksamhet i olika regioner i Finland samt den byggda miljön och olika kulturlandskap
- Finlands befolkning och minoritetskulturer
- regionplaneringens betydelse och olika möjligheter att påverka närmiljön, kommunen och hela Finland
- Finland som en del av världen: miljöfrågor samt ekonomiska, politiska och kulturella frågor
- små undersökningar i den egna närmiljön eller hemkommunen: naturmiljön, den byggda miljön och den sociala miljön

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

GEOGRAFISKA FÄRDIGHETER

Den studerande kan

- använda och tolka fysiska kartor och temakartor
- åskådliggöra geografisk kunskap med hjälp av bilder, kartor och diagram.

VÄRLDENS INDELNING

Den studerande kan

- gestalta och strukturera världen samt känna igen de olika världsdelarnas natur- och kulturgeografiska egenskaper
- beskriva skillnader i utvecklingsgrad på olika håll i världen och presentera utvägar för hur man kan lösa de problem som skillnaderna lett till
- tillämpa geografisk kunskap på analys av aktuella händelser.

EUROPAS INDELNING

Den studerande kan

- beskriva naturförhållanden och mänsklig verksamhet i olika områden av Europa samt förstå Europas landskapliga och kulturella rikedom
- förstå att Europa är i växelverkan med de andra områdena i världen.

FINLANDS INDELNING

Den studerande

- kan redogöra för hur Finlands landskap har formats och hur naturförhållandena inverkar på mänsklig verksamhet i olika områden
- kan redogöra för regionala drag i bebyggelse och näringsliv i Finland
- känner igen den egna kulturens särdrag samt känner till minoritetskulturerna i Finland och i närområdena
- kan beskriva på vilket sätt Finland är i växelverkan med sina närområden samt med Europa och hela världen.

DEN GEMENSAMMA MILJÖN

Den studerande kan

- redogöra för vilka centrala miljöproblem som förekommer i den egna närmiljön och i Finland och vilka möjligheter det finns att lösa problemen
- beskriva globala miljöproblem och vilka möjligheterna är att lösa dem
- beskriva sina egna möjligheter att förbättra miljöns tillstånd
- reda ut region- och stadsplanering innebär samt ange en medborgares möjligheter att påverka planeringen och delta i utvecklandet av sin miljö.

Gymnasieutbildningen

I geografin integreras naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga element. I läroämnet undersöks den livlösa och den levande naturens samt de mänskliga systemens byggnad och funktion. De studerande skall hjälpas att förstå globala, regionala och lokala fenomen och problem samt att se hur dessa kan lösas. Syftet är att den studerande med hjälp geografisk kunskap skall lära sig att iaktta faktorer som förändrar världen, att skapa sig motiverade åsikter, att ta ställning till förändringar på närområdena och i hela världen samt att verka aktivt till förmån för naturen och för mänskligt välbefinnande.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i geografi är att en vuxenstuderande skall

- kunna skaffa sig, tolka och kritiskt bedöma geografisk kunskap med hjälp av kartor, statistik och skriftliga, digitala och andra mediala källor och allsidigt utnyttja datatekniken för förmedling av geografiska uppgifter
- förstå vad regioner, lägen och orter innebär i geografisk kontext
- kunna beskriva regionala fenomen, strukturer och växelverkan i naturen och i den mänskliga verksamheten och kritiskt kunna ta ställning till det som sker i världen
- förmå iaktta, analysera och bedöma tillståndet i den naturliga och byggda miljön och de förändringar som pågår i den, samt se hur det står till med den mänskliga välfärden lokalt och globalt
- förstå vad regional utveckling innebär och kunna diskutera olika möjligheter att lösa ekonomiska och sociala jämlikhetsproblem
- känna till och förstå olika slags kulturer och lära sig att tolerera och respektera olikhet
- känna till planeringsförfaranden på olika nivåer och veta hur man kan inverka på utformningen av den egna miljön
- kunna ta ställning till olika frågor som berör omvärlden och handla som aktiva världsmedborgare till förmån för en bärkraftig utveckling.

Bedömning

I geografin bedöms hur förmågan att tänka geografiskt utvecklats visavi kunskaper och färdigheter. Bedömningen skall inriktas på behärskningen av grundbegreppen, på skickligheten i att motivera geografiska påståenden och ställningstaganden samt på förmågan att se regionala samband. Vid bedömningen beaktas dessutom förmågan att tolka och bedöma geografiskt kunskapsstoff och att tillämpa geografisk kunskap i olika situationer. Färdigheter som skall bedömas är förmågan att analysera, behandla och lägga fram geografiska uppgifter såsom att läsa kartor och annan grafisk framställning samt förmågan att samarbeta.

OBLIGATORISK KURS

1. Den blå planeten (GE 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna använda naturgeografiska grundbegrepp
- förstå de fenomen som beror på jordklotets planetarism
- kunna beskriva atmosfärens, hydrosfärens och litosfärens struktur och funktioner
- förstå hur och varför naturlandskap förändras och kunna utläsa landskapens struktur, uppkomst och utveckling ur kartor och bilder
- förstå indelningen av den livlösa och levande naturen på jordklotet i zoner
- kunna tillämpa den geografiska kunskap de fått både lokalt och globalt.

CENTRALT INNEHÅLL

- geografins uppgift, geografin som naturvetenskap, geografiskt kunskapsstoff och geografiska forskningsmetoder
- jordens planetariska karaktär
- atmosfären i rörelse
- hydrosfären i rörelse
- vädret och klimatet
- jordklotets föränderliga ytformationer
- jordklotets växtzoner
- tolkning av naturlandskap med hjälp av kartor och bilder

FÖRDJUPADE KURSER

2. En gemensam värld (GE 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna använda kulturgeografiska begrepp och tolka fenomen och strukturer som har att göra med mänsklig verksamhet med hjälp av kulturgeografiska teorier och modeller
- känna till olika kulturer och kunna analysera faktorer som bidragit till deras uppkomst
- kunna analysera den demografiska utvecklingen och kolonisationen i olika regioner samt orsakerna till och följderna av urbaniseringen

- kunna bedöma verkningarna av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder på olika områden av mänsklig verksamhet och inse betydelsen av en ekologiskt och ekonomiskt bärkraftig utveckling
- känna till målen för regional planering och olika möjligheter att påverka den
- känna till de olika uttrycksformerna för olika samhällsliga utvecklingsstadier
- kunna bedöma det mänskliga välbefinnandet, miljöns tillstånd och hur kulturellt och socialt hållbar utvecklingen är nu och i framtiden i jordklotets olika regioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- Kulturgeografins väsen och uppgifter
- befolkningen och bosättningen
- flyttningsrörelser och urbanisering
- kulturer och kulturförändringar samt minoritetskulturer
- naturresurserna och tillgången på den
- primärproduktionen och miljön
- industrin och energin
- rörelser och växelverkan
- den mänskliga verksamhetens regionala struktur
- tolkning av kulturlandskap med hjälp av kartor och bilder
- dirigering av utvecklingen och hållbar utveckling

FÖRDJUPADE KURSER

3. Riskernas värld (GE 3)

MÅL

Kursen mål är att de studerande skall

- känna till de risker som ansluter sig till naturfenomen, till människans verksamhet samt till växelverkan mellan natur och människa på jorden och kunna bedöma deras betydelse ur människans och miljöns synvinkel
- veta hurdana risker som förekommer i olika områden på jorden och kunna jämföra och bedöma riskfylldheten både globalt och lokalt
- kunna bedöma sambandet mellan graden av utveckling i olika områden och de risker som förekommer där
- kunna följa med och kritiskt bedöma aktuella nyheter i olika medier angående risker och kunna tillämpa det de lärt sig när det gäller att analysera och bedöma sådana nyheter
- känna till på vilket sätt man kan lösa och undvika risktillstånd eller lindra deras skadeverkningar
- inse att människan med sin verksamhet påverkar vår planets livsduglighet, vårt välbefinnande och vår trygghet
- vet vilka möjligheter det finns att förutsäga och gardera sig mot hot, reglera konflikter och verka enligt principerna för hållbar utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

- riskernas geografi, klassificering av risker och riskernas betydelse
- risker och riskfyllda områden i anslutning till naturföreteelser
- miljörisker och riskfyllda områden som beror på förhållandet mellan människan och naturen
- mänsklig verksamhets risker och riskfyllda områden
- tekniska risker

4. Regionstudier (GE 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna grunderna i kartografi
- känna till principerna för geografiska informationssystem (GIS) och olika möjligheter att tillämpa dem
- kunna samla in uppgifter om ett område med hjälp av fältobservationer, enkäter och intervjuer och genom att undersöka kartverk, kartor, statistik och andra källor
- kunna visualisera uppgifter från området i form av kartor, diagram och fotografier
- kunna analysera och tolka materialet och utifrån det utarbeta en beskrivning av området ifråga
- känna till grunderna för vetenskapligt skrivande, som vikten av att kritiskt utnyttja källor och utarbeta hänvisningar, och vara medvetna om upphovsrättsliga frågor.

CENTRALT INNEHÅLL

- Kartografins grunder och geografiska källor
- geografiska informationssystem
- en egen undersökning av ett område: val område för undersökningen, insamling av material och tolkning av materialet samt en mindre områdesrapport, det undersökta områdets läge som en del av större områden, områdets storlek, dess naturförhållanden, befolkning och bosättning, naturtillgångar och markanvändning, näringar, trafik och tjänster, indelning av området i delområden samt områdets problem och utvecklingsmöjligheter

5.9 FYSIK

Fysik är en empirisk naturvetenskap i vilken man strävar efter att förstå och förklara naturens grundstruktur och fenomen genom använda information som fås ur naturen med experimentella metoder. Målet är att finna allmängiltiga lagbundenheter och presentera dem som matematiska modeller.

Beroende på ämnesområde, undervisningsskede och redskap kan experiment som är karakteristiska för fysikstudier bestå av personligt arbete, demonstrationer presenterade av läraren, studiebesök där de studerande är aktiva, videofilmer eller återgivning. Genom experiment lär sig de studerande att inse naturvetenskapliga begrepp, principer och modeller. Vuxenstuderande har i sin vardagsmiljö möjlighet att tillämpa fysikaliska betraktelsesätt och experiment i praktiken.

I naturvetenskapliga studier utnyttjas experimentella metoder, olika kunskapskällor och olika sätt att bearbeta information. Det är i första hand naturen som utgör källan för fysikalisk kunskap. Vuxenstuderande kan dessutom utnyttja läro- och faktaböcker, digitala databaser och experter i branschen samt den egna arbetsmiljön och omvärlden.

Undervisningen i fysik skall handleda de studerande i att tänka naturvetenskapligt, skaffa information, använda information samt att bedöma informationens pålitlighet och betydelse i olika livssituationer. Den skall ge dem färdigheter i att diskutera och skriva om händelser och fenomen inom fysik och teknologi med ändamålsenliga begrepp samt hjälpa dem att förstå fysikens och teknologins betydelse i vardagen, omgivningen och samhället.

Studierna i fysik skall stödja de studerandes personlighetsutveckling och deras förmåga att gestalta en modern världsbild.

Den grundläggande utbildningen

Undervisningens mål

Fysikundervisningens mål är att en vuxenstuderande skall

- lära känna naturen
- kunna arbeta kreativt och fyndigt i fysiklaboratoriet och i naturen då han eller hon skaffar fram fakta med hjälp av mätningar samt kunna göra enkla modeller
- kunna förstå och tillämpa fakta
- skapa sig en helhetsbild av fysiken med hjälp av sådana färdigheter, insikter och tillämpningar som är förknippade med dess olika delområden
- lära sig att undersöka naturfenomen tryggt tillsammans med andra
- kunna planera och utföra en naturvetenskaplig undersökning där man binder eller ändrar på de variabler som påverkar naturfenomenen och kunna utreda sambanden mellan variablerna
- kunna använda olika grafiska och algebraiska modeller till att förklara fenomen, uppgöra prognoser och lösa problem, också med hjälp av data- och kommunikationsteknik
- förstå hur uppfinningar medverkar till uppkomsten av företag, ny teknik och nya arbetsplatser samt till hela samhällsutvecklingen.

1. Rörelse och arbete (fy 1)

CENTRALT INNEHÅLL

- SI-systemet, grundstorheter
- mätning och faktasökning i fysik, användning av tabeller och grafisk framställning
- rörelse, modeller för likformig rörelse och accelererande rörelse, trafiksäkerhet
- mekanikens grundlagar
- kroppars massa och vikt, täthet och täthetens inverkan t.ex. på deras flytförmåga och på varmluftballongens funktion
- växelverkan och de krafter och rörelse- och jämviktsfenomen som den ger upphov till samt fenomenens förekomst i omgivningen, t.ex. i enkla maskiner
- arbete som utförs av en kraft, såsom lyftarbete, förflyttningsarbete och friktionsarbete, sambandet mellan arbete och energi
- effekt
- mekanisk energi
- lagen om energins bevarande

2. Vibrationsrörelse och värme (fy 2)

CENTRALT INNEHÅLL

- grundfenomen i anslutning till vibrations- och vågrörelser, periodiska vibratorer i vår omgivning samt en vågrörelses uppkomst och reception samt de egenskaper, storheter och lagar som inverkar på perception, reflektion och brytning
- ljudvågornas karaktär, betydelse, frekvens och reflektion
- eko och ekolodning
- ljudstyrka, buller och ljudsäkerhet
- ljusets karaktär, betydelse och tillämpningar
- föremålets synlighet, ljusets hastighet, reflektion och brytning, totalreflektion, ljuset i dataöverföring, skuggor, solförmörkelse, månförmörkelse
- funktionsprinciper för optiska apparater, t.ex. bilder i plana och sfäriska speglar
- korrigering av ögats synfel
- fenomen i anslutning till uppvärmning och avkyllning av kroppar och ämnen, återgivning av dem med ändamålsenliga begrepp och lagar samt värmefenomens betydelse och tillämpningar
- värmets karaktär, temperatur, värmeutvidgning
- värmemängd, specifik värmekapacitet
- lagring, ledning och överföring av värme
- smältning, kokning
- bevarande och utspädning av energi, värme som energiform

3. Elektriciteten och naturens uppbyggnad (fy 3)

CENTRALT INNEHÅLL

- elektriska och magnetiska krafter mellan kroppar
- ledare och isolatorer
- likströmskrets och grundbegrepp i anslutning till strömkrets, såsom elströmmens kretslopp, spänning, resistans
- sambandet mellan spänning och elström, Ohms lag, resistivitet, resistorernas kopplingar

- elenergi, effekt och elräkningens innehåll, elenergibesparing
- elströmmens verkningar, såsom värmeverkan, ljusverkan och kemisk verkan och ändringar i rörelsetillstånd och magnetisk verkan
- växelström
- elektromagnetisk induktion och dess användning i energiöverföring, transformatorer, omvandling av olika energislager till elenergi i kraftverk, för- och nackdelar med olika kraftverk
- elförbrukning i hemmet, elektronisk kommunikation
- elsäkerhet i vardagslivet och i tekniken
- strukturer och storleksförhållanden i naturen, atomkärnans sammansättning, atomens struktur, ämnets uppbyggnad, solsystemet och världsalltet
- växelverkan som binder ihop elementen samt bindning och frigörning av energi i processer mellan elementen
- sönderfall av radioaktiva ämnen, fission och fusion, joniserande strålning och andra strålningsslag, strålningens inverkan på levande natur samt strålningsskydd
- omvandling av energi från ett energislager till ett annat, energins bevarande i olika fall, t.ex. då trä brinner eller då en sten faller

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

EXPERIMENTELLT ARBETE

Den studerande

- kan arbeta tryggt, enligt anvisningar och tillsammans med andra
- kan utföra en naturvetenskaplig undersökning enligt givna anvisningar, planera enkla experiment och tillsammans med andra, ställa upp mål och komma överens om arbetsfördelning och uppgifter
- kan producera småskaliga forskningsrapporter, presentera resultaten till exempel med hjälp av grafer och tabeller och tolka dem
- kan genomföra kontrollerade experiment och bedöma genomförandet och resultatens noggrannhet, tillförlitlighet och ändamålsenlighet
- vet att fysiken är en grundläggande naturvetenskaperna och att fysikkunskaper och experimentella forskningsmetoder används i andra naturvetenskaper och inom tekniken.

RÖRELSE OCH ARBETE

Den studerande

- kan undersöka olika fenomen som berör växelverkan och rörelse och använda storheter som beskriver dem, exempelvis tid, sträcka, hastighet, acceleration och kraft
- kan göra och tolka grafiska presentationer av till exempel mätresultat som gäller likformiga och accelererande rörelser, kan använda modellen för likformig rörelse för att ställa upp hypoteser och kan använda formeln för beräkning av medelhastighet för att uppskatta och beräkna avstånd och tid
- förstår funktionsprinciperna för enkla mekaniska maskiner och känner till tillämpningar av dem och av olika slags konstruktioner
- kan använda storheter som beskriver kroppars och ämnens egenskaper och kan med hjälp av dem förklara olika fenomen
- känner till sambandet mellan arbete och energi
- förstår den fysikaliska bakgrunden till bestämmelserna om trafiksäkerhet.

VIBRATION OCH VÄRME

Den studerande

- känner igen vågrörelser och typiska vågrörelsefenomen, till exempel hur en vågrörelse uppstår, fortplantas, tas emot, reflekteras och bryts
- kan i sin omgivning identifiera olika svängande kroppar, periodiska händelser och fenomen som är karakteristiska för dem samt beskriva dessa fenomen med hjälp av adekvata storheter
- kan undersöka hur ljuset reflekteras och bryts och med hjälp av en ljusstråle som modell förklara olika fenomen i anknytning till seendet och hur speglar och linser fungerar
- förstår ljudets och ljusets betydelse ur människans och samhällets synvinkel, till exempel buller och bullerskydd och ljusets roll vid dataöverföring.
- identifierar och kan tolka värmefenomen i sin omgivning, till exempel lagring och transport av värme
- kan beskriva grundläggande fenomen i värmeläran, såsom värmeutvidgning och uppvärmning av kroppar, med hjälp av adekvata storheter och experimentella lagar
- kan tillämpa lagarna för uppvärmning, värmeutvidgning och förändring av aggregationstillstånden då han eller hon skall förklara värmefenomen i sin omgivning.

ELEKTRICITET OCH STRUKTURER I NATUREN

Den studerande

- kan principerna för hur elapparater och apparater som producerar värme skall användas säkert och ekonomiskt och kan bedöma och beräkna driftskostnaderna för elapparater med olika effekt
- förstår sambandet mellan spänning och strömstyrka i en sluten krets och hur motstånden påverkar strömstyrkan, kan ställa upp hypoteser om funktionen hos olika strömkretsar och utnyttja kopplingsscheman som modeller för strömkretsar
- känner till tillämpningar såsom elapparater och elkommunikation
- känner till processer för elproduktion och eltransport, till exempel hur en transformator fungerar, kan förklara energiomvandlingen i ett kraftverk och bedöma för- och nackdelar med olika typer av kraftverk.
- känner till strålningslagarna och hur strålning påverkar, kan skilja mellan farliga och ofarliga slag av strålning och kan skydda sig mot strålning
- känner till de olika elementen och deras storleksförhållanden, från elementärpartiklar till galaxer, och kan med hjälp av modeller åskådliggöra dessa element och strukturer
- kan i diskussioner använda centrala fysikaliska begrepp, bl.a. energi, växelverkan och strålning
- förstår principen för energins bevarande och kan ge exempel på energiomvandlingar i olika processer, till exempel när en sten faller eller när trä förbränns.

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i fysik är att de vuxna studerande skall

- se människan som en del av naturen och förstå fysikens roll när det gäller att beskriva naturen
- inse betydelsen av experimentell verksamhet och teoretiska resonemang då naturvetenskaplig kunskap byggs upp

- kunna lösa naturvetenskapliga och tekniska problem kreativt med de verktyg fysikens lagar och begrepp erbjuder
- kunna skaffa och bearbeta information i samarbete med andra studerande på samma sätt som i en expertgrupp
- lära sig planera och utföra enkla mätningar och att tolka, bedöma och tillämpa resultaten
- kunna utnyttja olika kunskapskällor och mångsidigt presentera och publicera fakta, även med hjälp av teknisk utrustning.

Bedömning

I fysiken bedöms hur väl de studerande lärt sig att behärska och tillämpa faktainnehållet i de olika kurserna i läroplanen speciellt med hjälp av matematiska modeller. I bedömningen skall också iakttas deras skicklighet i informationsteknik och experimentellt arbete samt utrönas hur väl andra nödvändiga färdigheter, som att beskriva fysikaliska problemlösningsprocesser, har utvecklats.

OBLIGATORISK KURS

1. Fysiken som naturvetenskap (FY 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- uppfylla sitt behov av kunskap och förståelse och ta emot intryck som väcker och fördjupar intresset för fysik
- bekanta sig med grundbegrepp om materiens och universums struktur och kunna bilda sig en uppfattning om naturens grundelement och fenomen via fysikaliska begrepp och principer
- förstå hur naturvetenskapliga teorier byggs upp genom experimentell verksamhet och genom modeller som ställs upp med hjälp av experimentresultat
- kunna tolka och framställa experimentresultat i grafisk form
- kunna använda sig av informations- och kommunikationsteknik i studierna.

CENTRALT INNEHÅLL

- fysikens betydelse under olika historiska tidsperioder samt i våra dagar
- materiens och universums grundstruktur och grundformerna för växelverkan
- energins bindning och frigörelse, speciellt strålning, i både naturliga och artificiella processer
- betydelsen av experiment och modeller då fysikaliska teorier byggs upp, mätningar, presentation av mätresultaten och uppskattning av deras tillförlitlighet
- kraft som orsak till att en rörelse förändras
- de grundbegrepp som behövs för att beskriva rörelser samt grafisk avbildning av rörelser

FÖRDJUPADE KURSER

Målen för de fördjupade kurserna är att de studerande skall

- bli kapabla att bedriva studier i naturvetenskapliga ämnen och på områden som tillämpar naturvetenskap
- kunna undersöka fenomen i naturen, ställa upp modeller och beskriva fenomenen med hjälp av matematiska och grafiska metoder
- förmå konstruera fysikaliska modeller och använda dem för att göra förutsägelser
- undersöka och åskådliggöra modeller med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- bekanta sig med den klassiska fysikens deldiscipliner och med grunderna för modern fysik
- bekanta sig med fysikens tekniska tillämpningar
- bekanta sig med fysikens betydelse inom olika samhällssektorer
- bekanta sig med fysikaliska tillämpningar och med de riskfaktorer som de medför.

2. Värme (FY 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig känna värmefenomen
- kunna undersöka fenomen som hör samman med värmelärans huvudsatser eller ämnens termodynamiska tillstånd
- bli kapabla att delta i kritiska diskussioner och i beslutsprocesser som gäller miljö och teknologi.

CENTRALT INNEHÅLL

- gasers tillståndsförändringar och värmeutvidgning
- tryck, hydrostatiskt tryck
- uppvärmning och avkylning av kroppar, fasförändringar och värmeenergi
- mekanisk energi, arbete, effekt och verkningsgrad
- värmelärans huvudsatser, energi i slutna system
- energikällor

3. Vågrörelse (FY 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få en allmän bild av periodiska fenomen i naturen och bekanta sig med de centrala principer som förklarar dessa
- göra sig förtrogna med vibrationsrörelsens och vågrörelsens grunder genom att undersöka mekanisk vibration, ljud eller elektromagnetiska vågrörelser.

CENTRALT INNEHÅLL

- harmoniska krafter och vibrationsrörelser
- vågrörelsers uppkomst och utbredning
- vågrörelsers interferens, diffraktion och polarisation
- reflexion, brytning och totalreflexion
- ljus, speglar och linser
- ljud, hälsoeffekter av buller och olika sätt att skydda sig mot kraftigt ljud

4. Rörelselagarna (FY 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå rörelsefenomen och kunna bearbeta modeller som beskriver dem
- kunna undersöka translationsfenomen experimentellt och med hjälp av dem förstå Newtons lagar
- förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken.

CENTRALT INNEHÅLL

- rörelsemodeller och Newtons lagar
- distans- och kontaktkrafter, speciellt krafter som motverkar rörelse, samt lyftkraft
- rörelsemängdens konstans och impulsprincipen
- kinetisk och potentiell energi samt begreppet arbete
- vibrationsrörelsens energi

5. Rotation och gravitation (FY 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sitt kunnande i mekanik och sin förmåga att numeriskt kalkylera med fenomen som sammanhänger med statik och rotation
- fördjupa sina kunskaper om den mekaniska världsbilden.

CENTRALT INNEHÅLL

- kraftmoment och rotationsjämvikt
- modeller för rotationsrörelse, likformig och likformigt accelererad rotationsrörelse
- ekvationen för rotationsrörelse
- rörelsemängdsmomentets konstans
- rotationsrörelsens energi
- cirkelrörelse och dess acceleration
- gravitation och rörelser som påverkas av gravitation
- kaströrelser och planeternas rörelser
- satelliter och deras användning

6. Elektricitet (FY 6)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå elektricitetens grundbegrepp och bekanta sig med mätteknik
- kunna utföra grundläggande elmätningar samt konstruera och undersöka enkla strömkretsar.

CENTRALT INNEHÅLL

- galvaniska element, elström i metalliska ledare
- mätning av ström och spänning
- Ohms lag
- Joules lag
- motstånd, koppling av motstånd och Kirchhoffs lagar
- Coulombs lag, homogena elfält och materia i elfält
- kondensatorer, kopplingar och energi
- elström i halvledare, till exempel i dioder

7. Elektromagnetism (FY 7)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om elektromagnetiska fenomen
- bli förtrogna med elsäkerhet
- fördjupa sina kunskaper om betydelsen av elektromagnetiska fenomen i samhället.

CENTRALT INNEHÅLL

- magnetisk kraft, magnetfält och materia i magnetfält
- laddade partiklar i homogena el- och magnetfält
- induktionslagen och Lenz lag
- induktionsfenomen: virvelströmmar, generatorer och självinduktion
- energitransport med hjälp av elström
- mätning av effektiv spänning och ström samt bestämning av impedansens frekvensberoende
- svängningskretsar och antenner, elektromagnetisk kommunikation
- elsäkerhet
- energiindustrin

8. Materia och strålning (FY 8)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bekanta sig med kvantfenomen, dualism och ekvivalensen mellan materia och energi som de principer som styr materiens struktur och dynamiken hos dess beståndsdelar
- fördjupa sin helhetsbild av fysikens utveckling och dess tillämpbarhet vid tolkning av naturfenomen.

CENTRALT INNEHÅLL

- elektromagnetisk strålning
- röntgenstrålning
- svarta kroppars strålning
- den fotoelektriska effekten
- strålningens partikelkaraktär och partiklars vågkaraktär
- atommodeller med Bohrs atommodell som exempel
- kvantfenomen, linjespektrum, atomens energitillstånd och energinivådiagram
- atomkärnans byggnad

- radioaktivitet och strålsäkerhet
- ekvivalensen mellan massa och energi
- kärnreaktioner och kärnenergi
- materiens minsta beståndsdelar och klassificeringen av dem

5.10 KEMI

Syftet med kemiundervisningen är att utveckla ett naturvetenskapligt tänkesätt och en naturvetenskaplig världsbild hos de studerande som en del av en mångsidig allmänbildning. De studerande skall lära sig att förstå kemiska företeelser i vardagslivet, naturen och teknologin för att kunna träffa riktiga val och föra diskussioner speciellt om energiproduktion, miljö och industri samt om produkternas livscykel. Undervisningen skall förmedla en bild av kemin som en viktig, grundläggande naturvetenskap som undersöker och utvecklar material, metoder, apparatur och processer i syfte att främja hållbar utveckling. Kemiundervisningen omfattar observation av och experiment med kemiska fenomen och ämnens egenskaper samt tolkning och förklaring av fenomenen med hjälp av modeller och strukturer. Fenomenen beskrivs med kemiska symboler och presenteras som formler vilka kan bearbetas matematiskt.

Med mångsidiga arbetssätt och utvärderingsmetoder skall de studerande aktivt utveckla sina kunskaper och färdigheter i kemi. Vuxenstuderandenas utgångsnivå och studiefärdigheter bör beaktas. Det gäller att skapa en positiv bild av kemi och kemistudier.

Den grundläggande utbildningen

Undervisningens mål

Målen för kemiundervisningen är att en vuxen studerande skall

- kunna använda undersökningsmetoder som är typiska för naturvetenskaperna, också informations- och kommunikationstekniken samt bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse
- kunna tolka och presentera undersökningsresultat
- känna till de processer som gäller ämnens balans och kretslopp samt förstå processernas betydelse för naturen och miljön
- kunna använda och tolka kemiska symboler
- känna till och kunna använda fysikaliska och kemiska begrepp som beskriver ämnens egenskaper
- kunna använda begrepp och modeller som beskriver ämnens strukturer och kemiska bindningar
- kunna beskriva och åskådliggöra kemiska reaktioner med hjälp av reaktionslikheter
- kunna tillämpa sina kunskaper i praktiska situationer
- känna till betydelsen av kemiska fenomen och tillämpningar både för människan och samhället.

VALFRIA KURSER

1. Luft och vatten (ke 1)

CENTRALT INNEHÅLL

- komponenterna i atmosfären och deras betydelse för människan och för jämvikten i naturen
- vattnet och dess egenskaper, till exempel surhet och basiskhet
- ämnenas lättantändlighet, förbränningsreaktioner och beskrivning av dem också med kemiskt symbolspråk samt förbränningsprodukternas egenskaper och inverkan på miljön
- grundämnens och föreningars egenskaper och strukturer i form av atommodeller

2. Råvaror och produkter (ke 2)

CENTRALT INNEHÅLL

- jordskorpan viktiga grundämnen och föreningar, deras egenskaper, användning och återanvändning i form av olika produkter, tillgången till produkterna
- elektrokemiska fenomen, galvaniska element, elektrolys jämte tillämpningar
- klassificering och separering av grundämnen och föreningar, deras kemiska symboler samt jämförelse av reaktionshastigheter
- tolkning av reaktionsekvationer samt balansering av enkla reaktionsekvationer

3. Livets kemi (ke 3)

CENTRALT INNEHÅLL

- fotosyntesen och förbränning, energikällor
- organiska föreningars redoxreaktioner och reaktionsprodukter såsom alkoholer och karboxylsyror samt deras egenskaper och användningen
- kolväten, oljeraffineringsindustrin och dess produkter
- kolhydrater, proteiner, fetter och deras sammansättning och betydelse som födoämne och som råvaror för industrin
- tvättmedel, kosmetiska produkter och textilier

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

Den studerande

- känner till arbetarskyddsbestämmelser, varningsmärken på kemikalier och kan tolka säkerhetsanvisningar
- kan presentera och tolka sina undersökningsresultat
- känner till olika ämnens kretslopp och fenomen som de förorsakar i naturen och omgivningen, till exempel kolets kretslopp, växthusfenomenet och försurningen
- är medveten om betydelsen av kemiska fenomen och tillämpningar av dem för människa och samhället, till exempel fotosyntesens betydelse för lagring av energi i den levande naturen samt korrosion och korrosionsskyddets betydelse för byggandet och metallindustrin
- känner till ämnen som påverkar naturen, vet deras ursprung och spridningsmekanismer och hur de inverkar på människans välbefinnande och naturens tillstånd, till exempel tungmetaller och reaktionsprodukter vid förbränning av fossila bränslen
- känner till olika branscher inom industrin, som metall- och träförädlingsindustrin samt deras produkter och produkternas betydelse i vardagslivet
- kan tolka varudeklarationer, förklara begreppet livscykel och kan som konsument göra olika val
- kan använda riktiga begrepp i beskrivningar av ämnens egenskaper och olika kemiska fenomen, till exempel surhet, elledningsförmåga och förändring av aggregationstillstånd
- kan undersöka ämnens egenskaper och använda resultaten för att klassificera, identifiera och jämföra grundämnen och kemiska föreningar, till exempel ädla och oädla metaller
- kan med hjälp av ändamålsenliga modeller beskriva atomer, kemiska bindningar och föreningar
- kan tolka enkla reaktionslikheter och ställa upp till exempel en ekvation för kolets förbränningsreaktion
- kan dra slutsatser om ämnens reaktionsbenägenhet utgående från atomernas yttersta elektronskal eller från grundämnenas placering i det periodiska systemet.

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i kemin är att vuxna studerande skall

- förstå kemins viktigaste grundbegrepp och känna till kemins samband med all dagliga företeelser samt kemins betydelse för människans och naturens välfärd
- via experiment och på andra sätt aktivt kunna ta fram och bearbeta information om kemiska fenomen och ämnen som är viktiga för livet och miljön samt bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse
- kunna tolka, värdera, presentera och diskutera den information som de skaffat sig experimentellt eller med andra metoder
- bli insatta i informations- och kommunikationsteknikens möjligheter som verktyg vid informationssökning och vid uppställandet av modeller
- bli insatta i modern industri- och miljöteknik
- kunna utnyttja sina kunskaper i kemi i diskussioner och beslut som gäller naturen, miljön och teknologin samt i egenskap av konsument främja ett hälsosamt liv och en hållbar utveckling
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier.

Bedömning

I bedömningen poängteras de studerandes förmåga att förstå och tillämpa kemiska fakta. Dessutom skall man beakta framstegen i förmågan att experimentellt söka fram och bearbeta fakta.

De studerandes kunskaper och färdigheter i kemi bedöms genom kurstentamina samt genom iakttagelser av deras aktivitet och experimentella arbete, deras arbets- och projektbeskrivningar, föredrag och undersökningar. Dessutom iakttas hela tiden hur deras begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter utvecklas.

OBLIGATORISK KURS

1. Människans kemi och kemin i livsmiljön (KE 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få en bild av kemin, dess möjligheter i utvecklingen av samhället och livsmiljön och i övervakningen och bekämpningen av skadeverkningar i miljön
- fördjupa sina insikter i kemins grunder i samband med genomgången av kursens stoff
- kunna redogöra för organiska föreningars struktur, egenskaper och reaktioner och förstå deras betydelse för människan och hennes livsmiljö
- känna till olika blandningar och begrepp i anslutning till dem
- lära sig att söka efter och bearbeta fakta
- kunna undersöka organiska föreningars egenskaper och reaktioner genom experiment eller med modeller

CENTRALT INNEHÅLL

- kemin i miljöforskning, minskande av utsläpp och bekämpning av skadeverkningar på miljön
- organiska ämnesgrupper som kolväten, organiska syreföreningar, organiska kväveföreningar samt deras egenskaper och tillämpningar
- bindningar i och polaritet hos organiska föreningar
- olika slags blandningar, substansmängder och halter
- organiska föreningars redoxreaktioner och reaktioner med protonöverföringar

FÖRDJUPADE KURSER

2. Kemins mikrovärld (KE 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till sambanden mellan ämnens struktur och deras egenskaper
- kunna utnyttja kemiska formler, tabeller och system för att klargöra egenskaper hos kemiska föreningar
- förstå organiska föreningars strukturer och känna till metoder som används för att bestämma dem
- med hjälp av olika experiment och modeller kunna undersöka fenomen som hör samman med ämnens strukturer, egenskaper och reaktioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundämnenas egenskaper och det periodiska systemet
- elektronhöljets struktur och atomorbitaler
- bestämning av oxidationstal och föreningsformler
- kemisk bindning, bindningsenergi och kemiska ämnens egenskaper
- hybridisering av atomorbitaler och organiska föreningars bindnings- och rymdstrukturer
- isomeri

3. Reaktioner och energi (KE 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå de faktorer som påverkar förloppet av kemiska reaktioner samt inse faktorernas betydelse för livsmiljön och industrin
- förstå hur energin binds och frigörs vid kemiska reaktioner och inse förändringarnas betydelse i samhället
- kunna skriva reaktionsformler och bearbeta reaktionslikheter matematiskt
- kunna undersöka fenomen med hjälp av experiment och olika modeller vid reaktioner, reaktionshastigheter och reaktionsmekanismer.

CENTRALT INNEHÅLL

- symbolspråket för kemiska reaktioner
- oorganiska och organiska reaktionstyper, mekanismer och tillämpningar
- stökiometriska beräkningar och den allmänna gaslagen
- energiförändringar i kemiska reaktioner
- reaktionshastigheter och de faktorer som påverkar hastigheterna

4. Metaller och material (KE 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till viktiga industriella råvaror och förädlingen av dem
- känna till olika oxidations- och reduktionsmedel och kunna skriva redoxreaktioner
- kunna principerna för elektrokemiska fenomen och kunna redogöra för kvantitativa tillämpningar av dem
- känna till olika slags material, deras konsistens, egenskaper och framställningsmetoder samt olika sätt att granska hur konsumtionsvarorna påverkar miljön
- kunna undersöka fenomen som berör metaller och elektrokemi med hjälp av experiment och modeller.

CENTRALT INNEHÅLL

- metallernas elektrokemiska spänningsserie, normalpotential, kemiska element och elektrolys
- redoxreaktioner
- metaller, icke-metaller och deras syre- och väteföreningar
- biopolymerer, syntetiska polymerer och kompositer

5. Reaktioner och jämvikt (KE 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå hur reaktionsjämvikt inställer sig och förstå matematiska tillämpningar utifrån den
- förstå betydelsen av jämvikt och känna till vilken roll jämvikten spelar i industriprocesser och naturfenomen
- kunna undersöka fenomen som gäller kemisk jämvikt med hjälp av experiment och modeller.

CENTRALT INNEHÅLL

- reaktionsjämvikt
- jämvikt mellan syror och baser, starka och svaga protolyter, buffertlösningar och deras betydelse
- löslighet och mättad lösning
- grafisk framställning av jämvikt

5.11 RELIGION

Alla konfessionella grupper

Religionsundervisningens huvuduppgift är att fördjupa vuxenstuderandenas kännedom om den egna religionen och dess kulturarv. De skall sätta sig in i den livssyn och det etiska tänkande som framspringer ur religionen. Vad övriga religioner beträffar skall de bekanta sig med dem utifrån deras egna utgångspunkter. Religionen bör granskas ur ett brett perspektiv som hörande till kulturen och samhället och som en del av samfundets och individernas liv.

I religionsundervisningen skall olika synsätt och den enskildes övertygelse respekteras. Vid genomgången av lärostoffet skall den senaste teologiska och religionsvetenskapliga forskningen utnyttjas. Eftersom religionen utgör en del av kulturen och samhället har religionsundervisningen naturliga kopplingar även till de humanistisk-samhälleliga vetenskaperna och till konstämnen.

Religionsundervisningen skapar förutsättningar för att förstå olika religioner och att tillämpa kunskapen i gestaltningen av den egna världsåskådningen, kulturen och samhället samt i samverkan mellan olika kulturer. I undervisningen utnyttjas religionernas egna källor, ny forskning och aktuellt material ur olika medier. Aktiverande arbetssätt betonas så att lärostoffet kopplas till de studerandes erfarenhetsvärld och de uppmuntras att bearbeta och tillägna sig kursernas innehåll och utvecklas i riktning mot målen.

Religionsundervisningens mål i den grundläggande utbildningen

Målen för religionsundervisningen är

- att göra de studerande förtrogna med sin egen religion och med den finländska livsåskådningstraditionen
- att informera om andra religioner
- att lära de studerande förstå religionens kulturella och mänskliga betydelse
- att lära de studerande att se religionens etiska dimensioner.

Religionsundervisningens mål i gymnasieutbildningen

Målen för religionsundervisningen är att en vuxenstuderande skall

- få en sådan kulturell förståelse för olika religioner att han eller hon förstår religionens betydelse och inverkan såväl på privatpersoners och enskilda samfunds liv som på samhället och kulturen
- lära sig behärska begrepp, kunskap och färdigheter med vilka han eller hon kan begrunda och analysera olika frågor som ansluter sig till religionerna
- kunna strukturera och bedöma sin världsåskådning och kulturella identitet samt uppskatta den egna kulturens och andra kulturers religiösa traditioner
- lära sig att respektera personer med annorlunda åskådning och kunna leva och fungera tillsammans med människor från andra kulturer och människor som tänker och tror annorlunda i ett mångkulturellt samhälle och en mångkulturell värld
- förstå betydelsen av personligt ansvar samt vara medveten om vilka värden som ligger bakom olika etiska lösningar och vilken betydelse de har
- få kunskap som hjälper honom eller henne att diskutera och begrunda religiösa frågor samt att självständigt skaffa information om olika religioner och bedöma dem kritiskt.

Bedömning

I religionsundervisningen bedöms förmågan att reflektera över livsåskådningsfrågor. Det innebär förmåga att kunna kombinera, analysera och bedöma olika religioner samt att kunna se växelverkan mellan religion och kultur och mellan religion och samhälle. I undervisningen skall de studerande instrueras i att bedöma hur de uppställda målen och de personliga målen uppnåtts. I bedömningen skall mängden och kvaliteten av det arbete som den studerande har utfört och hans eller hennes individuella kunnande beaktas. Bedömningen skall uppmuntra den studerande att planera, bedöma och utveckla sitt arbete.

5.11.1 EVANGELISK-LUTHERSK RELIGION

Den evangelisk-lutherska religionsundervisningens huvuduppgift är att fördjupa och utvidga de studerandes kännedom om sin egen religion och andra religioner. De skall introduceras i religionernas karaktär och betydelse ur individens, kulturens och samhällets synvinkel. I ljuset av lärostoffet granskas också etiska avgöranden samt hur dessa inverkar på individens liv och på samhället.

Den grundläggande utbildningen

OBLIGATORISK KURS

1. Kyrkan och den finländska livsåskådningstraditionen (re 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sig i kristendomen och dess betydelse i det finländska samhället
- fördjupa sig i den lutherska kyrkan och dess trosuppfattningar
- få en bild av de religiösa samfund som förekommer i Finland och av deras verksamhet
- kunna respektera människor som har en annan tro och som tänker på ett annat sätt.

CENTRALT INNEHÅLL

- huvuddragen i kristendomens uppkomst och utveckling
- kristendomens historiska skeden i Finland
- kyrkobyggnaden, dess symbolik och anknytning till församlingslivet
- den kristna tron och dess mänskliga och samhälleliga betydelse
- en överblick över det religiösa läget i Finland, speciellt inom den lutherska och den ortodoxa kyrkan samt också något om andra kristna kyrkor och samfund, om andra religioner och om irreligiositet

2. Bibelkunskap (re 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- inse Bibelns inflytande på den västerländska kulturen och världsbilden
- känna till Bibelns tillkomst och olika sätt att tolka den
- bekanta sig med de centrala berättelserna i Gamla testamentet
- bekanta sig med Nya testamentet och i synnerhet Jesu läror
- förstå Bibelns ställning som de kristna kyrkornas heliga bok.

CENTRALT INNEHÅLL

- Bibelns kulturella inflytande på språket, litteraturen, musiken, filmen och bildkonsten samt på den västerländska lagstiftningen
- Gamla och Nya testamentets tillkomst och dateringen av deras böcker
- det centrala innehållet i Gamla testamentet: skapelseberättelserna, huvuddragen av Gamla testamentets historia
- Nya testamentets utformning, evangeliernas budskap, betydelsen av Paulus brev
- Jesu liv och läror
- den kristna etikens grundvärderingar

3. Världsreligionerna (re 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till världsreligionernas tillkomst och utbredning
- förstå religionernas inflytande på samhället och kulturen
- se gemensamma drag hos olika religioner.

CENTRALT INNEHÅLL

Hinduismen, buddhismen, judendomen och islam studeras via följande teman:

- religionernas tillkomst, utbredning och anhängarantal
- deras heliga böcker och centrala läror
- myter och riter
- deras inflytande på samfundets och individens liv

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

FÖRMÅGAN ATT SKAFFA KUNSKAP OM KRISTENDOMEN OCH DEN EVANGELISK-LUTHERSKA KYRKAN

Den studerande

- känner till den evangelisk-lutherska kyrkans historia i Finland och den finländska lutherdomens grundläggande karaktär
- förstår den finländska religiositeten och livsåskådningstraditionen
- känner till Bibelns centrala innehåll
- känner till de händelser som ledde till kristendomens uppkomst och behärskar de viktigaste skedena i de kristna kyrkornas historia.

FÖRMÅGAN ATT FÖRSTÅ RELIGIONEN SOM FENOMEN

Den studerande

- förstår religiöst tänkande, de religiösa upplevelsernas och det religiösa beteendets natur
- ser religionernas inflytande på den finländska och europeiska kulturen
- känner till de centrala dragen i världsreligionerna
- respekterar människor som tror och tänker annorlunda.

FÖRMÅGAN ATT UTNYTTJA RELIGIÖS KUNSKAP OCH ATT HANDLA ETISKT ANSVARSFULLT

Den studerande

- känner till trons och kunskapens grundkaraktär och förhållandet mellan dem
- uppfattar faktorer som inverkar på hans eller hennes världsåskådning
- kan diskutera de yttersta livsfrågorna
- har förmåga att reflektera etiskt ansvarsfullt och ser följderna av sina val och handlingar.

Gymnasieutbildningen

OBLIGATORISK KURS

1. Religionens natur och betydelse (RE 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- inse hurdan företeelse religionen utgör och lära sig se Bibelns särart som representant för sakral litteratur
- förstå religionens universella natur och dess inverkan på kulturen
- bli införstådd med Bibelns uppkomst och bibelforskningen i huvuddrag samt kunna se dess inflytande på den västerländska kulturen.

CENTRALT INNEHÅLL

- religionsbegreppet och religionsforskning, religionens språk
- religiösa särdrag
- religionen i individens och samfundets liv
- Bibelns inflytande på världsbilden och kulturen
- Bibelns tillkomst och innehåll samt olika sätt att undersöka och tolka Bibeln

2. Kyrkan, kulturen och samhället (RE 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå hur den kristna kyrkan har utvecklats, spritts och inverkat på omgivningen under olika tider
- veta hur den kristna läran har utformats och hur gudstjänstlivets utveckling speglas såväl i kyrkobyggnaderna som i kyrkokonsten och i musiken
- lägga märke till samverkan mellan samhället och religionen och se betydelsen av denna samverkan under olika tider
- förstå hur kristendomen kommer till uttryck i olika kyrkosamfund på olika håll i världen uppfatta den ekumeniska grunden.

CENTRALT INNEHÅLL

- den kristna kyrkans uppkomst
- från urkyrkan till separationen mellan den östkatolska och den västkatolska kyrkan
- den västkatolska kyrkan under medeltiden
- utvecklingen inom den östkatolska kyrkan
- reformationen och kyrkornas utveckling under nya tiden
- den moderna kristenheten och kyrkornas roll i dagens värld
- dialogen mellan olika kyrkor och religioner

3. Människans liv samt etik (RE 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna ställa etiska frågor och förstå betydelsen av livsfrågor och av etisk reflexion
- få begreppsliga verktyg för att kunna diskutera etiska frågor
- förstå att de träffar moraliska val varje dag och veta att de ansvarar för sina beslut
- få en uppfattning om hur de stora livsfrågorna behandlas i Bibeln böcker
- uppfatta den kristna etikens grunder och se de teologiska motiveringar som ligger bakom kyrkornas etiska ställningstaganden.

CENTRALT INNEHÅLL

- de centrala livsfrågorna: livets mening, lidande och död
- den kristna gudsuppfattningen och människosynen
- förhållandet mellan människan och naturen
- den kristna etiken och etiska teorier
- centrala individuetiska och samhällsetiska frågor

4. Religionernas värld (RE 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära känna de utmärkande dragen för världsreligionerna
- förstå den inre mångfalden i religionerna och dessas inflytande på tänkandet, kulturen och samhället
- förstå hur likartade de grundläggande frågorna om människans liv är i olika religioner och lära sig att uppskatta den religiösa och etiska traditionen i andra religioner.

CENTRALT INNEHÅLL

Under kursen behandlas hinduismen, buddhismen, de kinesiska och japanska religionerna, judendomen och islam utgående från följande teman:

- religionernas utbredning och antalet anhängare
- deras heliga skrifter och läror
- deras etiska regler
- religiösa myter och riter
- religiösa inriktningar och tolkningar
- religion och konst
- religionerna och samhället

5. Vad tror finländaren på? (RE 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till de uttryck som religionen har tagit sig i Finland från den fornfinska och den fornnordiska religionen till religiositeten i våra dagar
- förstå den diskussion om världsåskådningar och religiösa frågor som har förts i Finland och de faktorer som ligger bakom diskussionerna
- kunna strukturera det religiösa fältet i Finland i olika samfund: samfundens betoningar lärofrågor och deras verksamhet.

CENTRALT INNEHÅLL

- den fornfinska och den fornnordiska religionen
- huvudlinjer i den finländska kyrkohistorien
- den lutherska kyrkan och övriga kristna kyrkor i dagens Finland
- icke-kristna rörelser i Finland
- kristendomens inflytande på den finländska kulturen och det finländska samhället

5.11.2 ORTODOX RELIGION

Den ortodoxa religionsundervisningens huvuduppgift är att fördjupa och vidga de studerandes kännedom om den egna religionen och andra religioner genom att göra dem förtrogna med deras karaktär och betydelse för individen, kulturen och samhället. De skall i ljuset av det aktuella lärostoffet skärskåda också etiska avgöranden samt dylika avgörandens betydelse för individen och för samhället.

Den grundläggande utbildningen

OBLIGATORISK KURS

1. Dogmatik och liturgi (ro 1)

MÅL

Kursens mål är att den studerande skall

- känna till den ortodoxa kyrkans sakrament och de centrala delarna av gudstjänstlivet
- förstå kyrkans liturgiska liv som ett uttryck för dogmatik.

CENTRALT INNEHÅLL

- de viktigaste punkterna i dogmatiken
- sakramenten
- gudstjänsterna (liturgi, vigilia, fasteliturgi)
- andra kyrkliga förrättningar
- kyrkobyggnaden, kyrkokonst och kyrkomusik

VALFRIA KURSER

2. Bibeln och etiken (ro 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli förtrogen med Bibeln som en samling heliga och mänskliga skrifter
- känna till innehållet i Bibelns centrala böcker
- kunna använda Bibeln på egen hand
- känna till grundbegreppen för etiskt tänkande och grunderna för den ortodoxa etiken och kunna tillämpa dem i etisk eftertanke och verksamhet.

CENTRALT INNEHÅLL

Bibeln

- Bibelns tillkomst och innehåll
- Bibeln som en helig skrift
- profeterna, konungarnas tid, psalmerna
- huvuddragen i evangelierna
- Apostlagärningarna

Etik

- den ortodoxa människoupfattningen
- att identifiera, diskutera och tillämpa etiska normer, principer och värderingar
- etiken i Bergspredikan

3. Kyrkohistoria och världsreligionerna (ro 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli medveten om de faktorer som påverkar uppkomsten av deras världsåskådning och förstå religionens och livsåskådningens betydelse i människans och samfundets liv
- känna till den egna kyrkans tillkomst och historia samt dess nuläge
- känna till världsreligionerna i huvuddrag
- lära sig respektera människor som har en annan tro och ett annat tänkesätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Kyrkohistoria

- de viktigaste händelserna i kristendomens uppkomst och utveckling
- den finländska ortodoxa kyrkans historia och förvaltning
- den religiösa situationens utveckling i Finland och ekumenik

Världsreligionerna

- de viktigaste världsreligionernas utbredning, storleksförhållanden, grundläggande föreställningar och huvuddragen i levnadssätten
- religionens utsträckning och dess inflytande på individen, samhället och kulturen

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

FÖRMÅGAN ATT SKAFFA KUNSKAP OM DEN ORTODOXA TRON

Den studerande

- känner till det ortodoxa kyrkoårets faste- och högtidstraditioner och kan följa det ortodoxa kyrkoåret
- är insatt i den ortodoxa gudstjänsttraditionen
- har bildat sig en helhetsuppfattning om kyrkans lära
- känner till sakramenten och andra heliga förrättningar och förstår deras betydelse
- känner till kyrkans etiska lära och kan tillämpa den i livet.

KUNSKAP OM BIBELN OCH DESS HUVUDINNEHÅLL

Den studerande

- känner till Bibelns inre struktur
- förstår Bibelns frälsningsbudskap
- förstår Bibeln som en del av kyrkans tradition
- känner till Bibelns användning i den kristnas dagliga liv och förstår hur de olika böckerna används i liturgin.

FÖRMÅGAN ATT UTNYTTJA RELIGIÖS KUNSKAP

Den studerande

- känner till den kristna kyrkans uppkomst, utbredning och orsakerna till dess delning
- kan placera in den finländska ortodoxa kyrkan som en del av en världsomspännande kyrka
- känner till den finländska ortodoxa kyrkans skeden och deras inverkan på nutiden
- känner till den finländska ortodoxa kyrkans verksamhet.

KÄNNEDOMEN OM VÄRLDSRELIGIONERNA

Den studerande

- förstår religionens betydelse för människan
- känner till de stora världsreligionerna
- kan respektera människor som har en annan tro och som tänker annorlunda.

Gymnasieutbildningen

OBLIGATORISK KURS

1. Ortodoxins värld (RO 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till kyrkans uppkomst och utveckling och de faktorer som har format kyrkan av idag
- förstå hur den egna kyrkan har utvecklats under historiens gång
- lära sig se den egna religiösa traditionen som en del av ett helt spektrum av lokala ortodoxa kyrkor.

CENTRALT INNEHÅLL

- fornkyrkan
- förföljelsetiden
- den bysantinska tiden – läran och förvaltningen utformas
- separationen mellan den östliga och den västliga kyrkan
- kyrkorna i väst från reformationstiden till våra dagar
- kyrkan i Kiev och den ryska kyrkan

FÖRDJUPADE KURSER

2. Dogmatik och etik (RO 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till källorna och motiveringarna för den ortodoxa kyrkans lära
- uppfatta skillnaderna i kyrkornas läror och de orsaker som lett till en divergerande utveckling
- bli insatta i grunderna för den ortodoxa människosynen och etiken och förstå hur kyrkan utifrån dem etiskt kan ta ställning till nya frågor som dyker upp.

CENTRALT INNEHÅLL

- källorna för den ortodoxa läran och begreppet helig
- Den Heliga Treenigheten
- Gudaföderskan
- heliga människor och helgandet av tiden
- den ortodoxa människosynen
- individuetiska och samhällsetiska frågor

3. Bibelkunskap (RO 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till Bibelns tillkomst och den kulturhistoria som ligger bakom den
- känna till huvudinnehållet i Bibelns olika grupper av böcker
- kunna gestalta messianismens uppkomst och fullbordan i Palestina
- förstå vad Bibelns olika böcker betyder och hur de används i kristendomen i dag, särskilt i den ortodoxa kyrkan, samt Bibelns betydelse för hur etiken har utformats
- kunna använda Bibeln på egen hand.

CENTRALT INNEHÅLL

- Bibeln uppkomst och uppbyggnad
- Pentateuken och dess innehåll
- vishetslitteraturen
- profeterna och väntan på Messias
- Förhållandet mellan Gamla och Nya testamentet
- evangeliernas tillkomst och särdrag
- Jesu person
- Paulus och hans brev

4. Religionernas värld (RO 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna redogöra för de utmärkande dragen för världsreligionerna
- förstå den inre mångfalden i religionerna och deras inflytande på tänkandet, kulturen och samhället
- förstå hur likartade de grundläggande frågorna om människans liv är i olika religioner och lära sig att uppskatta den religiösa traditionen i andra religioner.

CENTRALT INNEHÅLL

Under kursen behandlas hinduismen, buddhismen, de kinesiska och japanska religionerna, judendomen och islam samt nya religioner ur följande synvinklar:

- religionernas utbredning och antalet anhängare
- religionernas heliga skrifter och läror
- religionernas etiska regler
- religionernas myter och riter
- religiösa inriktningar och tolkningar
- religionerna och konsten
- religionerna och samhället

5. Det ortodoxa Finland (RO 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära känna den finländska ortodoxa kyrkans historia och nutid samt den omgivande religiösa kulturen
- förstå de olika kyrkornas betydelse i Finlands politiska och samhällsliga utveckling
- kunna analysera den religiösa situationen i Finland i dag.

CENTRALT INNEHÅLL

- kristendomens ankomst till Finland
- från katolicism till lutherdom
- den ortodoxa kyrkan i det självständiga Finland
- invandrarnas ortodoxa traditioner
- den religiösa situationen i Finland

5.11.3 ÖVRIGA RELIGIONER

Vid undervisningen i andra religioner följs i princip samma riktlinjer som i lärokurserna för de ovan beskrivna religionerna, i synnerhet visavi de mål som uppställts för alla konfessionella grupper.

För undervisningen i andra religioner utfärdas grunder för läroplanen genom särskilda beslut. Kurskoderna bildas med beteckningen rx i den grundläggande undervisningen och beteckningen RX i gymnasieutbildningen jämte kursens nummer.

5.12 LIVSÅSKÅDNINGSKUNSKAP

Livsåskådningskunskapen vilar på en tvärvetenskaplig grund. Förutom filosofi utnyttjar den humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskaper och kulturvetenskaper. I livsåskådningskunskapen ses människorna som naturliga, medvetna och kulturella aktörer som skapar och reproducerar betydelser i inbördes växelverkan. Olika livsåskådningar och mänskliga handlingsmönster skall ses som resultatet av en interaktion mellan individer, samfund och traditioner.

Livsåskådningskunskapen bygger på en människosyn som betonar människornas möjlighet att leva fria och jämlika, aktiva och målmedvetna. I undervisningen betonas också människans förmåga att undersöka världen och vidga sin kunskap om den samt att i samverkan med andra medvetet styra sitt liv. Från dessa utgångspunkter skall läroämnet hjälpa de studerande att utforma sin livsåskådning och identitet samt att gestalta sina ideal och sina handlingsmönster för ett socialt gott liv.

Den grundläggande utbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att en vuxenstuderande lär sig

- att bedöma och bygga upp sin identitet och sin livsåskådning
- att stärka sitt självförtroende och kunna utvidga sin livskompetens samt utveckla sina färdigheter i livslångt lärande och bildning
- att utveckla sin etiska omdömesförmåga och sitt livsåskådningsresonemang samt förmågan att lägga märke till de etiska dimensionerna i vardagslivet
- att tillägna sig och omfatta principerna för de mänskliga rättigheterna, för tolerans, för en världsomspännande rättvisa och en hållbar utveckling, lära sig att ta ansvar för sig själv, för andra människor, för samhället och för naturen
- att bredda sin religiösa och kulturella allmänbildning och uppfatta olika värderingar, trosystem och livsåskådningar som anses viktiga i olika kulturer, förstå hur de tillkommit och hur de överförs, samt att bedöma vetenskapens inflytande på vårt levnadssätt.

Kurserna

Varje kurs innehåller fyra temaområden: människorelationer och moralisk tillväxt, självförtroende och kulturidentitet, samhälle och mänskliga rättigheter samt människan och naturen.

OBLIGATORISK KURS

1. Grunderna i livsåskådning (lk 1)

CENTRALT INNEHÅLL

- livsåskådningens innehåll och delområden
- livsåskådningens mångfald och den egna livsåskådningen
- livsåskådningens betydelse för livskompetens
- den egna kulturidentiteten och dess betydelse för livsåskådningen
- etikens huvudriktningar och det goda livets grundfrågor
- etiska valsituationer i olika åldrar
- bedömning av det egna och gemensamma förflutna samt positiv inställning till framtiden

2. Livsåskådning och kultur (lk 2)

CENTRALT INNEHÅLL

- livsåskådningarnas historia
- forskning i kulturer och livsåskådningar
- mångkulturalism och tolerans
- värdepluralism och livsåskådningsfrihet
- religion och irreligiositet i Finland
- världsarvets betydelse för mänskligheten

3. Samhällsetik (lk 3)

CENTRALT INNEHÅLL

- individuella och sociala drag hos människan
- det privata och det offentliga
- grunderna i samhällsteori
- finländsk identitet, medborgarskap och nationalitet
- människorättsetik
- rättvisa som ideal
- en hållbar livsstil som mål
- framtidsforskning

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

MÄNSKLIGA RELATIONER OCH MORALISK TILLVÄXT

Den studerande

- kan se sambandet mellan val av värderingar och ett gott liv
- kan se de aspekter som de etiska grundbegreppen ger, t.ex. avsikten med en handling och aktörens syfte med den, handlingens konsekvenser samt människans ansvar och rättigheter
- kan se de etiska aspekterna på ett moraliskt dilemma och föreslå en etiskt godtagbar lösning
- förstår livsåskådningens betydelse för kontrollen över livet
- kan iaktta de etiska dimensionerna i vardagen, konsten, medierna eller på andra livsområden och kan motivera skillnaden mellan mera eller mindre etiskt utvecklade bedömningar.

SJÄLVKÄNNEDOM OCH KULTURELL IDENTITET

Den studerande

- kan identifiera och benämna väsentliga drag i de viktigaste livsåskådningarna och kulturerna och ange hur de utvecklats
- kan ställa olika kulturella begrepp och symboler i relation till skilda livsåskådningstraditioner
- förstår kultur- och idétraditionernas betydelse för sin livsåskådning
- förstår skillnaden mellan en sekulär och en religiös livsåskådning
- kan utnyttja inlärd kulturell begrepp och skaffa sig kunskap om olika livsåskådningar.

SAMHÄLLE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Den studerande

- känner till de mänskliga och medborgerliga rättigheterna i huvuddrag och kan förklara skillnaderna mellan dem
- uppfattar förhållandet mellan individ och samhälle
- förmår reda ut sambandet mellan rättigheter och skyldigheter
- känner till alternativa och motstridiga samhällsuppfattningar
- känner igen kränkningar av de mänskliga och medborgerliga rättigheterna och kan bedöma utgångspunkterna för olika krav på jämlikhet och rättigheter
- känner till problem i det moderna samhället och kan framföra både optimistiska och pessimistiska uppfattningar om framtiden.

MÄNNISKAN OCH VÄRLDEN

Den studerande

- förstår principerna för en hållbar utveckling och global rättvisa
- känner till utgångspunkterna för miljöetik
- kan bedöma individens etiska ställning och verksamhet i relation till miljön
- förstår vilken inverkan samhällseliga avgöranden har på lång sikt, också globalt.

Gymnasieutbildningen

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att stöda de vuxna studerande i deras strävan att

- att analysera sina erfarenheter och fortsätta bygget på sin identitet och livsåskådning
- bredda sin kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar
- utveckla sin omdömes- och handlingsförmåga
- tillägna sig principer för mänskliga rättigheter, positiv pluralism, samhällelig och global rättvisa och hållbar utveckling.

Bedömning

I livsåskådningskunskapen bedöms förutom hur de studerande tillägnat sig faktakunskaper hur deras förmåga att förstå livsåskådningsfrågor utvecklas och deras förmåga att uttrycka sig mångsidigt, skickligt och kreativt. Livsåskådningsfrågor är ofta personliga, men underlaget för reflektionerna kring dem utgörs av de intellektuella dygderna: kritiskt tänkande, konsekvens, entydighet och systematik. I bedömningen och beskrivningen av olika livsåskådningar, värderingar och föreställningar uppskattas tolerans samt förmågan att beakta olika synvinklar och andras synsätt.

OBLIGATORISK KURS

1. Ett gott liv (LK 1)

Under kursen reflekterar man över vad ett gott liv är, vilka element identiteten och ett individuellt liv består av och vilka möjligheter människan har att eftersträva ett gott liv.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- stärka sin förmåga att binda sig vid de moraliska principer de väljer och sin vilja att verka i samklang med sina värderingar
- bli mera beredda och villiga att bry sig om och ta ansvar för sig själva, för andra människor, för samhället och för naturen
- utveckla sin förmåga att se helheter i en allt komplexare värld och på detta sätt förbättra sin förmåga att bygga upp en egen identitet och livsåskådning
- lära sig att bedöma påståenden om trosföreställningar och livsåskådningar
- utveckla sin förmåga att uttrycka sin identitet och livsåskådning och sina känslor och uppfattningar i anslutning till dem tolerant, logiskt och kreativt.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundläggande begrepp: livsåskådning, livsåskådningskunskap, ett gott liv, jaget, identiteten
- ett gott liv: människans grundläggande behov, världsliga och religiösa modeller för ett gott liv
- de grundläggande frågorna om människans existens som individ: den fria viljan och valsituationer, födsel och död, optimism, pessimism och realism
- livskompetens: individens möjligheter att påverka sitt liv; arvsanlagens och miljöns betydelse
- utformningen av identiteten under människans levnadslopp och etiska avgöranden i olika levnadsskeden
- ett individuellt liv tidigare och i våra dagars mångfasetterade samhälle
- uppfattningar om dygder och laster förr och nu och deras samband med livsstilar och vanor

FÖRDJUPADE KURSER

2. Världsbilden (LK 2)

Under kursen diskuteras uppkomsten av en världsbild och skillnaderna mellan olika världsbilder. De studerande skall göra sig förtrogna med olika sätt att begreppsligt gestalta världen och med den roll som kunskapen och olika samhällsinstitutioner spelar i detta.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära känna historiskt betydelsefulla och nu aktuella världsbilder och få mer kunskap om de trossystem som ligger bakom dem
- lära sig att fråga efter och bedöma de argument som ligger bakom påståenden och trossystem

- utveckla sin förståelse av olika institutioners betydelse när det gäller att utforma och förmedla en världsbild
- kunna strukturera en egen världsbild samtidigt som de är öppna för en meningsfull diskussion.

CENTRALT INNEHÅLL

- begreppen världsbild, världsåskådning och livsåskådning och deras inbördes förhållande
- strukturen hos en världsbild och dess kärnfrågor: uppfattningar om människan, samhället, kulturen och naturen samt om verklighetens beskaffenhet
- världsliga och religiösa åskådningar som grund för världsbilden: gränsdragningen mellan vetenskaper, kvasivetenskaper och religioner
- skolan, medierna och konsten som skapare och förmedlare av världsbilden
- omvälvningar och brytningar i den västerländska världsbilden
- våra erfarenheters, vardagsuppfattningars och föreställningars uppkomst och tillförlitlighet
- rationell bedömning av olika världsbilder och kunskapskällor

3. Individen och samhället (LK 3)

Under kursen diskuteras individen, gemenskapen, samhället och växelverkan mellan människor. De studerande skall göras förtrogna med hur rättvisa, mänskliga rättigheter och demokrati förverkligas.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå gemenskapens betydelse för mänskligheten och den personliga identiteten
- lära sig att iaktta sin position som individ i en gemenskap och i ett samhälle, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system
- lära sig att bedöma den verksamhet som individer, grupper och institutioner bedriver som en del av maktutövningen i samhället
- lära sig att bedöma politiska mål och medel och öka sin förmåga och vilja till konstruktivt samhälleligt engagemang
- förstå de mänskliga rättigheternas, demokratins och rättvisans betydelse för ett bra samhälle och för framtiden.

CENTRALT INNEHÅLL

- människan som en social varelse, växelverkan mellan individerna och gemenskapen, det privata och det offentliga
- begreppet makt, olika former av makt och maktstrukturer samt möjligheter att påverka
- olika teorier om hur samhället är uppbyggt och om hur det förändras
- en god medborgare egenskaper som finländare, europé och världsmedborgare
- de mänskliga rättigheterna och deras historia
- politiska ideal, ideologier, utopier och olika former av demokrati
- rättvisan som en samhällelig, global och ekologisk fråga

4. Det kulturella arvet och identiteten (LK 4)

Under kursen behandlas det kulturella arvet som utgångspunkt för ett gott liv och som mått på ett sådant samt som en företeelse som är stadd i oavbruten utveckling och förändring. De studerande skall göra sig förtrogna med den kulturella mångfalden i världen och i våra dagars finländska samhälle.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå kulturen som en mänsklig verksamhet baserad på betydelser
- bekanta sig med olika kulturtraditioner och de levnadssätt som ansluter sig till dem
- utveckla sin förmåga att bedöma människornas uppfattningar och handlingar i förhållande till deras värderingar och trossystem
- lära sig tolerans gentemot olika övertygelser och identitetsval
- göra sig förtrogna med uttryck för den finländska identiteten
- förstå de människorättsliga dimensionerna i rasism, främlingshat och diskriminering.

CENTRALT INNEHÅLL

- kulturbegreppet och kulturens innebörd förr och nu
- identitet, etnisk börd och kulturarv
- samiska, finländska och europeiska kulturdrag och deras betydelse i dag
- inbördes växelverkan mellan kulturer och civilisationer
- etnisk och kulturell mångfald i Finland och i världen
- livet i ett pluralistiskt samhälle
- etnocentricitet samt rasismens och toleransens historia

5. Olika sätt att förklara världen i livsåskådningstraditionen (LK 5)

Under kursen begrundas olika sätt att förklara världen enligt mytiska traditioner, religiösa traditioner och livsåskådningstraditioner. De studerande skall göra sig förtrogna med olika världsåskådningars uppkomst, historia och med forskningen om dem.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- utveckla sin förmåga att bedöma skillnader och likheter i uppfattningar och trossystem
- lära sig att bedöma påståenden om föreställningar och livsåskådningar
- känna till viktiga trossystem och livsåskådningsmönster i olika kulturer och utöka sin kunskap om bakgrunden till dem och om hur de sprids i våra dagar
- förstå hur myter och religiösa uppfattningar har uppkommit och inse deras betydelse i våra dagar som förklaringar till olika företeelser i världen
- lära sig att förstå hur världen har förklarats och gestaltats i den europeiska kulturtraditionen.

CENTRALT INNEHÅLL

- mytiska förklaringar om världen förr och nu
- religionens och religiositetens väsen
- sociologisk, moralisk, antropologisk och psykologisk religionskritik
- ateism och agnosticism
- den sekulära humanismens och fritänkandets historia och inriktningar i våra dagar
- humanismen och kristendomen som grundläggande ideologiska grundströmningar i västerlandet

5.13 FILOSOFI

Gymnasieutbildningen

Det filosofiska tänkandet gäller hela verkligheten, det gestaltar världens mångfald och människans verksamhet i den. Filosofins särdrag ligger i dess sätt att strukturera problemen begreppsligt, rationellt och i diskuterande form. Studierna i filosofi i gymnasiet skall stödja elevernas individuella utveckling och främja den allmänna förmåga till inläring och reflektion som behövs i ett föränderligt och komplext samhälle. De temaområden som studeras i filosofin är nödvändiga för att man skall förstå kulturarvet och den nutida kulturen.

Filosofins praktiska betydelse ligger i att de studerande lär sig att begreppsligt strukturera frågor om värderingar, normer och betydelser. Studierna i filosofi hjälper dem att se vilken betydelse olika slags kunskaper och färdigheter har för individen och samhället. Som motvikt till specialiserade kunskaper och färdigheter lär man sig genom filosofin att gestalta större begreppshelheter och samband.

Ett viktigt syfte med undervisning i filosofi är att främja kreativt och självständigt tänkande. Filosofin erbjuder rikligt utrymme för de studerande att utforma sin personliga uppfattning. Genom att sätta sig in i filosofiska grundfrågor på vilka det inte finns enkla svar lär de sig att utforma och motivera sina tankar och samtidigt att respektera andra väl grundade uppfattningar. Genom att tillsammans fundera över och diskutera invecklade frågor utvecklar de studerande självförtroendet; de börjar lita på sina egna möjligheter att lösa även svåra problem. Studierna i filosofi hjälper dem att mogna till aktiva, ansvarsfulla och toleranta medborgare.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i filosofi är att de studerande skall

- lära sig gestalta filosofiska problem och se olika tänkbara lösningar på dem
- kan gestalta sitt eget liv från filosofiska utgångspunkter
- förmå strukturera sina tankar begreppsligt i tal och skrift och identifiera påståenden och motiveringar som stöder dem
- begripa motiveringarna för olika filosofiska uppfattningar och kunna diskutera dem följdriktigt och förnuftigt
- lära sig behärska grundläggande allmänbildande fakta ur filosofins historia och nutida strömningar och kunna relatera dem till samhällliga och kulturella företeelser.

Bedömning

I filosofin bedöms med vilken framgång de studerande tillägnat sig begrepp och teorier samt hur väl de kan uttrycka egna filosofiska tankar. De studerandes förhållande till filosofiska frågor är individuellt men som grund för en filosofisk diskussion bör ligga tänkandets kognitiva dygder: kritik, konsekvens, entydighet och systematik.

OBLIGATORISK KURS

1. Introduktion i filosofiskt tänkande (FI 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna gestalta filosofiska problem och olika tänkbara lösningar på dem och förstå hur man inom filosofin försöker strukturera verkligheten, kunskap, verksamhet och värderingar begreppsligt
- känna till olika slags filosofiska, vetenskapliga och all dagliga uppfattningar om verkligheten, uppfattningar om vår kunskap om den och om vårt handlande i den
- kunna se skillnader mellan deskriptiva och normativa påståenden och kunna motivera olika uppfattningar om det goda och det rätta.

CENTRALT INNEHÅLL

- vad filosofi är, de filosofiska frågornas natur och deras förhållande till praktiska, vetenskapliga och religiösa frågor; filosofins centrala delområden
- filosofiska grundtankar om verklighetens natur: förhållandet mellan ande och materia, mellan frihet och tvång
- grundläggande filosofiska teorier om kunskap och deras förhållande till vetenskapliga och all dagliga uppfattningar: begreppskunskap och erfarenhetskunskap, sanning och argumentation
- det goda och det rätta som filosofiska begrepp, arten av de moraliska värderingar som styr människans handlande, dessa värderingars förhållande till fakta och andra värdeomdömen; filosofiska uppfattningar om skönhet, om ett gott liv och om lycka

FÖRDJUPADE KURSER

2. Filosofisk etik (FI 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli insatta i den filosofiska etikens viktigaste problem, begrepp och teorier
- kunna bedöma livet och handlandet ur moraliska synvinklar och motivera sina omdömen med etiska begrepp
- förmå strukturera sina egna moraliska avgöranden och motiveringar utgående från den filosofiska etiken
- lära sig ett kritiskt förhållningssätt och tolerans såväl gentemot sig själv som gentemot andra.

CENTRALT INNEHÅLL

- tillämpande och normativ etik angående moralfrågor samt metaetik
- grunden för olika moraliska värderingar och normer, moralens förhållande till rätt och religion, förnuftets och känslornas andel i moralisk övertygelse
- objektivitet och subjektivitet i moraliska värderingar och normer, fakta i etiska grundfrågor samt våra möjligheter att nå fram till etiska sanningar
- grunderna för den klassiska dygdetiken samt för konsekvens- och pliktetiken
- filosofisk etik och frågan om ett gott liv

3. Kunskap och verklighet i filosofin (FI 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna gestalta vad kunskap och vetande innebär i filosofi, i vetenskap och i dagligt liv
- kunna bedöma hurdana föreställningar av verklighetens grundläggande väsen som uppstår i filosofin, i vetenskap och i olika världsåskådningar
- lära sig att analysera och kritiskt bedöma tankeföreställningar och påståenden
- lära sig att se den vetenskapliga forskningens och härledningens natur.

CENTRALT INNEHÅLL

- metafysikens centrala frågor och grundbegrepp, olika uppfattningar om metafysikens väsen samt verklighetens natur i ljuset av naturvetenskaplig, humanistisk och praktisk kunskap
- det sannas natur och sanningsteorierna
- kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande
- vetande, förståelse och tolkning; skillnader och likheter mellan praktisk och vetenskaplig kunskap; naturvetenskaplig och humanistisk kunskap
- den vetenskapliga forskningens natur och metodiska grundbegrepp
- grunderna i argumentation och härledning

4. Samhällsfilosofi (FI 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli förtrogna med de viktigaste begreppen och inriktningarna inom samhällsfilosofin
- lära sig att gestalta samhällets natur och de centrala samhällsinstitutionernas verksamhet
- kunna bedöma samhällsordningens legitimitet
- kunna analysera förhållandet mellan samhället och individen samt den samhälleliga och politiska verksamheten.

CENTRALT INNEHÅLL

- samhällelig rättvisa
- individens rättigheter och skyldigheter, brott och straff
- det berättigade i samhällsordningen, makten och ägandet: teorier om samhällsfördrag, anarkism och samhälleliga utopier
- politisk filosofi: grundtankarna i konservatismen, liberalismen och socialismen samt nutida samhällsfilosofiska tolkningar av dem
- filosofiska frågor i den moderna kulturen: kön och könsroller, identiteten och uppbyggnaden av den, utanförskap, främlingskap och kulturell pluralism

5.14 HISTORIA

Undervisningen i historia för vuxna skall ge de studerande förutsättningar att förstå olika tidsperioders karaktär, problem och förändringsprocesser i vår tid och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om världen internationellt sett. Historia är ett läroämne som skapar en individuell, nationell och europeisk identitet.

Historieundervisningens uppgift är att handleda de studerande så att de utvecklas som ansvariga aktörer som kan granska företeelser i vår tid och i det förflutna kritiskt. De studerande skall ledas till att förstå sin egen kultur och andra kulturer som ett resultat av en historisk process. I undervisningen behandlas både allmän historia och Finlands historia.

Den grundläggande utbildningen

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i historia är att vuxna studerande skall lära sig

- att skaffa och utnyttja historiska kunskaper
- att använda olika källor, jämföra dem och utifrån dem bilda sig en egen motiverad åsikt
- att förstå olika sätt att indela historien i tidsperioder och rätt kunna använda begreppen, förhistoria, historia, gamla tiden, medeltiden och nya tiden
- att med hjälp av exempel känna igen kontinuiteten i historien
- att visa på orsaker till förändringar
- att bedöma framtida alternativ med hjälp av kunskap om historisk förändring.

VALFRIA KURSER

1. Från förhistorisk tid till franska revolutionen (hi 1)

Syftet med kursen är att göra de studerande förtrogna med den historiska kunskapens natur, processen att inhämta kunskap och grundläggande begrepp. Samtidigt blir de förtrogna med sina rötter och med vissa händelser och fenomen som blivit betydelsefulla inom historien från förhistorisk tid fram till franska revolutionen.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall lära sig

- att förstå att historisk kunskap baserar sig på historikernas tolkningar vilka kan förändras på grund av nya källor eller nya sätt att tolka dem
- att förstå olika sätt att dela in historien i tidsperioder och rätt kunna använda begreppen förhistoria, historia, gamla tiden, medeltiden och nya tiden
- att notera väsentliga förändringar som har ansetts påverka människornas liv, såsom jordbrukets uppkomst
- att se kontinuiteten i historien med hjälp av exempel
- att påvisa orsaker till förändringarna.

CENTRALT INNEHÅLL

Ett avsnitt som leder studerandena in i den historiska kunskapens natur

- karaktären hos kunskap om det förflutna
- olika grupper av källmaterial och tolkningen av dem
- historiens grundbegrepp, förändring och kontinuitet

Förhistorisk tid och de första högkulturerna

- stenåldersmänniskans levnadsförhållanden och förändringar i dem till följd av att bronset och järnet uppfanns
- jordbrukets uppkomst, uppkomsten av olika riken och skrivkonstens inverkan på människornas liv

Den europeiska civilisationens födelse

- samhället och kulturen i Aten och Rom under antiken
- antikens återspeglning på nutiden

Medeltiden

- religionernas inverkan på människornas liv och människornas ojämlika ställning i samhället
- införlivandet av Finland med Sverige

Den nya tidens genombrott

- förändringarna i den europeiska människans världsbild och värderingar vid övergången från medeltiden till nya tiden: renässansen inom konsten, reformationen inom religionen, världsbildens vetenskapliga utvidgning

Finland som en del av det svenska riket

- livet som kungens undersåtar och som invånare i en stormakt
- den finska kulturens uppkomst

Frihetsideologin vinner terräng

- konsekvenserna av franska revolutionen

Dessutom studeras ett av följande teman från förhistorisk tid fram till 1800-talet:

- någon utomeuropeisk högkultur
- handelns utveckling
- kulturens utveckling
- utvecklingen av trafik- och transportmedlen
- förändringar hos befolkningen

2. Från Wienkongressen till första världskriget (hi 2)

I kursen fördjupas de studerandes uppfattning om den historiska kunskapens natur. Avsikten är att stärka de studerandes identitet och göra dem förtrogna även med andra kulturer och inflytandet från dem.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall lära sig

- att skaffa och utnyttja historiska kunskaper
- att använda olika källor, jämföra dem och utifrån dem bilda sig en egen motiverad åsikt
- att förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt
- att förklara ändamål med och följer av mänsklig verksamhet
- att bedöma framtida alternativ med hjälp av kunskap om historiska förändringsprocesser.

CENTRALT INNEHÅLL

Livet på 1800-talet och nationalitetsidén

- livet i 1800-talets Finland
- de viktigaste politiska förändringarna och nationalitetsidéernas inflytande i Europa i början av 1800-talet
- kulturen som återspeglare av nationalitetsidén i Finland

Den industriella revolutionen

- industrialiseringen och dess inverkan på människornas liv
- urbaniseringen

Det finska samhället omvandlas

- ståndssamhällets upplösning
- förryskningen av Finland och motståndet mot den

Från stormakternas maktkamp till första världskriget och dess följder

- imperialismen och dess inverkan på Europas stormakter och kolonier
- första världskriget, dess orsaker och följder
- orsakerna till det ryska kejsardömets fall och revolutionerna år 1917
- Finlands självständighet och inbördeskriget

3. Från Versailles till nutid (hi 3)

Kursens syfte och mål är samma som i kurs 2.

CENTRALT INNEHÅLL

Depressionens och totalitarismens tid

- börskraschen och dess verkningar i Europa
- livet i demokratier och diktaturer

Tiden under andra världskriget

- andra världskriget, dess orsaker och följder
- Finland under andra världskriget och hur landet klarade sig ur krigen

Finland från 1950-talet till i dag

- förändringen i näringsstrukturen och dess inverkan på människornas liv
- det finländska välfärdssamhället byggs upp

Från konflikterna mellan öst och väst till motsatsförhållanden mellan syd och nord

- det kalla kriget
- världens tudelning i fattiga och rika stater och problem som detta medför

Livet i slutet av 1900-talet

- det västerländska konsumtionssamhällets uppkomst och dess följder för miljön och för människornas liv
- informationsförmedlingens utveckling

Dessutom behandlas ett av följande teman från 1800-talet fram till nutiden:

- någon utomeuropeisk kultur
- utvecklingen av jämlikheten
- kulturens utveckling
- teknologins utveckling, till exempel utvecklingen av trafik- och transportmedlen
- från ett splittrat till ett enat Europa

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

ATT SKAFFA SIG KUNSKAP OM DET FÖRGÅNGNA

Den studerande kan

- skilja mellan förklarande och irrelevanta faktorer
- läsa och tolka källmaterial av olika slag.

ATT FÖRSTÅ HISTORISKA HÄNDELSER

Den studerande kan

- placera in händelser som han eller hon har studerat i deras historiska sammanhang och kan på så sätt tidsbestämma dem (kronologi)
- förklara hur förändring och kontinuitet hör ihop med det historiska skedet
- kan påvisa orsaker till och följder av historiska händelser.

ATT ANVÄNDA HISTORISKA KUNSKAPER

Den studerande

- besvara frågor om det förflutna med hjälp av fakta ur olika källor, också fakta som fåtts fram med hjälp av modern teknik
- bilda sig en motiverad uppfattning om olika händelser och företeelser och bedöma dem.

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i historia är att en vuxenstuderande skall

- lära känna huvudlinjerna och de viktigaste historiska händelserna i Finlands historia och i världshistorien samt händelsernas bakgrund och följder
- se nuet som ett resultat av den historiska utvecklingen och som utgångspunkt för framtiden, kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och på så sätt bygga upp sin medvetenhet om historien
- kunna skaffa sig kunskap om det förflutna och bedöma kunskapen kritiskt samt förstå att historiska fakta kan tolkas på olika sätt, att den historiska kunskapen är relativ och att orsakssammanhangen är mångfacetterade
- kunna bedöma människans handlande i förgångna tid och betrakta historiska företeelser både utifrån respektive epok och utifrån vår tid
- förstå kulturens olika uttrycksformer och se hur dessa skiljer sig från varandra
- få stoff för att skapa sig en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter och demokrati samt för att kunna handla som ansvarsmedvetna medborgare.

Bedömning

Bedömningen av insikterna skall utgå från de färdigheter och tänkesätt som är betecknande för historieämnet och från hur den studerande behärskar det centrala innehållet i lärokursen. Vid bedömningen skall speciell vikt fästas vid den studerandes förmåga att bygga upp välstrukturerade helheter, att skilja på väsentliga och oväsentliga fakta, att överblicka tidsförlopp och orsakssammanhang och att kritiskt bedöma historiska fenomen och källor. Kurserna bör bedömas allsidigt: i stället för prov kan man ty sig till olika slag av instuderingsuppgifter, till projektarbeten och andra alternativa bedömningsmetoder.

1. Den europeiska människan (HI 1)

Kursen behandlar centrala vinningar inom den europeiska kulturen samt förändringarna i den europeiska människans världsbild och den vetenskapliga och idéhistoriska utveckling som ligger bakom förändringarna. De studerande skall bekanta sig med den europeiska kulturens vinningar med hjälp av olika slags historiskt källmaterial. Kulturen bör förstås som ett övergripande begrepp.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå vad europeiskheten grundar sig på genom att bekanta sig med Europas centrala kulturarv
- inse betydelsen av vetenskapliga rön för människans världsbild
- kunna analysera olika kulturföreteelser som uttryck för sin tid
- känna till de idéhistoriska strömningarna bakom samhällsutvecklingen
- känna till med levnadssätten och världsbilden under olika tidsperioder.

CENTRALT INNEHÅLL

Antiken

- demokratins uppkomst
- kulturen under antiken

Enhetskulturen under medeltiden

- den medeltida människans världsbild och sedvänjor
- religionens inflytande på kulturen

Den nya tidens genombrott

- renässansen och kunskapsrevolutionen
- reformationen
- barocken som ett uttryck för envælde och motreformation
- uppkomsten av en naturvetenskaplig världsbild

Upplysningens tidevarv

- upplysningsfilosofin och dess inverkan på samhället och konsten
- det ideologiska arvet från Förenta staternas frigörelse och från franska revolutionen

Idéernas århundrade

- centrala ideella inriktningar och strömningar i konsten
- vetenskapen som utmanare av religionen
- borgerskapets århundrade

Nutiden

- kulturens splittring
- populärkulturen som massunderhållning

2. Internationella relationer (HI 2)

Kursen behandlar de viktigaste händelserna och förändringarna inom den internationella politiken från och med slutet av 1800-talet och deras bakgrund. Företeelserna analyseras utgående från den ekonomiska, ideologiska och maktpolitiska konkurrensen. En central infallsvinkel är demokrati kontra diktatur.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till den internationella politikens grundbegrepp och teori
- förstå hur det internationella samarbetet i huvudsak är uppbyggt och vilka motsättningar som finns
- förstå vilken inverkan ideologiska och ekonomiska intressekonflikter har haft på de internationella relationernas utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

Stormakternas strävan efter dominans

- grundläggande begrepp inom den internationella politiken
- teori och praxis inom imperialismen
- första världskriget och dess inverkan på den internationella politiken

Tiden mellan världskrigen samt andra världskriget

- europeiska ytterlighetsrörelser, demokratins kris och förföljelser
- andra världskriget och dess följdfeomen

Det kalla kriget

- det kalla krigets teori: Förenta staterna och Sovjetunionen som ledare i en bipolär värld
- det kalla krigets ideologiska, ekonomiska och militära fronter
- krisernas karaktär under det kalla krigets tid
- Tyskland som arena för det kalla kriget
- Kinas roll i den internationella politiken

En ny tid av osäkerhet

- Sovjetunionens splittring och bipolaritetens upplösning
- internationella fredssträvanden
- tredje världen som en del av den internationella politiken
- Mellanöstern som ett problemfält
- förändringen i Förenta staternas ställning i den internationella politiken
- nya internationella strukturer

3. Vändpunkter i Finlands historia (HI 3)

Kursens syfte är att analysera viktiga förändringsprocesser och utvecklingslinjer i Finlands historia från 1800-talet till nutiden. Centrala frågor är förändringarna i Finlands statliga och internationella ställning, kriser i anslutning till dem, övergången från ståndssamhälle till medborgarsamhälle samt ekonomiska och kulturella brytningar.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till de viktigaste samhälleliga och ekonomiska förändringarna
- kunna ställa den politiska utvecklingen i Finland i relation till den allmänneuropeiska och världspolitiska bakgrunden
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet.

CENTRALT INNEHÅLL

Arvet från den svenska tiden

Maktskiftet

- Finlands införlivande med Ryssland
- autonomins uppkomst

Finskhet rörelsens uppkomst och den nationella väckelsen

- den ideella grunden och centralgestalterna

Samhällelig och ekonomisk brytning

- näringsstrukturens förändring och industrialiseringen av Finland
- ståndssamhällets upplösning och medborgarsamhällets framväxt
- förtryckperioderna och demokratins uppkomst

Finlands självständighetsprocess

- Finlands frigörelse
- inbördeskriget
- regeringsformen

Från tudelning till enande

- högerradikalismens uppkomst
- levnadsstandardens uppsving
- kulturen som konsumtionsvara

Andra världskriget och dess följder

- kriget och återuppbyggandet
- omläggning av utrikespolitiken

Välfärdsstatens uppkomst

- strukturella förändringar
- de kulturella och samhälleliga förändringarna på 1960- och 1970-talet

Finlands nya internationella ställning

- anslutning till den internationella integrationen kulturellt, ekonomiskt och politiskt
- finländarnas framtid som en del av ett globalt system

4. Människan, miljön och kulturen (HI 4)

Kursen behandlar växelverkan mellan människan och naturen samt den uppbyggnad och utveckling av kulturmiljön som skett som ett resultat av denna växelverkan från förhistorisk tid till nu.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå beroendeförhållandet mellan människan och naturen som en del av en bärkraftig utveckling
- inse hur människan brukar naturresurserna som utkomstkälla och hur detta inverkar på miljön och samhällsstrukturen
- kunna ange produktionsekonomin utvecklingslinjer och inverkan på levnadssättet
- känna till huvuddragen i befolkningstillväxten och de faktorer som bidragit till den.

CENTRALT INNEHÅLL

Förhistorien – fångstkulturens tid

- människans utvecklingsskeden
- samlarnas och jägarnas levnadssätt

Jordbruket och de förändringar som det medförde

- arbetsfördelningen och kulturens uppkomst
- kulturerna i de stora floddalarna

Medelhavets ekonomiska sfär under antiken

- näringslivet i Grekland
- Rom – en miljonstad och ett imperium
- slaveriet och antikens teknik

Det ekonomiska systemet och samhällssystemet under medeltiden

- feodalsamhället
- befolkningen, handeln och städerna under medeltiden

Upptäcktsfärderna

- förutsättningarna för upptäcktsfärderna och följderna av dem
- uppkomsten av en världsekonomi

Den industrialiserade världen

- tekniska innovationer och verkstadsindustrins första skeden
- förändringarna i arbetsfördelningen mellan könen
- samhällsförändringarna och miljökonsekvenserna
- förändringarna i stadsstrukturen

Det globala konsumtionssamhället

- uppdelningen av råvaror och marknader
- massproduktionen och konsumtionssamhället
- den socialistiska planekonomin
- utformningen av den tredje världen
- tillväxtens gränser och nya utmaningar

5. Finland från förhistorien till autonomin (HI 5)

Kursen behandlar de viktigaste utvecklingslinjerna i Finlands historia före år 1809 och det finländska kulturarvet.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till de historiska utvecklingslinjerna i vårt land och deras beroende av Östersjöområdet
- känna till befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland
- inse sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen
- lära sig att värdesätta det finländska kulturarvet
- lära sig att förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygds historia och kunna se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel.

CENTRALT INNEHÅLL

Förhistorien

- förhistorien och olika tolkningar av finnarnas och samernas härstamning
- bosättning, levnadsvillkor, religion och föreställningar samt yttre förbindelser

Finlands anslutning till den västeuropeiska kulturgemenskapen på medeltiden

- Finland i gränsområdet mellan öst och väst
- ståndssamhällets uppkomst
- bosättning, näringsgrenar, religiösa och politiska förändringar

Den nya tidens nya vindar

- reformationen och centralmaktens allt starkare ställning

Stormaktstiden

- stormaktstidens spår i Finland
- ekonomi, befolkning, utbildning

Frihetens och nyttans tid

- den kulturella och ekonomiska utvecklingen
- reformerna under den gustavianska tiden
- de första stegen till en nationell medvetenhet

6. Kulturmöten (HI 6)

Under kursen behandlas valfritt särdragen och nuläget i någon eller några kulturkretsar samt kulturell växelverkan. Kulturen bör uppfattas som ett övergripande begrepp. De kulturområden som behandlas skall ligga utanför Europa.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli förtrogna med kulturella grundbegrepp och lära sig att förstå värderingar och levnads-sätt i en kultur som avviker från den egna kulturen
- förstå sambanden mellan andlig kultur, samhällsstruktur, näringsliv och naturförhållanden
- känna till den historiska utvecklingen i den kultur som behandlas och dess växelverkan med andra kulturer
- lära sig att analysera olika uttrycksformer för kulturen i fråga, till exempel i konsten, religionen och de sociala strukturerna
- kunna beakta olikheter i den kulturella bakgrunden i interaktionssituationer.

CENTRALT INNEHÅLL

Ett eller flera av följande kulturområden skall studeras:

- Afrika
- arktiska kulturer
- ursprungskulturerna i Australien och Oceanien
- Indien
- den islamska världen
- Japan
- Kina
- Korea
- Latinamerika
- Nordamerikas ursprungskulturer

5.15 SAMHÄLLSLÄRA

Samhällslärans uppgift är att stödja och vägleda vuxenstuderandena så att de kan bli aktiva och ansvarsfulla medlemmar i samhället. Undervisningen i läroämnet skall ge dem grundkunskaper och basfärdigheter angående samhällets struktur och verksamhet samt kännedom om medborgarnas möjlighet att delta i politiken och påverka den. Samhällets struktur och centrala frågor såsom makt, ekonomi och inflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på innehållet i samhällsvetenskaper och juridik.

Undervisningens mål är att stödja de studerande som aktiva, toleranta och demokratiska medborgare och ge dem erfarenheter av hur samhället fungerar och av de möjligheterna att utöva demokratsikt inflytande. Undervisningen skall bygga på positiva samhällsetiska värderingar som socialt ansvar, respekt för mänskliga rättigheter, uppskattning av arbete och entreprenörskap samt ett aktivt medborgarskap.

Den grundläggande utbildningen

Undervisningens mål

Målen med undervisningen i samhällslära är att de studerande skall

- få en uppfattning om den samhälleliga kunskapens natur
- lära sig att inhämta och tillämpa information om samhället och näringslivet kritiskt och kunna fungera som en aktiv opinionsbildare
- lära sig känna offentliga tjänster
- bli beredda att respektera arbete
- lära sig grunderna i entreprenörskap och lära sig att förstå entreprenörskapets betydelse för välfärden i samhället
- lära sig att förstå hur samhälleliga beslut inverkar på medborgarnas liv
- bli intresserade av att delta i och påverka den offentliga maktutövningen i samhället
- lära sig att bedöma och utveckla sitt handlande som ansvarsfull konsument och som aktör i samhället.

VALFRIA KURSER

1. Grunderna i samhällslära (sh 1)

CENTRALT INNEHÅLL

Individen som medlem i en gemenskap och välfärd

- familjen, olika slag av gemenskaper samt minoritets- och subkulturer
- individens möjligheter att fungera i hemkommunen, som medborgare i den egna staten, i Norden och i EU
- välfärdssamhällets olika dimensioner
- jämlikhet och en hållbar utveckling samt andra sätt att främja välfärden

Att påverka och fatta beslut

- medborgarnas möjligheter att påverka politiken
- demokrati, val och valdeltagande
- politiska och administrativa aktörer på kommunal, nationell och europeisk nivå
- medierna och opinionsbildningen

Medborgartrygghet

- rättssystemet, individens rättigheter och skyldigheter samt juridiskt ansvar
- säkerhetspolitik: utrikespolitik, rikets försvar

2. Grunderna i ekonomisk kunskap (sh 2)

CENTRALT INNEHÅLL

Hushållning

- principerna för privat hushållning
- arbete och entreprenörskap

Samhällsekonomi

- individen och hushållen som konsumenter och ekonomiska aktörer
- utrikeshandelns och den globala ekonomins betydelse

Ekonomisk politik

- konjunkturväxlingar inom ekonomin, arbetslöshet och inflation samt hur de påverkar privatekonomin
- arbetslöshet och inflation samt hur de påverkar privatekonomin

Offentlig ekonomi

- statens och kommunernas roll
- beskattning

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen

ATT SKAFFA FRAM OCH UTNYTTJA SAMHÄLLELIGA FAKTA

Den studerande

- förmår tolka uppgifter, statistik och grafisk framställning i medierna
- är kapabel att motivera sin uppfattning i politiska frågor
- kan jämföra olika alternativ när det gäller att fatta beslut i samhällliga och ekonomiska frågor.

ATT BEGRIPA SAMHÄLLELIG INFORMATION

Den studerande

- inser att det finns olika alternativ när det gäller att fatta politiska och ekonomiska beslut i samhället
- fattar den etiska dimensionen i samhälllig och ekonomisk verksamhet

Gymnasieutbildningen

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i samhällslära att vuxenstuderandena skall

- uppfatta samhällets karaktär som ett resultat av den historiska utvecklingen
- känna till grunderna för och förfaringssätten i samhällssystemet och näringslivet i Finland och kunna sätta in dem i europeiska och internationella sammanhang
- behärska de viktigaste begreppen angående samhälle och ekonomi
- få klart för sig vilka möjligheter att påverka beslutsprocessen och delta i den som det finns i ett demokratiskt samhälle och också kunna utnyttja möjligheterna
- kunna skaffa sig aktuell information ur olika källor och kritiskt kunna bedöma verbal, grafisk och statistisk framställning av den
- kunna bilda sig en motiverad åsikt om kontroversiella sociala och ekonomiska frågor som är knutna till värderingar
- bli kapabla att bilda sig en samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, tolerans och respekt för jämlikhet.

Bedömning

Vid bedömningen av de studerandes insikter i samhällslära fästs vikt vid hur väl de behärskar lärokursens sakinnehåll och centrala begrepp och vid hur väl de kan uttrycka sina kunskaper strukturerat och bedöma och tolka samhällsföreteelser kritiskt samt utnyttja verbal, numerisk och grafisk information i olika form. Dessa färdigheter bedöms i anslutning till kurserna med mångsidiga provuppgifter eller genom andra bedömningsmetoder.

OBLIGATORISK KURS

1. Samhällskunskap (SL 1)

Under kursen orienteras de studerande i politik och samhällssystem med tonvikt på det finländska samhället, som analyseras med hjälp av begrepp och teorier i statskunskap, socialpolitik och sociologi. Utvecklingen av samhällets grundstrukturer, makt och inflytande utgör centrala perspektiv.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå grundstrukturerna i det finländska samhället
- känna till medborgarnas grundläggande rättigheter och vilka tillvägagångssätt och möjligheter de har för att påverka samhället
- tillägna sig ett balanserat och analytiskt synsätt på samhället
- känna till grunderna för välfärdssamhället.

CENTRALT INNEHÅLL

Det finländska samhällets utveckling

- befolkningsstrukturen i Finland
- välfärdsstatens tillkomst
- välfärdsstatens möjligheter

Makt

- maktbegreppet och former för maktutövning
- olika politiska system

Inflytande

- demokratin och medborgarsamhället
- global påverkan
- utmaningar för medborgarinflytandet

Rättsstaten och säkerhetssystemen

- grundläggande rättigheter
- rättsväsendet och ordningsmakten
- säkerhetspolitik och varierande hotbilder

Socialpolitiken

- syfte, uppgift och former

FÖRDJUPADE KURSER

2. Ekonomisk kunskap (SL 2)

Kursen utgör en introduktion i näringslivets verksamhetsprinciper. Den grundar sig på de ekonomiska vetenskaperna. I den behandlas mikro- och makroekonomiska frågor ur konsumentens, företagets och staternas synvinkel. De studerande ges en inblick i näringslivet med hjälp av olika typer av statistik och andra källor.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli insatta i nationalekonomins grunder, dess viktigaste begrepp och teorier
- få en inblick i Finlands och det internationella näringslivets nuläge och framtidsutsikter
- bli kapabla att fatta dagliga ekonomiska beslut och granska ekonomiska frågor också ur etisk synvinkel
- känna till arbetets och företagsamhetens betydelse för samhällsekonomin.

CENTRALT INNEHÅLL

Finländarnas näringsgrenar

- primärproduktionen
- teknologin och industrialiseringen
- servicesamhället

Den ekonomiska verksamheten och företagen

- grundläggande ekonomiska begrepp
- efterfrågan, utbud och jämvikt i marknadsekonomin
- olika former av konkurrens
- företagsverksamhet och konsumtion

Fluktuationer och rubbningar i det ekonomiska livet

- ekonomisk tillväxt
- keynesianism och monetarism som alternativa utvägar ur ekonomiska kriser

Penningpolitiken och finansmarknaden

- avregleringen av marknaden
- finansmarknadens struktur
- penningpolitik och ränta

Den offentliga ekonomin och den ekonomiska politiken

- beskattning och finanspolitik
- politiken och marknadskrafterna
- inkomstpolitiken

Finland i den internationella handeln

- den internationaliserade ekonomin och Finland
- globaliseringens effekter

Finlands ekonomiska framtidsutsikter

- riskfaktorer, möjligheter och tillväxtgränser

3. Medborgarens lagkunskap (SL 3)

Kursen skall ge de studerande grundläggande kunskaper om Finlands rättsordning och lära dem att bevaka sina rättigheter samt att själva utföra enkla rättshandlingar.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig grundläggande fakta om Finlands rättsordning och de viktigaste principerna för den
- få baskunskaper om domstolsväsendet i Finland och om internationella domstolar som har betydelse för medborgarna
- lära sig att själva sköta de vanligaste rättsärendena
- lära känna sina rättigheter, förmåner och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument
- kunna hitta och använda viktiga juridiska källor
- vilja handla rätt och lagenligt.

CENTRALT INNEHÅLL

Grunderna i lagkunskap

- Finlands rättshistoria
- rättsordningen och domstolsväsendet
- grundläggande begrepp
- källor för juridisk information

Medborgarens vanligaste rättshandlingar

- familjerätt
- arbetsrätt
- konsumentskydd
- skuld, borgen och bristande betalningsförmåga
- boende
- överklagande av myndigheters beslut

Straff- och processrätt

- rättegångar och alternativ till dem
- straffformer
- internationell rätt och åberopande av den

4. Europeiskhet och Europeiska unionen (SL 4)

Kursen orienterar de studerande i Europeiska unionens verksamhet och i den enskilda medborgarens ställning i ett integrerat Europa samt uppmuntrar dem att delta i den aktuella debatten om unionen.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få allsidig och fördjupad information om Europeiska unionen och dess verksamhet
- lära sig att agera som medborgare i Europeiska unionen
- lära sig se fördelar och nackdelar, möjligheter och risker som den europeiska integrationen medför
- kunna skaffa sig jämförande information om Europeiska unionen och dess medborgare
- förstå betydelsen av den europeiska integrationen för sitt eget liv och för det politiska systemet.

CENTRALT INNEHÅLL

Den europeiska identiteten

- gemensamma europeiska värderingar
- medborgarskap i Europeiska unionen

Påverkan och inflytande inom Europeiska unionen

- beslutsprocessen i Europeiska unionen
- finländarnas ställning i Europeiska unionens beslutsprocesser
- olika slags medlemmar

Europeiska unionens regionala verkningar

- de ungas möjligheter att studera och arbeta inom EU
- Regionernas EU ur medborgarens synvinkel

Den europeiska unionens utmaningar

- utvidgningen av EU
- den gemensamma säkerhetspolitiken
- EU och de globala systemen

5.16 PSYKOLOGI

Gymnasieutbildningen

I egenskap av en vetenskap som undersöker människans handlande skall psykologin ge de studerande förmåga att allsidigt iaktta och förstå människan och de faktorer som påverkar hennes beteende. Med hjälp av psykologisk kunskap och psykologiska begrepp kan de studerande personligen bli medvetna om och bearbeta psykologiska fenomen. Kunskaper och färdigheter i psykologi stöder självkänslan, självutvecklingen och det psykiska välbefinnandet. Psykologins dels empiriska, dels reflekterande grepp ger de studerande en möjlighet att utveckla sitt kritiska tänkande.

Undervisningen skall skapa förutsättningar för de studerande att förstå psykologisk kunskap och personligen kunna tillämpa den. De får hjälp att inse sambandet mellan psykologisk kunskap och sociala, kulturella och aktuella frågor samt att förstå psykiska, biologiska och sociala faktorerens växelverkan och inbördes beroende.

I undervisningen behandlas den psykologiska kunskapens karaktär och dess uppkomst med betoning på centrala frågor i aktuell forskning och i forskningstraditionen. De vuxnas erfarenheter och livssituation bör utnyttjas

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i psykologi är att de studerande skall

- Utgående från vetenskapliga fakta lära sig se människans verksamhet som en helhet som grundar sig på växelverkan mellan psykiska, biologiska och sociala faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp, frågeställningar och metoder att skaffa sig information samt känna till psykologiska forskningsresultat och utgående från dem kunna bedöma den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar
- förstå psykologisk teori så att de kan tillämpa den när det gäller att se sin livssituation och sina möjligheter, främja sin psykiska tillväxt och sitt välbefinnande, samt kunna studera och utveckla sitt tänkande, sina människorelationer och sin interaktionsförmåga
- kunna skaffa sig psykologisk kunskap ur olika informationskällor och vara kapabla att bedöma informationens tillförlitlighet
- bli mogna för social och samhällelig verksamhet, lära sig se och möta samhällliga och kulturella förändringar – som den tekniska utvecklingen – och lära sig förstå agerandet hos människor med olika kulturell och social bakgrund.

Bedömning

Vid bedömningen fästs vikt vid sådan kunskap som tar sikte på en kognitivt högtstående fattningsförmåga. Förmåga att bearbeta information och behärska helheter i stället för upprepning av enskilda fakta betonas. De studerande skall visa att de har förstått det som de läst och kan tillämpa det inlärd.

1. Psykisk aktivitet, lärande och interaktion (PS 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bekanta sig med psykologin som vetenskap och med psykologins tillämpning på olika områden i samhället
- förstå olika sätt att undersöka och förklara människans handlande
- känna till psykologins centrala områden som emotion, motivation och kognitiva funktioner samt kunna iakttä och reflektera över människans handlande med hjälp av begrepp som återger dessa
- med stöd av psykologisk kunskap förstå vad lärande innebär och med hjälp av denna kunskap kunna reflektera över sina studier
- kunna tillämpa socialpsykologisk kunskap, ge akt på social interaktion och kunna uppfatta sig själv som medlem av en grupp.

CENTRALT INNEHÅLL

- psykologin som vetenskap: forskningsobjekt och tillämpningsområden inom psykologin, uppkomsten av psykologisk kunskap, centrala tillvägagångssätt när det gäller att förklara psykologiska fenomen
- Den psykiska verksamhetens karaktär: psykologiska grundbegrepp, psykiska, biologiska och sociala faktorer som styr handlandet
- inlärningspsykologins grunder och tillämpningar
- socialpsykologins grunder, som gruppdynamik, roller och normer

2. Människans psykiska utveckling (PS 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå de psykologiska, biologiska och sociala faktorer som utgör grunden för individens psykiska utveckling och inse dessa faktorer beroende av varandra
- känna till centrala utvecklingspsykologiska teorier och kunna tillämpa utvecklingspsykologisk kunskap på sitt eget liv
- förstå att människans psykiska utveckling fortsätter i många former under hela livet
- förstå eventuella problem i anslutning till människans utveckling och vara medvetna om att man kan påverka utvecklingen
- känna till hur den psykiska utvecklingen undersöks.

CENTRALT INNEHÅLL

- individens psykiska utveckling i livets olika skeden
- den psykiska utvecklingens delområden i ljuset av utvecklingspsykologiska teorier
- den psykiska utvecklingens samband med biologiska faktorer, till exempel med arvsfaktorerna och nervsystemets utveckling
- den sociala interaktionens och kulturens betydelse för människans psykiska utveckling
- problem i den psykiska utvecklingen och hur man kan påverka dem
- forskningen om den psykiska utvecklingen

3. Grunderna för människans informationsbehandling (PS 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå principerna för de grundläggande kognitiva processerna, som uppmärksamheten, perceptionen och minnesfunktionerna
- förstå hur aktiviteten kan regleras och inse dess betydelse för människans välmående
- lära sig grundprinciperna för nervsystemets byggnad och funktion samt känna till nervsystemets samband med de grundläggande kognitiva funktionerna
- veta hur de grundläggande kognitiva processerna och nervsystemets funktioner utforskas.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundläggande kognitiva processer
- reglering av aktiviteten, sömn och dröm
- nervsystemets struktur, nervcellens och nervsystemets funktion och deras samband med psykiska funktioner
- störningar i den kognitiva aktiviteten, hjärnskador och rehabilitering
- forskning i och tillämpning av kognitiv psykologi och neuropsykologi

4. Motivation, känslor och intelligent aktivitet (PS 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå att människans aktivitet är underkastad såväl medveten styrning som påverkan av omedvetna faktorer
- sätta sig in i grundläggande teorier om motivation och emotioner och förstå hur vetenskaplig forskning som gäller motivation och emotioner bedrivs utgående från dessa teorier
- begripa hur motivationen, emotionerna och de kognitiva funktionerna bildar en dynamisk helhet som styr handlandet
- förstå vilket samband motivationen och emotionerna har med individens och samhällets välmående
- förstå medvetandets, tänkandets och språkets betydelse för människans handlande
- förstå förutsättningarna och utvecklingsmöjligheterna för avancerat tänkande, intelligens och kreativitet ur individens och samhällets synvinkel.

CENTRALT INNEHÅLL

- motiv på olika nivåer och olika sätt att utveckla och upprätthålla motivationen
- känslor som flerdimensionella processer samt deras uppkomst, uttrycksformer och betydelse
- grundläggande teorier och forskning om motivation och emotioner
- motivationens, emotionernas och de kognitiva funktionernas inbördes inverkan på människans handlande
- betydelsen av motivation, emotioner och reglering av dem för välbefinnande på individuell och samhällelig nivå
- motivationens och känslornas samband med sociala och kulturella faktorer samt den biopsykiska grunden för dem
- högtstående kognitiv verksamhet som tänkande, problemlösning och beslutsfattande

5. Personligheten och den mentala hälsan (PS 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå vidden av personlighetsbegreppet och känna till hurdana forskningsmetoder som använts för att komma fram till kunskap om personligheten
- känna till olika sätt att beskriva personligheten
- inse svårigheterna när det gäller att definiera mental hälsa och förstå sambandet mellan den mentala hälsan och psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- känna till centrala störningar i den mentala hälsan och olika behandlingsmetoder för dem
- känna till metoder för att upprätthålla den psykiska hälsan.

CENTRALT INNEHÅLL

- centrala begrepp inom personlighetspsykologin, till exempel jaget och identiteten
- definitioner på och förklaringar av personligheten ur olika synvinklar inom psykologin
- personlighetsforskning
- faktorer som påverkar den mentala hälsan samt psykiska störningar
- psykoterapi och medicinering vid behandling av psykiska problem
- upprätthållande av den psykiska hälsan

5.17 MUSIK

Gymnasieutbildningen

”En studerande som har inlett sina gymnasiestudier innan han eller hon har fyllt 18 år skall ...studera minst ...två kurser i bildkonst eller i musik eller en kurs i båda de sistnämnda ämnena.” (Statsrådets förordning 955/2002, 9 § 5 mom.)

Musikundervisningens syfte är att erbjuda den vuxna studeranden upplevelser, färdigheter och kunskaper, som ökar allmänbildningen och sporrar till ett livslångt intresse för musik. Vid val av läroinnehåll skall de studerandes olika inriktning och utgångsnivå beaktas. Via kurserna i musik vill gymnasieutbildningen tillhandhålla intressanta musikaliska uppgifter för envar.

Musikundervisningen bygger på tanken att musiken utgör en betydande del av människans kultur. Studier i musik fördjupar kännedomen både om den egna kulturen och om andra kulturer. De hjälper de studerande att uppskatta kulturernas mångfald och förstå växelverkan mellan olika kulturer och konstarter. De erhåller insikter och färdigheter i konstnärligt arbete, i aktivt kulturengagemang, i teknologins användning och i en kritisk hållning till medieutbudet på musikens område.

Undervisningens mål

Musikundervisningens mål är att en vuxenstuderande skall

- utveckla sin förmåga att lyssna på musik och tolka vad de hör
- lära sig att uttrycka sig musikaliskt genom sång och spel, ensamma och i grupp
- fördjupa sina insikter i olika musikstilar, musikarter och i musikens historia
- bli medvetna om sitt förhållande till musiken och inse mångfalden av musikkulturer
- inse musikens och ljudets betydelse i medierna.

Bedömning

Musikundervisningen skall samtidigt erbjuda flera sätt att utveckla de studerandes musikaliska talang och musikaliska kunnande. Varje studerande skall fördjupa sina musikaliska färdigheter både självständigt och i grupp. Dessa särdrag i musikundervisningen förutsätter en kontinuerlig och allsidig bedömning, som styr och preciserar inlärningsprocessen. Vid bedömningen bör man ta hänsyn till den studerandes utgångsläge och se till att hans eller hennes kunnande kan komma till uttryck på vilket delområde som helst inom musiken. Den studerandes självvärdering utgör en väsentlig del av bedömningen. Det som skall bedömas är de studerandes musikaliska verksamhet i skolan, inte deras allmänna musikalitet.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Musiken och jag (MU 1)

Kursens mål är att de studerande skall finna sitt eget sätt att verka på musikens område. De skall via sitt förhållande till musiken reflektera över musikens betydelse för människan och växelverkan människor emellan. De skall undersöka sina möjligheter att göra och tolka musik, att lyssna på musik och att utnyttja kulturella tjänster. Under kursen skall de studerande bekanta sig med varandras musikintressen och med det lokala musiklivet. De skall fördjupa sin kännedom om musikaliska grundbegrepp och sätta sig in i hörselvård.

2. Ett flerstämmigt Finland (MU 2)

Kursens mål är att de studerande skall lära sig känna den finländska musiken och stärka sin kulturella identitet. De skall undersöka olika musikkulturer i Finland och även deras subkulturer samt lära sig att förstå deras bakgrundsfaktorer, utveckling och väsentliga drag. Under kursen granskas den europeiska konstmusikens inflytande på den finländska musikkulturen. Stoffet bör företräda olika musikarter: populärmusik, konstmusik och folkmusik.

5.18 BILDKONST

Gymnasieutbildningen

”En studerande som har inlett sina gymnasiestudier innan han eller hon har fyllt 18 år skall ...studera minst ...två kurser i bildkonst eller i musik eller en kurs i båda de sistnämnda ämnena.” (Statsrådets förordning 955/2002, 9 § 5 mom.)

Syftet med undervisningen i bildkonst är att utveckla de studerandes visuella uttryck och förmåga att tolka bilder. De skall lära sig att bedöma och uppskatta sin egen och andras kultur. Målen för undervisningen utgörs av de kunskaper och färdigheter som den visuella uttrycksförmågan kräver samt de visuella företeelserna i omgivningen: bildkonst, den byggda miljön och mediebilder. De studerande skall handledas i att motivera och reflektera över estetiska och etiska värderingar och deras inflytande. I undervisningen granskas hur rådande värderingar och betydelser i samhället kommer till uttryck i konsten och i den visuella miljön.

Konstnärliga processer har en helande inverkan på personligheten. Undersökning av sinnenstryck, form och innehåll och visualiseringen av dem utgör bildkonstens tillvägagångssätt. Bildkonst lär man sig därför genom skapande verksamhet. Undervisningen skall stimulera utvecklingen av fantasin och associationsförmågan. Målet är att de studerande skall få upplevelser av att ha lyckats och förnimmelser av skönhet samt att det hos dem föds ett livslångt förhållande till konst och förmåga att gestalta estetiska kvaliteter.

Bildkonstens innehåll ges en kulturell referensram i och med att teorikunskap förenas med praktiskt arbete. Läroinnehållet byggs upp i form av tematiska block. Konstnärliga bilder och mediebilder kan utnyttjas jämsides i undervisningen, när man granskar visuella fenomen. Konsthistoria och samtidskonst utgör genomgående teman. Undervisningen skall främja konstnärlig integration och samarbete mellan olika kunskapsområden och det omgivande samhället. I undervisningen i bildkonst skall det lokala konstlivet beaktas.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i bildkonst är att en vuxenstuderande skall

- lära sig att se, förstå och bedöma bildkonst och annan visuell kultur i sitt liv och i samhället
- känna till centrala begrepp i bildkonst och annan visuell kultur och kunna använda dem när det gäller att tolka, bedöma och redogöra för den konstnärliga arbetsprocessen, visuella budskap och egna och andras arbeten
- vänja sig vid att arbeta process- och målinriktat och vid att bedöma sig själv och samarbeta med andra
- lära sig att välja och på ett ändamålsenligt sätt använda olika material, tekniker och redskap för det konstnärliga uttrycket
- känna till nutidskonst och bildkonstens historia
- förstå mediekulturen och dess inflytande på människan och samhället
- lära sig att planera, utarbeta och bedöma det estetiska innehållet i medieproduktioner och att tillämpa medial teknik i sitt eget konstnärliga arbete
- känna till bildspråket inom arkitektur, formgivning och föremålskultur och dessa områdens historia
- bli medveten om hur den egna verksamheten inverkar på naturen, på kulturlandskapet, på den byggda miljön och på den planering och de beslut som berör dessa
- kunna utnyttja och värdesätta kulturella tjänster.

Bedömning

Bedömningen i bildkonst skall vara långsiktig och interaktiv. Den skall informera den studerande om framstegen och sporra honom eller henne att uttrycka sig djärvt med tilltro till sin egen konstnärliga förmåga. Undervisningen i bildkonst skall utveckla förmågan att bedöma sig själv. Bedömningen skall gälla arbetsprocesser och -resultat, innehållsliga, konstnärliga och tekniska färdigheter samt förmågan att tillämpa teoretisk kunskap i den egna framställningen. Vid kursbedömningen beaktas visuella och skriftliga individuella uppgifter och grupparbeten, skisser, självständiga uppgifter och allmän aktivitet.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Jag, bilden och kulturen (KO 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till den visuella kulturens innehåll och grunder
- lära sig att uttrycka sig med bildkonstens medel och att komma med personliga idéer
- lära sig att utnyttja konstnärliga begrepp för att iaktta och bedöma sina egna och andra studerandes bilder samt konstnärliga och mediala bilder
- lära sig att kritiskt reflektera över problem i den visuella kulturen och tolka företeelsernas innehåll, former och betydelser ur individens och samhällets synvinkel samt att i sitt eget arbete tillämpa det som de har lärt sig
- förstå bildkonstens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv och i samhället.

CENTRALT INNEHÅLL

- konstens väsen: konsten ur individens och samhällets synvinkel samt olika konstuppfattningar
- bildens makt och bilder av makten i kulturen
- konsten som tolk för kulturen: finländsk, nordisk och europeisk kultur samt utomeuropeiska kulturer
- det egna konstnärliga uttrycket: att rita och måla, att arbeta tredimensionellt, att använda digitala bilder
- olika medel för att bygga upp en bild: komposition, färger, rörelse, rum och tid
- bildtolkning och bildanalys visuellt och verbalt, introduktion i olika sätt att analysera konst, t.ex. formalistisk, semiotisk, ikonografisk och receptionsanalytisk tolkning

2. Miljö, plats och rum (KO 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig grunderna inom formgivning och arkitektur, uttryckssätt, materialkännedom, estetik och planeringsprocesser
- lära sig att i miljöplanering och formgivning göra iakttagelser ur olika synvinklar, t.ex. ur estetisk och etisk synvinkel, samt att se vad som socialt och kulturellt sett främjar en hållbar utveckling
- lära sig att iaktta miljön i dess olika former: naturmiljön, den byggda miljön, den sociala och psykiska miljön samt se dem som kulturella yttringar

- förstå samhällskonstens och miljökonstens betydelse i miljöplaneringen och i den visuella kulturen i vidare mening.

CENTRALT INNEHÅLL

- rummet som begrepp: att erfara rummet som en psykisk, fysisk och social plats
- grundbegreppen inom arkitektur och formgivning: skala, rörelse, rum, proportionssystem, struktur, färg, form och material
- landskap, byggnader, föremål och konstverk som materiella, andliga och estetiska yttringar av respektive tids kulturhistoria
- arkitektur och formgivning ur miljöns och näringslivets synvinklar
- modeller, reliefer, miniatyrer och experiment med olika material

5.19 GYMNASTIK

Gymnasieutbildningen

”En studerande som har inlett sina gymnasiestudier förrän han har fyllt 18 år, skall studera minst en kurs i gymnastik ...” (Statsrådets förordning 955/2002, 9 § 5 mom.)

Syftet med undervisningen i gymnastik är att främja de vuxna studerandes fysiska, psykiska och sociala verksamhetsförmåga. Positiva erfarenheter av gymnastik och idrott stärker den psykiska aktiviteten och ger kraft att orka. Gymnastikundervisningen skall erbjuda de studerande färdigheter, kunskaper och erfarenheter, med vars hjälp de blir benägna att självständigt idrotta och motionera. I undervisningen betonas etiska värderingar. För att de studerande skall kunna upprätthålla den fysiska konditionen och iaktta den skall de ledas att förstå betydelsen av motion för att man skall orka.

Gymnastik och idrott skall studeras mångsidigt med hänsyn till de lokala omständigheterna. Undervisningen kan arrangeras individuellt, i smågrupper och i storgrupp. För elever som är i behov av särskilt stöd differentieras den enligt de individuella behoven.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i gymnastik är att de studerande skall

- utveckla sina färdigheter och kunskaper i olika gymnastik- och idrottsgrenar
- lära sig att utöva gymnastik och idrott på egen hand
- kunna bedöma sin fysiska kondition och ställa upp mål för sig
- tillägna sig goda vanor och följa dem, lära sig att iaktta överenskomna regler och att ta hänsyn till naturen
- kunna arbeta i uppbyggande anda, tryggt och ansvarsfullt både självständigt och i grupp.

Bedömning

Vid bedömningen i gymnastik beaktas de studerandes aktivitet, ansvarsfullhet och inställning samt deras färdigheter, kunskaper och funktionsförmåga.

OBLIGATORISK KURS

I den obligatoriska kursen fördjupas de studerandes tidigare färdigheter och kunskaper och de ges också möjlighet att bekanta sig med nya grenar. När man lägger upp kurserna skall de lokala förhållandena och möjligheterna att utöva olika grenar beaktas.

1. En konditionskurs (GY 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få allsidig träning och motion
- få grundläggande insikter i hur man gör upp ett konditionsprogram och genomför det
- lära sig att träna ansvarsfullt både på egen hand och i grupp
- bekanta sig med olika metoder för avkoppling
- utvecklas i socialt umgänge.

CENTRALT INNEHÅLL

- träning av den fysiska konditionen, muskelvård och avslappning
- bollspel inomhus och utomhus, klubbspel och racketspel
- gymnastik och dans i olika former
- simning och livräddning i vatten
- orientering och motion i naturen
- vinteridrott
- friidrott

5.20 HÄLSOKUNSKAP

Gymnasi utbildningen

”En studerande som har inlett sina gymnasiestudier förrän han fyllt 18 år skall studera ... minst ... en kurs i hälsokunskap...” (Statsrådets förordning 955/2002, 9 § 5 mom.)

Hälsokunskap är ett läroämne som vilar på tvärvetenskaplig grund och vars syfte är att främja såväl hälsa som välbefinnande och trygghet. Kunskapen kommer till uttryck i form av kognitiva, sociala, emotionella, funktionella och etiska färdigheter och i förmågan att leta reda på information. Till hälsokunskapen hör också förmågan att ta ansvar för sin egen och andras hälsa. I gymnasiet behandlas hälsa och sjukdom, hälsofrämjande samt förebyggande och vård av sjukdom ur individens, familjens, gemenskapens och samhällets synvinkel.

Hälsa kan ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. I hälsokunskapen i gymnasiet behandlas företeelser med anknytning till hälsa och sjukdomar utgående från erfarenhet och forskning. Det är också viktigt att resonera om olika värderingar kring hälsan.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i hälsokunskap är att en vuxenstuderande skall

- förstå betydelsen av en god hälsa och en god arbetsförmåga samt betydelsen av att förebygga sjukdomar och främja hälsa
- kunna använda centrala begrepp som gäller främjande av hälsa samt hälsa och sjukdom
- förstå betydelsen av att förebygga sjukdomar, särskilt folksjukdomar och smittsamma sjukdomar, och känna till de viktigaste möjligheterna att förebygga och behandla dem ur individens och samhällets synvinkel
- begrunda värdefrågor kring hälsa och motivera sina val samt lära sig att värdesätta hälsa som en resurs och att främja hälsa
- känna till folkhälsans historiska utveckling och faktorer som leder till hälsoskillnader mellan olika befolkningsgrupper
- känna till basservicen inom hälso- och socialvården i Finland samt medborgaraktivitet i folkhälsoarbetet
- bli förtrogna med olika sätt att söka reda på information om hälsa och sjukdom samt kritiskt kunna bedöma informationen och olika företeelser i hälsokulturen.

Bedömning

Vid bedömningen betonas de studerandes förmåga att förstå och tillämpa fakta om hälsa och sjukdom samt iakttas hur väl de kan använda och kombinera information ur olika källor. Därtill bedöms deras förmåga att reflektera över etiska värderingar om hälsa och sjukdom och att motivera sitt sätt att sköta sin hälsa samt också deras förmåga att bedöma samhällsliga beslut om hälsa och sjukdom. Hälsokunskapen kan bedömas genom kursprov, genom arbetsuppgifter som utförs enskilt eller i grupp, genom föredrag, mindre kartläggningar och undersökningar och på basis av konkreta uppdrag.

OBLIGATORISK KURS

1. Hälsokunskapens grunder (HÄ 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till faktorer som inverkar på det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet samt på arbets säkerhet och annan säkerhet och kunna bedöma hur dessa tryggas i det egna levnadssättet och den egna miljön
- inse betydelsen av att förebygga folksjukdomar och de vanligaste smittsamma sjukdomarna ur individens och samhällets perspektiv samt lära sig att fundera på olika sätt att förebygga dem
- identifiera de faktorer som inverkar på uppkomsten av hälsoskillnader
- kunna skaffa sig, utnyttja och bedöma fakta om hälsa och sjukdomar samt begrunda hälsokulturen och den tekniska utvecklingen ur hälsosynvinkel
- känna till de viktigaste tjänsterna inom hälso- och socialvården.

CENTRALT INNEHÅLL

- faktorer som inverkar på hälsan och arbetsförmågan samt på säkerheten: näring, sömn, vila och belastning, hälsofrämjande motion, mental hälsa, socialt stöd, välbefinnande i arbetet, arbets säkerhet, säkerheten hemma och på fritiden, omgivningens hälsa
- sexuell hälsa, parförhållande, familj och det sociala arvet från tidigare generationer
- folksjukdomarna och de vanligaste smittsamma sjukdomarna, risk- och skyddsfaktorer som gäller dem och olika sätt att påverka dem
- egenvård av sjukdomar och blesyrer, första hjälpen och att skaffa hjälp
- hälsoskillnader i världen, faktorer som åstadkommer och minskar hälsoskillnader
- metoder att söka fram fakta om hälsa samt kritisk tolkning av information, reklam och marknadsföring som angår hälsan
- hälsovårds- och välfärdstjänster, medborgaraktivitet i folkhälsoarbetet

FÖRDJUPADE KURSER

2. Hälsa och vardagsliv (HÄ 2)

I kursen fördjupas målsättningarna i den obligatoriska kursen beträffande hälsovanor och olika sätt att klara sig i vardagslivet. Kulturella, psykologiska och samhällsliga fenomen samt tolkningar av dessa som förklarar hälsoproblem behandlas tematiskt. De studerande skall också fundera på hur de uppfattar sig själva och andra fysiskt, psykiskt och socialt. Speciellt betonas det egna ansvaret för hälsan.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att betrakta sitt liv med utgångspunkt i vuxenhet och föräldraskap
- lära sig att tänka igenom och granska värden och värderingar som gäller hälsa och sjukdom
- kunna motivera sina val ur hälsoperspektiv och kunna bedöma hur avgöranden som gäller levnadsvanorna och omgivningen påverkar hälsan och välbefinnandet
- kunna beskriva en upplevelse av hälsa och företeelser som förklarar hälsoproblem samt olika tolkningar av dem.

CENTRALT INNEHÅLL

- självkänedom, att bli vuxen, betydelsen av socialt stöd i familj och närmiljö
- förberedelse för föräldraskap och familjeliv
- livsglädje, att uppehålla mental hälsa och få motivation, att möta kriser och depression
- matens betydelse för hälsan, kulturen och samhället samt viktkontroll, hälsotion och ätstörningar
- fysisk och psykisk trygghet, kommunikation utan våld
- sexuell hälsa
- kännedom om företeelser som förklarar hälsoproblem och som sammanhänger med kulturella, psykologiska och samhälleliga faktorer och tolkningar av dessa, exempelvis en upplevelse av att livet är meningsfullt, kroppsuppfattning/kroppslighet, välbefindande och nutida beroenden
- tobak, alkohol och droger ur individens, omgivningens och samhällets synvinkel samt ur global synvinkel

3. Hälsa och forskning (HÄ 3)

Inom ramen för kursen skall de studerande sätta sig in i historiska faktorer och perspektiv som påverkar hälsan, i olika metoder att undersöka hälsa och sjukdom samt i utvecklingslinjer i dödlighet och sjukfrekvens. Under kursen behandlas också den vanligaste forskningen inom hälsovård och egenvård, tolkningar av resultaten och konsekvenserna av dem. Därtill fördjupas innehållet i den obligatoriska kursen beträffande hälsovårdspraxis av olika slag, utbud på hälsovårdstjänster och individens ställning inom hälso- och sjukvården.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att reflektera över huvudlinjerna inom folkhälsovetenskap och förebyggande hälsovård ur nationell och global synvinkel
- lära sig att söka, bedöma och tolka forskningsresultat och praktisk kunskap om hälsa och sjukdom
- kunna genomföra små kartläggningar av hälsa och hälsobeteende i sin studiemiljö
- lära sig att använda hälsovårdstjänster och känna till vilka rättigheter man har som kund och patient
- kunna diskutera och bedöma den teknologiska utvecklingens betydelse ur hälso- och trygghetsperspektiv.

CENTRALT INNEHÅLL

- metoder för att främja hälsa och för att känna igen och förebygga sjukdomar under olika tider
- undersökning av hälsobeteende och upplevd hälsa: mätning av den fysiska och psykiska arbets- och prestationsförmågan samt ergonomiska mätningar, välmåendet i arbetet och de faktorer som påverkar det
- praxis inom hälsovård och välfärdsservice, kundens och patientens rättigheter
- förmåga att kritiskt ta del av och bedöma forskningsresultat och de föreställningar om hälsa som medierna förmedlar, medikalisering
- bedömning och uppföljning av hur levnadsvanorna påverkar hälsan, praktiska undersökningar

5.21 ÖVRIGA LÄROÄMNINGEN

I sådana studier som utbildningsarrangören kan besluta om per läroanstalt bör de riksomfattande mål som avses i lagen om den grundläggande utbildningen och de allmänna målen för gymnasieutbildningen följas.

6 Bedömningen av studierna

6.1 Bedömningen i den grundläggande utbildningen för vuxna

6.1.1 Bedömningens uppgift och bedömningsprinciperna

Syftet med bedömningen av de studerande är att handleda och sporra dem i studierna och att återge hur väl de har nått de uppställda målen. Med hjälp av bedömningen får de respons på sina framsteg och blir mera medvetna om sitt lärande. Ett syfte med bedömningen är att utveckla de studerandes förmåga att bedöma sig själva.

Bedömningen skall vara sanningsenlig och grunda sig på mångsidiga prov. Den skall ses som en helhet i vilken förutom vitsorden en kontinuerlig respons av läraren är viktig.

Det som skall bedömas är den studerandes inläring och arbete. Bedömning skall ske enligt målen och kriterierna för slutbedömningen i läroplansgrunderna.

I den lokala läroplanen skall både de allmänna och läroämnesspecifika bedömningsprinciperna preciseras.

De studerande skall ges respons på framstegen tillräcklig ofta och mångsidigt. Det kan ske med betyg, med olika slags meddelanden, genom utvärderingssamtal eller på annat sätt.

Information om bedömningsgrunderna skall ges i förväg, och på begäran skall också i efterhand ges en utredning över hur principerna har tillämpats.

Vid bedömningen av studerande med främmande språk som modersmål skall man ta hänsyn till de studerandes bakgrund och deras bristande kunskaper i undervisningsspråket. Också andra handikapp och därmed jämförbara inläringssvårigheter skall beaktas. I dylika fall bör man utnyttja flexibla bedömningsmetoder, så att de studerande kan visa sitt kunnande oberoende av språksvårigheter, handikapp eller andra inlärningsproblem.

För att förmågan till självvärdering skall utvecklas bör de studerande lära sig att iaktta sitt lärande och sitt arbete. Målet är att de skall bli medvetna om de faktorer som påverkar inläringen, lära sig att ställa upp mål och kunna styra sitt lärande på egen hand.

6.1.2 Studiegången och tillgodoräknande av studier

I den grundläggande utbildningen för vuxna framskrider studierna kursbundet och oberoende av årskurser.

I läroplanen skall de kurser som måste genomföras med godkänt resultat för att kunna gå vidare i studierna bestämmas per ämne eller ämnesgrupp. I läroplanen skall också föreskrivas huruvida eventuella övriga hinder är uppställda. En studerande som inte har slutfört föreskrivna studier med godkänt resultat skall beredas möjlighet att på nytt visa om han inhämtat sådana kunskaper och färdigheter att han fortsätta.

Den studerandes framsteg i studierna skall iakttas. I läroplanen bestäms om tillvägagångssätten.

En studerande får räkna sig till godo studieprestationer som genomförts i andra sammanhang om dessa till sina mål och sitt centrala innehåll motsvarar läroplanen för den grundläggande utbildningen för vuxna. När studier från andra läroanstalter räknas till godo skall man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationerna har utförts. Om det handlar om en kurs som enligt läroanstaltens läroplan skall bedömas med siffror, omvandlas vitsordet till den grundläggande utbildningens vitsordsskala enligt följande motsvarighetstabell:

skalan 1–5	den grundläggande utbildningens skala	skalan 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälpiga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra vilket vitsord, det högre eller det lägre, en kurs som avlagts i en annan läroanstalt motsvarar skall motsvarigheten bestämmas till den studerandes fördel. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen.

Tidigare studier kan räknas tillgodo med enbart en anteckning om fullgjorda studier i det fall att den studerande har inlett sina studier i grundläggande utbildning för vuxna efter fyllda 18 år. Om den studerande har inlett sina studier före 18 års ålder kan hans eller hennes tidigare prestationer i obligatoriska samt valfria kurser enligt den nationella timfördelningen inte räknas till godo bara med en prestationsanteckning.

6.1.3 Kursbedömningen

En kurs skall bedömas när den studerande har slutfört den. Alla obligatoriska och valfria kurser i de läroämnena som nämns i § 7 i statsrådets förordning 1435/2001 skall bedömas med siffror i enlighet med 10 § 3 mom. i förordningen om grundläggande utbildning. Framstegen skall bedömas enligt kursens mål och enligt kriterierna för slutbedömningen till den del de genomgångna frågorna finns upptagna i kriterierna. Dessa har uppgjorts så att en studerande skall ges vitsordet åtta (8) om han eller hon i medeltal uppvisar sådana kunskaper som kriterierna förutsätter. En del ouppnådda kriterier kan kompenseras med överträffad nivå för andra kriterier.

Övriga kurser bedöms enligt vad som bestäms i läroplanen.

Bedömningen av en kursprestation skall förutom på eventuella skriftliga prov bygga på kontinuerlig iakttagelse av den studerandes framsteg. Bedömningen av arbetsinsatsen ingår i bedömningen.

Om en studerande genomför en kurs helt eller delvis på egen hand, följs i tillämpliga delar ovan nämnda bedömningsprinciper. Hur väl kursmålen har uppnåtts och vilka framsteg i riktning mot dem som har gjorts, skall i sådana fall bedömas tillräckligt mångsidigt.

Om en studerande genomför en kurs på egen hand, bör han avlägga den med godkänt vitsord. I läroplanen skall ingå närmare bestämmelser om principerna för hur man fullgör dylika kurser.

I läroplanen skall fastslås på vilket sätt en studerande skall ges möjlighet att försöka höja ett godkänt kursvitsord.

6.1.4 Bedömningen av en hel ämneslärokurs

En ämneslärokurs består av de obligatoriska och fördjupade kurser som intagits i den studerandes program.

Alla lärokurser i de läroämnena som nämns i timfördelningen (§ 7 i statsrådets förordning 1435/2001) skall bedömas med siffror i enlighet med moment 3 i § 10 i förordningen om grundläggande utbildning.

Vitsordet på lärokursen i ett läroämne bestäms utgående från vitsorden på de obligatoriska och valfria kurser som den studerande har utfört och på basis av kriterierna för slutbedömningen.

För de obligatoriska och valfria kurserna i ett läroämne får den studerande ha underkända vitsord enligt följande:

Slutförda obligatoriska och valfria kurser sammanlagt	Högsta tillåtna antal underkända kurser
1–2 kurser	0
3–5 kurser	1
6–8 kurser	2
9 eller fler kurser	3

6.1.5 Fullgörande av hela den grundläggande utbildningen

En studerande har fullgjort hela lärokursen för den grundläggande utbildningen för vuxna när han eller hon har avlagt alla enskilda ämneslärokurser som hör till hans eller hennes individuella studieprogram med godkänt vitsord. Minimiantalet 44 kurser för den grundläggande utbildningen för vuxna skall också uppfyllas.

6.1.6 Betygen och uppgifterna i dem

I den grundläggande utbildningen för vuxna används följande betyg:

1. Avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen. Det ges till en studerande vid läroanstalten som har fullgjort hela lärokursen i den grundläggande utbildningen för vuxna.
2. Betyg över fullgjorda ämneslärokurser i den grundläggande utbildningen. Ett sådant betyg ges till en studerande eller till en annan person som deltagit i en s.k. särskild examen och som har fullgjort en eller flera ämneslärokurser i den grundläggande utbildningen för vuxna.
3. Betyg över studier som har slutförts i grundläggande utbildning. Ett sådant ges på begäran och innehåller anteckningar endast om de studier en studerande har slutfört vid en viss tidpunkt.
4. Skiljebetyg. Det ges till en studerande som avgår utan avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen (t.ex. flyttar till en annan läroanstalt).
5. Betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen i den grundläggande utbildningen. Det ges till en person som har fullgjort hela lärokursen i den grundläggande utbildningen i en särskild examen utan att vara inskriven i läroanstalten.

Betygen skall innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- undervisningsanordnarens namn
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- studierna i de olika läroämnena som ingått i den studerandes studieprogram, antalet kurser och de givna vitsorden; de läroämnena som nämns i § 7 i statsrådets förordning 1435/2001 bedömda med siffror i enlighet med § 10, mom. 3 i förordningen om grundläggande utbildning (852/1998)
- datum då betyget utfärdats och rektors underskrift
- bedömningsskalan
- en utredning om lärokurserna i språk

- M = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)
- S2 = finska/svenska som andraspråk för studerande med ett främmande språk som modersmål
- A = en lärokurs i ett språk motsvarande den som inleds i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen
- B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk motsvarande den som inleds i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen
- B2 = en lärokurs i ett valfritt språk motsvarande ett som har inletts i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen.

Ett vitsord i finska/svenska som andraspråk (S2) antecknas i betyget på raden för läroämnet modersmål och litteratur.

Vitsordet för ett valfritt främmande språk ersätts med anteckningen ”godkänd” om den studerande så önskar.

Om en studerande får undervisning i sin egen religion antecknas bedömningen i betyget endast om undervisningen i fråga har meddelats av den som anordnar den grundläggande utbildningen. Eventuella vitsord för undervisning inom något religiöst samfund antecknas inte i betyget.

Om en studerande har studerat över hälften av kurserna i ett läroämne på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk skall en anteckning om det göras i tilläggsuppgifterna i betyget.

Om en ämneslärokurs eller hela den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts i en särskild examen antecknas inte antalet kurser i betyget.

På betyget skall finnas en anteckning om att studierna har fullgjorts enligt de läroplansgrunder för den grundläggande utbildningen för vuxna som är fastställda av Utbildningsstyrelsen 27.2.2004.

Undervisningsanordnaren beslutar om betygets utformning.

6.2 Bedömningen i gymnasieutbildningen för vuxna

6.2.1 Bedömningsutgångspunkter och syfte

”Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och utveckla deras förutsättningar att bedöma sig själva. Studerandenas inläring och arbete skall bedömas mångsidigt.” (Gymnasielagen 629/1998, 17 § 1 mom.)

Syftet med bedömningen är att ge de studerande respons på deras framsteg och studieresultat både under studietiden och vid studiernas slut. Avsikten med responsen är att uppmuntra och vägleda dem i deras studier. Därtill skall bedömningen informera de följande läroanstalterna, arbetslivet och andra motsvarande intressenter om den studerandes kapacitet. Bedömningen av studierna hjälper också läraren och skolan att analysera undervisningens effekter. Vitsordsbedömningen är ett slag av utvärdering.

Bedömningen skall på ett positivt sätt sporra den studerande att ställa upp sina mål och justera sina arbetssätt.

6.2.2 Kursbedömningen

En kurs skall bedömas när den studerande har slutfört den. Syftet med kursbedömningen är att ge den studerande en uppfattning om hur han eller hon uppnått kursens mål och gått framåt i studierna. Kursbedömningen skall utgå från eventuella skriftliga prov, fortlöpande observationer av framstegen i studierna och andra prov. Också den studerandes eget omdöme kan beaktas bland annat genom utvärderingssamtal om kursen. Läroplanen ger närmare anvisningar om bedömningssätt och bedömningsrutiner.

En självständigt genomförd kurs

”De studerande kan förväntas genomföra en del av studierna självständigt.”

(Gymnasieförordningen 810/1998, 4 § 1 mom.)

”En studerande kan på ansökan beviljas tillstånd att genomföra studier utan att delta i undervisningen.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 4 § 2 mom.)

I läroplanen skall införas närmare bestämmelser om principerna för hur de självständiga studierna skall utföras.

En kurs som den studerande har genomfört på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord. Om en studerande genomför en kurs helt eller delvis självständigt följs i tillämpliga delar ovan nämnda bedömningsprinciper. Hur väl kursmålen har uppnåtts och vilka framsteg i riktning mot dem som har gjorts skall i sådana fall bedömas tillräckligt mångsidigt.

Lämnande av uppgifter

”Den studerande - - skall tillräckligt ofta få uppgifter om hur den studerande arbetar och om hans framsteg i studierna. Om lämnande av uppgifter bestäms närmare i läroplanen.”

(Gymnasieförordningen 810/1998, 6 § 1 mom.)

Sifferbedömning och prestationsanteckningar

”Den bedömning som avses i 1 mom. ges antingen med siffror eller på något annat sätt som bestäms i läroplanen. Vid bedömningen med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. Underkänd prestation anges med vitsordet 4.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 6 § 2 mom.)

De obligatoriska kurserna och de riksomfattande fördjupade kurserna i vart och ett läroämne bedöms med siffror. Övriga fördjupade kurser och övriga ämnen och ämneshelheter som hör till gymnasiets uppgift kan i enlighet med vad som bestäms i läroplanen bedömas med siffror, med en anteckning om slutförd kurs (A = avlagd), underkänd kurs (U=underkänd) eller med ett verbalt omdöme. Sifferbedömningen kan kompletteras med ett skriftligt verbalt omdöme och med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal.

Diagnostiserade handikapp och sjukdomar och annat som påverkar lärandet bör beaktas vid bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och till att visa sina kunskaper också på något annat sätt än skriftligt. Dylika svårigheter kan beaktas i kursvitsordet.

Bedömarna och informationen om bedömningsgrunderna

”Om bedömningen av en studerande beslutar i fråga om varje enskilt läroämne eller ämnesgrupp den studerandes lärare eller, om lärarna är många, lärarna gemensamt.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 9 § 1 mom.)

”Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och om hur de har tillämpats på honom.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 9 § 2 mom.)

Information om bedömningsgrunderna förbättrar lärarnas och studerandenas rättsskydd och studiemotivationen. Förutom om de allmänna bedömningsgrunderna bör de studerande upplysas om bedömningen av varje kurs vid kursens början med hjälp av diskussioner.

Hinder för studiegången

”I läroplanen bestäms enligt läroämne eller ämnesgrupp de kurser som skall genomföras med godkänt resultat för att den studerande skall kunna gå vidare i studierna i läroämnet eller ämnesgruppen i fråga. En studerande som inte har slutfört ovan avsedda studier med godkänt resultat skall beredas möjlighet att visa att han inhämtat sådana kunskaper och färdigheter som gör det möjligt att gå vidare i studierna.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 7 § 1 mom.)

Den studerandes framsteg i studierna skall följas. Om tillvägagångssättet, till exempel om huruvida eventuella hinder för att gå vidare i studierna skall tas i bruk, bestäms närmare i läroplanen. Det krav på hur en hel lärokurs skall avläggas som anges i kapitel 6.2.3 nedan kan emellertid inte skärpas genom att man definierar hur den studerande får gå vidare i studierna.

Höjning av vitsord

I läroplanen skall fastslås på vilket sätt den studerande skall ges möjlighet att försöka höja ett redan godkänt kursvitsord. Om en studerande utnyttjar denna möjlighet är det den bättre kursprestationen som blir gällande.

Tillgodoräknande av studier

”En studerande får i gymnasiets lärokurs räkna sig till godo i andra sammanhang slutförda studieprestationer om dessa till sina mål och sitt centrala innehåll motsvarar gymnasiets läroplan.” (Gymnasielagen 629/1998, 23 § 1 mom.)

”Beslut om tillgodoräknande av studieprestationer som slutförts i ett annat sammanhang skall på särskild begäran fattas innan nämnda studier inleds.” (Gymnasielagen 629/1998, 23 § 2 mom.)

Utöver bestämmelserna i gymnasielagen (L 629/1998, 23 §) gäller att man genom tillgodoräknande av tidigare studier skall undvika överlappningar och förkorta studietiden. När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo skall man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om en kurs som enligt läroanstaltens egen läroplan skall bedömas med siffror, omvandlas vitsordet till gymnasiets vitsordsskala enligt följande motsvarighetstabell:

skalan 1–5	gymnasiets skala	skalan 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälpiga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra vilket vitsord, det högre eller det lägre, en kurs som avlagts i en annan läroanstalt motsvarar, skall motsvarigheten bestämmas till den studerandes fördel.

Tidigare gymnasiestudier kan räknas till godo med prestationsanteckning om den studerande har varit 18 år fyllda då gymnasiestudierna inletts. Om den studerande varit yngre än 18 år då gymnasiestudierna inletts kan de tidigare prestationerna i obligatoriska och riksomfattande fördjupade kurser inte räknas till godo med prestationsanteckning.

Också utländska studier kan i gymnasiestudierna räknas till godo. Om de räknas till godo som obligatoriska kurser eller som i läroplansgrunderna fastställda fördjupade kurser skall de bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen.

När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas hans studier enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som kursernas mål och centrala innehåll motsvarar varandra. Dessa motsvarigheter definieras närmare i samband med lärokurserna i de olika läroämnena. Kursvitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som kursvitsord för kurserna i den korta lärokursen. Resten av studierna enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra fördjupade kurser i enlighet med vad som bestäms i läroplanen. På den studerandes begäran kan man anordna extra förhör för att fastslå kunskapsnivån. Då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne, skall samma principer följas. I detta fall kan man förutsätta tilläggsprestationer, varvid också vitsordet omprövas.

En invandrarstuderande bedöms enligt lärokursen i finska/svenska som andraspråk (S2) om den studerande har valt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i finska/svenska som andraspråk har anordnats eller om vuxengymnasiet bara har kunnat erbjuda en del av kurserna i finska/svenska som andraspråk. Kurser som avlagts enligt lärokursen i finska/svenska som modersmål räknas i sin helhet till godo i kurserna i finska/svenska som andraspråk, och vitsordet för dem blir gällande som vitsord för kurserna i svenska/finska som andraspråk. På sitt betyg kan den studerande ha vitsord bara för lärokursen i finska/svenska i modersmål och litteratur eller för lärokursen i finska/svenska som andraspråk (S2), inte för vardera.

6.2.3 Bedömningen av en ämneslärokurs

En ämneslärokurs består av de obligatoriska och fördjupade kurser som ingår i den studerandes studieprogram samt av eventuella andra kurser inom ramen för gymnasiets uppgift. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande. Den studerandes studieprogram preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av programmet hjälper honom eller henne att välja kurserna målmedvetet.

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs på basis av kursvitsorden för de obligatoriska kurser och de riksgiltiga fördjupade kurser som den studerande har slutfört. Av dessa studier får den studerande ha underkända kursvitsord enligt följande:

Obligatoriska och riksgiltiga fördjupade kurser som den studerande avlagt	Högsta tillåtna antal underkända kurser
1–2 kurser	0
3–5 kurser	1
6–8 kurser	2
9 eller fler kurser	3

Om bedömningen av övriga kurser som hör till gymnasiets uppgift bestäms i läroplanen.

”En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord skall ges möjlighet att höja sitt vitsord i ett fristående förhör.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 8 § 3 mom.)

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskning av läroämnet än vad det vitsord som uppstår på basis av bedömningen av de enskilda kurserna skulle förutsätta, skall vitsordet höjas.

Ett vitsord för lärokursen som bildats på basis av de obligatoriska och riksomfattande fördjupade kurserna i läroplansgrunderna kan, förutom i ett fristående förhör, höjas:

- genom tilläggsprestationer i de fördjupade kurser som utbildningsanordnaren har definierat i läroplanen
- enligt prövning av dem som beslutar om bedömningen av den studerande, ifall den studerandes kunskaper och färdigheter när studierna i läroämnet slutförs är bättre än vad som vitsordet i läroämnet enbart enligt kursbedömningen skulle förutsätta.

Läroämnena som skall bedömas med siffror i avgångsbetyget

I gymnasieutbildningen för vuxna bedöms alla obligatoriska läroämnena och valfria främmande språk med de siffervitsord som föreskrivs i gymnasieförordningen. För studiehandledningen ges en anteckning om att den är fullgjord. För gymnastik och sådana läroämnena som omfattar bara en kurs har den studerande rätt att få en prestationsanteckning ifall han begär det. Detsamma gäller valfria främmande språk ifall studierna omfattar endast två kurser.

Övriga i läroplanen intagna ämnen och ämnesshelheter som hör till gymnasiets uppgift bedöms i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

6.2.4 Fullgörande av hela gymnasiets lärokurs

Lärokursen i gymnasieutbildningen för vuxna består av obligatoriska och fördjupade kurser samt av övriga ämnen och ämnesshelheter som hör till gymnasiets uppgift.

”...I den undervisning som är avsedd för vuxna omfattar en kurs i genomsnitt 28 timmar och lärokursen minst 44 kurser. En studerande som deltar i undervisning avsedd för vuxna och som har inlett studierna innan han har fyllt 18 år skall dessutom delta i undervisningen i gymnastik och hälsokunskap samt konst- och färdighetsämnena.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 1§ 1 mom.)

”En studerande som har inlett sina gymnasiestudier innan han eller hon har fyllt 18 år skall utöver de kurser som avses i 1 mom. studera minst en kurs i gymnastik och en kurs i hälsokunskap samt två kurser i bildkonst eller musik eller en kurs i båda de sistnämnda ämnena.” (Statsrådets förordning om allmänna mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen 955/2002.)

”En studerande som har fyllt 18 år anses ha inlett studierna som yngre än 18 år, om han fortsätter de studier som han har inlett som yngre än 18 år i undervisning som ordnas av samma eller annan utbildningsanordnare, och dessa studier inte har varit avbrutna under minst ett år.” (Gymnasieförordningen 810/198, 15 § 2 mom.)

En studerande har fullgjort gymnasiets lärokurs när han eller hon med godkänt vitsord har avlagt alla ämneslärokurser som har ingått i den studerandes personliga studieprogram. Detta förutsätter att alla obligatoriska läroämnen samt övriga ämnen och ämneshelheter som den studerande valt skall avläggas i den omfattning som de upptas i den studerandes studieprogram, dock så att det sammanlagda antalet kurser är minst 44. Om den studerande har inlett sina gymnasiestudier som yngre än 18 år omfattar hans eller hennes lärokurs i gymnasiet minst 48 kurser. I den studerandes sammanlagda antal kurser ingår alla den studerandes bedömda obligatoriska och riksomfattande fördjupade kurser samt övriga med godkänt vitsord fullgjorda studier enligt läroplanen.

Ny bedömning och rättelse av bedömning

Utbildningsanordnaren skall informera de studerande om möjligheten till ny bedömning och till rättelse av bedömning.

”Begäran om omprövning av ett beslut som gäller studieframstegen eller slutbedömningen skall göras inom två månader efter delgivningen. Om ny bedömning beslutar skolans rektor och den studerandes lärare gemensamt.” (Gymnasieförordningen 810/1998, ändrad genom statsrådets förordning 561/2003, 13 § 1 mom.)

”Om den nya bedömning som avses i 1 mom. eller det beslut genom vilket begäran har avslagit är uppenbart felaktigt, kan länsstyrelsen på den studerandes begäran ålägga läraren att företa en ny bedömning eller bestämma att beslutet om studieframstegen skall ändras eller bestämma vilket vitsord den studerande skall få.” (Gymnasieförordningen 810/1998, ändrad genom statsrådets förordning 561/2003, 13 § 2 mom.)

6.2.5 Betygen och uppgifterna i dem

”Till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs ges avgångsbetyg. Till en studerande som avgår från gymnasiet utan att ha slutfört gymnasiets lärokurs ges skiljebetyg, i vilket bedömningen av de studier som slutförts antecknas. Till en studerande som har slutfört lärokursen i ett eller flera läroämnen ges ett betyg över slutförd lärokurs.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 8 § 1 mom.)

”I fråga om avgångs- och skiljebetyg samt betyg över slutförd lärokurs i ett eller flera ämnen tillämpas vad som bestäms i 6 §.” (Gymnasieförordningen 810/1998, 8 § 2 mom.)

I gymnasieutbildningen används således följande betyg:

1. Avgångsbetyg från gymnasiet. Det ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs.
2. Betyg över slutförda lärokurser. Ett sådant ges när en person har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurser.
3. Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg). Ett sådant ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan han eller hon har slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg skall innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift
- upplysning om skolans rätt att utfärda betyg
- bedömningsskalan
- en utredning om lärokurserna i språk.

M = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

S2 = finska/svenska som andraspråk för studerande med ett främmande modersmål

A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i grundläggande utbildningen

B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet.

Finska/svenska som andraspråk (S2) för studerande med ett annat modersmål än finska eller svenska antecknas på betyget under punkten modersmål och litteratur.

Om det modersmål som den studerande läser inte är finska, svenska eller samiska, antecknas detta i de tillämpade studierna som en egen punkt under rubriken ”Annat modersmål”.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd enskild lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har läst, det antal kurser i läroämnena som har fullgjorts och vitsordet i vart och ett läroämne med ord och med siffror (t.ex.: berömliga...9) eller (i de fall som nämns i punkt 6.2.3) ovan enbart att lärokursen i ett läroämne har slutförts och godkänts (slutförd).

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs skall det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. I denna punkt antecknas bl.a. de intyg över särskilda prestationer som ges som bilagor till avgångsbetyget och kompletterar det, som till exempel avlagda gymnasie-diplom, prov i muntlig språkkunskap. Där specificeras sådana studier som hör till gymnasiets lärokurs, men som har avlagts i andra läroanstalter och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har studerat över hälften av kurserna i lärokursen i ett ämne på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, skall en anteckning om det göras i tilläggsuppgifterna på betyget.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda kurserna i dem samt vitsordet för varje kurs eller enbart att kursen har avlagts (slutförd/underkänd).

Läroanstalten skall föra ett register över de studerandes studieprestationer. Av registret skall framgå de avlagda kurserna och vitsorden i dem.

För hela gymnasiets lärokurs ges inget sammantaget vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på något annat sätt.

Det totala antalet kurser som den studerande avlagt antecknas i alla betyg.

På betyget skall finnas en anteckning om att studierna har fullgjorts enligt de grunder för läroplanen för gymnasieutbildningen för vuxna som Utbildningsstyrelsen har godkänt 27.2.2004.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

BILAGOR

Nivåskala för språkkunskaper

Nivåskalan är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den allmänneuropeiska referensramen för undervisning, inlärning och bedömning av språk som utvecklats av Europarådet.

Färdighetsnivå A1		Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna	
		Hörförståelse	Tal
A1.1	De första grunderna i språket	<ul style="list-style-type: none"> Förstår ett mycket begränsat antal av de allra vanligaste orden och fraserna (hälsningar, namn, tal, uppmaningar) i vardagliga sammanhang. Förstår trots ansträngning inte mer än det allra mest elementära språkstoffet. Behöver väldigt mycket hjälp: upprepning, gester, översättning. 	<ul style="list-style-type: none"> Kan med korta satser svara på enkla frågor som gäller en själv. Kommunikationen är beroende av samtalspartnern och talaren måste kanske tillgripa sitt modersmål eller gester. Det kan finnas många långa pauser, upprepningar och avbrott i talet. Uttalet kan orsaka stora förståelseproblem. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd och några inlärd standarduttryck. Talaren är oförmögen att uttrycka sig fritt och ledigt, men de få klichéartade uttryck han eller hon behärskar kan vara ganska felfria.
A1.2	Elementär språkfärdighet stadd i utveckling	<ul style="list-style-type: none"> Förstår ett begränsat antal ord, korta satser, frågor och uppmaningar som gäller personliga angelägenheter eller den aktuella situationen. Måste anstränga sig till och med för att förstå enkla yttranden som inte tydligt anknyter till situationen. Behöver mycket hjälp: långsammare tal, upprepning, gester och översättning. 	<ul style="list-style-type: none"> Kan i någon mån uppge vissa omedelbara behov och fråga och svara i dialoger som handlar om grundläggande personuppgifter. Behöver ofta hjälp av sin samtalspartner. Pauser och andra avbrott förekommer i talet. Uttalet kan ofta vålla förståelseproblem. Har ett mycket begränsat ordförråd, kan vissa situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken. Alla slags fel förekommer i hög grad, också i mycket enkelt fritt tal.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Känner till skriftsystemet men förstår mycket lite av texten. • Känner igen ett litet antal bekanta ord och korta fraser och kan förknippa dem med bilder. • Förstår främmande ord ens i mycket förutsebara sammanhang är ytterst begränsad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan delge sina omedelbara behov i mycket korta ordalag. • Kan skriva språkets bokstäver och siffror med bokstäver, anteckna sina personuppgifter och skriva vissa bekanta ord och fraser. • Behärskar ett antal enskilda ord och uttryck. • Är inte förmögen att uttrycka sig fritt men kan skriva vissa ord och uttryck rätt.
<ul style="list-style-type: none"> • Förstår namn, skyltar och andra mycket korta och enkla texter som anknyter till omedelbara behov. • Känner igen enskilda uppgifter i enkel text om det finns möjlighet att vid behov läsa texten på nytt. • Förstår obekanta ord ens i mycket förutsebara sammanhang är begränsad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan delge sina omedelbara behov med korta satser. • Kan skriva ett antal satser och fraser om sig själv och sin närmaste krets (t.ex. svar på frågor eller minneslappar). • Behärskar vissa grundläggande ord och uttryck och är förmögen att skriva mycket enkla huvudsatser. • Utantillärda fraser kan vara rätt skrivna men alla slags fel förekommer t.o.m. i synnerligen elementär fri skrivning.

Färdighetsnivå A1		Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna	
		Hörförståelse	Tal
A1.3	Fungerande elementär språkfärdighet	<ul style="list-style-type: none"> • Förstår enkla yttranden (personliga frågor och all dagliga anvisningar, önskingar och förbud) i rutinmässigt samtal med stöd av sammanhanget. • Kan följa med enkla samtal som anknyter till konkreta situationer eller den egna erfarenheten. • Förståelsen förutsätter också då det gäller enkla ärenden talat standard-språk som är långsammare än normalt och riktat till lyssnaren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan berätta kort om sig själv och sin närmaste krets. Reder sig i de allra enklaste dialogerna och service-situationerna. Behöver ibland hjälp av samtalspartnern. • Kan uttrycka sig flytande om det mest bekanta, annars är pauser och avbrott mycket vanliga. • Uttalet kan ibland orsaka förståelseproblem. • Behärskar ett begränsat antal korta utantillärda uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. • Elementära grammatikaliska fel förekommer i hög grad också i mycket enkelt tal.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Kan läsa bekanta och en del obekanta ord. Förstår korta meddelanden som handlar om vardag och rutiner eller där det ges enkla instruktioner. • Kan hitta enskilda behövliga uppgifter i en kort text (postkort, väderrapporter). • Läser och förstår också ett kort textstycke mycket långsamt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reder sig i enkla lätt förutsebara skrivuppgifter i de mest bekanta situationerna som anknyter till vardagliga behov och erfarenheter. • Kan skriva enkla texter (ett enkelt postkort, personuppgifter, enkel diktamen). • Behärskar de allra vanligaste orden och uttrycken som har att göra med detaljer eller konkreta behov i elevens eget liv. Kan skriva några meningar som består av enkla satser. • Många slags fel förekommer i elementär fri skrivning.

Färdighetsnivå A2		Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt förmåga att berätta	
		Hörförståelse	Tal
A2.1	Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekedje	<ul style="list-style-type: none"> • Kan förstå enkelt tal eller följa med i en diskussion om ämnen som är direkt viktiga för honom eller henne. • Förstår det mest centrala innehållet i korta, enkla diskussioner som intresserar (anvisningar, meddelanden) och upptäcker när man på teve övergår från ett ämne till ett annat. • Förståelse av också ett enkelt budskap förutsätter tydligt standardspråk i normalt tempo, och kräver dessutom ofta upprepning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan med korta satser berätta om sin närmaste krets. Reder sig i enkelt umgänge och i de vanligaste service-situationerna. Kan inleda och avsluta en kort dialog men sällan själv uppehålla en längre diskussion. • Vissa bekanta avsnitt är flytande, men det förekommer många klart uppenbara pauser och felaktiga inledningar i talet. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är mycket uppenbar och trots att det felaktiga uttalet kan vålla enstaka problem med förståelsen. • Behärskar det lätt förutsebara basordförrådet och många av de viktigaste strukturerna (såsom konjunktioner och tempusformer i förfluten tid). • Behärskar i fritt tal den allra enklaste grammatiken på elementär nivå, men fortfarande förekommer det många fel även i språkets grundstrukturer.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Förstår enkla texter som innehåller det allra vanligaste ordförrådet (privata brev, korta nyhetsartiklar, vardagliga bruksanvisningar). • Förstår huvudtankarna i texter och vissa detaljer i en text på några stycken. Kan lokalisera och jämföra enskilda uppgifter och klarar lätt av enkel slutledning utgående från sammanhanget. • Läser och förstår också korta textstycken långsamt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reder sig i skrivuppgifter i de mest rutinmässiga vardagssituationerna. • Kan skriva korta, enkla meddelanden (personliga brev, lappar) som har att göra med vardagliga behov och enkla, katalogmässiga beskrivningar om mycket bekanta ämnen (verkliga eller fiktiva personer, händelser, egna och familjens planer). • Behärskar ett konkret ordförråd som anknyter till grundbehov samt grundläggande tempusformer och satser som är samordnade med enkla bindeord (och, men). • Kan skriva de allra enklaste orden och strukturerna ganska rätt men gör gång på gång fundamentala fel (tempusformer, böjning) och använder många klumpiga uttryck i fri skrivning.

Färdighetsnivå A2		Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt förmåga att berätta	
		Hörförståelse	Tal
A2.2	Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	<ul style="list-style-type: none"> • Förstår tillräckligt för att kunna tillfredställa sina konkreta behov. Kan i stora drag följa tydligt tal om fakta. • Kan i allmänhet känna igen ämnet i en pågående diskussion. Förstår vanlig vokabulär och ett mycket begränsat antal idiom i situationsbundet tal som handlar om bekanta eller allmänt kända ämnen. • Förståelsen också av enkla budskap förutsätter standardspråk som uttalas långsamt och tydligt och dessutom rätt ofta behöver upprepas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan ge en kort, katalogmässig beskrivning om sin närmaste krets och dess vardag. Kan delta i rutinsamtal om egna angelägenheter eller sådant som är viktigt för en själv. Kan behöva hjälp för att diskutera och måste undvika vissa ämnesområden. • Talet är tidvis flytande men olika slags avbrott är mycket uppenbara. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är uppenbar och felaktigt uttal förekommer. • Behärskar ett vanligt, vardagligt ordförråd och några idiomatiska uttryck ganska bra. Behärskar flera enkla och även några mera krävande strukturer. • I mera omfattande fritt tal • förekommer många fundamentala fel (t.ex. i verbens tempusformer) som tidvis kan göra talet svårförståeligt.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Förstår huvudtankarna och vissa detaljer i meddelanden på några stycken i all-dagliga sammanhang som i viss mån är krävande (reklam, brev, matsedlar, tid-tabeller) • samt faktatexter (bruksanvisningar, smånotiser). • Kan skaffa ny lätt_förutsebar information om bekanta ämnen i välstrukturerade texter på några stycken. Kan utgående från formen och kontexten sluta sig till betydelsen av obekanta ord. • Upprepad läsning och hjälpmedel är ofta nödvändiga för förståelsen av ett textstycke. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reder sig i skrivuppgifter i rutinmässiga vardagssituationer. • Kan skriva en mycket kort, enkel beskrivning av händelser, tidigare aktiviteter och personliga erfarenheter eller om alldagliga ting i sin livsmiljö (korta brev, minneslap-par, ansökningar, telefonmeddelanden). • Behärskar det grundläggande alldagliga ordförrådet, strukturerna och de vanligaste sätten att binda ihop ord och satser. • Skriver enkla ord och strukturer rätt men gör fel i ovanligare strukturer och former och använder klumpiga uttryck.

Färdighetsnivå B1		Att reda sig i vardagslivet	
		Hörförståelse	Tal
B1.1	Fungerande grundläggande språkfärdighet	<ul style="list-style-type: none"> • Förstår huvudtankarna och viktiga detaljer i tal som behandlar teman som återkommer i skolan, på arbetet eller under fritiden, inklusive korta referat. Får tag i huvudpunkterna i radionyheter, filmer, tv-program och tydliga telefonmeddelanden. • Kan följa tal som baserar sig på gemensam erfarenhet eller allmänbildning. Förstår det gängse ordförrådet och ett visst antal idiom. • Förståelse av längre talsekvenser förutsätter tydligare och långsammare standardspråk än normalt. Upprepningar behövs då och då. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan berätta också vissa detaljer om bekanta saker. Reder sig i de vanligaste alldagliga situationerna och inofficiella samtal på språkområdet. Kan kommunicera om sådant som är viktigt för eleven själv även i lite mer krävande situationer. En lång framställning eller abstrakta ämnen ger upphov till uppenbara svårigheter. • Kan uppehålla förståeligt tal men pauser och tveksamhet förekommer i längre talsekvenser. • Uttalet är klart förståeligt trots att den främmande accenten tidvis är uppenbar och uttalsfel i viss mån förekommer. • Kan använda ett ganska omfattande vardagligt ordförråd samt några allmänna fraser och idiom. Använder många olika slag av strukturer. • I längre fritt tal är grammatikfel vanliga (t.ex. artiklar och ändelser saknas), men de stör sällan förståelsen.

Läs- och skrivfärdigheter	
Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Kan läsa många slags texter på några sidor (tabeller, kalendrar, kursprogram, kokböcker) om bekanta ämnen och utan förberedelser följa huvudtankar, nyckelord och viktiga detaljer i texten. • Kan följa huvudtankarna, nyckelord och viktiga detaljer i en text på ett par sidor som behandlar ett bekant ämne. • Förståelsen kan vara bristfällig då det gäller ämnesområden som avviker från all dagliga erfarenheter samt detaljer i texten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva förståelig text som i viss mån förmedlar detaljerad vardagskunskap om verkliga eller fiktiva ämnen som intresserar. • Kan skriva en klart utformad koherent text genom att foga ihop enskilda uttryck till längre avsnitt (brev, beskrivningar, berättelser, telefonmeddelanden). Kan effektivt förmedla bekant information genom de vanligaste formerna av skriftlig kommunikation. • Behärskar ett tillräckligt ordförråd och de strukturer som behövs för texter i de flesta bekanta situationer, trots att interferens och uppenbara omskrivningar förekommer. • Det rutinmässiga språkstoffet och grundstrukturerna är redan relativt felfria, men en del mer krävande strukturer och ordfogningar orsakar problem.

Färdighetsnivå B1		Att reda sig i vardagslivet	
		Hörförståelse	Tal
B1.2	Flytande grundläggande språkfärdighet	<ul style="list-style-type: none"> • Förstår tydlig, faktabaserad information som anknyter till bekanta och relativt allmänna ämnen i sammanhang som i viss mån är krävande (indirekta förfrågningar, arbetsdiskussioner, förutsebara telefonmeddelanden). • Förstår huvudpunkterna och de viktigaste detaljerna i en pågående, formell eller informell mera omfattande diskussion. • Förståelse förutsätter standardspråk eller en relativt bekant accent samt sporadiska upprepningar och omformuleringar. • Diskussioner mellan infödda i snabbt tempo samt okända detaljer om främmande ämnesområden orsakar problem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan med beskrivningar, specificeringar och jämförelser berätta om vanliga, konkreta ämnen och kan också redogöra för andra ämnen såsom filmer, böcker eller musik. Kan kommunicera säkert i de flesta vanliga situationer. Den språkliga framställningen är kanske inte särskilt exakt. • Kan uttrycka sig relativt obehindrat. Trots att pauser och avbrott förekommer fortsätter talet och eleven gör sig förstådd. • Uttalet är mycket lätt att förstå trots att intonationen och betoningen inte helt motsvarar målspråkets. • Kan använda ett ganska omfattande ordförråd och vanliga idiom. Använder även många slags strukturer och komplicerade satser. • Grammatikfel förekommer i viss mån men stör sällan ens mer omfattande kommunikation.

Läs- och skrivfärdigheter	
Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Kan läsa texter på några stycken om många slags ämnesområden (tidningsartiklar, broschyrer, bruksanvisningar, enkel skönlitteratur) och klarar också av texter som kräver en viss slutledningsförmåga • i praktiska situationer som är viktiga för en själv. • Kan söka fram och kombinera uppgifter ur olika texter på några sidor för att utföra en viss uppgift. • Vissa detaljer och nyanser i långa texter kan förbli oklara. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva personliga och mer offentliga meddelanden, och i dem innefatta nyheter och uttrycka tankar om bekanta abstrakta ämnen och om kultur som exempelvis musik eller film. • Kan skriva en disponerad text på några stycken (anteckningar, korta sammandrag och redogörelser utifrån en klar diskussion eller framställning). • Kan i viss mån motivera sina huvudtankar och ta hänsyn till läsaren. • Behärskar ordförråd och satsstrukturer som behövs för många slag av skrivande. Kan uttrycka samordning och underordning. • Kan skriva ett förståeligt och relativt felfritt språk, låt vara att det förekommer fel i krävande strukturer, i textens disposition och stil och att påverkan från modersmålet eller något annat språk är uppenbar.

Färdighetsnivå B2		Att klara sig i regelbundet umgänge med infödda	
		Hörförståelse	Tal
B2.1	Självständig språkfärdighet, grundnivå	<ul style="list-style-type: none"> Förstår de centrala tankarna i muntlig framställning som är invecklad till språk och innehåll och som behandlar konkreta eller abstrakta ämnesområden. Kan följa detaljerade framställningar av allmänt intresse (nyheter, intervjuer, filmer, föreläsningar). Förstår huvudpunkterna i det talade, talarens avsikter och attityder, stil och grad av formalitet. Kan följa omfattande tal och invecklad argumentation om talets gång är tydligt markerad (t.ex. genom bindeord eller rytmisering). Kan komprimera innehållet eller återge de centrala detaljerna i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion men kan uppleva det svårt att förstå ett samtal i snabbt tempo som förs mellan infödda talare om dessa inte på något sätt försöker förtydliga budskapet. 	<ul style="list-style-type: none"> Kan presentera klara och exakta beskrivningar av många slags erfarenheter, berätta om sina känslor samt redogöra för vilken personlig betydelse händelser och erfarenheter har. Kan aktivt delta i de flesta praktiska och sociala situationer samt i relativt formella diskussioner. Är kapabel att regelbundet kommunicera med infödda utan att oavsiktligt göra sig löjlig eller irriterande. Den språkliga framställningen är inte alltid helt elegant. Kan tala i ganska jämnt tempo och längre pauser i det talade förekommer endast sällan. Uttalet och intonationen är tydliga och naturliga. Kan mångsidigt använda språkets strukturer och ett relativt omfattande ordförråd som inkluderar idiomatiska och abstrakta ord. Visar en växande förmåga att reagera på de formkrav som situationen ställer. Behärskar grammatiken rätt väl och sporadiska fel försvårar i allmänhet inte förståelsen.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Kan självständigt läsa texter på några sidor (tidningsartiklar, noveller, underhållnings- och faktaalitteratur, rapporter och detaljerade anvisningar) inom den egna branschen eller på allmänna ämnesområden. Texterna kan handla om abstrakta eller fackmässiga ämnen och innehålla fakta, attityder och åsikter. • Kan känna igen skribentens avsikt och textens syfte och lokalisera flera olika detaljer i en lång text. Kan snabbt se textinnehållet och bruksvärdet i ny information för att besluta om det lönar sig att bekanta sig närmare med texten. • Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva klart och detaljerat om många ämnesområden som intresserar, om bekanta abstrakta ämnen, rutinmässiga saktexter samt mer formella sociala meddelanden (kritik, affärsbrev, anvisningar, ansökningar, sammandrag). • Kan effektivt uttrycka sina kunskaper och åsikter i skrift samt kommentera andras synpunkter. Kan i sina texter kombinera eller komprimera information från olika källor. • Behärskar ett omfattande ordförråd och krävande satsstrukturer samt språkliga medel för att åstadkomma en klar och koherent text. Följsamheten i olika nyanser och stilar är begränsad och i en lång framställning kan hopp från en sak till en annan förekomma. • Behärskar rättskrivning, grammatik och användning av skiljetecken rätt bra och felet leder inte till missförstånd. Modersmålets inflytande kan synas i det skrivna. Krävande strukturer samt följsamheten i uttryck och stil kan vålla problem.

Färdighetsnivå B2		Att klara sig i regelbundet umgänge med infödda	
		Hörförståelse	Tal
B2.2	Fungerande självständig språkfärdighet	<ul style="list-style-type: none"> • Förstår pågående eller bandat, klart disponerat standardspråk i alla situationer inom det sociala livet, utbildning och arbetsliv (inklusive officiella samtal och livliga samtal mellan infödda). • Kan för krävande uppgifter kombinera invecklad och detaljerad information utifrån omfattande diskussioner eller framställningar. Kan sluta sig till uttalade attityder och sociokulturella anspelningar samt kritiskt bedöma det hörda. • Förstår främmande talare och språkformer. Kraftigt bakgrundsbuller, språklig humor, ovanliga idiom samt kulturella anspelningar kan ännu vålla svårigheter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan hålla en förberedd framställning om många slags allmänna ämnen. Är kapabel att umgås och fritt och behändigt kommunicera med infödda talare. Kan diskutera och underhandla om mångahanda saker, framföra och kommentera krävande tankegångar och haka på andras inlägg. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. Framställningen kan vara schematisk och talaren måste ibland tillgripa omskrivningar. • Kan kommunicera spontant, ofta mycket flytande och obehindrat trots sporadisk tveksamhet. • Uttalet och intonationen är mycket tydliga och naturliga. • Behärskar omfattande språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnesområden säkert och tydligt i enlighet med situationens formella krav. Språkliga orsaker begränsar mycket sällan framställningen. • Behärskar grammatiken väl. Talaren korrigerar ofta själv sina fel och felen stör inte förståelsen.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Kan självständigt läsa invecklade texter på flera sidor som skrivits för olika ändamål (dagstidningar, noveller, skönlitteratur). En del av dem kan vara obekanta eller endast delvis bekanta men betydelsefulla för personen själv. • Kan känna igen skribentens attityd och textens syfte. Kan lokalisera och kombinera flera abstrakta uppgifter i invecklade texter. Förstår tillräckligt för att kunna komprimera huvudpunkterna eller uttrycka dem på ett annat sätt. • Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva tydliga, detaljerade, formella och informella texter om invecklade verkliga eller fiktiva händelser och erfarenheter för bekanta och tidvis obekanta läsare. Kan skriva essäer, formella eller informella redogörelser, göra erforderliga anteckningar och sammandrag. • Kan skriva klara och välstrukturerade texter, uttrycka sin åsikt, argumentera systematiskt, analysera, resonera samt komprimera uppgifter och tankar. • Det språkliga uttrycksförrådet begränsar inte skrivandet märkbart. • Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen väl. Fel kan förekomma i ovanliga strukturer, i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

Färdighetsnivå C1-C2		Att klara sig i många olika slag av krävande språkbrukssituationer	
		Hörförståelse	Tal
C1.1	Avancerad språkfärdighet, grundnivå	<ul style="list-style-type: none"> • Kan relativt lätt förstå längre tal eller framställningar (filmer, föreläsningar, diskussioner, debatter) om olika bekanta och allmänna ämnen även om det talade inte är tydligt strukturerat och innehåller idiomatiska uttryck och registerbyten. • Har lätt för att förstå olika slags inspelningar i detalj och lägger märke till relationen mellan talarna samt deras avsikter. • En främmande accent eller mycket dialektalt talspråk vållar svårigheter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Är kapabel att hålla en längre, förberedd och även formell framställning. Kan aktivt delta i invecklade situationer med abstrakta och detaljerade ämnen samt leda rutinmässiga möten och smågrupper. Kan använda språket för social interaktion av många slag. Variationen mellan olika stilarter och språkformer vållar svårigheter. • Kan kommunicera flytande, spontant och nästan obehindrat. • Kan variera intonationen och placera satsbetoningen rätt för att uttrycka också de allra finaste betydelsenyanserna. • Behärskar ett omfattande struktur- och ordförråd som synnerligen sällan begränsar kommunikationen. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. • Behärskar grammatiken väl. En del slumpmässiga fel försvårar inte förståelsen och talaren kan ofta korrigera dem själv.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Förstår i detalj relativt långa och invecklade texter på olika områden. • Kan efter behov variera sitt sätt att läsa. Kan läsa kritiskt och bedöma stilistiska nyanser samt lägger märke till skribentens attityder och dolda betydelser i texten. Kan lokalisera och kombinera många slags abstrakta uppgifter i invecklade texter, komprimera dem och dra krävande slutsatser utifrån texterna. • För att förstå de mest krävande detaljerna och idiomatiska avsnitten i en text behövs hjälpmedel eller flera omläsningar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan skriva tydliga, välstrukturerade texter om invecklade ämnen, uttrycka sig exakt och ta hänsyn till mottagaren. Kan skriva om verkliga och fiktiva ämnen med en säker och personlig stil och kan använda språket smidigt och mångsidigt. Kan skriva tydliga och omfattande redogörelser också om krävande ämnen. • Skribenten visar att han eller hon behärskar många sätt att disponera texten och göra den mer koherent. • Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Behärskar idiomatiska uttryck och vanliga fraser väl. • Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen mycket väl. Fel kan sporadiskt förekomma i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

BILAGA 2

Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen

Nr 1435/2001

Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen

Given i Helsingfors den 20 december 2001

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från undervisningsministeriet, föreskrivs med stöd av 14 § 1 mom. lagen den 21 augusti 1998 om grundläggande utbildning (628/1998):

1 kap.

Allmänt

1 §

Tillämpningsområde

I denna förordning bestäms om de allmänna riksomfattande målen för den i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) avsedda förskoleundervisningen, grundläggande utbildningen och påbyggnadsundervisningen och för den förberedande undervisning som ordnas för invandrare inför den grundläggande utbildningen samt om hur den tid som används för grundläggande utbildning skall fördelas mellan undervisningen i olika ämnen, ämnesgrupper och elevhandledning (*timfördelning*).

2 kap.

Utbildningens riksomfattande mål

2 §

Elevernas utveckling till humana människor och till samhällsmedlemmar

Målet för utbildningen och fostran är att stödja elevernas utveckling till harmoniska människor med en sund självkänsla och till samhällsmedlemmar med förmåga till kritisk bedömning av sin omgivning. Utgångspunkterna är respekt för livet, naturen och de mänskliga rättigheterna samt uppskattning av sitt eget och andras lärande och arbete. Målet är att värna om hälsa och väl-

färd i fysisk, psykisk och social mening samt att eleverna lär sig goda seder.

Eleverna fostras till att ta ansvar och samarbeta samt till att verka för tolerans och förtroende mellan människogrupper, folk och kulturer. Genom undervisningen stöds också elevernas utveckling till aktiva samhällsmedlemmar, och de ges färdigheter för att kunna fungera i ett demokratiskt och jämlikt samhälle och främja en hållbar utveckling.

3 §

Behövliga kunskaper och färdigheter

Undervisningen skall ge eleverna en grund för en bred allmänbildning samt stoff och impulser för att vidga och fördjupa sin världsbild. Detta förutsätter kännedom om människans känslor och behov, om religioner och livsåskådningar, om historia, kultur och litteratur, om natur och hälsa, ekonomi och teknologi. Undervisningen skall erbjuda estetiska erfarenheter och upplevelser på olika områden inom kulturen samt möjligheter att utveckla handens färdigheter och kreativitet samt färdigheter i gymnastik och idrott.

I undervisningen stöds utvecklingen av elevernas tankeförmåga och kommunikativa färdigheter. Målet är att eleven allsidigt behärskar modersmålet samt kan kommunicera även på det andra inhemska språket och på andra språk. Målet är att eleverna

lär sig grunderna för matematiskt tänkande och matematisk tillämpning samt behärskar informations- och kommunikationsteknik.

I sådan undervisning som ges på något annat språk än på modersmålet ges eleverna dessutom särskilda kulturinriktade kunskaper och färdigheter i detta språk. I sådan undervisning som enligt tillståndet att ordna utbildning följer en särskild metod som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip ges eleverna också kunskaper och färdigheter enligt denna världsåskådning eller pedagogiska princip.

4 §

Främjande av jämlikhet i utbildningen samt livslångt lärande

Utbildning och fostran skall ordnas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna så, att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. I undervisningen beaktas särskilt flickors och pojkars olika behov samt skillnader i hur de växer och utvecklas. Elevvården skall främja elevens hälsa och sociala välfärd och därigenom trygga förutsättningarna för en god utveckling och inlärnin

ing. Inlärningsmiljön skall ge eleverna möjligheter att växa och lära som individer och som medlemmar i en grupp. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att tidigt identifiera och att övervinna inlärnings svårigheter samt motarbeta utslagning och åt att eleverna lär sig sociala färdigheter.

Eleverna vägleds och uppmuntras att på egen hand och kritiskt skaffa information samt att samarbeta allsidigt. I utvecklingen av inlärningsfärdigheterna eftersträvas förutsättningar för och lust till fortsatta studier och livslångt lärande. Målet är att eleven utvecklar en positiv jagbild. Eleverna får hjälp med att strukturera och utnyttja vad de lär sig.

5 §

Särskilda mål i undervisning för andra elever än de som fullgör sin läroplik

Förskoleundervisningen har som särskilt mål att i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna främja barnets utveck-

lings- och inlärningsförutsättningar samt att stärka barnets sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva inlärningserfarenheter.

Påbyggnadsundervisningen har som särskilt mål att utveckla den ungas förmåga att välja yrke, förbättra förutsättningarna för fortsatta studier och främja förmågan att ha kontroll över sitt liv.

Den grundläggande utbildningen för vuxna har som särskilt mål att med beaktande av elevernas livserfarenhet, situation och ålder ge dem möjlighet att förvärva de kunskaper och färdigheter som ingår i den grundläggande utbildningen samt förutsättningar för fortsatta studier.

För den förberedande undervisningen för invandrare inför den grundläggande utbildningen är målet att ge eleverna behövliga färdigheter i finska eller svenska samt nödvändiga andra färdigheter för övergången till förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Undervisningen skall också främja elevernas harmoniska utveckling och integrering i det finländska samhället. Målet är dessutom att undervisningen skall stödja och främja elevernas kunskaper i sitt eget modersmål och deras kännedom om sin egen kultur.

3 kap.
Timfördelningen i den grundläggande utbildningen

6 §
Timfördelningen i grundläggande utbildning för läropliktiga

Den tid som används för grundläggande utbildning fördelas mellan undervisning i olika ämnen och grupper av dessa ämnen samt elevhandledning som följer:

Ämnesgrupp, läroämne	Årsveckotimmarna ¹⁾ räknade från det undervisningen inleddes eller från föregående kontrollpunkt då ämnestimmarna fastställdes minst:									Årsveckotimmar sammanlagt minst:
	Årskurs									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Modersmål och litteratur		14			14				14	42
Språk som påbörjas i årskurs 1-6 (A-språk)	-	-				8			8	16
Språk som påbörjas i årskurs 7-9 (B-språk)	-	-	-	-	-	-			6	6
Matematik		6			12				14	32
Miljö- och naturkunskap				9						31
Omgivningslära										
Biologi och geografi						3			7	
Fysik och kemi						2			7	
Hälsokunskap ²⁾									3	
Religion eller livs- åskådningkunskap					6				5	11
Historia och samhällslära	-	-	-	-		3			7	10
Konst- och färdig- hetsämnen				26					30	56
Musik				4					3	
Bildkonst				4					4	
Slöjd				4					7	
Gymnastik				8					10	
Huslig ekonomi	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3
Elevhandledning	-	-	-	-	-	-	-		2	2
Valfria ämnen										13
Frivilligt A-språk						6			6 ³⁾	12

¹⁾ Årsveckotimme = 38 timmar

²⁾ Undervisning i hälsofostran ges integrerat i årskurs 1-6 och under tre årsveckotimmar i årskurs 7-9

³⁾ Eleven kan i årskurs 7-9, beroende på språk, läsa det frivilliga A-språket antingen som valfritt ämne eller i stället för B-språket som gemensamt ämne

- Undervisning i ämnet ges inte i årskursen i fråga om inte något annat bestäms i läroplanen

Som valfritt ämne kan undervisning ges i fördjupade eller tillämpade studier i de läroämnena som anges i 1 mom., helheter som bildas av flera läroämnena, främmande

språk samt ämnen som ansluter sig till informationsteknik. Namnen på de valfria läroämnena bestäms i läroplanen.

7 §

Timfördelningen i grundläggande utbildning för andra än läropliktiga

Den tid som används för grundläggande utbildning fördelas mellan undervisning i olika ämnen och grupper av dessa ämnen som följer:

Ämnesgrupp	Obligatoriska kurser minst	Minimiutbud valfria kurser
Läroämne		
Modersmål och litteratur	4	1
Språk	14	6
Det andra inhemska språket och främmande språk		
Matematik	8	1
Religion eller livsåskådningskunskap	1	2
Samhällsämnen och naturvetenskapliga ämnen		12
Historia och samhällslära		
Fysik		
Kemi		
Biologi		
Geografi		
Andra för den grundläggande utbildningen lämpliga ämnen eller ämnesområden		
Sammanlagt minst		44

Eleven skall välja minst fyra av de ämnen som hör till gruppen samhällsämnen och naturvetenskapliga ämnen och som föreskrivs i 1 mom.

Eleven skall läsa minst ett språk enligt lärokursen för A-språket och minst ett språk enligt lärokursen för B-språket. Eleven skall ges möjlighet att läsa ett eller flera främmande språk som valfritt ämne.

I undervisning som ordnas i ett fängelse kan avvikelse göras från 1 mom. enligt vad som bestäms i läroplanen.

8 §

Specialbestämmelser om språkundervisningen

Om undervisningen helt eller delvis ges på ett annat språk än skolans undervisningsspråk, kan timantalet i modersmål och litte-

ratur samt i A-språket med avvikelse från 6 och 7 § fördelas mellan å ena sidan undervisning i modersmål och litteratur enligt skolans undervisningsspråk och å andra sidan undervisning i ifrågavarande språk så som utbildningsanordnaren beslutar. Timantalet skall fastställas så att det är möjligt att under den grundläggande utbildningen nå målen för modersmål och litteratur i det språk som är skolans undervisningsspråk. Timantalet i modersmål och litteratur enligt skolans undervisningsspråk skall dock vara minst hälften av det sammanlagda antalet timmar och kurser i modersmål och litteratur och i A-språket enligt 6 eller 7 § under tiden för den grundläggande utbildningen

I stället för i modersmål och litteratur enligt skolans undervisningsspråk kan in-

vandrare undervisas antingen helt eller delvis i finska eller svenska enligt en särskild lärokurs avsedd för invandrare.

Om elever med samiska, rommani eller ett främmande språk som modersmål får modersmålundervisning i detta språk i enlighet med 12 § lagen om grundläggande utbildning, kan timmarna i elevens modersmål och litteratur och i övriga språk med avvikelse från 6 och 7 § fördelas mellan undervisning i språk så som utbildningsanordnaren beslutar. Elever som avses i detta moment undervisas i stället för i det andra inhemska språket i finska eller svenska enligt en särskild läroplan.

I skolor med elever som bor på samernas hembygdsområde skall ett valfritt ämne vara samiska. I skolor där elever med samiska, rommani eller ett främmande språk som modersmål får modersmålsundervisning i detta språk, skall ett valfritt ämne vara svenska eller finska.

Undervisningen i teckenspråk ges under de timmar som reserverats för modersmål och litteratur samt andra språk.

9 §

Specialbestämmelser om förskoleundervisningen

Undervisningen av elever som enligt 17 § 2 mom. lagen om grundläggande utbildning intagits eller överförs till specialundervisning kan, om det med hänsyn till elevens inlärningsförutsättningar är motiverat, enligt 18 § lagen om grundläggande utbildning ordnas med avvikelse från 6 och 7 § så som anges i den individuella läroplan för hur undervisningen skall ordnas som har gjorts upp för eleven.

Undervisningen av de elever som omfattas av förlängd läroplikt enligt 25 § 2 mom. lagen om grundläggande utbildning kan vid behov ordnas så att undervisning i det andra inhemska språket och i ett främmande språk inte ges som gemensamt ämne. I undervisningen av elever som omfattas av förlängd läroplikt kan ämnen kombineras till ämnesblock och indelas i delområden så som anges i läroplanen.

Undervisningen av mycket gravt utvecklingsstörda elever kan ordnas enligt verk-

samhetsområden i stället för i skilda läroämnen så som anges i läroplanen.

10 §

Specialbestämmelser om undervisning som ges av utbildningsanordnare med särskild utbildningsuppgift

I undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift enligt 7 § 3 mom. lagen om grundläggande utbildning kan avvikelse göras från 6 eller 7 § enligt vad som bestäms i tillståndet att ordna utbildning.

11 §

Särskilda föreskrifter

I grunderna för läroplanen anges de kunskaper och färdigheter som eleverna skall inhämta då de fullgör lärokursen för den grundläggande utbildningen.

4 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

12 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2002.

Genom denna förordning upphävs statsrådets beslut av den 23 september 1993 om timfördelningen i grundskolan (834/1993) samt 1 § och 3 § 4 mom. undervisningsministeriets beslut av den 26 september 1994 om timfördelningen i vuxengymnasier (873/1994), förstnämnda beslut jämte ändringar och 3 § 4 mom. i sistnämnda beslut sådant detta lagrum lyder i beslut 1203/1998.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan förordningen träder i kraft.

13 §

Övergångsbestämmelse

En läroplan som gjorts upp enligt de i 12 § 2 mom. nämnda besluten kan iakttas tills utbildningsstyrelsen beslutar om läroplansgrunderna enligt denna förordning och om ibruktagandet av de läroplaner som skall göras upp enligt dem. Utbildningsstyrelsen

skall godkänna läroplansgrunderna så att de läroplaner som baserar sig på denna förordning även för de sista årsklassernas del tas i bruk senast den 1 augusti 2006.

Helsingfors den 20 december 2001

Undervisningsminister
Maija Rask

Direktör
Kirsi Lindroos

BILAGA 3

Statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen (955/2002)

Nr 955

Statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen

Utfärdad i Helsingfors den 14 november 2002

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från undervisningsministeriet, föreskrivs med stöd av 10 § 1 mom. och 39 § gymnasielagen av den 21 augusti 1998 (629/1998), av dessa lagrum 10 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1184/1998:

1 kap.

Allmänt

1 §

Tillämpningsområde

I denna förordning föreskrivs om de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildning enligt gymnasielagen (629/1998), samt om hur den tid som används för undervisningen skall fördelas mellan undervisning i olika läroämnen och ämnesgrupper samt studiehandledning (*timfördelning*).

2 kap.

Gymnasieutbildningens allmänna riksomfattande mål

2 §

Gymnasiet som studiemiljö

Gymnasiet skall för studeranden utgöra en psykiskt och fysiskt trygg studiemiljö som i en öppen och positiv anda möjliggör inläring och deltagande. Gymnasiet skall främja växelverkan både inom läroanstalten och i kontakterna till omgivningen. Förutom att studeranden skall uppmuntras till självständig verksamhet och till att ta ansvar betonas studerandens ställning som en del av studiesamfundet.

3 §

Undervisningens mål

Utgångspunkterna i undervisningen är respekt för livet och för de mänskliga rättigheterna. Målet är att den studerande även lär sig att uppskatta naturens och kulturernas mångfald.

Undervisningen skall stödja den studerandes utveckling mot att axla en vuxen människas ansvar för sin egen och andra människors välfärd, för livsmiljön samt för medborgarsamhället. Studeranden orienteras i näringslivet och företagsverksamhet. Hans eller hennes kulturella identitet och kunskap om andra kulturer fördjupas.

Undervisningen skall uppmuntra studeranden till att vara aktiv inom studiesamfundet och i samhället på lokal, nationell och internationell nivå. Målet är att studeranden skall lära sig att tillsammans med andra människor verka för de mänskliga rättigheterna, demokrati, jämlikhet och en hållbar utveckling.

Målet är att studeranden tillägnar sig goda seder och kan uttrycka sin kulturella identitet samt blir medveten om sin personliga egenart.

4 §

Behövliga kunskaper och färdigheter

Studeranden skall under gymnasietiden få den goda allmänbildning som är en förutsättning för fortsatta studier, för att fungera som medborgare i samhället och för ett gott liv. Kunskaper och

färdigheter skall fördjupas och studeranden skall ges gedigna allmänna kunskaper om människan, samhället, kulturerna och naturen. Målet är att studeranden skall ha bra färdigheter för informationssamhället. Han eller hon tränas i att utnyttja dem till att söka information samt till kommunikation, i att behärska grunderna i mediekunskap samt i att kritiskt bedöma information. Den studerande skall läras samarbetsförmåga så att han eller hon kan verka självständigt och som medlem av en grupp.

Undervisningen skall ge den studerande färdigheter att på ett mångsidigt sätt uttrycka sig kreativt och arbeta i växelverkan med andra. Studeranden skall kunna uttrycka sig muntligt och skriftligt på de båda inhemska språken samt på minst ett främmande språk. Undervisningen skall erbjuda estetiska erfarenheter och upplevelser av olika konstformer.

5 §

Livslångt lärande och utveckling för hela livet

Undervisningen skall utveckla den studerandes studiefärdigheter och förmåga att utvärdera färdigheterna. Den studerande stöds i att känna sina styrkor och utvecklingsbehov som inlärare och utnyttja sådana inlärningsmetoder som lämpar sig för honom eller henne. Den studerande övas i att planera och göra egna val och i att ta ansvar för sina val.

Målet är att studeranden tillägnar sig betydelsen av ett livslångt lärande. Han eller hon stöds i att lita på sina studiefärdigheter och i att göra upp planer för fortsatta studier. Undervisningen skall ge studeranden förutsättningar att finna sin uppgift i samhället och i arbetslivet.

6 §

Särskilda mål för undervisningen för vuxna

Undervisningen för vuxna utvecklas som en form av allmänbildande undervisning. Undervisningen skall erbjuda mångsidiga förutsättningar till grundutbildning, vidareutbildning och kompletterande utbildning samt till livslång personlig utveckling som en del av vuxenutbildningen. Undervisningen för vuxna skall förutom examensinriktad undervisning även omfatta

sådan undervisning för ämnesstuderande och andra specialgrupper som är prestationsinriktad och som beaktar vuxenutbildningens särdrag.

Målet är att vuxenstuderanden förutom allmänbildande kunskaper tillägnar sig sådana studiefärdigheter, språk- och kommunikationsfärdigheter samt informationstekniska färdigheter, vilka behövs både för fortsatta studier och för sysselsättning och framgång i arbetslivet. Undervisningen skall utveckla färdigheter för ett livslångt lärande samt stödja studerandens personlighetsutveckling.

3 kap.

Timfördelningen i gymnasieundervisningen

7 §

Strukturen i studierna för ungdomar

Studierna i gymnasiet indelas i tre delar: obligatoriska, fördjupade och tillämpade kurser. De fördjupade kurserna är huvudsakligen fortsättningskurser som direkt sammanhänger med de obligatoriska kurserna. Skolan skall erbjuda de fördjupade kurserna som valfria för den studerande. De tillämpade kurserna är integrerade kurser, som innehåller stoff från olika ämnen, metodkurser eller av samma eller någon annan utbildningsanordnare ordnade yrkesinriktade studier eller andra studier som är lämpliga för gymnasiets uppgift. De tillämpade kurserna kan även omfatta gymnasiediplom som avläggs i konst- och färdighetsämnen. De tillämpade kurserna är valfria för den studerande. De studerande skall ges möjlighet att såsom tillämpade kurser i sina studier innefatta också sådana ovan avsedda studier som ordnas av andra utbildningsanordnare.

Timfördelningen i undervisningen för ungdomar

Timfördelningen inom undervisningen för ungdomar är följande:

Ämne eller temaområde	Obligatoriska kurser	Antal riksomfattande kurser i form av fördjupade studier
Modersmål och litteratur	6	3
Språk		
språk som påbörjas i årskurs 1–6 i den grundläggande utbildningen (A-språk)	6	2
språk som påbörjas i årskurs 7–9 i den grundläggande utbildningen (B-språk)	5	2
övriga språk		16
Matematik		
kort lärokurs	6	2
lång lärokurs	10	3
Miljö- och naturvetenskaper		
Biologi	2	3
Geografi	2	2
Fysik	1	7
Kemi	1	4
Religion eller livsåskådningskunskap	3	2
Filosofi	1	3
Psykologi	1	4
Historia	4	2
Samhällslära	2	2
Konst- och färdighetsämnen	5	
Gymnastik	2	3
Musik	1–2	3
Bildkonst	1–2	3
Hälsokunskap	1	2
Studiehandledning	1	1
Obligatoriska kurser 47–51	47–51	
Fördjupade kurser minst 10	10	
Tillämpade kurser		
Kurser sammanlagt minst	75	

Förutom de obligatoriska och fördjupade kurserna enligt timfördelningen kan även fördjupade

och tillämpade kurser som utbildningsanordnaren beslutar om förekomma. Förutom lektioner ges

de studerande också annan handledning inom ramen för studiehandledningen.

Studeranden kan studera flera än ett Aspråk. Om han eller hon studerar det andra inhemska språket enligt lärokursen för A-språk är antalet obligatoriska kurser sex.

En studerande med samiska, rommani eller ett främmande språk som modersmål kan undervisas i modersmål och litteratur enligt lärokursen för finska/svenska som andra språk.

Om en studerande med samiska, rommani eller ett främmande språk som modersmål får modersmålsundervisning i sitt eget modersmål,

kan det sammanlagda antalet kurser i modersmål och litteratur och i obligatoriska kurser i övriga språk samt det totala antalet obligatoriska kurser som studeranden skall fullgöra vara mindre än vad som föreskrivs i 1 mom. Det andra inhemska språket studeras då som valfritt ämne.

Om en studerande med ett främmande språk som modersmål får undervisning i finska/svenska enligt lärokursen för finska/svenska som andra språk, får timmarna i modersmål och litteratur och i det andra inhemska språket delas i undervisning i de nämnda ämnena så som utbildningsanordnaren beslutar.

9 §

Timfördelningen inom undervisningen för vuxna

Timfördelningen inom undervisningen för vuxna är följande:

Läroämnen	Obligatoriska kurser	Minimiantal riksomfattande kurser i form av fördjupade studier
Modersmål och litteratur	5	1
Språk		
A-lärokurs	6	2
B1-lärokurs	5	2
Andra lärokurser (B2, B3)		6
Matematik		
kort lärokurs	6	2
lång lärokurs	10	3
Livsåskådningsämnen och samhällsämnen		6
Religion eller livsåskådningskunskap	1	
Historia	3	
Samhällslära	1	
Filosofi	1	
Naturvetenskapliga ämnen		7
Fysik	1	
Kemi	1	
Biologi	2	
Geografi	1	
Psykologi		2
Övriga ämnen och ämneshelheter som hör till gymnasietts uppgift		
Sammanlagt minst	44	

Förutom de obligatoriska och fördjupade kurserna enligt timfördelningen kan även sådana fördjupade kurser och andra ämnen och ämneshelheter som hör till gymnasiets uppgift och som utbildningsanordnaren beslutar om förekomma.

En studerande skall studera minst ett språk enligt målen för A-lärokursen. Antingen A- eller B1-språket skall vara det andra inhemska språket. Den studerande skall ges möjlighet att studera ett eller flera främmande språk som valfritt ämne.

I den undervisning som ordnas i en straffanstalt kan avvikelse göras från 1 mom. enligt vad som bestäms i läroplanen.

En studerande som har inlett sina gymnasiestudier innan han eller hon har fyllt 18 år skall utöver de kurser som avses i 1 mom. studera minst en kurs i gymnastik och en kurs i hälsokunskap samt två kurser i bildkonst eller musik eller en kurs i båda de sistnämnda ämnena.

Utöver undervisningen i de olika läroämnena ges de studerande handledning i anslutning till studierna. Det är frivilligt för de studerande att delta i handledningen.

Vad som bestäms i 8 § 4–6 mom. gäller även timfördelningen inom undervisningen för vuxna.

10 §

Specialbestämmelse om undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift

I undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift enligt 3 och 4 § gymnasielagen kan avvikelse göras från 7 eller 8 § enligt vad som bestäms i tillståndet att ordna utbildning.

4 kap.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

11 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2003.

Genom denna förordning upphävs statsrådets beslut av den 23 september 1993 om timfördelningen i gymnasiet (835/1993) jämte ändringar samt undervisningsministeriets beslut av den 26

september 1994 om timfördelningen i vuxengymnasier (873/1994) jämte ändringar.

12 §

Övergångsbestämmelser

En läroplan som gjorts upp enligt ett i 11 § 2 mom. nämnt beslut kan iaktas tills utbildningsstyrelsen beslutar om grunderna för läroplanerna enligt denna förordning och om ibruktagandet av de läroplaner som skall utarbetas enligt dem. Utbildningsstyrelsen skall godkänna läroplansgrunderna så att de läroplaner som baserar sig på denna förordning kan tas i bruk senast den 1 augusti 2005.

De förordnanden som med stöd av de beslut som nämns i 11 § 2 mom. utfärdats för utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift upphör att gälla senast den 31 juli 2005.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan förordningen träder i kraft.

Den 14 november 2002 i Helsingfors

Undervisningsminister *Majja Rask*
Regeringsråd *Eeva-Riitta Pirhonen*

Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare i den grundläggande utbildningen

Undervisningen i modersmål för invandrare är undervisning som kompletterar den grundläggande utbildningen. Det handlar inte om undervisning som sker i enlighet med 12 § i lagen om grundläggande utbildning utan om undervisning som ges med stöd av särskilt statsbidrag. Med undervisningen i modersmålet stöder man utvecklingen av den studerandes tankeförmåga, språkfärdigheter, uttrycksförmåga och förmåga till kommunikation, förandet av de sociala relationerna och världsbilden och en harmonisk utveckling av hela personligheten. Både undervisningen i svenska/finska som andraspråk och undervisningen i det egna modersmålet stärker den studerandes identitet och skapar en grund för mångkulturell och funktionell tvåspråkighet.

Undervisningen har till uppgift att få den studerande att bli intresserad av sitt eget modersmål, att använda och utveckla sina kunskaper i det även efter den grundläggande utbildningen och att värdesätta sin egen bakgrund och kultur. Undervisningen i modersmålet främjar möjligheterna att fullvärdigt studera alla ämnen inom den grundläggande utbildningen.

När undervisningsplanerna för olika modersmål görs upp är det viktigt att utgå från respektive språks särart, uppbyggnad, skriftspråkets utvecklingsskede och hela kulturbakgrunden. Under modersmålslektionerna skall eleven få möjlighet att se närmare på kulturens olika delområden i enlighet med särdragen i varje språk- och kulturgrupp. Då man ställer upp mål bör man beakta den studerandes ålder, tidigare undervisning, studievänor och det stöd som hemmet och miljön erbjuder för modersmålets utveckling. I undervisningen skall man utgå från den studerandes språkliga förutsättningar och kulturella erfarenheter. I undervisningen utnyttjas det stöd som andra elever som talar samma modersmål ger och eleven erbjuds så många tillfällen som möjligt att lyssna till och tala sitt modersmål i skolan.

I det centrala innehållet i modersmålet tillämpas i mån av möjlighet lärostoffet i svenska som modersmål. Därtill skall undervisningen stöda inläringen av de övriga läroämnenas ordförråd och begrepp. Innehållsområdena betonas i förhållande till det timantal som står till förfogande, undervisningsgruppens storlek, elevernas språkliga förutsättningar och ålder.

Undervisningens omfattning fastställs i undervisningsplanen. Målen skall anpassas efter undervisningens omfattning.

Mål

Under den grundläggande utbildningen skall den studerande lära sig

- att använda de kommunikationsfärdigheter som är specifika för respektive språk och kultur och de viktigaste sociala reglerna i det
- att använda sitt modersmål frimodigt och naturligt i olika språksituationer i och utanför skolan
- att behärska basfärdigheten i läsning och att fördjupa den till insiktsfull läsning
- att bedöma och bearbeta det sedda, hörda, upplevda och lästa
- att känna till det egna modersmålets skrivriktning, att befästa bokstavsformerna, rättskrivningsregler och det skrivna språkets strukturer
- att öka sitt ordförråd och göra det mångsidigt
- att utveckla sin språkliga medvetenhet
- att förstå vad tvåspråkigheten betyder för hans eller hennes egen utveckling
- att lära känna sin kultur och utveckla sin förmåga att jämföra fenomen som motsvarar varandra i olika kulturer.

Centralt innehåll

INTERAKTIONSFÄRDIGHETER

- att öva sig i vardagligt talspråk; fraser, att ge och be om anvisningar, olika interaktions- och servicesituationer i och utanför skolan
- undervisningssamtal i grupp: att berätta om sina egna erfarenheter, tankar och känslor, att ställa frågor, att komma med inlägg och motivera sina åsikter, att lyssna på andra
- att planera och öva korta framställningar av olika slag
- att planera meddelanden till olika slag av mottagare

LÄSNING OCH SKRIVNING

I det centrala innehållet i modersmål tillämpas lärostoffet i svenska som modersmål så att varje språks särart beaktas. Eftersom huvudvikten i skönlitteraturen på elevens eget modersmål är på sådant material som gått vidare i form av muntlig tradition skall eleven vänja sig vid att uttrycka de tankar och känslor som den berättade historien väckte och att utvärdera dess betydelse för sig själv.

SPRÅK, LITTERATUR OCH KULTUR

I det centrala innehållet tillämpas lärostoffet i svenska som modersmål så att varje språks särart beaktas. Den studerande skall bekanta sig med texter som är typiska för sin språk- och kulturgrupp och använder dem under studiernas gång som en grund för sina egna skriftliga eller muntliga arbeten och framställningar.

Elevbedömningen

Bedömningen skall vara handledande och uppmuntrande till sin karaktär och den skall utveckla elevens självvärdering. I undervisningsplanen fastställs om man använder verbal bedömning eller sifferbedömning.

Betyg

I slutet av läsåret skall den studerande ges ett särskilt betyg över att han eller hon har deltagit i modersmålsundervisning för invandrare. På betyget anges språket, undervisningens omfattning och den verbala bedömningen eller sifferbedömningen på det sätt som undervisningsanordnaren bestämt. För övrigt tillämpas bestämmelserna i kapitel 6.1.6 ovan om de uppgifter som anges på betyget. Ett särskilt betyg ges också över slutbedömningen. Slutbedömningen skall basera sig på profilen för goda kunskaper.

Profil för goda kunskaper i slutet av den grundläggande utbildningen

Då man använder profilen för goda kunskaper bör man beakta att de studerandes modersmålskunskaper kraftigt varierar beroende på hur länge de vistats i den egna språkmiljön och på hur mycket undervisning de fått i språket. Dessutom bör man beakta att olika språk har särdrag som på olika sätt och i olika omfattning inverkar på hur språkfärdigheterna utvecklas. Sådana särdrag är till exempel skriftssystemet, som det i vissa språk kan ta flera år att lära sig, skillnader mellan tal- och skriftspråk, skriftspråkets skede i allmänhet och olika varianter av samma språk.

Profilen för goda kunskaper har gjorts upp som en gemensam grund för de lärokurser i olika språk som görs upp i kommunerna och skolorna. Varje språks särart bör beaktas i dem.

TALA OCH LYSSNA

Den studerande

- kan uttrycka sig tydligt och förståeligt i kommunikationssituationer i vardagen
- kan logiskt och med egna ord återberätta t.ex. en berättelse som han eller hon har hört
- kan följa en diskussion samt lyssna på andra och delta i en diskussion
- känner till de centrala sociala reglerna i sitt eget språk, t.ex. samtalsätt mellan unga och vuxna och språkliga uttryck för artighet.

LÄSNING OCH LITTERATUR

Den studerande

- har uppnått flytande grundläggande läsfärdighet i förhållande till sitt språks egenskaper
- kan göra iakttagelser angående berättelsens intrig, personer, beskrivning av tid och miljö, språk och centrala tankar
- läser och förstår olika slags sakprosa, såsom läroboks- och tidningstexter, och kan komprimera textens huvudinnehåll
- är intresserad av att läsa; läser även på fritiden om det finns litteratur att tillgå på språket ifråga
- kan söka fram information och använda informationskällor t.ex. (ord)böcker och datanät.

SKRIVNING

Den studerande

- behärskar tillräckligt bra de viktigaste rättskrivningsreglerna i språket
- skriver begripligt om bekanta ämnen
- visar i sina alster att han eller hon behärskar det skrivna språkets strukturer
- kan skriva olika texter, såsom brev, insändare och berättelser enligt konventionerna i språket.

SPRÅKKÄNNEDOM

Den studerande

- känner till de centrala strukturerna och särdragen i språket
- kan jämföra dess egenskaper med egenskaper i svenskan eller finskan
- kan skilja mellan skriftspråk och talspråk
- känner till språkets historia och språkliga släktskap
- är intresserad av sitt språk och sin språkliga bakgrund och försöker förbättra sina kunskaper i det.

KULTURKÄNNEDOM OCH SPRÅKLIG IDENTITET

Den studerande

- känner till seder och traditioner i sin kulturgemenskap och kan jämföra dem med sederna i andra kulturer
- har kunskap om de viktigaste händelserna i sitt folks historia och dess bosättningsområden
- känner i mån av möjlighet till skönlitteratur och annan konst, centrala författare samt muntliga traditioner i sin kulturgemenskap
- förstår vilken betydelse modersmålet har för identitetsutvecklingen och uppskattar sitt språk och sin kultur och även andra språk och kulturer.

BILAGA 5

Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare i gymnasieutbildning

Det grundläggande syftet med lärokursen Modersmål och litteratur, annat modersmål, är att stödja den studerandes utveckling till en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen. Tillsammans stärker undervisningen i svenska/finska som andraspråk eller i svenska/finska som modersmål och undervisningen i den studerandes modersmål den studerandes mångkulturella identitet och skapar en grund för funktionell tvåspråkighet.

Undervisningen i modersmålet gör det möjligt för den studerande att förstå begrepp som är nödvändiga i olika läroämnen. De olika innehållsområdena betonas i förhållande till det timantal som står till förfogande, de studerandes språkfärdighetsprofil, undervisningsgruppens storlek och ifrågasvarande språks egenskaper.

I undervisningen skall man utgå från de studerandes språkliga förutsättningar och kulturella erfarenheter. Hänsyn bör tas till att de studerande har olika utgångsläge och till att en invandrarstuderande får ringa stöd av omgivningen för sitt modersmål. I undervisningen skall ofta utnyttjas det stöd som andra studerande som talar samma språk ger, och den studerande bör ges talrika möjligheter att lyssna till och tala sitt modersmål i skolan. Den studerande bör både uppmuntras och stödas att utveckla tänkandet och ett personligt språk. En målinriktad modersmålsundervisning bör stödjas genom samarbete mellan hem och skola.

Allmänna mål

Vid planeringen av undervisningen bör beaktas att målen för hur den studerande skall behärska sitt modersmål inte kan ställas på samma nivå som mål för studerande som talar finska eller svenska som modersmål.

Målen för undervisningen i modersmål för studerande med invandrarbakgrund är att de studerande skall

- bli medvetna om modersmålets struktur och användning
- utvidga sitt ordförråd och förbättra sin läsförståelse
- allsidigt kunna utnyttja talade och skrivna texter på sitt eget språk
- kunna uttrycka sig frimodigt och naturligt på sitt modersmål i olika talsituationer
- bli istånd att skriva för olika ändamål
- fördjupa sin kännedom om den egna kulturen och litteraturen
- visa uppskattning för det egna språket och den egna kulturen och bli motiverade att ytterligare utveckla sina kunskaper i modersmålet.

Bedömning

Bedömningen bör rikta sig allsidigt på olika områden av språkfärdigheten och språkförståelsen. Såväl skriftliga och muntliga arbeten som den aktivitet och det intresse den studerande uppvisar inverkar på kursvitsordet.

KURSER

Muntlig kommunikation, läsning, skrivning och iakttagelser av språket skall anknyta till målen och innehållet i varje kurs.

1. Det egna modersmålet och dess användning (MOM 1)

Kursen sammanbinder modersmålsundervisningen i den grundläggande utbildningen och modersmålsundervisningen i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna. I början av kursen görs en kartläggning av de studerandes färdigheter i modersmålet samt deras tidigare kunskaper och kännedom om sitt modersmål och sin kultur. De studerande skall bekanta sig med användningen av sitt modersmål och med språkets variationer på vederbörande språkområde. De bör ges tillfälle att lyssna på modersmålet i olika talsituationer. Deras traditioner, gymnasiestudier och frågor i anslutning till det finländska samhället diskuteras. Ordförrådet bör utvidgas och grundläggande begrepp på olika områden definieras på modersmålet.

2. Språkfärdighet och språkriktighet (MOM 2)

De studerande skall fördjupa sig i det egna språkets struktur och särdrag i jämförelse med det svenska/finska språket. De bör öva sig i att använda språket i skrift, först för personliga ändamål och sedan för mera krävande uppgifter. I andra språk än dem som använder det latinska alfabetet befästs skrivtekniken i respektive språk, eventuellt också med hjälp av dator.

3. Språkområdets kultur (MOM 3)

De studerande skall bekanta sig med kulturtraditionerna på vederbörande språk- och kulturområde samt också med den muntliga folktraditionen, religionen och olika föreställningar med hänsyn till dessas betydelse i kulturen i fråga. Särdragen i den egna kulturen jämförs med den finländska kulturen. De studerande skall allsidigt sätta sig in i ämnesområdena genom att läsa, tala och skriva om dem.

4. Kommunikation och samhälle (MOM 4)

De studerande skall i mån av möjlighet göra sig förtrogna med aktuella medietexter i språkområdet i fråga, såsom med nyheter, reklam, artiklar och reportage samt lära sig att diskutera och skriva om ämnen som intresserar dem. De skall fördjupa sig i dagens förhållanden på det egna språkområdet. Studerandena skall muntligt eller skriftligt presentera och analysera en tidningsartikel, ett radio- eller ett televisionsprogram som de själva valt.

5. Skönlitteratur och andra konstformer (MOM 5)

De studerande skall bekanta sig med några kända författare och konstnärer på det egna språkområdet. Ett skönlitterärt verk läses tillsammans i klass och dess innehåll och språk diskuteras. De studerande kan läsa och referera ett självvalt verk eller fördjupa sig i någon konstform och berätta om den. Vid lämpliga tillfällen kan de presentera kultur, konst och litteratur på sitt språkområde.

6. Kunskapens värld (MOM 6)

I syfte att utvidga ordförrådet och lära sig moderna begrepp skall de studerande stifta bekantskap med texter på olika vetenskapsområden som anknyter till skolans läroämnen. Aktuella frågor på de olika områdena diskuteras. De studerande skall skriva och presentera en egen artikel eller sakttext. De kan också genomföra ett mera omfattande projekt kring ett tema.